

हंसकोशः

84
A. Or.
3195m

A. or.

3195^m 8°

Hansa Kosha

HANSAKOSH

हंसकोश.

म्हणजे

महाष्ट्रभाषेच्या कवितांमधील कठीण व निवडक शब्दांचा
कोश.

हा ग्रंथ परोपकारबुद्धीने लोककल्याणार्थ

रा.रा. रघुनाथभास्करगोडबोले-

याणीरचिला

तो

मुक्तामपुणे पेंढरशानवार येथे नारोआपाजी गोडबोले यांचे

छापखान्यांत छापिला

आवृत्तिपहिली.

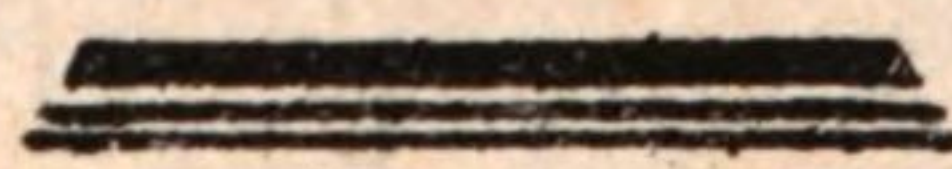

शके १७८५

तारीख १ ऑक्टोबर सन १८६३ इसवीरोजींत यारझाला

हा ग्रंथ सन १८४७ चा आक्ट २० प्रमाणे

रजिष्टर केला आहे

किंमत ३ रूपये.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

HAUS K. O. S. H.

प्रस्तावना.

श्रीमत्परमेश्वर निर्मित महाभूमीच्या ठायीं, जें हें प्रसिद्ध भारत खंड आहे. यांतील कित्येक देशांत स्वस्व प्राकृत भाषांतून सगुण निर्गुण भगवत्स्वरूप विषयक अद्वैत शांतिरसाचें कवितारूपानें व्याख्यान करणारे जे अलीकडे महान् महान् साधुकवि होऊन गेले आहेत, त्यांचे कविताशक्तीस आधार म्हणून असतां प्राचीन व्यास वाल्मीकि प्रभृति संस्कृत कविश्रेष्ठ यांचीच काव्यें होत- तथापी, सूक्ष्म दृष्टीनें विचार करून पाहतां असें समजतें कीं, वरील कवींचीं काव्यें, कलियुग लागल्यावर थोड्याच अवकाशानें बौद्धादिक अनेक बाह्य मतानीं उच्छेदित करून नष्ट केलीं होतीं, तीं श्रीमच्छंकराचार्य जगद्गुरु या- णीं, साकल्यें करून उदयास आणून आपल्या अत्युत्तमज्ञानभक्तियुक्त रस- भरित वाणीनें भूषित केलीं, म्हणूनच अर्वाचीन कवींच्या कविताशक्तीस आ- धार झालीं, एन्हीवीं झालीं नसतीं, आणि असेंच आहे म्हणून, सर्व मोठ मोठे क- वि त्यांस, आप आपल्या ग्रंथांत फार मोठा मान देऊन, अत्याल्हाद पूर्वक स्तुत्या- भार रूपानें स्तुवितात. अतएव कलियुगामध्ये संस्कृताचे आद्यकवि व सक- ल संस्कृत आणि प्राकृत कवींच्या कविताशक्तीस आधारभूत श्रीमज्जगदुरु- आचार्यच होत.

श्रीमज्जगदुरु यांच्या प्रस्थानत्रय व्याख्यानानें प्रतीक घेऊन, प्रथमतःच त्यांचे शिष्यश्रीधराचार्य व सुरेश्वराचार्य ह्या दोघांनीं, श्रीमद्भागवत व्याख्या, व वार्तिक व्याख्या अनुक्रमें करून लिहिल्या, आणि नंतर पुढेंही तोच आधार- धरून संस्कृत व प्राकृत ग्रंथकार श्रीविद्यारण्य मुकुंद राजादिक याणीं, आप- आपले ग्रंथ लिहिले.

श्री मुकुंदराज महाराष्ट्र भाषेचे आद्यकवि होत, हें बहुजन संमत आहेच. त- थापी, कित्येक म्हणतात कीं, ज्यांचा जन्म युधिष्ठिर शकांत झाला होता. व ज्यांस कविमालेंत धरून एकनाथानीं नमन केलें आहे. असे जे हट्ट योग निपुण पुरुष चांगदेव वटेश्वर, ते आद्यकवि असावेत, त्यास विचार करून पाहतां ही गोष्ट सयुक्तीक आहे खरी, परंतु जसे वसिष्ठादिक पुरातन कवि असोन, संस्कृतांत आद्यकवीची पदवी वाल्मीकीसच मिळाली आहे. तसे चांगदेव वटेश्वर पुरात- न प्राकृत कवि असतां ही, प्राकृतांत आद्यकवीची पदवी बहुजन संमतानें मुकु- दराजासच मिळाली आहे.

वर लिहिलेला चांगदेव यांचा जन्मकाळ, व कविताशक्ति, या दोहोंवरून-

असें सिध्य होतेंकीं, श्रीमच्छंकराचार्य हे त्यांच्या आधींचे फार वर्षी मागले होत. म्हणजे आणखी कित्येक आधार वविद्वानांचीसंमते, यांवरून त्यांस होऊन गेल्या ला ४००० सुमारे वर्षे झालीं आहेत.

महाराष्ट्रभाषेचे आद्यकवि, व जयत्पाल राजाचे गुरु सुकुंदराज याणीं, आचार्योक्तिवरून प्रथमतः ओवीबद्ध असाविवेक सिंधुनामक ग्रंथरचिला- व कांहीं अवकाशानें मागून परमामृत म्हणून लहानसें पुस्तक लिहिलें, त्या दोन ही ग्रंथांतील, ओव्यांचा विचार करून पाहतां, संस्कृता मध्ये जो अनुष्टुभ छंद आहे. त्याच्याच साम्यतेच्या त्या म्हणावयास चिंता नव्हती, परंतु त्यांचीं अक्षरे कधीं कधीं ३२ व कधीं कधीं दोन तीन अक्षरांच्या फेरानें अधिक किंवा उणीं अशीं आढळतात, म्हणून, व अन्य कितीएक कारणांवरून, ओवी छंद हा संस्कृत- छंदाहून अगदीं भिन्न आहे, असाच निर्णय ठरला आहे.

दासबोधादि कितीएक लहान मोठे ग्रंथ, विवेकसिंधूच्याच तोडीचे आहेत. परंतु ज्ञानेश्वरी व एकनाथी भागवत या ग्रंथांच्या ओव्या अनुक्रमानें विवेकसिंधूच्या ओव्यांहून नऊ नऊ दादा दादा अक्षरांनीं उण्याव अधिक अशा आहेत, म्हणजे ज्ञानेश्वरीची ओवी बावीस अथवा चोवीस अक्षरांची व भागवताची ओवी ४२ किंवा ४४ अक्षरांची आदिकरून आहे, आणि यावरून ओवीच्या परम लघुत्वाची व दीर्घत्वाची सीमा आतां लिहिलेल्या प्रमाणाहून अधिक अथवा उणी नसोन, ही कविता, कवींच्या मर्जीप्रमाणें म्हणजे स्वछंद कविता आहे असें सिध्यहोतें.

ओवीबद्धकविता म्हणून जेवढी, तेवढी जशी स्वछंद आहे, असीच, अभाग, नाना प्रकारचीं पदे, कटिबंध, व दोहोरे, आदिकरून कविता ही ही स्वछंदच आहे, संस्कृत छंदास अनुसरून कविताकरणारे एक वामन दुसरे मोरोपंत व तिसरे रघुनाथ पंडित हे मात्र तीन कवि होऊन गेले. आणि, जरीयांची कविता शास्त्रीय छंदोबद्ध असून गोड आहे, तरी तीहून स्वछंद कवितेची मान्यता लोकांत फार आहे, स्वछंद कविता करणारे जे साधुमंडळ, त्यांत रामदास स्वामीकृत मनबोधाचे श्लोक, येवढे मात्र संस्कृत छंदास अनुसरून आहेत.

या प्रमाणें ज्या महाराष्ट्रभाषेच्या कवितारूपग्रंथांतील निवडक निवडक शब्दांचा संग्रह त्या पुस्तकांत केला आहे, त्याग्रंथाच्या उत्पत्तीस मूळकाय, छंद कोणता, व अक्षर नियम कसा असतो, इत्यादि संक्षेपें करून सांगितलें. आतां त्या पुस्तका विषयी थोडेसें सांगतों, हें पुस्तक म्हणजे महाराष्ट्रभाषेच्या-

किती एक कवितां मधील कठिण शब्दांचा कोश भांडारा मध्ये, जसा अमोल व दुर्मिल संग्रहार्ह वस्तुंचा संग्रह असतो, तसाच कवितां मधील ज्या शब्दांचा अर्थविबोध झाल्या शिवाय त्या उत्तम प्रकारे लागत नाहीत, अतएव जे कवितां मधील इतर शब्दांहून संग्रह योग्य, त्यांचा संग्रह यथामति त्या कोशांत केला आहे.

कवितां मधील कठिण शब्द कोश, रचण्या विषयींचा उद्गार मना मध्ये येऊन, केवळ आरंभ करून ठेवल्याला, सुमारे सात वर्षे झालीं, परंतु मला दुसरे कांही मोठे कार्य आधींच आरंभिलेले सत्वर कडेस लावण्याचे अगत्य होते. म्हणून हे काम तसेच ठेऊन, मी तिकडे लक्ष दिलें, पुढें तें काम ही शक्ती मध्ये कडेस लागून गेलें, तरी कोशाचे काम हातीं धरण्यास चांगले पणे मनांत येईना, तशांत मध्यंतरीं दासबोधग्रंथापुरती लहानशी परिभाषा-मजकूरून लिहून तयार जाल्या मुळे तर, हे काम माजीच पडत चालले होते. तो कांही कारण परत्वानें मी पुण्यास आलों, व वर्ष साहा महिने येथे राहाणार आहे. असे पाहून, हा कोश कडेस लावण्या विषयीं माझे कित्येक मित्र याणीं फार गळ घातला, त्यांच्या भिडे मुळे मग जकार न करतां, किति एक ग्रंथ जमऊन, याजवर सतत आठ महिने श्रम घेऊन, परोपकारोद्देशानें हे काम कडेस लावले.

कोशरचना करत्ये वेळीं, दुर्बोधशब्दांस ग्रंथांतील ओव्या लावाव्या, अथवा संस्कृतादि संज्ञा त्यां पुढें दर्शवाव्या, हे मनांत नव्हते. परंतु हे काम चालले असतां रा. रुष्णशास्त्री चिपळोणकर याणीं पाहिलें, तेव्हां त्याणीं सुचविलें कीं, यांस ओव्या व संस्कृतादि संज्ञा लागल्या असतां फारच उपयोग लोकांस होईल, त्यावरून त्यांचा फार आभार मानून, मी त्या प्रमाणें व्यवस्था ठेऊन नाम विशेषणादि संज्ञा प्रति एक शब्दास त्या अधिक लावल्या आहेत. आतां जरी मराठी शब्द बहुधा संस्कृताचे अपभ्रंश आहेत तरी जे शब्द ठळक अपभ्रंश दिसतात त्यांस मात्र त्या संज्ञा लाविल्या असून इतरांची गणना प्राकृतांतच केली आहे.

मी शब्द निवडीत असतां यमकादि साधुणुकीसाठीं जे शब्दांचे फेरफार होतात ते पुष्कळ अंशीं मला नियमित दृष्टीस पडूं लागल्या वरून, मनांत आले कीं, यां विषयीं कांहीं नियम बांधावे. मग सर्व शब्द निवडून झाल्यावर एकंदरीने फार विस्तार न होतां पाहूं लागलों तों, त्यांचे सोळा नियम होऊं लागले, मग त्यांचे तितके नियम बांधून, व त्यांचा दृढाभ्यास होण्या करितां किती एक प्रश्नोत्तरें त्यांस जोडून, एक टिपण कोशास जोडण्या करितां तयार केलें, आणि कवितां मधून श

हंस प्रत्यय व अव्ययें कोणकोणती लागतातलीं, व क्रियाविशेषणें, हीं हीं संपूर्ण निवडून काढून दुसरे टिपणही जोडण्याकरितां तयार केले, हीं दोनही टिपणें अगदीं निःसंशय झालीं आहेत.

कविते मध्ये क्रियापदांचें प्रकरण फार चमत्कारिक आहे, त्याचें ही एटिपण करावें असें मनांत माव आलें होतें. परंतु तो विचार फार बारकाव्याचा असल्यामुळे, सध्याच्या प्रसंगां तिकडे चित्त देण्याचें मनांतून नसतांही, वर लिहिलेले माझे विद्वानभित्र यांची त्याविषयी फार अभिरुची दिसल्यामुळे, यथामति-त्याचाही थोडासा विचार करून, जी माला सिध्द केली, तें तिसरें टिपण ह्या कोशास जोडिलें, व हेजरी पूर्ण दशोस आलें नसलें तरी येवढ्यावरून कवितां मधील क्रियापदांची पुष्कळ समजूत पडेल असा भरंवसा आहे.

महाराष्ट्र भाषेंत जे आज पर्यंत कवि होऊन गेले. त्यां मध्ये बहुतेकांचीं वर्णनें किती एक ग्रंथांतून आलीं असोन, ज्यांचीं नावें सुळींच आलीं नाहींत. अथवा नावें आलीं असोन ज्यांच्या कविता आल्या नाहींत. त्या अवशिष्ट कवि व कवितां विषयीं संक्षेपसें लहानच टिपण रा० रुष्णाराय रामचंद्र याणीं आणून दिलें, तें आल्हाद पूर्वक ग्रहण करून ह्या कोशास चौथें असें म्हणून जोडिलें.

या प्रमाणें कोशास पूर्वोक्त टिपणें जोडण्याचीं सिध्द झाल्यावर मनांत आले कीं, ह्यांत थोडे कवितां मधील वेंचे घालावें मग तेही थोडेसेल माकळ ह्यास जोडिले, आणि ह्या ग्रंथांत सार सार अशा निवडक प्रकारांचा संग्रह आहे म्हणून याचें नाव हंसकोश असें ठेविलें.

कोशपाहण्याची सूचना.

ह्या कोशांत एकाशब्दाचे जे नामविशेषणादि भेदे करून अनेकार्थ कवितेंत होतात. तितके ही तोशब्द एकवारच लिहून त्यापुढें आंकडे व ओव्यांच्या संज्ञा घालून लिहिले असून, कोठे कोठे समयास सुचलीं तसीं वाक्यें ही लिहिलीं आहेत. तर कोश पाहणाऱ्यांनीं जो अर्थ ज्या प्रसंगास इष्ट असेल तो घेत जाऊन कोणतीही कविता पाहात जावी.

अ, आ - ए, ऐ - ण, न - ओ, वो आदिकरून अक्षरांचा ओवी बध्यमराठी कवितेंत फार घोराला आहे. म्हणून तशाशब्दांची साधारण यणानें निवडकरवली तितकी केली, व जेथे दोनही प्रकारच्या शब्दांची प्रबळ रूढी दिसून आली, तेथे दोनीही प्रकार निश्चित करून कोशांत ते शब्द कोठे कोठे दुहेरी लिहिले.

ह्या कोशांत जे शब्द पाहतांच अर्थमनांत येत नाही, त्यांस मात्र ओव्यांच्या सं

ज्ञा केल्या आहेत, त्यांत कोठे कोठे शेंकडा एकदोन शब्दांस ओव्या लागणें अवश्य असून लागल्या गेल्या नाहीत, त्यां विषयीं सज्जनानीं क्षमा करावी. व कोठे कोठे ओव्यांचे सलग दोन दोन आंकडे आले आहेत. ते प्रतीच्या विरोधासुद्धें ग्रंथपाहाणारां सधुटें आडचण पडून ये म्हणून आले आहेत. इतक्यावरही यांत लिहिलेले आंकडे कदाचित् एकाद्या प्रतीशीं निमित्त झालेले दोन तीन ओव्यांच्या फेरानें कोशपाहाणारांनीं ते पाहात जावें.

महाराष्ट्र कवितांचे ग्रंथ, वेदांत शास्त्र पद्धतीस अनुसरून असतात. म्हणून त्यांचे अर्थ जसे होतात तसेच उत्तम प्रकारें लिहिले आहेत, त्यांत कोणास हात घालण्या जोगें ठेविलें नाही, व जेथे लक्षणें लिहिण्याचा प्रसंग आला तेथें तीं, सुलभ सुलभ शब्दांनीं लिहून सत्वर ध्यानांत येतील असें केले आहे.

महाराष्ट्र कवितोद्देशानें हा कोशपाहाणारांस विशेषें करून असें सांगणें आहे कीं, केवळ त्याणीं शब्द पाहाण्यांत निमग्न होऊन ये, तर प्रथम शब्द पाहून पुढें शब्दाचा अर्थ मनांत आणण्याचा यत्न करीत जावा. व अर्थ मनांत आणल्यावर त्याच्या वरची पदवी ज्याद्वारानें मिळेल तें द्वार शोधून, ती साध्य करावी. खालीं खालीं घसरत जाऊन ये या विषयीं पंचदशी मध्यं ब्रम्हानंदाच्या पहिल्या अध्यायांत जे वाक्य आहे, ते येथे लिहून दाखविलेले पाहून स्वहितेच्छयाणीं वर्तणूक ठेवावी.

श्लोक

॥ शब्दानेव पठ स्याहो तेषामर्थं च पश्यसि ॥

॥ शब्दपाठेऽर्थबोधस्ते संपाद्यत्वेन शिष्यते ॥१॥

॥ अर्थव्याकरणाद्व्यासाक्षात्कारोऽवशिष्यते ॥

॥ स्यात्कृतार्थत्वधीर्भावित्वावद्वरुमुपास्वभो ॥२॥

आतां प्रस्तावनेचा उपसंहार करिताना शैवदील प्रार्थना ही आहे कीं, हा कोश रचले समयीं, महाराष्ट्र भाषेंतले कठिण शब्द प्रचुर. ज्ञानेश्वरी, अमृतानुभव, एकनाथी भागवत, रुक्मिणी स्वयंवर, दासबोध, रामविजय, शिवलीला मृत, वाक्यरत्नि, मारोपंती कित्येक आर्या, व वामनी कित्येक श्लोक, आदिकरून निवडक निवडक ग्रंथ येऊन, त्यांतले ही निवडक निवडक शब्द तितके यथा मती निवडून, जो हा ग्रंथ सिध्य केला, यांत शब्द एकंदर सात हजारोंवर आहेत, तशे हे शब्द थोडे म्हणून सज्जनानीं उदास होऊन ये, कांकीं प्रत्यय व अन्यये यांचें टिपण यांत असल्यानें. तशीच क्रियापद माला व सोळा नियम यांत सुफु

नवेवल्याने, कोशांतील शाहांशिवाय शाहावधीशाहांचा संग्रह यांत झालेलाच आहे, तथापी, सकलभूतमात्रनिवासीपरमात्मा यास, तत्संतोषार्थं हे कार्य स्वशक्त्यनुरूप लहानशा उपायनरूपाने समर्पण केले आहे.

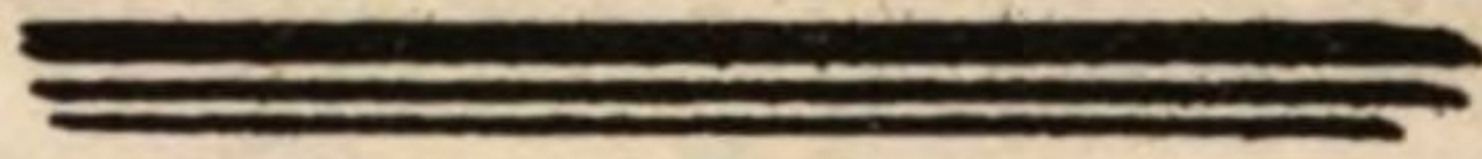
ह्याग्रंथांत मानलेल्या संज्ञांची सूचना.

विवे०	मृणजे	विवेकसिंधु.	दा०	मृणजे	दासबोध.
पू०	मृ०	पूर्वार्ध.	द०	मृ०	दशक.
उ०	मृ०	उत्तरार्ध.	स०	मृ०	समास.
प०	मृ०	परमासृत.	आग०	मृ०	आगमसार.
ओ०	मृ०	ओवी.	पंचि०	मृ०	पंचिका.
ज्ञा०	मृ०	ज्ञानेश्वरी.	सदा०	मृ०	सदाचार.
अ०	मृ०	अध्याय.	वा०	मृ०	वाक्यवृत्ति.
अमृ०	मृ०	अमृतानुभव.	सं०	मृ०	संस्कृत.
प्र०	मृ०	प्रकरण.	सं०अप०	मृ०	संस्कृताचा अपभ्रंश.
भा०	मृ०	भागवत एकनाथी.	प्रा०	मृ०	प्राकृत.
रुक्मि०	मृ०	रुक्मिणीस्वयंवर.	ना०	मृ०	नाम.
धा०ना०	मृ०	धातुसाधितनाम.	वि०	मृ०	विशेषण.
क्रि०	मृ०	क्रियापद.	क्रि०अव्य०मृ०	{ क्रियाविशेषण अव्यय.	
श०अ०	मृ०	शहयोगी अव्यय.	अव्य०	मृ०	अव्यय.
स०ना०	मृ०	सर्वनाम.	संबो०	मृ०	संबोधन.
धा०अ०	मृ०	धातुसाधितअव्यय.	धा०वि०	मृ०	धातुसाधितविशेषण.
मुक्ते०वन०मृ०		मुक्तेश्वरीवनपर्व.			

ह्याग्रंथांत हर एक प्रकारें सुधारणा करणे व पुनरीवृत्ति छापणे आदिकरून सर्व प्रकारचा हक्क ग्रंथकर्त्यांनी आपल्याकडे ठेविला आहे.

अनुक्रमणिका.

भागपहिला	पृष्ठ
१ प्रकरण पहिलें किती एककवींचें वर्णन	१
२ प्रकरण दुसरें किती एककवितां मधील वेंचे	३
एक नाथकृत चतुःश्लोकी भागवत वेंचे	३
एक नाथकृत हस्तामलक वेंचे	४
मुक्तेश्वरकृत नारदनीति	९
वामनी अजामिल आख्यान	१५
वामनी नरहरिदर्पण	१७
३ प्रकरण तिसरें कवितां मधील प्रत्यय व अव्यये आदिकरून	२०
प्रत्यय	२०
अव्यये	२१
गुणविशेषणें व क्रियाविशेषणें	२२
४ प्रकरण चौथें कवितां मधील क्रियापदे	२४
५ प्रकरण पांचवें कवितां मधील शाह्यांचें रूपांतरनियम	४१
भागदुसरा कोश	

श्री.
कविआणिकवितायांविषयींजोविशेषशोध
लागलायाचेंवर्णन.

भागपहिला.

प्रकरण १

श्रीरंगनाथ.

रंगनाथ स्वामी कविमालेंत प्रख्यांत आहेत, यांनीं केलेल्या पदांविषयीं ची सर्वास माहिती आहे, परंतु यांची लघुवासिष्ठावर ओवीबध्य टीका आहे. ती विषयीं कोणास माहिती नाही; ही टीका प्रसुत निगडीइ सातारा येथें आहे.

श्रीबहिरंभट्ट.

हा कवि ब्राम्हण होता, याचें वर्णन फारच मत्कारिकच भक्तिविजयांत लिहिलेंलें आहे. तो मोठा विद्वान व कवि होता. श्रीमद्भागताच्या दशम स्कंधावर-याची ओवी बध्य टीका आहे; व ती चाळीसहजारांवर आहे.

शिवकल्याण.

ह्या कवीनें अमृतानुभवावर शके १५२७ सांत टीका केलेली आहे.

मेरूकवि.

ह्यानें अवधूतगीतेवर टीका केली आहे.

माधवदास.

ह्या कवीनें वासिष्ठावर टीका केली आहे.

श्रीरत्नाकर.

चांगदेव वटेश्वर यांच्या शिष्यपरंपरेंत हा कवि होऊन गेला आहे; यानें-जो ग्रंथ केला आहे त्याचें नाव दीपरत्नाकर. हा ग्रंथ ओवी बध्य व सुमारानें पांचहज्जार आहे. हा कवि श्रीरामदास स्वामी यांच्या मागून झाला असल्या विषयीं त्या ग्रंथांत एक्येठिकाणीं उल्लेख आला आहे.

नारायणबाबा.

ह्या कवीचें ज्ञानसागर, बोधसागर, आनंदसागर, आदि करून सात ग्रंथ आहेत. हे सातान्या जवळ ब्रम्हारण्यांत राहात असत, आणि यांस होऊन गेल्याला सुमारे ५० वर्षे झाली आहेत.

श्रीनारायणहंसमहाराजदुसरेहंसराज.

नारायणहंसमहाराज हे ऋग्वेदीब्राम्हण मूळचे रोजगारी होते; गोदावरीच्या उत्तरेस परभणी म्हणून गांव आहे तेथले हे राहाणारे होत. यांचें वर्णन हंस पद्धतीनामक ग्रंथाच्या सातव्या अष्टकांत समग्रलिहिलेले आहे. ज्यांचे पहिले नाव नारायण. असे आदिनारायणापासून सातवे समदास स्वामी होत. व रामदास स्वामी पासून सातवे नारायणहंस होत यांच्या नावापुढें हंस अशीं अक्षरें लागतात त्यांचें कारण ते परमहंस होते हें आहे. आदिकल्पांत आदिनारायण हंसरूपांनें प्रगट होऊन त्याणें सनकादिकांचें समाधान केलें. त्याचेच रामदास स्वामी व नारायण हंस हे दोन अवतार कलियुगांत झाले. म्हणून रामदासास पहिले हंस किंवा हंसराज आणि नारायण हंसास दुसरे हंसराज अशी नामव्यवस्था आहे. शालीवाहनशके १७२० सांत हे प्रकट होऊन १७७७ रांत वैशाख शुद्ध ८ मी स समाधिस्थ झाले. यांची समाधीपरंडायेथें असून यांनीं ग्रंथ केले ते यणें प्रमाणें

ग्रंथांचीनावेंयेणेप्रमाणें.

१ वेदेश्वरीनामक शिवगीतेवरील टीका

१००००.

२ कथाकल्पलता नामक वेदांत विषयां

चीरूपकें. १००००.

३ आगमसार नामक ग्रंथ. ३५००.

४ श्रीमच्छंकराचार्यकृत सदाचारटीका

२१००

५ श्रीमच्छंकराचार्यकृत लघुवाक्यवृत्ति

टीका. ५६००.

६ सहस्रसिद्धांत गीत चूडाल आख्या

न अभंगशतकें २२.

७ अमृतानुभव सम ओवी टीका ८००

८ दासबोधोपपत्ति विषयां संकेतकु

बडी. १५००.

९ ईशावास्य उपनिषद टीका. ५००

१० वेदनावाचीं पदे व अभंग. ३००.

११ गद्यरूपतत्त्वज्ञाडा ग्रंथ सुमारानें

३०००.

याशिवाय भक्तिज्ञान, वैराग्यपर. किती येक स्फुरत अभंग लिहावयाचे होते परंतु समाधिकाल जवळ आला जाणून हंसराजांनीं तें काम त्यांचे पूर्णरूपापात्र जे पुरुष त्यांजकडे सोंपलें ते अभंग कांहीं हंसराजांच्या समक्ष व कांहीं मागून सिध्दीस गले त्यांची संख्या ३४४० असून त्यांत हंसदास किंवा हंसकुल प्रभु आशा अर्थाचें नाव येत असतें.

पूर्णानंद स्वामी.

यांनीं पंचदशिवर ओवीबद्धटीका चांगली केलेली आहे.

माणीकप्रभु.

हा कवि सांप्रत हुमनाबाद येथें विद्यमान आहे यानें केलेलीं पदे फार चांगलीं असून हरदास लोकांच्या तोंडीं पुष्कळ आहेत

चिमणराजवसंजीवन.

हे दोघे कवि प्रस्तुत विद्यमान आहेत यांनीं हंसपद्धति नामक ग्रंथ रचलेला फार सुंदर आहे. यांत रामदास स्वामीची गुरुपरंपरा व शिष्य परंपरा या विषयांचें वर्णन आहे. हा ग्रंथ सुमारानें १००० येईल.

कृष्णराव रामचंद्र.

प्रकरण २
एकनाथ.

॥ चतुःश्लोकी भागवत. ॥

॥ अवधारा ग्रंथ कथन ॥ कल्यादि जें पुरातन ॥ हरिब्रम्ह याचें जुनाट ज्ञान ॥ तेथे अवधान श्रोतांचावे ॥ २५ ॥ रूपा करींगा अच्युता ॥ धांवें पावें भगवंता ॥ याए कार्णवा आतोता ॥ होई रक्षिता मज स्वामी ॥ ७० ॥ घडावया भगवद्भक्ति ॥ तपा दिसाधन युक्ति ॥ देवो सांगे ब्रम्हयाप्रती ॥ ऐक परिक्षिती नृपवर्या ॥ ८६ ॥ ककारापासून मकार वरी ॥ वर्णाक्षी स्पर्श मूणि जेशास्त्रकारी ॥ त्यांत तकारू सोळा वानिध्वारी ॥ पकारू उच्चारि एक विसावा ॥ ८९ ॥ ऐशींत पये अक्षरें दोन्ही ॥ परमेष्ठी ऐके कानी ॥ तेचि दोनी वेळा करोनी ॥ तप तप ध्वनि परितता झाला ॥ ९० ॥ म्हणें तालुवोष्ट पुटें वीण ॥ नव्हे अक्षरांचें उच्चारण ॥ होका येथे बोलिला कोण ॥ देहधारी आनद सेना ॥ १०१ ॥ तप याना माची काय स्थिती ॥ तपें पाविजे कोण प्राप्ति ॥ ऐशी विधाता चिती ॥ तपाची स्थिती गति विचारी स्वये ॥ २ ॥ तप म्हणिजे परमसाधन ॥ येणें साधे आत्मनिधान ॥ ऐकोनी मी असावधान ॥ ऐसें स्वहित स्फुरण हृदयीं स्फुरलें ॥ ३ ॥ तप म्हणजे नव्हे रत्नान ॥ तप म्हणिजे नव्हे दान ॥ तप नव्हे शास्त्र व्याख्यान ॥ वेदाध्ययन नव्हे तप ॥ ८ ॥ तप म्हणिजे नव्हे योग ॥ तप म्हणिजे नव्हे याग ॥ तप म्हणिजे वासना त्याग ॥ जेणें तुरती लाग कामक्राधाचे ॥ ११ ॥ जेणें दंभ लोभ निःशेष आटे ॥ अहंममता समूळ तुरटे ॥ याचि नावें तण गोमटें ॥ मानी नेट पाटें विधाता ॥ १० ॥ निष्ठा केलिया तप स्थिती ॥ जाहाली सदुरुची प्राप्ति ॥ आतां गुरु मुरवें प्रजापति ॥ आत्मप्रतिती पावेल ॥ १५६ ॥ जें पूर्वपुण्याच्या निष्काम कोडी ॥ तें सदुरुचरण जोडती जोडी ॥ जें गुरुचरणीं

आवढी गादी ॥ तें पाविजे रोकडी ब्रह्म प्राप्ति ॥ १५७ ॥ गुरुच्या ठायीं नीच पण ॥ शि-
 ष्यें देखिलिया जाण ॥ अनुमात्र करितां हे लण ॥ ब्रह्मज्ञान कदां नुपजे ॥ १५८ ॥ गुरु
 तें पाहतां मनुष्य बुद्धि ॥ ज्ञान नव्हे गात्रि बुद्धि ॥ यालागीं हरि रूपानिधि ॥ नि-
 जवै भवसिद्धि स्रष्ट्या सदावी ॥ १५९ ॥ जो मी तुझे नितपें संतोषलों ॥ प्रत्यक्ष तुज-
 लागीं भेटलों ॥ तो मी हृदयस्थ दुरी ठेलों ॥ दुष्टा पझालों कूट योगियां ॥ ३०१ ॥
 कूट ऐसें देहातें म्हणती ॥ त्या देहाची ज्यासी आसक्ति ॥ त्यासी कदां नव्हे माझी
 प्राप्ति ॥ जाणनि श्र्विती कूट योगीते ॥ ३०५ ॥ संतोषोनी श्रीनारायण ॥ ब्रह्मचा म्ह-
 णे आपण ॥ जें अभिष्ट बांछी तुझें मन ॥ तो वरु संपूर्ण मागवेगीं ॥ ३०७ ॥ ऐक-
 स्वामी विश्वनाथ ॥ तूं अनाथाचा निजनाथ ॥ मज करावें जीसनाथ ॥ ऐसें प्रार्थित
 उपतप्यमान ॥ ३२९ ॥ कां म्हणशी उपतप्यमान ॥ मी केवळ झालों जी अज्ञान ॥
 त्या मज वरी रूपा करून ॥ निजगुह्यज्ञान सांगावें ॥ ३३० ॥ विषय वासनें वीण ॥
 वृत्तीशी जें विवेक स्फुरण ॥ त्या नाव बोलिजे ज्ञान ॥ सत्य जाण स्वयंभु ॥ ३९७ ॥
 चिद्रूपें वृत्तीचें स्फुरण ॥ त्या नाव बोलिजे ज्ञान ॥ तें चिस्वर्यें होइ जे आपण ॥
 यानाव विज्ञान विधातिया ॥ ३९८ ॥ देहाचें जाउनी अनहंपण ॥ ब्रह्माहम-
 स्मि स्फुरे स्फुरण ॥ ते स्फूर्ति ही विरे संपूर्ण ॥ यानाव विज्ञान पूर्णत्वाचें ॥ ३९९ ॥
 हे पावावया पूर्ण प्राप्ति ॥ भावें करावी भगवद्भक्ति ॥ ते भक्तिची निज स्थिती ॥
 ऐक तुज प्रती सांगेन ॥ ४०२ ॥ भगवद्भाव सर्वभूतीं ॥ यानाव मुख्य माझी भ-
 क्ति ॥ हें चिभजन त्या अनहं वृत्ती ॥ विज्ञान प्राप्ति तें त्याशी ॥ ४०३ ॥ ॥ ७ ॥

हस्तामलक.

॥ कोणी एक नाम म्हणाच्या गृही ॥ परमभाग्यास्तव पाहीं ॥ जन्मलाच जन्म देही ॥
 त्याचें वैभव तिहीं नेणजे ॥ ३२ ॥ जेवी श्रुतिके माजी रत्न ॥ कालोहामाजी गु-
 सधन ॥ तेवी त्याचे हृदयींचें ज्ञान ॥ इतर ज ननेण ती ॥ ३३ ॥ कोहं भावें करावें रु-
 दन ॥ सोहं भावें हास्यवदन ॥ दोन्ही सांडोनी आपण ॥ मुळींचें मौन अखंडत्वं ॥
 ३४ ॥ राहोन फोडी बाळक ॥ तें थें मिला ले सकळ लोक ॥ अवघे म्हणती अलौ-
 लीक ॥ विश्वयो येक न करवें ॥ ३५ ॥ प्रेत म्हणो तरी प्राण आहे ॥ अंध म्हणों-
 तरी प्राहे ॥ हे ठायींचें रडों नेणें काय ॥ अभिनव माय बाळक ॥ ३७ ॥ झालीं अष्टव-
 रुषें पूर्ण ॥ केवी करूं उपनयन ॥ जन्मोनी याशी लागले मौन ॥ गायत्री स्मरण क-
 रिना ॥ ४२ ॥ ऐशी त्या बाळकाची स्थिती ॥ तेच समयीं सहज गती ॥ श्रीशंकरा

चार्थभिक्षार्थी॥ त्याग्रहाप्रतीस्वयेआले॥४६॥ व्यवहारीलोक अतिसधन॥ आ
 णीकआग्रिहोत्रीसुब्राम्हण॥ भिक्षार्थीआचार्यशीआपण॥ बहुसालजनप्रार्थि
 ती॥४७॥ उपेक्षून त्यांचियेभिक्षेसी॥ साक्षेपेआले त्याग्रहासी॥ देखोनबाळका
 चीस्थितीऐसी॥ झालेसंतोषीआचार्य॥४८॥ देखोनियांत्याचेंचिन्ह॥ जाणोनत्या
 च्याहृदयीचेंज्ञान॥ शंकराचार्यसुप्रसन्न॥ स्वयेसंतोषोनसुरवमयझाले॥४९
 ॥ अतिशयेंशीश्रीशंकरु॥ करितेझाले प्रभादरु॥ ज्ञानविज्ञाननिजनिर्धारु॥
 आत्मसाक्षात्कारप्रगटावया॥५१॥ ॥श्रीशंकराचार्यउवाच॥ ॥ श्लोक॥
 कस्त्वंशिशोकस्यकुतोसिगंताकिं नामतेत्वंकुत आगतोसि॥ एतन्मयोक्तं व
 दचार्षकत्वं मत्प्रातये प्रीतिविवर्धनोसि॥१॥ ॥ टीका॥ तूं कैचा कोणाचा को
 णील कोण॥ तुझें कोठून आगमन॥ काय नाव कोण वर्ण॥ पुढारें गमन तुज को
 ठे॥५६॥ ऐसा आचार्याचा प्रश्न॥ ऐकतां प्रकाशले निजज्ञान॥ जेवीलागतां र
 विकिरण॥ सूर्यकांत संपूर्ण प्रभादावी॥५९॥ देखोनी पूर्णिमा पूर्णचंद्र॥ भरितेन
 खवळे क्षीरसागर॥ तेवीदेखोनी प्रभादर॥ ज्ञानाधि अपार उलथले भरितें॥
 ६०॥ होतां वसंताचें आगमन॥ कोकिळासांडी निजमौन॥ तेवी आचार्याचें ऐ
 कतां वचन॥ विसर्जि मौन यावज्जन्म॥६१॥ ऐकतां आचार्याचें वचन॥ करत
 ळामळ प्रकाशीज्ञान॥ यालागीं तेंचि अभिधान॥ हस्तामलक जाणमृणतीपें
 ॥६३॥ हस्तामलक उवाच॥ श्लोक॥ नाहं मनुष्यो न च देव यस्तो न ब्राम्हण
 क्षत्रिय वैश्य शूद्रः॥ न बभूव चारी न गृही ब न स्त्रो भिक्षुर्न चाहं निजबोधरूपः॥
 ॥१॥ टीका॥ हस्तामलक आपण॥ आपुल्या स्वरूपाचें लक्षण॥ देहातीत
 पूर्णपण॥ स्वये संपूर्ण सांगतु॥६४॥ मज लोक मानिती माणुसपण॥ मी
 मनुष्य नव्हेचि आपण॥ मी मनुष्याचा आत्मा जाण॥ सबाह्य परिपूर्ण परमा
 त्मा तो मी॥६५॥ इंद्रचंद्र वरुण॥ मी नव्हे देवीदेवगण॥ माझे निदेवा देवपण॥ मी
 परमात्मा पूर्ण देवाधिदेवो॥६६॥ विष्णु विरंची महेश॥ हे ही माझे अंशांश॥ मी
 परमात्मा परेश॥ जगदादीज जगदीश मीच मी स्वये॥६७॥ यक्षराक्षस पिशाच
 क॥ ते मी नव्हे त्याचाचाळक॥ सकळ भूताचा मी पाळक॥ भूताभूत त्वदेवमा
 शे निअंगें॥६८॥ मी नव्हे गा ब्राम्हण वर्ण॥ माझे नि ब्राम्हणा ब्राम्हणपण॥ मी
 ब्राम्हण पैदेव आपण॥ पूज्य ब्राम्हण माझे नि तेजें॥६९॥ मी क्षत्रिय नव्हे आप
 ण॥ शेन्याचा प्रताप तो मी जाण॥ माझे नि क्षत्रिया क्षत्रियपण॥ शौर्य धैर्य पूर्ण
 क्षत्रियाचें मी॥७०॥ मज नाही वैश्यपण॥ मी वैश्याचें निधिनिधान॥ माझे नि वैश्या
 वैश्यपण॥ मी निधिनिधान वैश्याचें॥७१॥ मी नव्हे गानीच वर्ण॥ नीचाचा-

नीचमी आपण ॥ मजहून खालु ते पण ॥ आनासी जाण असेना ॥ ७२ ॥ जयाशी
 आतळतां भीतीनारी ॥ तोमी नव्हे ब्रम्हचारी ॥ माझे निब्रम्हचर्याची थोरी ॥ भोगून
 नरनारी नैष्ठिकी तोमी ॥ ७३ ॥ जेवी वोहरें लिहिलीं भिंतीवरी ॥ तेथें मिथ्या नोव
 रानोवरी ॥ तेवी मुळीं नाहीं नरनारी ॥ ब्रम्हचारी नैष्ठिक्य ॥ ७४ ॥ देहगेहद्रव्य-
 दारा आसक्त ॥ तैसामी नव्हे गृहस्थ ॥ देहगेहद्रव्यदारा अनासक्त ॥ तोमी गृह
 स्थ त्रैलोक्यगृही ॥ ७५ ॥ वनीं वसोनियां वानप्रस्थ ॥ तैसामी नव्हे जाण येथ ॥
 माझे निजन वनप्रशस्त ॥ वनवासीं विश्रांत मद्भावभावे ॥ ७६ ॥ वेदें लाविलें भि
 केशी ॥ तैसामी नव्हे सन्यासी ॥ न जाळून जाळिलें सर्वकर्मसी ॥ मीनित्य सन्या
 सी गृहदारी ॥ ७७ ॥ देवमनुष्य यक्षनव्हे शी ॥ चारी वर्ण नव्हे म्हणसी ॥ ब्रम्हचा
 री गृहस्थाशी ॥ तूं नम निसी भिक्षुत्व ॥ ७८ ॥ इतुके न होनियां जाण ॥ म्हण
 शी तूं येथे कोण ॥ त्याही स्वरूपाचें लक्षण ऐकें संपूर्ण गुरुवर्या ॥ ७९ ॥ शुद्ध
 बुद्धनित्यमुक्त ॥ चिन्मात्रैक सदोदित ॥ निजानंदें आनंद भरीत ॥ तोमी येथे
 निजबोध ॥ ८० ॥ जरी तूं निजबोध आपण ॥ त्या निजबोधाचें लक्षण ॥ विशद
 सांगावें संपूर्ण ॥ हे मनोगत पूर्ण आचार्याचे ॥ ८१ ॥ त्या मनोगताचें महिमान अ
 तिगुल्य ब्रम्हज्ञान ॥ सबाह्य सखा श्रीजनार्दन ॥ एकाएक पण ग्रंथार्थ आले ॥
 ॥ ८२ ॥ ॥ यापरी करतळामळक ॥ ज्ञान बोलिला तो बाळक ॥ तेणें आचार्या
 शी परमसुख ॥ श्लोकें श्लोक संपला ॥ ६३४ ॥ संपलें ज्ञान निरूपण ॥ कोदां दलें
 ब्रम्हपूर्ण ॥ तेणें आचार्य आपण ॥ बाळका पूर्ण आळिं गीते झाले ॥ ६३५ ॥ दोन्ही
 श्लोक पूर्वप्रश्न ॥ बारा श्लोक गुल्य ज्ञान ॥ त्याचें केलें व्याख्यान ॥ ब्रम्हपरिपूर्ण
 पूर्णत्वे ॥ ६३६ ॥ हेच वदाही श्लोक जाण ॥ चौदा विद्यांचें निजजीवन ॥ जीवीं
 जीवा समाधान ॥ हे निरूपण हस्तामलक ॥ ६३७ ॥ त्या हस्तामलकाचें लक्षण
 सर्वांवरिष्ठ श्रेष्ठपण ॥ तेंही सांगेन निरूपण ॥ श्रोतां अवधान मज घावें ॥ ६३८
 ॥ त्या बाळकाचे सुहृद जन ॥ त्यांशी आचार्य पुसे आपण ॥ हा प्रपंचीचा वेडा पू
 र्ण ॥ कार्यकारण जाणे ना ॥ ६४३ ॥ हा प्रवृत्तीशी नये कामा ॥ परमार्थदान द्या
 वा आम्हा ॥ हे आचार्याची वचन गरिमा ॥ त्या ब्राम्हणोत्तमामानसी ॥ ६४४ ॥
 केवळ अबोलणें लेंकरूं ॥ त्याशी विज्ञान बोलवी शंकरु ॥ हा त्यांसींच द्यावा सं
 प्रधारु ॥ ऐसा निजनिर्धारु हृदकेला ॥ ६४५ ॥ त्याचें करऊन उपनयन ॥ सर्वे
 चि श्रीशंकरकरी मुंडण ॥ पूर्ण सन्यास देउनी जाण ॥ घेऊन आपण निघाला
 ॥ ६४६ ॥ अद्यापी व्यास पूजेसी ॥ पूज्य स्वहस्तामलकाशी ॥ पाहतां सन्यास पद्ध
 तीशी ॥ श्रेष्ठत्व त्यासी आचार्यत्वे ॥ ६४७ ॥ ॥ ७९ ॥ ॥

श्रीशंकराचार्यगुरुपरंपरापद्धतिचें वर्णन.

मुनींमुख्यश्रीनारायण ॥ त्याचाशिष्यचतुरानन ॥ तेणेंउपदेशिलाआप
ण ॥ नारदजाणमहामुनी ॥ ६४९ ॥ नारदेंउपदेशिलाश्रीव्यास ॥ व्यासेंउप
देशिलेंश्रीशुकास ॥ शुकेंउपदेशिलेंगौडपादास ॥ येथूनसन्यासपद्धति ॥
६५० ॥ सन्यासगुरुगौडपादाचार्य ॥ तत्शिष्यगोविंदपादपूज्यवर्य ॥ तेणेंकेले
शिष्यद्वय ॥ विवरणाचार्य आणिशंकरु ॥ ६५१ ॥ प्रबोधधैर्यअतिवीर्य ॥ ज्ञान
गुणेंगुणगांभिर्य ॥ निजात्मज्ञानेंअतिऔदार्य ॥ तोशंकराचार्यचिन्मूर्ति ॥-
६५२ ॥ दशाचार्यदशसन्यासी ॥ जेबोलिलेव्यासपूजेसी ॥ त्यांचियासांगेन
विभागासी ॥ यथान्वयेसीपद्धति ॥ ६५३ ॥ दशाचार्यांचीविविधथोरी ॥ पूर्वा
चार्यश्रेष्ठचारी ॥ श्रीशंकरापासेनीज्ञानगजरीं ॥ आचार्यत्वसाहीजणा ॥
६५४ ॥ आदौगौडपादाचार्य ॥ दुसरागोविंदभगवत्पादवर्य ॥ त्यापासूनवि
वरणाचार्य ॥ आणिमुख्यआचार्यश्रीशंकरु ॥ ६५५ ॥ ॥७॥ ॥

श्रीशंकराचार्यपासूनषडाचार्यत्यांचीं नावें

विश्वरूपाचार्यतोएक ॥ पृथ्वीधराचार्यदुसरादेख ॥ सहजाचार्यतिसराह
स्तामलक ॥ चौथाश्रीधराचार्यभागवतव्याख्याता ॥ ६५६ ॥ पद्मपादाचार्य
त्रोटकाचार्य ॥ इतुकेनसंपलेदशाचार्य ॥ सन्यासामाजीअतिवर्य ॥ परमशौ
र्यज्ञानाचें ॥ ६५७ ॥ आश्रमधर्मअतिवीर्य ॥ ज्ञानध्यानेंश्रेष्ठशौर्य ॥ तेचव
घेझालेमठाचार्य ॥ मठपर्यायतोऐका ॥ ६५८ ॥

आणरवीआचार्यचिउपदेशी१०दाहाते येणेंप्रमाणें.

श्रीशंकराचार्यउपदेशी ॥ झालेआणीकदशसन्यासी ॥ सांगेनत्यांच्यानावा
सी ॥ यथान्वयेसीविभाग ॥ ६५९ ॥ तीर्थआश्रमवनअरण्य ॥ गिरीपर्वतसा
गरजाण ॥ सरस्वतिभारतीनामाभिधान ॥ पुरीनेंपूर्णदाहाहीनामें ॥-

॥ ६६० ॥

॥७॥

॥७॥

॥७॥

मठपर्याय.

॥ द्वारकामठपञ्चमसमुद्गी ॥ तेथेविश्वरूप आचार्यत्वरी ॥ तीर्थआश्रमतेथींचे
अधिकारी ॥ त्यामठासाझारीवसताती ॥ ६६१ ॥ बद्रिकाश्रमजोकामठ ॥ त्रोटका
चार्यतेथेवरिष्ठ ॥ गिरीपर्वतसागरश्रेष्ठ ॥ मठींउद्भटवस्तित्यांशी ॥ ६६२ ॥ जगन्ना
थमठपूर्वसमुद्गी ॥ तेथेंपद्मपादाचार्यअधिकारी ॥ वनअरण्यतेअंगेकरी
॥ मठींनिरंतरतेवसती ॥ ६६३ ॥ हस्तामलकाचार्यपरम ॥ त्याशीसहजींस
हजविश्राम ॥ नकरीचमठमठीचाआश्रम ॥ आत्मारामपरिपूर्णत्वे ॥ ६६४ ॥ शृं
गिरामठदक्षिणेमाझारी ॥ तेथेंपृथ्वीधराचार्य आज्ञाकरी ॥ सरस्वतीभारती-
आणिपुरी ॥ तेथेनिरंतरतेवसती ॥ ६६५ ॥ उरलाजोश्रीधराचार्य ॥ त्यासीना
हींमठतात्पर्य ॥ भागवतव्याख्याताअतिवीर्य ॥ परमचातुर्यभावार्थदीपिका ॥
॥ ६६६ ॥ सन्यासप्रधानहाग्रंथ ॥ यालागींगुरुपरंपरासमस्त ॥ ग्रंथींसाधूनी-
आद्यंत ॥ ग्रंथीग्रंथार्थसंपत्ता ॥ ६६७ ॥ जैसातळहातींचा आवळा ॥ तैसाग्रं
थींअर्थदिसेप्रांजळा ॥ निवेसुमुक्षुचाजिह्वाळा ॥ परमसोहळासाधुशी ॥
॥ ६६८ ॥ हस्तामलकाचीटीका ॥ एकलाकर्त्तीनव्हेएका ॥ साद्यजनार्दननिज
सखा ॥ ग्रंथार्थनेटकाअर्थिलातेणें ॥ ६६९ ॥ एकाजनार्दनाशरण ॥ जनार्दना
प्रियएकपण ॥ जनार्दनरूपेस्तवजाण ॥ ग्रंथसंपूर्णपूर्णत्वाआला ॥ ६७० ॥
पूर्णज्ञालेंनिरूपण ॥ पूर्णमूणावयामूणतेंकोण ॥ खुंटलाबोलतुटलेंमौन ॥
आनंदघनअद्वयात्मा ॥ ६७१ ॥ दर्पणेंप्रतिमुखदाविलें ॥ दर्पणेंजातांतेणेंतेने-
लें ॥ परीदेखतेंमुखनाहींनेलें ॥ तेंअसेंसंचलेंनिजांगीं ॥ ६७२ ॥ तेवीअज्ञा
नेंआत्मत्वन्यावें ॥ कांज्ञानेंआणोनिघावें ॥ रोसेंवरुशीनसंभवे ॥ तेअसे-
स्वभावेसदोदित ॥ ६७३ ॥ हेचयेथींचेंनिरूपण ॥ जेज्ञानाज्ञानाबोळवण ॥
एकाजनार्दनींजनविजन ॥ वस्तुपरिपूर्णपूर्णत्वे ॥ ६७४ ॥ पूर्णत्वाचेंपरिपूर्ण
॥ सहुरुचेश्रीचरण ॥ एकाजनार्दनाशरण ॥ एकपणनुउनी ॥ ६७५ ॥ इति-
श्रीहस्तामलकरीकासंपूर्ण ॥ ७५ ॥

॥ ७५ ॥

॥ ७५ ॥

नुरउनी

मुक्ते श्वर कृत सभापर्व

अध्याय ३

नारदनीति.

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ नारदम्हणे महाराजा ॥ धर्मस्वरूपधर्मात्मजा ॥ नामासा
 रिखीसुतेजा ॥ करणीनिर्मळ असे कीं ॥ १ ॥ ऐश्वर्यलाधल्यासंपूर्ण ॥ धर्माचर्त
 त असे कीं मन ॥ राजमदेंदुरभिमान ॥ संचरलानाहीं कीं ॥ २ ॥ न्यायें अर्जिलजो
 अर्थ ॥ व्यय करिसी कीं धर्मार्थ ॥ विषयकामलोभें चित्त ॥ विटाळलें नाहीं कीं
 ॥ ३ ॥ वडील आचरले जो धर्म ॥ तो चिंचाल विसी कीं नेम ॥ अविहित धर्माचा
 कर्दम ॥ तुजले पला नाहीं कीं ॥ ४ ॥ धर्में अर्थ अर्थ धर्म ॥ धर्मपात्रीं पुरुषोत्तम ॥
 चढता वाढता सुखेद्यम ॥ नित्यनित्य करिसी कीं ॥ ५ ॥ धर्मासीं अविरोधाऐसा
 काम ॥ तोचिसे विसी कीं सुगम ॥ इंद्रियलोत्पुष्यतेचा भ्रम ॥ प्राप्त झाला नाहीं
 कीं ॥ ६ ॥ नित्यनैमित्तिक ह्या कर्मां ॥ वर्तत आहे स कीं निष्कर्मां ॥ कामनिषिधा
 ची उर्मा ॥ लोटिसी कीं आलिशा ॥ ७ ॥ अनयासीं हो सायासीं ॥ भाग्यजोडि
 लें संपत्तीसीं ॥ विभागूनी समस्तांसीं ॥ सेविसीं कीं सुजाणा ॥ ८ ॥ अनुकुळ
 अथवा प्रतिकुळ ॥ अहं कंहीं झालिया विकळ ॥ धर्मापासून बुद्धि अचळ ॥
 भ्रंश कंहीं न पवे कीं ॥ ९ ॥ अहोरात्री सारी घडी ॥ लोटितां करिसी पुण्य जो
 डी ॥ विकळता झालिया धडफुडी ॥ विचारीत अससी कीं ॥ १० ॥ अखंडित
 नामस्मरणीं ॥ देवो केला असे कीं ऋणी ॥ जो पावोन देह मरणीं ॥ दास्य करी
 निजांगें ॥ ११ ॥ मोक्षद्वारींच्या द्वार पाळा ॥ आजवें भजसी कीं नृपाळा ॥ जे काहात
 धरणीं डोळां ॥ सायुज्य धाम दाविती ॥ १२ ॥ समता संतोष सहिवेक ॥ चौथा-
 साधुसंग तो देख ॥ यांसीं करूनि यां सरूप ॥ मित्रभावे अससी कीं ॥ १३ ॥ का
 मक्रोधलोभत्रया ॥ तेवि मोह मद मत्सर यया ॥ वर्जित्या नियो जित्या गया ॥
 ठेऊं जाणत्या जाणसी कीं ॥ १४ ॥ कामनसावा परस्त्रियेचा ॥ क्रोधनसावा सत्पु
 रुषाचा ॥ लोभनसावा शरीराचा ॥ मोह पुत्राचा बाधक ॥ १५ ॥ मदनसावा सु
 हृद जाती ॥ मत्सरनसावा सर्वाभूतीं ॥ तुझे वर्तणु केचीरीति ॥ सांगारे सीच-
 आहे कीं ॥ १६ ॥ काम असावा ईश्वरभजनीं ॥ क्रोध असावा इंद्रियदमनीं ॥
 गुरुतीर्थप्रसादशेषग्रहणीं ॥ लोभ अपार असावा ॥ १७ ॥ मोह असावा सज्ज
 नासीं ॥ मद असावा दुर्गुणासीं ॥ मत्सर सदां संसारेंसी ॥ असावा तो असे कीं
 ॥ १८ ॥ राजविन्हांषड्विधगुण ॥ सत्य उपाय परमगहन ॥ बळाबळाचें लक्षण

॥ जाणसीकींजाणत्या ॥ १९ ॥ आज्ञाकीर्तिहिजपाळण ॥ दानभोगमित्ररक्षण
 साहीगुणींतवप्रधान ॥ सालंकार असतीकीं ॥ २० ॥ जाणतीनानाव्यूहरचना ॥
 थोडेनजिकितीबहुतसेना ॥ ऐसेतुझेगाविचक्षणा ॥ सेनापति असतीकीं ॥ २१ ॥
 निर्लोभआणिविश्वासूक ॥ ऐसेवंशज असतीकींसेवक ॥ जेकास्वामीकाजीं
 देख ॥ देहदेतीसांडणें ॥ २२ ॥ वेतनभक्षूनियांपवित्र ॥ मानितीअन्यद्रव्यअ
 पवित्र ॥ ऐसेनियोगेंसेवकस्वतंत्र ॥ स्वव्यापारींतुसेअसतीकीं ॥ २३ ॥ उत्तम
 मध्यमकनिष्ठपदीं ॥ योग्यायोग्यविचारविधि ॥ परिष्पूर्णाविशाळबुद्धि ॥ यो
 जिसीकींनरेंद्रा ॥ २४ ॥ अमात्यपदांदासीपुत्र ॥ अधमस्छळींपरमपवित्र ॥ अ
 पूज्यापुजोनीसत्पात्र ॥ अवमानीत नाहींसकीं ॥ २५ ॥ अचारकार्यसाधितांभृ
 त्य ॥ वेतनाहोनीकोटीगणित ॥ द्रव्यदेऊन त्याचेंचित्त ॥ तोषवीत आहेसकीं ॥
 २६ ॥ आपुलेकाजींपावलेमरण ॥ त्यांचींकुटुंबेंआश्वासून ॥ आपुलियाकुटुं
 बासमान ॥ पाळिसीकींदयाळा ॥ २७ ॥ दरिद्रकाळींचींमित्रें ॥ भेटोंआलियास्ते
 हपात्रें ॥ वोळखीदेऊनदशनिमात्रें ॥ श्रियावंतकरिसीकीं ॥ २८ ॥ परगुणप
 रिक्षाजाणनें ॥ चित्तजाकळेपरवेधनें ॥ हेसुरव्यप्रभूचींलक्षणे ॥ तुझेगयीं
 असतीकीं ॥ २९ ॥ मंत्रियांच्याराहटीकेशा ॥ देतीयज्ञाकींअपयज्ञा ॥ चारसु
 खेंनित्यनरेशा ॥ विच्यारीत असशीकीं ॥ ३० ॥ नेमाहूनीआगळेंधन ॥ घेऊन
 प्रजातेंपीडन ॥ करितोअयोग्यप्रधान ॥ पदातीतकरिसीकीं ॥ ३१ ॥ राजद्रव्यदे
 ऊनीचांग ॥ भूमिसेवाकरितीसांग ॥ नकरितांराजजेचाभंग ॥ प्रजानेमेंअसती
 कीं ॥ ३२ ॥ वरचैवरदूतांचियेगोष्टी ॥ राष्ट्रअवलोकिसीकींदृष्टी ॥ नष्टतस्करां-
 चियाराहाटी ॥ भंगिसीकींऐकतां ॥ ३३ ॥ तीर्थयात्रेजातीजन ॥ त्यातेंकोडूनये
 तीधन ॥ तयादुष्टांचेंकरोनिहनन ॥ मार्गमुक्तकरिसीकीं ॥ ३४ ॥ सांगावयोव्हे
 शगोष्टि ॥ दुर्बळयेऊंदुष्टीभेटी ॥ तयायेतांआडकाठी ॥ तुझेदारींनाहींकीं ॥ ३५
 ॥ परराष्ट्रध्यावयाधाडिसीसैन्य ॥ झुंजतीत्यांचेचिकरावेंकंदन ॥ वांचूनप्रजां
 तेंनागवण ॥ तुझेनिहोत नाहींकीं ॥ ३६ ॥ पिपलिकालागतजेथे ॥ तत्काळहा
 तपावेतेथें ॥ तेवीदीनपावतांदुःखातें ॥ क्लेशातीतकरिसीकीं ॥ ३७ ॥ अंगींचा
 जेविरोमउपडे ॥ तोजैसाहृदयातेंगाडकापडे ॥ तेविप्रजापावतांपीडे ॥ जाण
 सीकींतत्काळीं ॥ ३८ ॥ तुझियाराज्यामाजीप्राज्ञा ॥ पुत्रपाळितीकींपितृआ
 ज्ञा ॥ नकरितांपुरुषाचीअवज्ञा ॥ स्त्रियाधर्मैअसतीकीं ॥ ३९ ॥ शरीरसंपत्ति
 मनोभावा ॥ अपूर्णकरितीसद्गुरुसेवा ॥ ऐसेंशिष्यनरपार्थिवा ॥ शिष्यधर्मैअस
 तीकीं ॥ ४० ॥ श्रोत्रीकुटुंबीनिर्धन ॥ साधुसात्वीकपरीरुत्तिक्षीण ॥ त्यांचेंह

रुनियांदैन्य ॥ सदापाळणकरिसीकीं ॥ ४१ ॥ दरिद्रें ब्राम्हणाची जाया ॥ तारु
 ण्यकाळीं अंतरे राया ॥ तेथें द्रव्य देउनी तया ॥ साह्य संपूर्ण करिसीकीं ॥ ४२ ॥
 रोगें प्रवासी पीडलीं ॥ काराग्रही जे अडकलीं ॥ ते ते सांभाळूनी भलीं ॥ कुशा-
 तीत करिसीकीं ॥ ४३ ॥ लोकस्य जें त्यजिता माणा ॥ अधने धन लुब्धा चिया क्रणा
 ॥ त्या उत्तमाचें ऋण मोचना ॥ अति साक्षेप करिसीकीं ॥ ४४ ॥ आवडीचें निज
 आपत्य ॥ गुणि जामात श्रिया वंत ॥ तया ऐसें परम आर्त ॥ याच कां तें करिसी
 कीं ॥ ४५ ॥ गृहापातल्या सुधा पीडितें ॥ ते तृप्त होता पंचामृतें ॥ आशिर्वचनें स्व-
 स्थळा तें ॥ तुज पासून जाती कीं ॥ ४६ ॥ तुझे ऋतिज श्रुति पारग ॥ सांग संपा
 दिती कीं याग ॥ तू तें नेणतां कर्म व्यंग ॥ कदा होत नाहीं कीं ॥ ४७ ॥ ब्राम्हण स्था
 यिले वृत्ति क्षेत्रीं ॥ ते ते अक्षयी राजपत्रीं ॥ स्वस्थ भक्षोन पुत्र पौत्रीं ॥ विहि
 त धर्मी असती कीं ॥ ४८ ॥ दुष्टाग्रही उघडितां मुख ॥ शांतिकरितीत तत्काळि
 क ॥ त्रिकाळ ज्ञानी जो तिषी गणक ॥ शुभ सूचक असती कीं ॥ ४९ ॥ निरपेक्ष
 असती कीं भांडारी ॥ ॥ कूबरक्षक अंतःपुरीं ॥ शुचि आसतृप्त जठरी ॥ पाक
 कर्ते असती कीं ॥ ५० ॥ विषम देशाचिये संधि ॥ अविचार शूर ठेविले बुद्धीं ॥
 दुर्गपर्व स्थिति बुद्धि ॥ धैर्य वंत असती कीं ॥ ५१ ॥ बोलों जाणती सम योचित्त
 चतुर शास्त्रज्ञ पंडित ॥ ते तेशिष्ट साधनार्थ ॥ योजिसी कीं नरेंद्रा ॥ ५२ ॥ जितें
 द्वियन्याय वंत ॥ परम पवित्र साधु संत ॥ सदाचारी सभे आंत ॥ निकटवर्ती
 असती कीं ॥ ५३ ॥ दुर्जन क्षुद्र आणि कोपी ॥ वाग्नि पुर परम संतापी ॥ पैशुन्य
 वादी महापापी ॥ सभास्थानीं त्यजिले कीं ॥ ५४ ॥ अपमानावया संत साधु ॥ दे
 वादि जादोष शत्रु ॥ बोलतीत याचा जिह्वा छेदु ॥ तत्काळिक करिसी कीं ॥ ५५ ॥
 ॥ जागा होउनियां अपराती ॥ सारासार विचार नीती ॥ मोक्षोपाय भवनी वृत्ति
 ॥ विचारीत असती कीं ॥ ५६ ॥ नरक मोक्षोपाय चिन्ह ॥ जितां चि जाणती स-
 ज्ञान ॥ जनाचे मुखीं निंदा स्तवन ॥ होतें तें जाणत असती कीं ॥ ५७ ॥ वस्त्राया
 लोनी जीर्ण ॥ दुर्गपर्वती नूतन धान्य ॥ यंत्रौषधि अक्षय जीवन ॥ संग्रहीत
 असती कीं ॥ ५८ ॥ पडलें खेचलें काजेथे ॥ तात्काळ सरिसें करिजे तेथे ॥ ऐसीं
 शिल्पिकार भृत्यें ॥ वेतन भोक्तीं असती कीं ॥ ५९ ॥ मठवापी देवाचार ॥ भंग-
 त्या करीन जिणो धधार ॥ दीप नैवेद्य निरंतर ॥ चालवीत असती कीं ॥ ६० ॥ प
 शुपीडती प्रजन्यें ॥ गळती गार्दीचीं गोठणें ॥ बोटाळें चरती शाळी वनें ॥ ऐसें हो
 त नाहीं कीं ॥ ६१ ॥ क्षुधितें रुद्ध दरिद्र मेळीं ॥ पडोनि होती रोड दुर्बळी ॥ कर्दमपं
 थें वर्षा काळीं ॥ चालि जेत नाहीं कीं ॥ ६२ ॥ आपुलें महत्त्व होईल न्यून ॥ म्हणो

पुरोहितप्रधान ॥ श्रेष्ठपातल्यादर्शनांविद्य ॥ करितीऐसेंनाही कीं ॥ ६२ ॥ आ
 मसुहदांवाटेनास ॥ संतसाधुमानितीकेश ॥ ऐशियादुर्गुणाचास्पर्श ॥ तुजतंव-
 झालानाहीकीं ॥ ६४ ॥ पर्वकाळींस्त्रीमैथुन ॥ सूर्योदयांनिद्रासंपन्न ॥ एकल्या
 पंक्तींतमिष्टान्न ॥ भक्षणेघडतनाहीकीं ॥ ६५ ॥ बहुवर्णिआपुलेपुत्र ॥ विहित
 विद्येअतिपवित्र ॥ अनालस्यअहोरात्र ॥ अभ्यासीतअसतीकीं ॥ ६६ ॥ उग्र
 कामींस्त्रीधनहरितां ॥ कुळवंताजेवी त्यागितीभर्ता ॥ तैसेंतुजधरत्रीनाथा
 ॥ प्रजींत्यजिलेंनाहीकीं ॥ ६७ ॥ याजकत्वजितीपतितातें ॥ कुळेंवाळितीभ्रष्टा
 तें ॥ तेवीसर्वलोकींतूतें ॥ उपेक्षिलेंनाहीकीं ॥ ६८ ॥ सहस्रसूरवातेंदवडून ॥ एक
 पंडितज्ञानसंपन्न ॥ संग्रहूनित्याचेंमन ॥ स्वस्थेंस्वस्तकरिसीकीं ॥ ६९ ॥ एक
 दुष्टाचेसंगति ॥ यशलाभसुखसंपत्ति ॥ नासूनभोगवीअपकीर्ति ॥ हेंतुजघड
 तनाहीकीं ॥ ७० ॥ आद्यअव्यसनीअनुरक्त ॥ मित्रउदासीनशत्रुअमित्य ॥
 यासातांचेंचिकीर्षित ॥ जाणसीकींसुजाणा ॥ ७१ ॥ तुवांअथवातवप्रधानीं ॥
 रहस्यबोलिजेएकांतस्थानीं ॥ तेंबाहेरीलोकांच्याकर्णीं ॥ प्रगटहोतनाहीकीं ॥
 ७२ ॥ दुष्टबलिष्ठआज्ञारहित ॥ तदर्थअपायविचारगुप्त ॥ प्रगटल्यानाशक
 शीबहुत ॥ हेंतंवजाणतअससीकीं ॥ ७३ ॥ एकउघडेंबालिजेजनीं ॥ एकप्रेरि
 जेमहंतकर्णीं ॥ एकठेविजेमनिच्यामनीं ॥ हेंतंवजाणतअससीकीं ॥ ७४ ॥ वै
 शीवर्गाचेंवर्तन ॥ क्षणक्षणांढावयाज्ञान ॥ गुप्तठेऊनीचारगण ॥ विचारीतअ
 ससीकीं ॥ ७५ ॥ तुजसीदाऊनीआसता ॥ शत्रूसीपाववितीवार्ता ॥ ऐसेकोणते
 तत्वतां ॥ ओळखोनीअससीकीं ॥ ७६ ॥ वार्ताआणितेजेवार्तिक ॥ तेनेणतीए-
 कासीएक ॥ तिन्हींतिन्हींअनोळख ॥ प्रेरिसीकींसुजाणा ॥ ७७ ॥ बहुतलाभ-
 स्वल्पयत्नीं ॥ तेथेंआलस्यनसेकींमनीं ॥ स्वल्पलाभेंबहुतहानी ॥ तेथेंउद्योग-
 नसेकीं ॥ ७८ ॥ राज्यरक्षितेसुंजारबळी ॥ सकलहीबापानियमकाळीं ॥ वेतन
 पाऊनतुड्यादळीं ॥ एकचित्तेंअसतीकीं ॥ ७९ ॥ ज्याचेनिकार्यसाधेपुढें ॥ तेज
 शीपावतीवेतनपीडे ॥ तरीसमयींमहाअनर्थघडे ॥ हेंनिवाडेंजाणसीकीं ॥ ८० ॥
 अर्थसंग्रहपाहोनजोडी ॥ चतुर्थींशेंवेचदवडी ॥ सकळवेचूनिहातझाडी ॥ हे
 तुजरवोडीनाहीकीं ॥ ८१ ॥ अर्थव्ययाचेअधिकारी ॥ गणकलेखकप्रथमप्रहरीं ॥
 सिध्यपत्रेंधरोनिकरीं ॥ उभेसन्मुखअसतीकीं ॥ ८२ ॥ आरूढल्याभद्रासनीं ॥
 राजदर्शनायेइजेजनीं ॥ रिळेमाळावरत्राभरणीं ॥ देखसीकींसाजिरे ॥ ८३ ॥
 रत्नांबरीरवडुधर ॥ किरीटकुंडलीं सालंकार ॥ सुहृदक्षत्रियांचेभार ॥ उभयभा-
 गींअसतीकीं ॥ ८४ ॥ श्रेष्ठसत्पात्रींओपितांदान ॥ योगियांविशेषअर्पितांधन ॥

दुष्टपुरोहितप्रधान ॥ विघ्नकर्ते न सतीकीं ॥ ८५ ॥ नगररक्षावधाकारणें ॥ कीजेत
 ग्रामार्चीपाटणें ॥ घोषग्राम्यतुल्यकरणें ॥ ऐसें करीत अससीकीं ॥ ८६ ॥ पर्वतसं
 धिघाटबेटा ॥ वोसरणें आणि चोरवाटा ॥ तेथें वसवोनियांपेंग ॥ मार्गनिर्भयक-
 रिसीकीं ॥ ८७ ॥ नापेक्षितां मेघजळें ॥ सदांपिकें पिकती सकळें ॥ अभंगतडागें
 पाटस्छळें ॥ पै निर्मळ असतीकीं ॥ ८८ ॥ कृषिवळें खंगलीं भणणें ॥ धनधान्यें वो
 पुनि अंगें ॥ शेताचे निराज भागें ॥ पाळिसीकीं नरेंद्रा ॥ ८९ ॥ लुब्धतस्करलेख
 नकारीं ॥ राजस्त्रिधाराजकुमारीं ॥ प्रजांलागीं चलात्कारीं ॥ पीडिजेत नाहीं कीं
 ॥ ९० ॥ हिंसक अतत्याई प्रसिद्ध ॥ त्यांचा श्रवणीं पडतां शाद ॥ आधीं करो नि-
 यांवध ॥ मग विचार करिसीकीं ॥ ९१ ॥ उदरपीडेचे महामारी ॥ उत्तमें हिकरितां
 चोरी ॥ धरोनि आणितां राजहेंरीं ॥ मानें मुक्त करिसीकीं ॥ ९२ ॥ अष्टभोगीं-
 स्त्रीरंजन ॥ बाह्य अंतरीं संरक्षण ॥ करणें गूज अनुवादन ॥ स्त्रीजनासी नाहीं
 कीं ॥ ९३ ॥ उगाणितां परराज्यातें ॥ जे जे वस्तुलाधली ज्यातें ॥ ते ते मुक्त करून-
 त्यातें ॥ तोषवीत अससीकीं ॥ ९४ ॥ औषधने में शरीरातें ॥ दृढ सेवन मानसा
 तें ॥ दो प्रकारीं आपणातें ॥ रक्षिसीकीं सुजाणा ॥ ९५ ॥ अवलोकूनी अपपरातें
 तदनुसार त्या कर्मातें ॥ प्रयोजूनी मग आगातें ॥ सेविसीकीं सुजाणा ॥ ९६ ॥ परा
 व्यापसीं अष्टादश ॥ आपुलापक्षीं पंचदश ॥ गुण जे बोलिले ॥ विशेष ॥ जाण-
 सीकीं नरेशा ॥ ९७ ॥ द्यूतनिद्रा अन्नपान ॥ स्त्रीसंयोग व्यय व्यसन ॥ काळपा
 होनी विचक्षण ॥ करितो तैसें करिसीकीं ॥ ९८ ॥ अष्टांगें चतुर्विध वळें ॥ शत्रुजिं
 कि जे बुद्धि कुशळें ॥ व्यसनीं कीं क्षीण त्या आगळे ॥ आदरें वश्य करिसीकीं ॥ ९९
 ॥ अंतःकरण आणि शरीर ॥ नियमीं नपवे विकार ॥ शत्रु तो सजीव गिरीवर ॥
 नचळे नदळे नुरवळे कीं ॥ १०० ॥ परहितार्थ संत साधु ॥ जो सांगती बुद्धिवादु
 तो मानूनि परम बंधु ॥ वर्तसीकीं तदाज्ञा ॥ १ ॥ ज्ञाति गुरुदेव प्रतिमा ॥ यज्ञमंड
 पंचैत्यदमा ॥ देखता क्षणीं राजोत्तमा ॥ नमस्कार करिसीकीं ॥ २ ॥ दृढतापस
 ब्राह्मणपंक्ति ॥ अश्वभांडार भद्रजाती ॥ ध्वजा प्रासाद पवित्रक्षिती ॥ देखता बंदन
 करिसीकीं ॥ ३ ॥ दंडित्यां तें प्रत्यक्ष यम ॥ पूज्यां प्रती परम सौम्य ॥ परिक्षोनी अधमो
 त्तम ॥ वर्तसीकीं शाहाणिया ॥ ४ ॥ कार्यसाधनीं अति नेटके ॥ साचस्तवन करू-
 नि मुखें ॥ सभामंडपीं मानाधिक्यें ॥ गौरवीत अससीकीं ॥ ५ ॥ अग्निसर्प चोर व्या
 ग्र ॥ रोगराक्षस कापरचक्र ॥ यापासाव आपुलें राष्ट्र ॥ रक्षिसीकीं बळिष्टा ॥ ६ ॥
 अंधमु कें पंगुव्यंग ॥ अतुर सत्यासी अध्वंग ॥ पितया ऐसे सांगो पांग ॥ पाळण
 त्यांचें करिसीकीं ॥ ७ ॥ नास्तिक्य स क्रोध अनृत्यता ॥ प्रमाद आणि दार्यसूत्रता ॥

कार्य आळसक्षिप्रवित्तता ॥ निश्चिताचानारभु ॥ ८ ॥ ज्ञानियाचे अदर्शन ॥ अ
 नर्थाचे दृढचिंतन ॥ अनर्थाएकनिष्ठमन ॥ अरक्षणमंत्राचे ॥ ९ ॥ मंगळचा अ
 प्रयोग ॥ विषयांचा अतिप्रसंग ॥ चौदादोषांतुझे अंग ॥ सांगशिवतले नाहीं कीं ॥
 १० ॥ निद्रा आळसभयक्रोधता ॥ अमार्दव आणि दीर्घसूत्रता ॥ साही अनर्थांच्या
 माथां ॥ पायदेऊन अससी कीं ॥ ११ ॥ सफळदारा सफळवित्त ॥ सफळवेद सफ
 ळश्रुत ॥ तुझे असे कीं निश्चित ॥ हे प्रगटार्थपरिसंघा ॥ १२ ॥ सफळदारारतिपु
 त्रे ॥ वेद सफळ अग्निहोत्रे ॥ दत्तभुक्तिने पवित्रे ॥ सफळवित्तजाणसी कीं ॥ १३ ॥
 श्रुत्यर्थे बोधला अर्थ ॥ यानावश्रुतज्ञानमूढता ॥ त्याचे फळशीळव्रत ॥ त्या आ
 चारे अससी कीं ॥ १४ ॥ परहीपीच्या अमोत्यवस्तु ॥ वणिक आणि ती इच्छून स्वार्थ
 त्यांचा पुरवोनी मनोरथ ॥ लाभचौ गुणादेशी कीं ॥ १५ ॥ देशाउरापातले अर्थी ॥
 द्रव्यदेऊन त्यांची आर्ती ॥ जगीं जोडावी सत्कीर्ती ॥ हेच असो सी असे कीं ॥ १६ ॥ वि
 षमकाळारत्नवपातले ॥ कुळपुत्रवंशजभले ॥ ते ते मानून आपुले ॥ आपणा ऐसे क
 रिसी कीं ॥ १७ ॥ वैद्यचिकित्सकमर्दक ॥ हडपी सागळी नापिक ॥ निकटवर्ती वि
 श्वासिक ॥ हितकारक असती कीं ॥ १८ ॥ शत्रुनाशनालगीं ॥ अघवे ॥ विषप्रयोग
 जाण तीवर वे ॥ वासपुष्पफळासवे ॥ प्राणघेती पराचे ॥ १९ ॥ निर्दोषियादोषारो
 प ॥ निर्धना धनिकत्वविकल्प ॥ दुर्जनाचा दुर्गुणलोप ॥ तुझे नगरीं नाहीं कीं ॥ २० ॥
 आचारदारवोनी लोकदृष्टि ॥ अंतरीं अनाचारराहटी ॥ ऐसे दांभिक निकटीं ॥
 वर्तणार नसती कीं ॥ २१ ॥ तोंडे बोलो नियां ब्रम्ह ॥ भंगिती सदाचारधर्म ॥ प्रशं
 सा अभिचारीक कर्म ॥ ते संसर्गीत्यजिले कीं ॥ २२ ॥ दावो नियो गियाचे चिन्ह ॥
 पौशिती उदर आणि शीश ॥ त्याचे गयीं तुझे मन ॥ विश्रामत नाहीं कीं ॥ २३ ॥
 धनीकनवेची धनाते ॥ दरिद्रीनाचरे तपाते ॥ शास्त्रज्ञ चालतां कुपंथें ॥ दंडिसी कीं
 निजाजा ॥ मातापितरें दवडून दुरी ॥ श्वशुरवर्गसां वीघरां ॥ ऐसी कुश्रिताचा
 रपरी ॥ तुझे देशीं नसे कीं ॥ २४ ॥ सुनाछळिती सासुवांते ॥ पुत्र अवेरिती पितयां
 ते ॥ सेवक अवगणिती स्वामीते ॥ ऐसे होत नाहीं कीं ॥ २५ ॥ एवं सर्वांपरी जाण
 ॥ राजा असा वासावधान ॥ हे विस्तारनिरोपण ॥ पुण्यश्लोका बोधिले ॥ २६ ॥
 जो काराजा ऐसिया परी ॥ चहूं वर्णांचे पाळण करी ॥ पृथ्वी भोगो निलोकोत्तरीं ॥ श
 क्रसायुज्य स्वये पावे ॥ २७ ॥ ऐसे परींचे उत्तमगुण ॥ तुझे गयीं असावे पूर्ण ॥ ऐसे
 आमुचे इच्छिमन ॥ किंचित्प्रभूमहणून हे ॥ २८ ॥ किंचित्कामप्रवेदने ॥ ऐसे बो
 लती पंडीत शाहाणे ॥ तेचि विस्तारींनी मने ॥ तूज कारणें बोलिली ॥ २९ ॥ ऐको
 नी नारदाचे वचन ॥ आश्चर्य करी कुरूनंदन ॥ म्हणे केवदा विचक्षण ॥ होयस

वैजदेवकृष्ण ॥ ३१ ॥ पुटती पार्थिवान्चे प्रभे ॥ लोकपाल सभास्थाने ॥ व्यासगुरु
रुक्मणीलिवदने ॥ तीसज्जनी परिमावी ॥ ३२ ॥ सभापर्वनिारद नीति ॥ उद्योगपर्वी
विदुरनीति ॥ भीष्मपर्वीरुष्णनीति ॥ भगवद्गीताजीनावे ॥ ३३ ॥ लीलाविश्वं
भरपदांबुजी ॥ मुक्तेश्वरषट्पदसहजी ॥ गुंजारवेंकरितांरुंजी ॥ भारतकथा
प्रगटली ॥ ३४ ॥ इति श्रीमहाभारत सभापर्वनारदनीतिसमाप्तः ॥ ७॥१३४

वामनपंडित.

नामसुधा अजामिलआख्यान ॥

॥ हिजअलःपरयत्नमूणेकरूं ॥ पवनइंद्रियचित्तहीआवरूं ॥ मनबुडेलतमांतपु
न्हाजसें ॥ करीनसाधनचंदमूणेंतसें ॥ २६ ॥ छेदूबंधअनादितोप्रथमजोजा-
लाअविद्याबळे ॥ जीच्याआवरणेंसुखाविसरतांदुर्वासनेंचीकुळे ॥ विक्षेपेंबहु
कामनाउपजतांकर्मेकरीवांगळे ॥ त्यांचीभोगिल्याविणेंनचुकतीजींकर्मसु
ळेंफळे ॥ २७ ॥ सारव्येआत्मअनात्मतानिवडितांशहेंअविद्याहरूं ॥ योगेंज्ञा
नहुताशनांतअवध्यावृत्तीसहीसंहरूं ॥ तेव्हांसंचितनाशतांचुपजतीकर्मे
अकर्मपिणीं ॥ प्रारब्धासहीभोगितांच्वसरऊंऐक्येंउरूंनिर्गुणीं ॥ २८ ॥ जों-
प्रारब्धअसेलतोवरी भजोंसर्वात्मभावेंहरी ॥ पावेंतोंस्थिरजंगमींबहुघटीं-
भातीचजेशीखरी ॥ जेमध्यस्थअमित्रमित्रअवघेंतद्रूपपाहोंस्वये ॥ सर्वचिनि
जसोइरानिजसरवाआत्माअशानिश्चये ॥ २९ ॥ ऐसेंनिश्चयगुंफितांचषळिचे
फांसेगळांप्रीतिचें ॥ खेदेंआठवतीविशेषसुरतक्रीडादिकींजेतिचे ॥ यापापें
चिह्नांतपाशापडलेहोलेपाहाहोमला ॥ ऐसेंआठवितांविरक्तीउरतांतात्का-
ळझालाभला ॥ ३० ॥ ऐसेहेविषयांतदोषनसतांकांटाकिलेहोभले ॥ मिष्टान्नीं
विषयेरितीविषयलेत्याब्राम्हणावादले ॥ बोलेप्रस्तुतआर्यकार्यकरणेंकीहे-
जगन्मोहिनी ॥ मायास्त्रीमयियींसदाकुनिनिघोंनिःसंगसंगींचनीं ॥ ३१ ॥ ॥
करुनिमर्कटनान्चविलेंमला ॥ कटकटाअतिलंपदमीतिला ॥ प्रियतमाअधमाम
जवाठली ॥ वयसमस्तघडीजसिलोटिली ॥ ३२ ॥ करिनकीर्तनमीदिनयामि
नी ॥ स्फुरतीकामगृहेंसुतकामिनी ॥ जसजसेंसुखहोइलकीर्तनीं ॥ तसतसा
मगनिरूपनर्तनीं ॥ ३५ ॥ उपजलेसुमनोरथहीजसे ॥ हिजसमस्तहिआचर
लातसे ॥ लजिलसर्वहितोमननेंमुनी ॥ मूणुनयेथुनियांवदतांमुनी ॥ ३७ ॥
क्षणैकसत्संगतिच्यापळानें ॥ केलेंतसेंसर्वअजामिलानें ॥ उदासतातेरु

चलीहि जाला ॥ सांडून दासी हरिदास जाला ॥ ३८ ॥ कचिदंगातीरीं हरिगृहीं-
 हरिद्वारनगरीं ॥ निजीं चित्तायोजीहि जकर चिदाकाशकुहरीं ॥ दृढ प्रत्याहारें नि
 यमुनि मनीं इंद्रियगणां ॥ चिदाकरें चित्तें करुनि भजतो विप्रअगुणा ॥ ४१ ॥ -
 चिदाकारा चित्ताहुनि हि निज आत्मा पलिकडे ॥ असें योगी पाहे तरि च मनहें
 उन्मनि पडे ॥ चिदाकरें आहे मन म्हणुनि राहे ललिततुका ॥ निरोधी ज्या वृत्ति
 उपजति लहा योगइतुका ॥ ४२ ॥ न जेथे चित्तु कितिसहज च असे निर्गुणपणीं ॥
 अखंडानंदाचा अनुभव असा एक सगुणीं ॥ असे देवाजी वा सहज अगुणा-
 ऐक्यचिपरी ॥ असा आत्मा पाहे तरि च कळला त्या सचिहरी ॥ ४३ ॥ ॥
 केकावली ॥ ॥ अशा अनुभवां बुडी दिली अजामिळाच्या मनें ॥ समा
 धिसरतां मनीं किमपी इच्छिना चिंतनें ॥ अशांत हरिदास ते नयनिंचार जे दे-
 रिवले ॥ द्विजें वळारिवले मनीं सतत जे सुखें रेखिले ॥ ४४ ॥ करीजों नमस्का
 रचौघां जणाला ॥ जसे चार ते पांचवा विप्रसाला ॥ पडे अंगपूर्वीं चिगंगा प्रवा-
 हीं ॥ भुजाचारी देखे असा विप्रदेहीं ॥ ४५ ॥ करिगदां बुज अंबुद सांवळा ॥ क-
 रितरीं तडिदंबर मेखळा ॥ सतत बोडुशवार्षिक कोंवळा ॥ हरिकरी हरिना-
 म अजामिळा ॥ ४६ ॥ इति नाम सुधाद्वितीयाध्याय तृतीयचरणा ॥ ॥ ॥
 ॥ विज्ञान जें अति रहस्य विशुद्ध वेदीं ॥ तेथेचि भागवत धर्मन भक्ति भेदीं ॥
 ज्या कारणें प्रिय कळत्र सुखादिवित्तें ॥ तेव्हांचि भक्ति जरितो उमजेल चित्तें
 ॥ १६ ॥ म्हणविती बहु वैष्णव आपणा ॥ परि न जाणति भक्ति चिचारवुणा ॥ ह-
 रिअसें दुसरें जरि नावडे ॥ तरि च तो हरि भक्तितयां घडे ॥ १७ ॥ प्रियहरी
 सकळां हुन जाणती ॥ परि जयास्तव ते प्रियनेणती ॥ भजति कीं सुखदे हरि
 आपणा ॥ प्रियतयीं निज जीवहरी उणा ॥ १८ ॥ निज सुखार्थ हरि प्रिय जे ध-
 वां ॥ अधिक आपुली आवडिते धवां ॥ हरि हुनी प्रिय आणि कही अशी-
 ॥ निगमसंमत्तिं भक्ति घडे कशी ॥ २६ ॥ भैत्रेयी प्रतियान्नवलक्य निगमीं
 हें विस्तरें बोलिला ॥ कीं ज्याला गिंसमस्त ही प्रिय असा आत्मा चिहा आ-
 पुला ॥ जोका आवडतो निमित्त न सतां तो जाणसी जे धवां ॥ कांहीं ही तुज
 जाणनें चि नउरे सर्वज्ञतुं ते धवां ॥ २७ ॥ कोणी ते सगुणीं च निष्ठपरिहा आ-
 त्मा प्रिय श्रीहरी ॥ ऐसें भक्ति रहस्य नेणति नहे सद्भक्ति दोघांपरी ॥ आत्मा
 सर्वजड प्रकाशक असें लोकीं बहु जाणती ॥ जाणोनी श्रुत कीर्तनादि सगुण
 प्रेमा मनीं नेणती ॥ २९ ॥ म्हणतसे श्रुतिवीं प्रसुतुल्यतो ॥ इतर मालुनियां हरिसे
 वितो ॥ म्हणुनि आत्मपणें हरिसेवणें ॥ परमवैष्णव तो तरि बोलणें ॥ ३० ॥ ॥

नरहरिदर्पण.

प्रारंभः

॥ जयनिगुणलींस्वसंकल्पनाहीं ॥ करीईश्वरलींजगींकल्पनाहीं ॥ स्थितिमाजि
जे त्यामध्ये स्वेरभावे ॥ जगींच्याचनानावतारींरमावे ॥ ६ ॥ स्वयेंकल्पितोजेज
गत्कल्पकांहीं ॥ करीतो जनोधारसंकल्पकांहीं ॥ म्हणें म्यास्वदिव्यावतारींरमा
वें ॥ जळींभूतळीं व्योमही आक्रमावे ॥ ७ ॥ विनाज्ञानजेभक्तवैकुंठवासी ॥ अ-
मुक्तस्त्रळींचितिलें त्याजिवांसी ॥ तयामाजिही द्वारपाळदयातें ॥ सर्वेजन्मवावे
गमेअदयातें ॥ ८ ॥ जयविजयअसेतेजावळेहोदितीचे ॥ असुरइतरझालेपु
त्रपौत्रादितीचे ॥ प्रथमउपजलातोधाकुटाबंधुहोतो ॥ धरणीधरवराहेंमारि
ला दैत्यहोतो ॥ १३ ॥ केलादुरुक्तवचनींअपमानसाचा ॥ दारांतिहींचसन
कादिकमानसांचा ॥ तेशापितीअसुरयोनिसत्यांसजाया ॥ दोन्हीहरीचकरि
कीर्तिजगींसजाया ॥ १४ ॥ बुडेजेंक्षमाउधरीजोक्षमेला ॥ तयाक्रोडरूपेंहिरण्या
क्षमेला ॥ पुढेंदूसराजेषत्याअग्रजाला ॥ मनींक्रोधउत्पन्नअत्युग्रजाला ॥ १५ ॥
तोहिरण्यकशिपूप्रियभावा ॥ कारणेनिजतमोगुणभावा ॥ दाखवीत्वरित
ठोकुनिमांडी ॥ द्वेषविष्णुचरणाप्रतिमांडी ॥ १८ ॥ अजरअमरकायाआपु
लीतोकराया ॥ तपकरीवरमागेधातयालोकराया ॥ नमृतिमजम्हणेंहोचेत
नाचेतनाहीं ॥ मरणहरिंअसेंकींदीनरातींतनाहीं ॥ १९ ॥ त्यावरेंअमरमा
नवलोकीं ॥ स्वामीतोचिफळहेंअवलोकीं ॥ देवचंद्रअवघाचपळाला ॥ भी
लपोनिहिअघाचपळाला ॥ २० ॥ तेदेवहोप्रार्थितीदेवदेवा ॥ कींआपलेंतें-
पददेवदेवा ॥ जालीबहुबुद्धिअधीरवाणी ॥ तोंबोलिलीहोअशरीरिवाणी
॥ २१ ॥ कींहातपेंतोषुनअग्रजाला ॥ त्याच्यावरेंसर्वअवध्यजाला ॥ तथापि-
मारीनचिदुर्धराया ॥ गांजीलमाझ्याजयिंभक्तराया ॥ २२ ॥ प्रन्हादत्याचा-
सुतत्याकुमारीं ॥ घडेजयाद्वेषसुकुंदमारी ॥ केव्हांअसेंहोइलहेअसोसी ॥
दुःखेंबहुतोसुरचंद्रसोसी ॥ २३ ॥ ऐसीप्रतिज्ञाहृदयांतदेवा ॥ तोंदैत्यत्या-
भागवतोसदेवा ॥ पुरोहिताच्यासदनींचढेवी ॥ तेसीकवीतीअतिनीचढे
वी ॥ २४ ॥ एकेदिसींघेसुतदैत्यअंकीं ॥ तोरमेहत्याचागणवेनअंकीं ॥ पुरे
तयाभागवतोत्तमातें ॥ कींआवडेतेंतुजसांगमातें ॥ २५ ॥ प्रन्हादबोलेसद
नसज्जिवें ॥ तपोवनालागिंअगत्यजावें ॥ तेथेंभजावेंहरिच्यापदातें ॥ जोआ
पदातेंहरिदेपदातें ॥ २६ ॥ दैत्येश्वराआवडिहेचिमातें ॥ कींसेवणेंश्रीपुरुषो

तमाते ॥ लज्जुनिविष्णुसभजेग्रहाते ॥ तोआपुलाघातकरीस्वहाते ॥ २७ ॥
 दुःखाणिवांजोधरिकासयाची ॥ चिंतातयालामगकासयाची ॥ नवीसरावे
 चिकदापित्याला ॥ प्रन्हादइत्यादिवदेपित्याला ॥ २८ ॥ परिसतांअसुरेश्वर
 हांसिला ॥ मगम्हणेकवणेंशिशुनासिला ॥ शिकविलेंबरवेंअथवांजसेंबद
 तितेंचिमुलेंअतिराजसें ॥ २९ ॥ म्हणेंहाकरावागुरूनेंविचार ॥ स्वयेंलेंकु
 राठाउकेकायचार ॥ हरीआमुच्यावाइराचाशुकेला ॥ तयान्याजनींहाकु
 ळांभेदकेला ॥ ३० ॥ गुरूतेंअसेंदैत्यसांगोनधाडी ॥ तयागोष्टीहेवाटलीदेव
 धाडी ॥ भिऊनीमनींतर्कनानाकरिती ॥ तयापूसतीविप्रसामादिरीती ॥
 ३१ ॥ अरेहेप्रन्हादागुरूपुसतीकोटूनसिकसी ॥ कसीहोतीप्रज्ञालज्जुनतिस
 तूंस्वेरठकसी ॥ स्वयेंतुझ्यापोटांमधिलअथवाबुद्धिउकळी ॥ कळीहृत्यत्रा
 चीउगवलि कुळींघेउनेकळी ॥ ३२ ॥ उपाध्येहोनेणातरितुम्हिलयाश्रीकर
 धरा ॥ धरापोटींहेजीमगनकरणेंस्पंदअधरा ॥ धरास्वामीचक्रेंवधिममहिर
 ण्याक्षचुलता ॥ लताबुद्धीचीत्यातरुवरीकिजेयोगभलता ॥ ३३ ॥ तोंबुद्धि
 कोपेंस्ववळेद्विजाची ॥ जाचीम्हणेंटाककथाअजाची ॥ बाभूळहेचंदनकान
 नासी ॥ नासीलभेटोननिरंजनासी ॥ ३४ ॥ बासीकलासिगुरुपासुनिजोप
 सारा ॥ साराअसोतुजरुचेंवदत्याचिसारा ॥ गोष्टीवदेकुशलत्यावेरीज्या
 पित्याला ॥ त्यालागतीलमधुरानकदापित्याला ॥ ३५ ॥ श्रवणहरिकथेचें-
 कीर्तनींगातजावें ॥ स्मरणचरणसेवाअर्चनांहांभजावें ॥ नमनकरुनिदा
 स्येंसरख्यआत्मार्पणातें ॥ करितितरतिवाटेसारहेंआपणातें ॥ ३६ ॥ ॥
 ॥ केकावली ॥ ॥ हिरण्यकशिपूस्वयेंपरिसतांअशीवैखरी ॥ म्हणें
 गुरूसुतातुझीकपटमित्रताहेखरी ॥ पुरोहितम्हणेंनमीनजनअन्यहाभावदे
 ॥ अजीसहजबुद्धितेतवकुमारजेंजेंवदे ॥ ३७ ॥ गुरूमुखेंनअरेजरि सी
 कसी ॥ कुमतिउद्भवलीतुजहेकसी ॥ सुतम्हणेविषयार्थसदांपित्या ॥ अ-
 सिनबुद्धिनरांसकदापित्या ॥ ३८ ॥ करीजोप्रन्हादप्रियभजवार्ताचिपरमा
 ॥ रमाकांताच्यात्याचरणिमनपावेउपरमा ॥ रमाहिवृत्तीलेंहरिचजगहोऊ
 नपसरे ॥ सरेतेंभ्रांतीनेंस्वपरअनुसंधानविसरे ॥ ३९ ॥ असेंवर्णितांव-
 र्णितांत्याअजाला ॥ पित्याचेचअंकींसमाधिस्थजाला ॥ अहोस्वमांडीव
 रूनीअभाग्यें ॥ दिलालोदुनीलभ्यजोपूर्वभाग्यें ॥ ४० ॥ ताऊनीडोळेअति
 कोपतापें ॥ माराम्हणेंराक्षसहोप्रतापें ॥ कुपुत्रपोटांतिलरोगवाटे ॥ छेदून-
 लावायमलोकवाटे ॥ ४१ ॥ नअग्निहीमाजिअहोजळाला ॥ निमग्निहीतोकर

वेजळाला ॥ उरावरी आदळि पर्वतातें ॥ केलें उपाया सही सर्वतातें ॥ ६५ ॥ ता
 तधातकर वी स्वकरणें ॥ देव वीत विषमातृकरणें ॥ जो उपाय अनिवार वधा
 ला ॥ सर्वतोक रून दैत्य न धाला ॥ ६७ ॥ मी कुध्द होतां मज लोक सारे ॥ भीती
 भिती एक नतूंक सारे ॥ याशा सना लंघि सिद्धि दुर्ग मातें ॥ कोण हा बळें सत्वर सां
 ग मातें ॥ ८६ ॥ प्रल्हाद बोले जग गांजितो सी ॥ ज्याच्या बळें आत्मपणें जितो-
 सी ॥ रक्षी अनाथा मज ही हरी तो ॥ ज्याला असा बापहि संहरी तो ॥ ८७ ॥
 माझे तुझे चिबळ तें इतुकें चि नाहीं ॥ त्याचें च जीबळ असे सकळा ज नाहीं ॥ तुं
 शत्रु मानि सितया असुर स्वभावे ॥ तोटा किसील झणि त्यास निजात्म भावे
 ॥ ८८ ॥ या गोष्टिनें फार चतस झाला ॥ घेखडू बोले मग आत्म जाला ॥ कीं तो म
 रो इच्छि सि तो निपात ॥ स्वयें असा बोलु सि सनिपात ॥ ९३ ॥ शहा सिया उत्त
 रहें चि वाटे ॥ कीं तुजला ऊं यम लोक वाटे ॥ जी तो सि तूं हा क्षण कोण सोसी ॥
 मी सोसितों ऐकतू हे असो सी ॥ ९४ ॥ त्रिभुवनेश्वर जो मज वेगळा ॥ तुज गमे स
 कळां हू नि आगळा ॥ जरि दिसेल अरे मज ये क्षणीं ॥ वधिन त्याज पुढें तुज ये क्ष
 णीं ॥ ९५ ॥ जरि समर्थ असेल तुझा धणी ॥ तरितु झी पुरवील चितो धणी ॥
 परिवर्तें सुख कोणतया असे ॥ म्हणुनि गर्जत शहू करी असे ॥ ९६ ॥ ॥
 ॥ घनाक्षरी ॥ ॥ प्रल्हादासी दैत्य थोर ॥ म्हणे मज थोर थोर ॥ भीति बो
 लतां समोर ॥ भेंन वाटे तुजला ॥ १ ॥ तूं तरुण कीं किशोर ॥ पांचावरुषांचें पोर
 ॥ म्हणुनि साजण चोर ॥ नाग वीति मजला ॥ २ ॥ बोल बोल सीति खट ॥ मरूं
 या हसी फुकट ॥ मृत्क आला से निकट ॥ नाही तो समजला ॥ ३ ॥ तुझा मी प्रत्य
 क्ष काळ ॥ कैचा विष्णु रक्ष पाळ ॥ दिसेना तो फट काळ ॥ लपों जाणें लाजला
 ॥ १ ॥ अरे तुझा कोठे देव ॥ म्हणे सर्व वासुदेव ॥ विश्वपदीं विश्वमय ॥ तंतु तो-
 चि वसतो ॥ १ ॥ नाना लंकारीं कनक ॥ तैसा अनेकीं जो एक ॥ फिटें दृष्टिचा क
 ळंक ॥ जेव्हां तेव्हां दीसतो ॥ २ ॥ गाति श्रुति इतिहास ॥ चाळि चैतन्य देहास ॥
 टाकुनियां संदेहास ॥ मज ही विश्वासतो ॥ ३ ॥ दैत्य म्हणे अरे थांब ॥ गोष्टि ठेवीं
 लांब लांब ॥ मज समोर हा खांब ॥ यांत कैसा वसतो ॥ २ ॥ म्हणे स्तंभ दारु रूप
 ॥ दारु मध्ये चित्स्वरूप ॥ थीजलें तथापि तूप ॥ रस तो न नासतो ॥ १ ॥ तरि
 दिसेना कां मज ॥ म्हणे भजूनि समज ॥ प्रत्यक्ष ही अधोक्षज ॥ दिसेना तो दीस
 तो ॥ २ ॥ स्तंभीं दिसत से जाण ॥ एसें बोलतो सुजाण ॥ दैत्यें घेतलें उड्डाण ॥
 सिंहासनावरुनी ॥ ३ ॥ खवळला उत्संखळ ॥ दांतें दांत खाय खळ ॥ हाणे
 खांबासी निखळ ॥ खड्डु मुष्टि धरुनी ॥ ३ ॥ तेच समयां कठोर ॥ बहुभयंक

रघोर ॥ ध्वनिउठेमहाथोर ॥ मोठ्याबळेंकरुनी ॥ १ ॥ म्हणेअसरविकळ
 कोणगर्जतप्रबळ ॥ पाहेचहूंकडेचळ ॥ लोचनपसरुनी ॥ २ ॥ ध्वनिउठिला
 अखंड ॥ व्यापिहीपेंखंडखंड ॥ वाटेकरीखंडखंड ॥ ब्रम्हांडविदारुनी ॥ ३ ॥
 दिग्गजांचेंचंडचंड ॥ भग्नहोतिशुंडादंड ॥ लेंडेंटाकितीउदंड ॥ पायुवायुसा-
 रुनी ॥ ४ ॥ भ्यालेदैत्यलंडभंड ॥ दानवेंद्रमुंडमुंड ॥ होतित्यांचेपिंडपिंड ॥ रो
 मांचउभारुनी ॥ ५ ॥ रात्रीचरकळभंड ॥ जालेपुढेंथंडथंड ॥ जेव्हांसिंहार
 णशुंड ॥ निघेहाकामारुनी ॥ ६ ॥ मुखसिंहाचेंउद्भट ॥ नरतनुजेसदट ॥ हो
 यनृसिंहप्रगट ॥ विधीवररक्षणी ॥ ७ ॥ बाहूबहुचंडचंड ॥ काळदंडसेउ
 दंड ॥ ज्वाळातोंडीतेअखंड ॥ चंडरश्मिईक्षणी ॥ नखेंवज्जेशींतिरवट ॥ दां
 तशब्दांरवटखट ॥ जीभचंचळतिरवट ॥ जाणोंखड्खडक्षणी ॥ ८ ॥ कुंड
 लेंमंडितगंड ॥ अंगीबाणलेंश्रीखंड ॥ जालेंहृदयदुखंड ॥ दैत्याचेंततक्षणी
 ॥ ९ ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ खरीकरायानिजभक्तवाणी ॥ आणीककींब्या-
 सिसहीनवाणी ॥ स्तंभींसभेअद्भुतमूर्तिदायी ॥ मनुष्यनासिंहचितेवदायी
 ॥ १० ॥ मनुजरूपनव्हेनरकेशरी ॥ सकलसृष्टिकरुंनशकेशरी ॥ कनकवर्ण
 कटींपटकेशरी ॥ प्रगटहोयअसानरकेशरी ॥ ११ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

प्रकरण ३

महाराष्ट्रभाषेच्या कवितेत शब्दांस जे प्रत्यय अव्यये
 लागता त्यांचें टिपण.

प्रत्यय.

शब्दांचें मूळरूप कवितेत होईल.

किंवा असेल ती प्रथमा.

द्वितीयेचे प्रत्यय - स, शी, ला, तें,

तृतीयेचे प्रत्यय - ऐ, ने, न, ण,

शीं, नशीं, ईं, औं;

चतुर्थीचे प्रत्यय - द्वितीये प्रमाणे.

पंचमीचे प्रत्यय - उज, हून.

षष्ठीचे प्रत्यय - चा, ची, चै, चेनी.

सप्तमीचे प्रत्यय - ईं, औं, त.

॥अव्यये॥

द्वितीयेचींअव्यये- प्रत, प्रती, लागीं
लागोनी, लागोनियां, लागोनी,
तृतीयेचींअव्यये- मुळे विंदानें वशें
वसें, मेळें, सांगडें, कडून, करून, करीं
करवीं, पाडें, बगे.

चतुर्थीचींअव्यये- कारणें, साठीं,
करितां, अर्थी, स्तव, पाडें, जवळ, पाशीं
उपकंठीं, कडे, अधाडे,

पंचमीचींअव्यये- पासून, पासो
न, पासाव, परीस, पासोनी, पासोनि
यां, पावोन, पावोनीयां, पाहोन, होवोन,
लागोन, पून, पें.

षष्ठीचींअव्यये- संबधीं,
सातमीचींअ- माजी, माजिवडे, मा
झारी, माजिवटे, भीतिरी, अतोतें, आतो
तें, ओतुवटे, ओत, वर, वरी, उपरी, गयीं,
गयां, अभ्यांलरीं, मध्यें, विषयीं.

मराठी कवितेंत शब्दाचें मूळ रूप अर्थाच्या धोरणानें सर्व विभक्तींचें दर्श
क होतें, त्या विषयां हीं रवालीं लिहिलेलीं उदाहरणें पाहा.

ओव्या

॥ उध्यवेंधिन विल्यावरी ॥ छप्पा कळवळ
लाश्रीहरी ॥ ७ ॥

॥ मजनांदतां येसुईष्टी ॥ कळीउघडून श
केट्टी ॥ ७ ॥

॥ सत्कर्म सिध्दी गेलें ॥ तरी फुगे नाहें-
म्याकेलें ॥ ७ ॥

॥ कासंभावेना सुनीदिठी ॥ सांगे गोरी
पुराणीक ॥ ७ ॥

॥ आवैडी कळवळलें चित्त ॥ घालीं सा
ष्टांगदंडवत ॥ ७ ॥

॥ लुझिये मीया विचित्र उपोधी ॥ शरी
रां केली आत्मबुद्धि ॥ ७ ॥

अभंग

॥ आनंदाची ठेव जनक भूपाळ ॥ औ
नी पद तळजळे ज्याचा ॥ १ ॥

॥ तेविन मी सीता आनंदीत चित्ता ॥
मग हो बोल तारामु सुनी ॥ १ ॥

॥ पत्र लिहिलें रुक्मिणी ॥ जेव्हां लुज
चक्र पाणी ॥ १ ॥

॥ गेला अंतक भगिनी ॥ वसुदेव हात
रोनी ॥ १ ॥

आर्या.

॥ स्वकरें चंदन घांशी ॥ गंगेचे पाणि
कवेडी भरितो ॥ ७ ॥

॥ कवितां मधील गुण विशेषणें आणि क्रिया विशेषणें ॥

गुणविशेषणें प्रकार १

असा- ऐसा- एवी- एउता- एतुला- ये
तुला.

तसें- तैसें- तेवी- तेउतें- तेतुलें.

कसा- कैसा- केवी- के- केतुला- काय
सा- केउता-

जसें- जैसें- जेवी- जेतुलें- जेउतें.

गुणविशेषणें प्रकार २

इतका- इतुका- इतुला- एतुला- येतु
ला.

जितकें- जितुकें- जितुलें- जेतुलें.

तितकें- तितुकें- तितुलें- तेतुलें.

अमकें- अमुकें- अंबुलें.

तमकें- तमुकें-

जेवदा- जेउता- जेतुला- जितुका.

केवदें- केउतें- केतुलें- कितोक- कि
तुकें.

तेवदें- तेउतें- तेतुलें- तितुकें- तेसणें-

येवदें- येसणें- येउतें- येतुलें- इतु

कें- इलिसें- इवलीसैं.

सामान्य रूपें या विषयीं.

अशा- ऐसेनी- ऐशिया.

तशा- तैसेनी- तैसिया.

कशा- कैसेनी- कैसिया.

जशा- जैसेनी- जैसिया.

क्रियाविशेषणें.

कालवाचकें

जेव्हां- जेधवां- जई- जों- जंव- जयीं.

तेव्हां- तेधवां- तई- तयीं- तों- तंव.

केव्हां- केधवां- कई- कहीं- कें- कधीं.

एव्हां- एधवां- येधवां- आतां- आधीं.

पुनः- पुन्हा- पुदती- पुदां- मागुती- मा

गौती- माघौती- नंतर- मग.

शेवरीं- शेखीं- सेखीं.

पूर्वीं- मागां- मार्गें- माघारां.

आज- आजी.

वारंवार- पुनः पुनः, अखलेख.

मग- मा.

स्थलवाचकें.

इकडे- येथें- ऐल- ऐलाड- अतें-

अरुतें- अलीकडे.

पलीकडे- पैल- पैलाड- पतें- परुतें

परौतें- पन्होतें- पन्हां.

जिकडे- जें- जेथे- जयीं.

तितुकें- तें- तयीं- तेथें.

कोठें- के- कै- कहीं.

पुढें- पुढां- पुढारां

मार्गें- मागां- पूर्वीं.

वर- वरी- वर्तें- वरुतें.

खालीं- खालुतें.

समुच्चयार्थक.

आणि- आणरवी- अणिरवी- ना- क
वितेंतकचितआहे.

निश्चयार्थक.

निश्चय- स्वचित- निः संदेह- निःसंश
य- निश्चये- निश्चयेसी- निः संशयेसी.
च- ची- चि.

स्वरूपबोधक.

कीं- जे.

न्यूनबोधक.

परंतु- परी- परि- मा- कचित- स
पें- झणी- एकादे.

अनुकरणवाचक.

झटकर- झटदिशी- उराउरी- उगउगी.
तत्क्षणीं- तैधवां- तैच- अपेसें अ
थवा लागलीच.

पक्षबोधक.

अथवा- किंवा- का- ना- नाना- नातरी.

कारणबोधक.

कांजर- कांजरी- कारण- कांकीं- म्हणोन- म्हणवोन- म्हणोनी- म्हणोनीयां-
त्याशी.

संकेतबोधक.

जर- जरी- झणी- झणें- जयीं- यद्यपीं.
जरीही- जन्ही.

तर- तरी- तंव- तो- तों- तरीं- तरमग
तरीही- तन्ही.

अतर्कितबोधक.

अवचट- अवचटें.
अकरस्मात- अवसात- अवचितें-
एकाहेळा.

एकाएकी- एकाकी- झणी- झणें
एकसरे.

श्राव्ययोगीअव्यये.

सभोंवतें- भोंवतेंसभोंवर- सभोंवता
आसमंतात.

वांचून- वांचोन- वांचोनी- वाण- वीन
विना.

सारखें- सांगडें- तुकें- पाडें- पडिपाडें- परी.
जवळ- संनिध- आडजाता- लागसर.

पावेतो- वरी- वेही- पर्यंत.

प्रमाणें- परी- परिया.

जवळ- उपकंठी.

बरोबर- सवें- सरिसें.

स्वाधीन- अपैतें.

याप्रमाणें गुणविशेषणें आणि क्रियाविशेषणें- यांचीं कवितेंत जीं रूपें आढळ
लीं- तीं सर्व येथें दाखविलीं याशिवाय जीं राहिलीं- तीं गद्यरूप ग्रंथा प्रमाणेंच पद्यां

तर हातात असेंसमजावे.

प्रकरण ४

महाराष्ट्रभाषेच्या कवितांमधील क्रियापद विचाराचे टिपण ॥

असधातुस्वार्थवर्तमानकाळ.

कवितेंतील उदाहरणे

प्रकार १

॥ मी आहे जो सर्वजनासी ॥ आहेच आहे दिवाकीं निशी ॥ मी नाहीं हा संशय कोणासी ॥ कधीं हीनसे ॥ ७ ॥ श्रोते पुसती कोण ग्रंथ ॥ काय बोलिलें जी येथ ॥ श्रवण के लियानें प्राप्त ॥ काय आहे ॥ ७ ॥ तें साधेतला प्रसंग ॥ जिथे ज्ञानीं आम्हा लागु ॥ आणि तुझा अनुराग ॥ अथी येथे ॥ ७ ॥

वरील उदाहरणाची मालिका.

एकवचन.

प्रथमपुरुष - मी आहे

द्वितीयपु० - तूं आहेस - आहेशी.

तृतीयपु० { तो आहे - अथी.
ती - किंवा ते - आहे - अथी
तें आहे - अथी.

अनेकवचन.

आम्हीं आहों

तुम्ही आहां - आहाती.

{ ते आहेत - आहेती.
त्या आहेत - आहेती.
तीं आहेत - आहेती.

प्रकार २

॥ तूं चि प्रत्यक्ष ब्रम्ह असशी ॥ वेदाचीं वाक्यें जे ऐशीं ॥ ते चि गुरुबाण वितीशि-
ष्याशी ॥ विवेचनद्वारा ॥ ७ ॥ भ्रमें वाहवला असे कैसा ॥ तो बोलूं सावध होमा
नसा ॥ याशी साम्य दृष्टांत असे जैसा ॥ तो अवधारीं ॥ ७ ॥ दूजाकासयासी अति
सो ॥ याचि स्थितीनें आम्हीं असों ॥ ते चि तुजलागीं सांगत सों ॥ प्राप्त व्हावी म्ह
णीनी ॥ ७ ॥

एकव०

प्र० पु० मी असें

द्वि० पु० तूं असशी

{ तो असे
तो किंवा ते - असे
तें असे

अनेकव०

आम्हीं असों

तुम्ही असां.

{ ते असत - असती.
त्या असत - असती.
तीं असत - असती.

प्रकार ३

॥ तेंचिजरीमी असतों ॥ तरांकेवीरडतोंबोंबलतों ॥ केवीतारीतारी उच्चारितों ॥
मीअज्ञानजरी ॥ ७ ॥ स्तुलानेंप्रियत्वचिअसतें ॥ तरींसर्पेधरितांकांउपेक्षितें ॥
आणिहेंचिद्रूपचिजरीहोतें ॥ तरीजाणतेंनिजलिया ॥ ८ ॥ तेथेंआहेपणाजरीअ
सता ॥ स्वप्नदेहांतकासयायेता ॥ असोअस्तिभातिप्रियता ॥ स्वप्नभासाआली ॥

एक व०

अनेक व०

प्र० पु० मीअसतों

अम्हींअसतों.

हि० पु० तूंअसतोशि

तुम्हीअसतां

तु० पु० { तोअसतो

{ तेअसती-असतात-असताती

{ ती-किं०तेअसती

{ त्याअसती-असतात-असताती

{ तेंअसतें

{ तींअसतीं-असतात-असताती

असधासूचास्वार्थीवर्तमानकाळांचौथाप्रकार होयअसाआहेआणि
तोभूतवभविष्ययाहीदोनीकाळांचादर्शकहोतो.

होययाचीं

वर्तमानकाळाचींउदाहरणें.

॥ मनोजवसिद्धिऐशीआहे ॥ कल्पिलियागंयांशीपाहें ॥ मनोवेगेंशरीरजाय ॥
चौथीहोयहेसिद्धि ॥ ९ ॥ शुष्कवादज्यावथागोष्टी ॥ त्यांतहीवाग्वादउठी ॥
होयनव्हेकपाळपिटी ॥ मिथ्याचावटीकरीना ॥ १० ॥

होययाचीं

भूतकाळाचींउदाहरणें.

॥ लोहएकांगेंस्पर्शमणि ॥ लागतांसर्वांगहोयसुवर्णी ॥ तेवीमद्भक्तमाझ्याध्या
नीं ॥ चिद्रूपपणीसर्वांग ॥ ११ ॥ तोजेउतीवासपाहे ॥ तेंदिग्मंडळसुखाचेंहोय
॥ तोजेथेकोउभाठाय ॥ तेथेंसुखावलेंराहेमहासुख ॥ १२ ॥ आवडीहरिकथा-
ऐकतां ॥ नानाचरित्रेंश्रवणकरितां ॥ माझीआत्मचर्चाहृदयांधरितां ॥ पाल-
टचित्तातेणेंहोय ॥ १३ ॥ पैभिकेपरतेंनलाहे ॥ तन्हीगारुडीसर्ववाहे ॥ कायकी
जेशीणचिहोय ॥ गोडएका ॥ १४ ॥ निजपदेशीदृष्टानाथु ॥ भक्ताशीआपणदे
तु ॥ आपणहोयभक्तांकितु ॥ राहेतिष्ठतुस्वापाशी ॥ १५ ॥

होययाचींभविष्यकाळाचींउदाहरणें.

ॐ द्वितीयपुरुषीं होययाचेंहोशीअसेंस्वप्नजाणावें

॥ सर्वभूतां भगवंत आहे ॥ शणें त्याशी उपद्रव होय ॥ यालागीं वागवितां हात पाय ॥ सावध राहे निज दृष्टी ॥ ७ ॥

असधातुस्वार्थभूतकाळ.

प्रकार १

॥ धन्य पुण्याई फळली ॥ रुपा केली श्रारामें ॥ १ ॥ होतों पुढती सामोरा ॥ सीता व राभे रलों ॥ २ ॥ पक्षी समुदाय होती एकराती ॥ उजाडतां जाती दाही दीशा ॥ १ ॥

वरील उदाहरणाची माळा.

एकवचन

प्र० पु० मी होतो.

हि० पु० तूं होताशी.

तृ० पु० { तो होता
ती-किं० ते होती
तें होतें

अनेकवचन

अम्ही होतो

तुम्ही होतां-होतेती

{ ते होते-होती.
त्या होत्या.
तीं होतीं.

प्रकार २

॥ जरी भाव असला मायीक ॥ तरी देव होय महारुक् ॥ नवल त्याचें कौतुक ॥ जैशा सतैसा ॥ ७ ॥ परीजया सितया विवेक असिला ॥ तरींच बोधे जाय सुरला ॥ नाहीं तरी गुरुही अनधिकारी याला ॥ उपेक्षून जाती ॥ ७ ॥

एक०

प्र० पु० मी असलों-असिलों-असिनलों

हि० पु० तूं असलाशी-असिलाशी-असिनलाशीं

तो असला-असिला-असिनला

तृ० ती-किं० ते असली-असिली-असिनली

तें असलें-असिलें-असिनलें

अने०

आम्हीं असलों-असिलों-असिनलों

तुम्ही असला-असिला-असिनला

ते असले-असिले-असिनले

त्या असल्या-असिल्या-असिनल्या

तीं असलीं-असिलीं-असिनलीं

असधातुस्वार्थभविष्यकाळ

प्रकार १

एक०

प्र० पु० मी असेन.

हि० पु० तूं असशील.

तृ० पु० तो-ती-किं० ते-तें असेल

अने०

अम्हीं असूं

तुम्ही असेल

ते-त्या-तीं असेतील.

प्रकार २

एक०

प्र० पु० मी असणार

द्वि० पु० तूं असणार

तृ० पु० तो-ती किंवा ते-तें असणार

अनेक०

अम्ही असणार

तुम्ही असणार

ते-त्या-तीं-असणार.

असधातु निषेध रूपस्वार्थ वर्तमानकाळ प्रकार १

॥ नभीं वावर जो अणूरेणु कांहीं ॥ रिता ठाव यारा घावा वीण नाहीं ॥ ७ ॥

॥ नव्हे तेंचि जालें नसे तेंचि आलें ॥ कळूं लागलें सज्जनाचे निबोलें ॥ ७ ॥

॥ जेथे क्षर ना अक्षर ॥ तेथे कैचें एकाक्षर ॥ शाश्वताचा विचार ॥ तेथे ही नदिसे ॥

॥ तैसा नोहे माझाराम ॥ सकळ देवांशी विश्राम ॥ १ ॥ अभंग ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

एक०

प्र० पु० मी नाहीं-नव्हे-नोहे-ना

द्वि० पु० तूं नाहीस-नव्हेशी-नोहेशी

तृ० पु० { तो नाहीं-नव्हे-नोहे-ना

{ ती-कीं-ते नाहीं-नव्हे नोहे-ना

{ तें नाहीं-नव्हे-नोहे-ना

अने०

अम्हीं नाहीं-नहों.

तुम्हीं नाहीं-नव्हां.

{ ते नाहीत-नोहेती.

{ त्या नाहीत-नोहेती.

{ तीं नाहीत-नोहेती.

प्रकार २

॥ माया कठीण ब्रम्ह कोमळ ॥ माया अल्प ब्रम्ह विशाळ ॥ माया नसे सर्व काळ ॥

ब्रम्हचि असे ॥ ७ ॥ ज्ञानाहून श्रेष्ठ असेना ॥ तरीं का पाहिजे उपासना ॥ उ

पासं ने नें जना ॥ काय प्राप्त ॥ ७ ॥ नसे ठावा ब्रम्हा नशिव अथवा श्रीपति हरी ॥

हरी जो तापातें उचलु निरुपासिंधुल हरी ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

एक०

प्र० पु० मी नसें-असेंना

द्वि० पु० तूं नसशी-असशीना

तृ० पु० { ती नसे-असेना.

{ ती किं० ते नसे-असेना

{ तें नसे-असेना.

अने०

अम्हीं नसों-असोंना.

तुम्हीं नसां-असांना.

{ ते नसत-नसती-असतीना.

{ त्या नसत-नसती-असतीना.

{ तीं नसत-नसती-असतीना.

प्रकार ३

॥ नसता कविचा व्यापार ॥ तरीं कैचा असता जगदोधार ॥ म्हणोन कवि हे

आधार ॥ सकळ सृष्टीशी ॥ ७ ॥ नसते जरी संत ॥ तरी देवा होता अंत ॥ १ ॥
ते वीदेव हीन नसता ॥ कोणी संतान पूसता ॥ ११ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

एक०

प्र० पु० मीनसलों

द्वि० पु० तुंनसतोशी.

तृ० पु० { तोनसतो
ती-किं० तेनसती.
तें नसतें.

अने०

अम्हीनसलों

तुम्हीनसतां

{ तेनसतात-नसती.
त्यानसतात-नसती.
तीं नसतात-नसती.

अस धातुचा चौथा प्रकार निषेधरूपां वर्तमान काळीं होय याचा नवे
असाच होतो व भूत भविष्य काळीं ही याच रूपानें वर्ततो.

अस धातुचा निषेधरूपां भूत काळ

प्रकार १

ए० व०

प्र० पु० मीनव्हतों-नहोतों

द्वि० पु० तुंनव्हताशी-नहोताशी

तृ० पु० { तोनव्हता-नहोता
ती किं० तेनव्हती-नहोती
तें नव्हतें-नहोतें.

अ० व०

अम्हीनव्हतों-नहोतों

तुम्हीनव्हतां-नहोतां

{ तेनव्हते-नहोते
त्यानव्हत्या-नहोत्या
तीं नव्हतीं-नहोतीं

प्रकार २

ए० व०

प्र० पु० मीनसलों

द्वि० पु० तुंनसलाशी

तृ० पु० { तो नसला
ता-किं० ते नसली
तें नसलें.

अ० व०

अम्हीनसलों.

तुम्हीनसलां.

{ तेनसले.
त्यानसल्या.
तीं नसली.

अस धातु निषेधरूप भविष्य काळ

प्रकार १

ए० व०

प० पु० मीनसैन

दि० पु० तुंनसशील

तु० पु० तो-ती किं० ते-तें-नसेल

अ० व०

अम्हीनसूं.

तुम्हीनसाले.

ते-त्या-तीं-नसतील.

प्रकार २

ए० व०

अ० पु० मीनसणार

दि० पु० तुंनसणार

तु० पु० तो-ती किं० ते-तें-नसणार

अ० व०

अम्हीनसणार

तुम्हीनसणार

ते-त्या-तीं-नसणार.

हो धातुचावर्तमानकाळ होतो, भूतकाळ झाला अथवा जाला, किंवा जाहला; व भविष्यकाळ होईल- होणार, असा समजावा; याचें निषेधरूपां भविष्यकाळीं नव्हेल हें मात्र एकरूप अधिक होत असतें.

वर्तमानकाळाच्या क्रियापदांविषयीं

निर्बंध १

शीक, भज, म्हण, जाण, पूस, पढ, जप, लाग, जीण, बघ, माग, वद, लाह, लाभ, ऐक, बोल, देख, सांग, बूझ, सूझ, समज, परी स, हे सकर्मक धातु शिवाय करून, अवशिष्ट सकर्मक धातु छंदादि साधणु कीसाठीं मराठी कवितेंत- स्वार्थी तृतीय पुरुषैक वचनीं वर्तमानकाळीं ईकारांत होतात जसे- करी, वाची, भाजी, खाई, देई, भक्षी, आणी इत्यादि वशि वायकेलेले धातु ह्याच अर्थी, काळीं, पुरुषीं, वचनीं एकारांत होतात- जसे, शि के, भजे, म्हणे, जाणे, पुसे, पढे, इत्यादि.

निर्बंध २

ये, जा, हो, न्हा, हे अकर्मक धातु शिवाय करून अवशिष्ट अकर्मक धातु छंदादि साधणु कीसाठीं मराठी कवितेंत- स्वार्थी तृतीय पुरुषैक वचनीं वर्तमानकाळीं- एकारांत होतात जसे- पडे, निजे, वसे, इत्यादि शिवाय के लेले धातु ह्याच अर्थी, काळीं, पुरुषीं, वचनीं ईकारांत होतात- जसे- येई, जाई, होई, न्हाई इत्यादि.

निर्बंध ३

सकर्मक व अकर्मक क धातु ज्या अर्थी, पुरुषों, काळीं, जसे कवितेंत होतात म्हणून वरील दोन निर्बंधांत सांगितले, तेल्याच अर्थी काळीं प्रथम पुरुषैक वचनीं व आज्ञार्थी द्वितीय पुरुषैक वचनीं वर्तमान काळीं अनुनासिक होतात जसे- करीं, वाचीं, भाजीं, खाई, देई, भस्मीं, आणीं, शिकें, भजें, म्हणें- पडें, निजें, बसें, येई, जाई, होई, न्हाई, इत्यादि-

निर्बंध ४

सकर्मक व अकर्मक एकाक्षरी धातु, पी, धू हो, शिवाय करून अवशिष्ट राहिलेले- कवितेंत छंदादि साधणुकी साठीं स्वार्थी तृतीय पुरुषैक वचनीं वर्तमान काळीं आकारांत पुढें य जोडल्यानें व एकारांत ससेच ठेवल्यानें सिध्य होतात- जसे, ये, दे, घे, ने, व, जाय, खाय, न्हाय, इत्यादि-

निर्बंध ५

सकर्मक व अकर्मक द्वि स्वभाव धातु, ते कवितेंत छंदादिकारण परले स्वार्थी तृतीय पुरुषैक वचनीं वर्तमान काळीं ईकारांत अथवा एकारांत होतात आणि तेच अनुनासिक केल्यास स्वार्थी वर्तमान काळीं प्रथम पुरुषैक वचनीं व आज्ञार्थी द्वितीय पुरुषैक वचनीं वर्तमान काळीं होतात, जसे; उठी, उठीं, उठे, उठें, जिंकें, जिंकें, जिंकी, जिंकीं, चारखे, चारखें, चाखी, चाखीं, पाहे, पाहें, पाही, पाहीं, मापी, मापीं, माये, मापें, वाहे, वाहें, वाही, वाहीं, इत्यादि-

निर्बंध ६

स्वरांभाक्षर धातु कवितेंत छंदादि कारण परले- सर्व काळीं निषेधरूपां- लिहिणें असतां त्या स्वरांनु रूप तेथे न हें अक्षर जोडल्यानें सिध्य होतात- जसे- ओळख नोळख उरे नुरे इत्यादि-

वर्तमान काळा विषयीं कवितां मधलीं उदाहरणें-

भागवत एकादशस्कंध.

॥ मीमांसकाचें येथे मत ॥ काम्यनिषिद्धरहित ॥ कर्मचिसाधन मानीत ॥ मोक्षयेणें प्राप्त म्हणताती ॥ १ ॥ ऐशिया निजसुखाची गोडी ॥ विषयां काय जाणती बापुडी ॥ वेचितां लक्षाचुलक्ष कोडी ॥ त्यासुखाची कवडी लाभेना ॥ २ ॥ जो दमनशील जगजेठी ॥ अक्रांची ही नळी निमटी ॥ तो निजसुखाचे साम्राज्यपटी ॥ बैसे उठाउठी ताकाळ ॥ ३ ॥ देखतांना नाभूत विषमता ॥ ज्याशी साचार दिसे समता ॥ तो माझे निजसुखाचे माथां ॥ क्रीडे सर्वथा समसाम्ये ॥ ४ ॥ त्याचें पाऊल जेथे पडे ॥ तेथे निजसुखाची खाणी उघडे ॥ तो प्रसंगें पाहे ज्याकडे ॥ तेथें स्वानंदें वाटे परमानंद ॥ ५ ॥ तो ज्यासी भेटे अदृष्टें ॥ त्यासी सुखाची पाहांट फुटे ॥ त्याचा पावलागल्या अवचटे ॥ सुखाचें गोमठें निजसुख लाभे ॥ ६ ॥ आकळो निउपनिषदार्थ ॥ तुझ्या ठायीं भजनयुक्त ॥ तेलुज सर्वगता तें जाणत ॥ सुनिश्चित सर्वात्मा ॥ ७ ॥ हरिखें म्हणे सारंग पाणी ॥ धन्य उधवा तुझी वाणी ॥ मोक्षमार्गींची निशाणी ॥ हे जनालां गोनीर्वा केली ॥ ८ ॥ दीनाचि येदये लागीं ॥ जोरि घे जळते आगी ॥ त्याचे चरण मी वंदीं वेगीं ॥ धन्य जगींदयाळ ॥ ९ ॥ ज्याच्या शरीर बळाचें कोड ॥ एकलालक्षावरी दे सड ॥ जन्ही तुला दुधड ॥ तन्ही वैरीयाचें तोंड विभांडी ॥ १० ॥ जेवी का भ्रताराचें मरण ॥ घेऊन जाय अहेवपण ॥ तेवी कामक्रोधें वीण ॥ लोभलक्षण असे ना ॥ ११ ॥

वाक्यवृत्ति

॥ तूं म्हणशी हार सास्वाद उठे ॥ समाधिशी विघ्न करी नेटें ॥ तरी ऐकावें वचन गोमठें ॥ यथार्थ सांगों ॥ १ ॥ जेथे जेथे साभिमान उपजे ॥ पुण्यपाप लपकाचीं उमरती बीजे ॥ तें तें अवश्य बळें त्यागिजे ॥ स्वतः सिद्ध बाधक म्हणोनी ॥ २ ॥ ॥ ज्ञानेश्वरी ॥ ॥ कादोही काष्टांचिया घृष्टी ॥ माजीवन्ही जो एक उठी ॥ तो दोन्ही हे भाष आदी ॥ आपणचि होय ॥ १ ॥ ॥ ॥ रुक्मिणी स्वयंवर ॥ ॥ रुक्मेया कृष्णनिंदा करित ॥ वाग्देवता स्तुती बद्धत ॥ निंदेशी वागेश्वरी भीत ॥ पाप अद्भुत निंदेचें ॥ १ ॥ ॥ ॥

अभंगाची उदाहरणे

बोले चाले हरी ॥ ज्याची कथा तोचि करी ॥ १ ॥ विनवी रमावल्लभ दास ॥ अवघा हरीचा विलास ॥ ४ ॥ आळवितों करुणा करे ॥ विश्वं भरे दयाळे ॥ १ ॥ तुका म्हणे दूजा कोण ॥ ऐसाशीण निवारी ॥ ५ ॥ मुखचंद्र ऐसें म्हणशी ज्या तोंडा ॥ परी अवघालोंडा दुर्गधीचा ॥ १ ॥ मानिशी लाडकी ॥ वनिता जे प्राण सरवी ॥ १ ॥ पशिमना तें मरतां ॥ ध्यानीं आणीं रे अवस्छा ॥ २ ॥ मत्तगजगामिनी ॥ पडे भू

मिशी ऊताणी ॥ ३ ॥ हंसदास म्हणे प्रिय ॥ मेल्यातिचें वाटे भय ॥ ५ ॥

सकर्मक करधातुचें चालविणें.

स्वार्थवर्तमानकाळ.

प्रकार १

ए० व०
प्र० पु० मी करितों
द्वि० पु० तूं करितोशी
तृ० पु० { तो करितो
ती कि० ते करिती
तें करितें.

अ० व०
अम्ही करितों.
तुम्ही करितां.
{ ते करितात.
त्या करितात.
तां करितात.

प्रकार २

ए० व०
प्र० पु० मी करीं
द्वि० पु० तूं करिशी
तृ० पु० { तो
ती कि० ते } करी
तें

अ० व०
अम्ही करों-करूं
तुम्ही करां
{ ते
त्या } करिती.
तां

प्रकार ३

ए० व०
प्र० पु० मी करीत
द्वि० पु० तूं करीतशी- करिशी
तृ० पु० { तो करीत
ती कि० ते करीत
तें करीत.

अ० व०
अम्ही करितों.
तुम्ही करितां.
ते करितात.
त्या करितात.
तां करितात.

अपूर्णवर्तमानकाळाचीं उदाहरणें

॥ जाणीव म्हणजे अंतःकरण ॥ अंतःकरण विष्णूचा अंश जाण ॥ विष्णू करि
ताहे पाळण ॥ येणें प्रकारें ॥ १ ॥ तो अंतर आत्मा म्हणजे देव ॥ तयाचा चंचळ-
स्वभाव ॥ पाळिताहे सकळ जीव ॥ अंतरीव सोनी ॥ २ ॥ त्यावेगळें कांहीं चतसे ॥

॥ पाहों जातां तरी नदिसे ॥ नदिसोन वर्तवीतसे ॥ प्राणीमात्रासी ॥ ३ ॥ काराज
पत्नीचे स्तन ॥ देखावया समर्थ कोण ॥ परीनिज पुत्र तेथें जाण ॥ बर्के स्तनपान
करितसे ॥ ७ ॥

॥ ७ ॥

॥ ७ ॥

अपूर्णवर्तमानकाळ

प्रकार १

ए० व०

अ० व०

प्र० पु० मी करीत आहे- करिताहे

द्वि० पु० तूं करिताहेशी

तु० पु० { तो करिताहे

{ ती किं० ते करिताहे

{ तें करिताहे

अम्ही करिताहों.

तुम्ही करिताहां.

{ ते करिताहेत.

{ त्या करिताहेत

{ तीं करिताहेत.

प्रकार २

ए० व०

अ० व०

प्र० पु० मी करीत असें- करितसें

द्वि० पु० तूं करीत असशी- करितशी

तु० पु० { तो करीत असे- करितसे

{ ती किं० ते करितसे

{ तें करितसे.

अम्ही करितसों.

तुम्ही करितसां.

{ ते करीत असती.

{ त्या करीत असती.

{ तीं करीत असती.

प्रकार ३

ए० व०

अ० व०

प्र० पु० मी करीत असतो

द्वि० पु० तूं करीत असतोशी

तु० पु० { तो करीत असतो

{ ती किं० ते करीत असती

{ तें करीत असतें.

अम्ही करीत असतो.

तुम्ही करीत असतां.

{ ते करीत आसतात.

{ त्या करीत असतात.

{ तीं करीत असतात.

भूतकाळाची उदाहरणे

दासबोध.

॥ मंत्रयंत्र उपदेशिले ॥ नेणते प्राणी गोंविले ॥ जैसे झांकोन मारिले ॥ दुख

णार्ति ॥१॥ वैद्य पाहिला परीकच्चा ॥ तरीच प्राण गेला पोराचा ॥ येथे उपावदु
सन्याचा ॥ काय चाले ॥२॥ जाणत्यावरी गर्व केला ॥ तरी नेणत्या करीं बुडाला
॥ तेथे कोणाचा घाल झाला ॥ बरें पाहा ॥३॥ पापाची खंडना झाली ॥ जन्मम
रण यातना चुकली ॥ ऐशी स्वये प्रचीत आली ॥ म्हणिजे बरें ॥४॥ ब्रम्हांड-
हें कोणें केले ॥ कास याचें उभारिलें ॥ मुख्य कर्त्यास ओळखिलें ॥ म्हणिजे-
बरें ॥५॥ ॥६॥

अभंग.

॥ मातानिंद्या केली राज्याह त्यागिलें ॥ भरतें जोडिलें रामराया ॥१॥ प्रल्हादें
पिताया मृत्यु स्वीकारिला ॥ परी जोडियेला नारायण ॥२॥ विभीषणें बंधु
सोडियेला खळ ॥ श्रीराम निर्मळ सरवा केला ॥३॥ ॥४॥ ॥

स्वार्थभूतकाळ.

ए० व०

अ० व०

अ

प्र० पु० मी अ० म्या केले - मियां केले

अम्ही केले -

दि० पु० तूं तुवां - त्यां केले - केले शी.

तुम्ही केले - केले ती.

तृ० पु० { त्यानें - त्याणें - त्यानें - तेणें केले
तिणें अ० तयेनें केले
त्याणें - त्यानें - तेणें केले

त्याणीं - त्यानीं - तीहीं - केले

करीत होतो, करिता झालों, केले होतें, केले आहे, करणार होतो, हे कमानें
अपूर्णभूत, पूर्णभूत, भूतभूत, वर्तमानभूत, भविष्यभूत; कवितेंत फार क
चित येतात तथापी आल्यास असे होतील.

भविष्यकाळाची उदाहरणे.

॥ विचार पाहील तो पुरुष ॥ विचार न पाहील तो पशु ॥ ऐशी वचनें सर्वेशु ॥ ग
यीं गयीं बोलिला ॥१॥ अरे जो चंचळ शी ध्याईल ॥ तो सहज चिचळे ॥ जो नि
श्चळ शी झेले ॥ तो निश्चि ॥२॥

स्वार्थी तृतीयपुरुषेक वचनीं जो करधातुचा वर्तमानकाळीं दुसरा प्रका
र लिहिला; त्यांत भविष्यकाळ ध्वनित होतो त्याचें उदाहरण.

अभंग.

॥ मन अन्यासी हें चिंती ॥ तुजवांचुनी श्रीपति ॥१॥ तरी पचोनर कांत ॥ कल्प हो
तां ही बहुत ॥२॥ देव करी तरी काय एक नोहे ॥ षाषाण ची नावे तारियेले ॥१॥ ॥३॥

॥वरील उदाहरणाचीं माळा॥

ए०व०

प्रकार १

अ०व०

प्र०पु० मी करीन

आम्ही करूं.

द्वि०पु० तूं करशील

तुम्ही कराल.

तृ०पु० तो-ती किं० ते-तें करतील.

ते-त्या-तीं करतील.

प्रकार २

ए०व०

अ०व०

प्र०पु० मी करणार

आम्ही करणार.

द्वि०पु० तूं करणार

तुम्ही करणार.

तृ०पु० तो-ती किं० ते-तें करणार

ते-त्या-तीं करणार.

प्रकार ३

ए०व०

अ०व०

प्र०पु० मी करीं

आम्ही करूं-करीं

द्वि०पु० तूं करिशी

तुम्ही करां

तृ०पु० तो-ती किं० ते-तें करी

ते-त्या-तीं करिती.

मीकरात असेन करणार आहे केले असेल करणार असेन हे अनुक्र
में अपूर्ण भविष्य वर्तमान भविष्य भूत भविष्य भविष्य भविष्य कवितेंत ब
हुधा येत नाहीत क्वचित् आल्यास असे होतील.

आज्ञार्थ

उदाहरणें.

॥ एक अकिंचनाची गोष्टी ॥ नाहीं मठ मठिका पर्णकुटी ॥ पांचा पालवीं मोकळ्या
गांठी ॥ त्यासी येजेटी निज निज सुख माझे ॥ ७ ॥ शुक म्हणे परिक्षिती ॥ साव-
धान होई चित्ती ॥ धन्य उधवाची प्रभोक्ति ॥ स्वकर्म मुक्ति पूसिली ॥ १ ॥ ॥
॥ मग तूं ही जनकापरी ॥ जें जें पाहिजे तें तें करीं ॥ रुष्यादि अथवा काव्य तर्क सा-
रीं ॥ पदें यथा सुखें ॥ ७ ॥ एक मी वांचून कांहीं ॥ भक्तांशी प्रीय आणी नाहीं ॥
माझे निभजन सुखें पाहीं ॥ लोकांति हीं न समाती ॥ ७ ॥ गुरु सेवे लागीं जाण
॥ शरीर राखावें सावाधान ॥ यालागीं शिष्यासी भोजन ॥ युक्ताहार पण सर्वदां ॥
॥ अगर विदाताखरें कीं खोटे ॥ विचारून पाहें हें गोमटे ॥ लयरूप शून्य तुजला
भेदे ॥ तें शून्यासी कीं अन्यासी ॥ ७ ॥ भल तैसा देह हा वर्तो ॥ पुण्य कीं पापात्म
का प्रवर्तो ॥ मन बुद्धि पाहिजे तें चित्तो ॥ वाणी बडबडो भल तैशी ॥ ७ ॥ ॥

अभंग.

॥ देव जोडे तरी सुखाशी अक्रेरा ॥ अपरि रेशरीरा देव काजीं ॥ ७ ॥ निशि
 शनी चिंता करा रे देवाची ॥ नैदा वापडों चि उणीवता ॥ ७ ॥ सांडा माय बाप
 बंधु विघ्न कर ॥ परी सीतावर आधीं जोडा ॥ ७ ॥ प्राणावरी प्राप्ति ॥ ऐशीं दे
 वीं घडो भक्ति ॥ ७ ॥ हेचि आचडो यामना ॥ देवाइतू कि प्रार्थना ॥ ७ ॥ हें
 चिदान देगा देवा ॥ तुझा विसर न व्हावा ॥ १ ॥ नलगे मुक्ति धन संपदा ॥ संत संग
 देई सदा ॥ २ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

वरील उदाहरणाची माला

ए० व०

अ० व०

प्र० पु० मां करूं

अम्ही करूं

द्वि० पु० तूं कर अ० करीं

तुम्ही करा

तृ० पु० तो-ती किं-ते-तें करो

ते-त्या-तीं करोत.

विध्यार्थींची उदाहरणे.

॥ होका उपायें येणें तेणें ॥ पुढिलाशी जें सुख देणें ॥ तें उपतिष्ठे मज कारणें ॥
 तो गुण म्याशीं कृष्णें वंदिजे ॥ ७ ॥ आधीं सुंजार तुवां हो आवें ॥ मग हातीं
 शस्त्र न घ्यावें ॥ कान सुंजावया करावें ॥ देवां गुण ॥ ७ ॥ ग्रामा साठीं कुळ
 सांडिजे ॥ देशा करितां ग्राम दंडिजे ॥ ऐशान्यायार्थे जाणिजे ॥ वचन मिथ्या
 ॥ जाणावें पराचें अंतर ॥ उदासीनता निरंतर ॥ नीति न्यायासी अंतर ॥ पडों-
 चिनये ॥ ७ ॥ ऐसें ओळखिलें पाहिजे ॥ ओळखोन भजन करिजे ॥ जैसा साहे
 ब नमस्कारिजे ॥ बोळखिल्या ऊपरी ॥ सांडून आपुली संसार व्यथा ॥ करी
 त जावी देवाची चिंता ॥ निरूपण कीर्तन कथी वार्ता ॥ देवाच्याच सांगाव्या ॥

अभंग

माझें सर्व जावें देवानें राहावें ॥ देवाशी पाहावें भक्त पणें ॥ १ ॥ काय ते करावे
 संपत्तीचे लोक ॥ जानकी नायक जेथे नाहीं ॥ ७ ॥ काय म्यापामरें बोलावीं उ-
 तरे ॥ सरण्या विश्वं भरें बोलवीलें ॥ १ ॥ ७ ॥ नर देहाचे संगती ॥ चुकवावी पु-
 नरादृष्टि ॥ गर्भवास दुःख अति ॥ तुवां बहू भोगिलें ॥ १ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

वरील उदाहरणाची माला

विध्यार्थ

प्रकार १

ए० व०

प्र० पु० मीं म्यां-मियां करावे,

द्वि० पु० तूं-त्वां-तुवां करावेंस

तृ० पु० { त्याणें-तेणें-तयानें करावें
तिणें-तिनें-तयेनें-तिया करावें
त्याणे-तेणे-तयानें करावें

अ० व०

अम्ही करावें.

तुम्ही करावें.

त्याणीं-तयानीं-तीहीं करावें

प्रकार २

ए० व०

प्र० पु० मीं-म्यां-मियां करिजे.

द्वि० पु० तूं-त्वां-तुवां करिजेस अ० करिजे.

तृ० पु० { त्याणें-तेणें-तयानें करिजे.
तिया-तयेनें-तियेनें करिजे.
त्याणें-तेणें-तयानें करिजे.

अ० व०

अम्ही करिजे.

तुम्ही करिजे.

त्याणीं-त्यानीं-तयानीं-तिहीं-
तेहीं करिजे.

प्रकार ३

ए० व०

प्र० पु० मीं-म्यां-मियां करीत जावें.

द्वि० पु० तूं-त्वां-तुवां करीत जावेंस.

तृ० पु० { त्याणें-तेणें-तयानें करीत जावें.
तिनें-तयेनें-तिया करीत जावें
त्यानें-तेणे-तयानें करीत जावें

अ० व०

अम्ही करीत जावें.

तुम्ही करीत जावें.

त्याणीं-त्यानीं-तयानीं-तिहीं
तेहीं करीत जावें.

ह्या कर धातुस विध्यर्थां काजे, व दे धातुस दीजे, हें एक रूप सर्व धातुं पे-
क्षां अधिक होत असतें, तें वर प्रमाणेंच चालवावें. विध्यर्थांचे अवांतभेद-
मूणजे, अपूर्णवर्तमान, भूत, वर्तमानभूत आणि भविष्य, हे अनुक्रमानें-
देत असावें, द्यावें होतें अ० द्यायाचें होतें, दिलें असावें, देणार असावें, कवि
तेंत प्रायः येत नाहीत तथापी आल्यास हां लिहून दाखविलेलीं रूपें या प्रमा-
णेंच होतील.

कवितेंत संशयार्थ व संकेतार्थ आढळत नाहीत तथापी आढळ्यास त्या
चीं रूपें मराठी व्याकरणा प्रमाणें समजावीं.

ओवी.

पाहाणार पाहणें जयालागलें ॥ तें तद्रूपलें प्राप्त झालें ॥ तरी मग जाणावें बाण
लें ॥ समाधान ॥ १ ॥

करणें, कर्त्ता, करणार, करणारा, हां धातु साधीत नामें, व केलेलें, हें धा
तु साधित विशेषण समजावें.

धातु साधीत अव्ययाची उदाह.

ओव्या.

॥ चालतां बोलतां धंदा करितां ॥ खातां जेवितां सुखा होतां ॥ नाना उपभो
ग भोगितां ॥ नाम विसरून ये ॥ ७ ॥ सर्पत्व व्याजेवी पापरीं ॥ माथां हांटल्या
फळान करी ॥ तेवी धनदारा गृह पुत्रीं ॥ छळितां ज्या भीतरी क्रोध नुमसे ॥ ८ ॥

यांत पहिल्या ओवींतलीं सर्व अव्ययें वर्तमान काल वाचक आहेत व दुसरीं
तलीं भूत काल वाचक आहेत. करितां, करीत असतां, हां वर्तमान काल वाच
कें. केले असतां, हें भूत काल वाचक. करून, करोन, करौनी, करोनियां; हां
पूर्व काल वाचकें आणि करूं हें निमित्त वाचक.

प्रयोजक क्रियापदे.

ओव्या.

॥ माशी आपणालें गिळवी ॥ परिपुढिला तें वांती शीणवी ॥ तैसें कश्मळ आठ
वी ॥ आचरण जें ॥ ९ ॥ सारवों जाणें नीति न्याय ॥ न करी न करवी अन्याय ॥
कठिण प्रसंगीं उपाय ॥ करूं जाणें ॥ १० ॥ शांति धरून धरवावी ॥ तहें सांडून
सांठवावी ॥ क्रिया करून करवावी ॥ बहुतां करवीं ॥ ११ ॥

वरील उदाहरणाची माला.

वर्तमान काळ....	मी करवितों इत्यादि.	शीतिभूत....	मी करवीत असें इ.
अपूर्ण वर्तमान....	मी करवीत आहे इ.	पूर्णभूत....	मी करविता झालों इ.
शीतिवर्तमान....	करवीत असतों इ.	भूतभूत....	मीं-म्यां-मियां करविलें होतें.
भूत काळ.....	मीं-म्यां-मियां करविलें	वर्त० भू०....	मीं-म्यां-मियां करविलें आहे.
अपूर्णभूत....	मी करवीत होतों इ.	भविष्य....	मी करवीन.

या धोरणा प्रमाणेंच यांतील आज्ञार्थादिभेद जाणावे, व माझ्यानें करवतें
इत्यादि शक्य क्रियापदे कवितेंत बहुधा क्वचित येतात तीं ही धोरणानें समजा
वीं.

करधातुचें निषेधरूपांचालविणें

स्वार्थवर्तमानकाळ.

प्रकार १

ए० व०

अ० व०

प्र० पु० मी करीत नाहीं

आम्ही करीत नाहीं

द्वि० पु० तूं करीत नाहींशिं

तुम्ही करीत नाहीं

तृ० पु० तो-ती किं० ते-तें करीत नाहीं

ते-त्या अ० तिया-तीं करीत नाहींत

प्रकार २

ए० व०

अ० व०

प्र० पु० मी नकरीं-करींना.

अम्ही नकरूं-करूं ना.

द्वि० पु० तूं न करिशी-करि सीना.

तुम्ही न करां-करांना.

तृ० पु० तो-ती अ० ते-तें करीना-नकरी

{ ते-त्या-तिया-तीं न करिती-क
रितीना.

प्रकार ३

प्र० पु० मी न करीत

अम्ही न करीत.

द्वि० पु० तूं न करितशी

तुम्ही न करितसां.

तृ० पु० तो-ती अ० ते-तें न करीत

ते-त्या-तीं न करीत.

भूतकाळ.

ए० व०

अ० व०

प्र० पु० म्यां-मियां-मीं केले नाहीं

अम्ही केले नाहीं.

द्वि० पु० त्वां-तुवां-तूं केले नाहींस.

तुम्ही केले नाहीं.

तृ० पु० त्याणें-तेणें-तिया-तिणें-

त्याणीं-तिहीं-तेहीं केले नाहीं.

तेणे केले नाहीं.

याच प्रमाणें धोरण पाहून भूतकाळाचे प्रकार समजत जावे

ए० व०

भविष्यकाळ

अ० व०

प्र० पु० मी करणार नाहीं.

अम्ही करणार नाहीं.

द्वि० पु० तूं करणार नाहींस

तुम्ही करणार नाहीं.

तृ० पु० तो-ती अ० ते-तें करणार नाहीं

ते-त्या-तीं करणार नाहींत.

भविष्यकाळाचे अवांतर भेद यावरून ध्यानांत आणावे.

ए० व०

आज्ञार्थः

अ० व०

प्र० पु० मी करूं नको

अम्ही करूं नको.

दि० पु० तूं करूं नको.

तुम्ही करूं नका.

तृ० पु० तौ-ती किं० ते-तें न करू

ते-त्या-तीं न करूत.

ए० व०

विध्यर्थप्रकार १

अ० व०

प्र० पु० म्यां-मियां-मीं न करावें-करावेंना

अम्ही करावेंना-न करावें.

दि० पु० तूं-त्वां-तुवां न करावें-करावेंना.

तुम्ही करावेंना-न करावें

तृ० पु० { त्याणें-तेणें-तयानें-तिनें-तयेनें }
{ तिया न करावें-करावेंना. }

त्यानीं-तेहीं-तिहीं करावेंना-न करावें

ए० व०

प्रकार २

अ० व०

प्र० पु० मीं-म्यां-मियां करूं नये-करीत जाऊं नये

अम्ही करूं नये-करीत जाऊं नये.

दि० पु० तूं-त्वां-तुवां करूं नये-करीत जाऊं नये

तुम्ही करूं नये-करीत जाऊं नये.

तृ० पु० { त्यानें-तेणें-तिनें-तेणें-तिया-तेणें }
{ करूं नये-करीत जाऊं नये. }

{ त्याणीं-तिहीं-तेहीं करूं नये-करीत जाऊं नये.

अवशिष्टरूपें धोरणानें ध्यानांत आणावीं. कवितेंत हें एक क्रियापदाचें रूप बरेच आढळतें; म्हणजे, करिजेतें, करिजेले, करिजेल; यांचीं रूपें, केले जातें, केले गेले, केले जाईल; अशीं समजावीं:

कवितेंत भूत काळा विषयीं गोंधळ पडण्याचा अगदीं संभव नाही; परंतु भविष्यवर्तमान काळा याचा बराच घोंटाळा पडतो. यासाठीं लक्ष्य पुरऊन पाहात गेले पाहिजे कांकीं वर्तमान काळाचे सर्वप्रकारचीं क्रियापदे कधीं कधीं भविष्यकाळचीं दर्शक होत असतात या विषयीं खालचें उदाहरण पाहा. ओवी ॥ नाशिवंत नासेल कीं नासेना ॥ ऐसा अनुमानचि आहे मना ॥

॥ तरी तो पुरुष सहसा ज्ञाना ॥ अधिकारी नव्हे ॥ १ ॥ ॥ ७५ ॥
अभाग ॥ देव करीतरी काय एकनोहे ॥ पाषाण ची नावें तारियेले ॥ १ ॥

क्रियापदांचें व्याकरण करितां यावें म्हणून येथें ही केकावली लिहिली आहे. ॥ के० ॥ तुम्हाहरी हरांत ज्या दिसतसे दिसो वास्तव ॥ प्रबुद्ध म्हणती नसे तिक हि भेद या वास्तव ॥ म्हणों मनिं यथार्थ जें स्वमत वर्णिते शीवतें ॥ नवें वणवदुराग्रही परम मुख ही देवते ॥ १ ॥ ॥ ७६ ॥ ॥ ७७ ॥ ॥ ७८ ॥ ॥

प्रकरण ५

महाराष्ट्रकवितेंत यमक, छंद व कविरुढी यांच्या
साधणुकीसाठीं जीं शब्दांचीं रूपांतरें होतात त्या

विषयीं नियम १.

ज्यांचें अंत्याक्षर य किंवा ह आहे, अशीं जीं अकारांत पुछिंगी संस्कृत
नामें अथवा विशेषणें आहेत, तीं यमक, छंद, किंवा कविरुढी; यांच्या साधणुकी
साठीं मराठी कवितेंत ओकारांत होतात. जसे- निश्चय, विषय, सदय, अ
तिशय, उपाय, अभिप्राय, स्वकीय, तुरीय, सूर्य, प्रमेय, इत्यादि, आणि, अनुग्र
ह, विरह, दुःसह, दुःखावह, प्रवाह, सिंह, समूह, देह, लोह, प्ररोह, आदिक
रून हे शब्द, निश्चयो, विषयो, सदयो, अतिशयो, उपायो, अभिप्रायो, स्वकी
यो, तुरीयो, सूर्यो, प्रमेयो व अनुग्रहो, विरहो, दुःसहो, दुःखावहो, प्रवाहो, सिं
हो, समूहो, देहो, लोहो, प्ररोहो; या प्रमाणें होतात.

कवितांमधील उदाहरणें

- ॥ बरानिश्चयो शाश्वताचा करावा ॥ म्हणो दास संदेह तो वीसरावा ॥
॥ सदां विषयो चिंतितां जीवगेला ॥ अहंभाव अज्ञान जन्मास आला ॥ १ ॥
॥ तूं कांहीं संशयो न धरीं ॥ मुक्तवर्तती दोहीं परी ॥
॥ परी तूं स्वयें अभ्यास करीं ॥ सांगितला जैसा ॥ १ ॥
॥ कविस्वधर्माचा आश्रयो ॥ कविमनाचा मनोजयो ॥
॥ कविधार्मिकाचा विनयो ॥ विनयकर्ते ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥
॥ धन्य धन्य हानर देहो ॥ येथील अपूर्वता पाहा हो ॥
॥ जो जो कीजे परमार्थ ला हो ॥ तो तो यावे साध्या हो ॥ १ ॥
॥ सांडून आर्द्रतेचारा हो ॥ नाटकतभरला दिसो हो ॥
॥ तैशी तेवस्तु पाहा हो ॥ सर्वत्र असे ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥
॥ लो हो कांब लोखंडें घडे ॥ तैशी वस्तु वस्तु तें जोडे ॥
॥ जैसा सूर्याचे निउजेडे ॥ सूर्यो दिसे ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥
॥ तुझा अनुग्रहो घडे ॥ तरी ज्ञान होय रोकडे ॥
॥ स्वस्वरूप अनुभव जे फुडे ॥ स्वानुभावेचि ॥ १ ॥

नियमदुसरा.

ज्यांचें अंत्याक्षर, य, किंवा ह नाहीं अशीं जीं अकरांत पुछिंगी व कवि
तूनपुंसकलिंगी संस्कृत व प्राकृत नामें अथवा विशेषणें आहेत तीं यमक छंद
किंवा कविरुही यांचा साधणुकीसाठीं मराठी कवितेंत उ अथवा ऊ कारांत हो
तात. जसे- ईश्वर, लाभ, वसंत, पंथ, संसार, विस्तार, एक, हरिव, मठ, मार्ग,
पंडित, अर्थ, कुंजर, भ्याड, चाळक, निंदक, समर्थ, टवाळ, धोट, विद्वान्, इत्या
दिशाह, ईश्वरु, लाभु, वसंतु, पंथु, संसारु, विस्तारु, एकु, हरिवु, मठु, मार्गु,
पंडितु, अर्थु, कुंजुरु, भ्याडु, चाळकु, निंदकु, समर्थु, टवाळु, धोटु, विद्वानु
या प्रमाणें होतात. कवितांतील उदाहरणें

॥ आतां उपाय वन वसंतु ॥ आत्ते चा जो अहेवतंतु ॥
॥ अमूर्त विगुरु मूर्तु ॥ कारुण्याचा ॥ १ ॥ मोडून माया
॥ कुंजरु ॥ मुक्त मोती यांचा वोगरु ॥ जेववितासदुरु ॥
॥ निवृत्ति वंदु ॥ २ ॥ सांडोन मीठ पणा चालोसु ॥ मिठें
॥ सिंधुलाचा घेतला सु ॥ तेवी अहं देउनियां शांसु ॥ शां
॥ भविश्यालो ॥ ३ ॥ कांहीं बाहीं अळुमाळु ॥ देखेण
॥ कादिये वेळु ॥ तरितें देखणें ही टवाळु ॥ जयाचा-
॥ गावीं ॥ ४ ॥ गोडी आणि गुळु ॥ कापूर आणि परी
॥ मळु ॥ निवडूं जातां पांगुळु ॥ निवाडु होय ॥ ५ ॥
॥ किंबहुना शब्दु ॥ स्मरणदानी प्रसिध्दु ॥
॥ परीययाही संबंधु ॥ नाहीं येथे ॥ ६ ॥ ७ ॥
॥ मारिलें वत्सासुर वासरु ॥ बकासूर तें पास्वरु ॥
॥ किरडूं मारिलें अघासुरु ॥ इतुकें विरुकेवी होय ॥ १ ॥
॥ केशिया मारिलें तडू ॥ बैल मारिला अरिडू ॥ इतुकि
॥ यासाठीं वीर वाडू ॥ केवी सुभट्ट म्हणावो ॥ २ ॥
॥ भजाया जनीं पाहातां राम एकु ॥ करी बाण एकु सुखी शब्द एकु ॥
॥ क्रिया पाहातां उधरे सर्व लोका ॥ धरा जानकी नापेकाचा विवेक ॥ १ ॥
॥ नवें चेटकु चाळकु द्रव्य भोंदो ॥ नवें निंदकु मत्सरु भक्ति मंदू ॥
॥ नवें उन्मत्तु वेसनी संग बाधु ॥ जगांजानियातो विसाधू अगाधू ॥ २ ॥
॥ दिनाचा दयाळू मनाचा मयाळू ॥ स्नेहाळू कृपाळू जनींदार पाळू ॥

॥ नवलरोगाचा पडिपाडू ॥ गोडपरमार्थसालाकडू ॥
 ॥ केवळविषयायविषयगोडू ॥ अतिशयेंसुखाडुमानिती ॥ १ ॥
 ॥ विद्यावंताचा पूर्वजु ॥ म ताननुएक द्विजु ॥
 ॥ त्रिनयनु चतुर्भुजु ॥ फरशपाणी ॥ १ ॥ ७ ॥
 ॥ तूं समर्थाचें लेंकरूं ॥ अभिमानें घेतला संसारु ॥
 ॥ अभिमान सोडितां पैल पारु ॥ पावशी बापा ॥ १ ॥
 ॥ पाहातां रूपाचा दुकालु ॥ नामाचा तरी विटालु ॥
 ॥ तेथे स्तवना गोंधळु ॥ रिघे कोठे ॥ १ ॥ ७ ॥
 ॥ एकें दिधला कल्पतरु ॥ त्या दीजे दर्पणींचा हारु ॥
 ॥ तेणें लोकाय गव्हारु ॥ उत्तीर्ण होय ॥ १ ॥ ७ ॥
 ॥ जय जय स्वामी सहुरु ॥ शंकरानंद करुणा करु ॥
 ॥ मोक्षध्वजा पर पारु ॥ पाववीं निजदासा ॥ १ ॥

नियम तिसरा.

ज्यांचें अंत्याक्षर, य, किंवा ह, आहे, अशीं जीं उकारांत पुढिं गी संस्कृत
 नामें अथावा विशेषणें आहेत तीं, यमक, छंद, कविरुदी, यांचे साधणुकीसाठीं
 मराठी कवितेंत ओंकारांत होतात. जसे- वायु, राहु, महाबाहु, हेशब्द वायो,
 राहो, महाबाहो याप्रमाणें होतात.

कवितांतील उदाहरणें.

॥ वायो नव्हे पुरातन ॥ तैशी मूळ माया जाण ॥
 ॥ साच म्हणतां पुन्हा लीन ॥ होत असे ॥ १ ॥ ॥
 ॥ काम क्रोधें लिथालिला ॥ तो कैसा द्वाणावाभला ॥
 ॥ अमृत सेवितांच पावला ॥ मृत्य राहो ॥ २ ॥ ॥
 ॥ जरे पासून जन्मला मोहो ॥ तैसा जरासंध पाहाहो ॥
 ॥ वेगीं उठिला महाबाहो ॥ सैन्य समुदावो लोहला ॥ १ ॥
 ॥ स्वरूपी उदेला अहंकार राहो ॥ तेणें सर्व आळा दिलें व्योम पाहो ॥ ७ ॥

नियम चौथा

जांत र, ल किंवा ल असून त्याचाच मार्गें चवर्ग सोडून कोणतेंही अ
 कारांत अक्षर आहे, असे जे प्राकृत शब्द आहेत, ते छंद किंवा कविरुदी, यां

चैं साधणुकी साठीं, मराठी कवितेंत त्या अकारांत स्थानीं उकारांत किंवा ऊका
रांत होतात जसें- लेंकरें, डिरवळ, बगळा, घुंगुरडें, वाव्हळ, गांवडळ, पांढर
कें, वातळ, बाभळ, विरळा, दादला, धाकला, आपला, चांगला, हेशब्दः लेंकु
रें, डिरवूळ, बगुळा, घुंगुरडें, वाव्हडूळ, गांवडूळ, पांढुरकें, वातूळ, बाभूळ,
विरूळा, दादुला, धाकुला, आपुला, चांगुला, या प्रमाणें होतात.
कवितेंतील उदाहरणें.

॥ लेंकुरें उदंडझालीं ॥ तों लक्ष्मी निघोन गेली ॥
॥ बापुडीं भिकेशी लागलीं ॥ कांहीं स्वावया मिळेना ॥ १ ॥
॥ बाळामंत्र बगुळा मंत्र ॥ काळी मंत्र कंकाळी मंत्र ॥
॥ बटुक मंत्र नाना मंत्र ॥ नाना शक्तीचे ॥ २ ॥ ७ ॥
॥ निशेष काम नारहित ॥ ऐसा तो विरूळा संत ॥
॥ सर्वा वेगळें मत ॥ अक्षयी जाचें ॥ १ ॥ ७ ॥
॥ गुण म्हणजे हें हें चांगुलें ॥ हें हें ओंगळ तें तें दूषिलें ॥
॥ येणें रीति जीवें कल्पिलें ॥ गुण दोषात्मक ॥ १ ॥ ॥
॥ सर्व शून्याचा निष्कर्ष ॥ जिया बाइला केला पुरुष ॥
॥ तेणें दादुले नि सत्ता विशेष ॥ शक्ती झाली ॥ १ ॥
॥ माझिये दुग्धाची प्रौढी ॥ कळिकळाचें नरडें फोडी ॥
॥ रावणादिक बापुडी ॥ घुंगुडी जैशी ॥ १ ॥ ॥

नियम ५ वा.

ज्यांत र ळ किंवा ल असून त्याचाच मार्गें च वर्गाचें अकारांत अक्षर
आहे, असे जे प्राकृतशब्द आहेत ते छंद किंवा कविरूढी चांचा साधणुकी
साठीं, मराठी कवितेंत अकारांत च वर्ग स्थानीं इ किंवा ई कारांत होतात.
जसें- कुश्वळ, कुचर, साजरें, गोजरवाणें, कोजळी, फाजल, हेशब्दः कुश्री
ळ, कुचीर, साजिरें, गोजिरवाणें, कोजिळी, फाजील, या प्रमाणें होतात.
कवितेंतील उदाहरणें.

॥ जन्म हाचि विषमकाळ ॥ जन्म हेचि ओखटी वेळ ॥
॥ जन्म हेंचि अति कुश्रीळ ॥ नरक पतन ॥ १ ॥
॥ ऐशीया कुचीर शिष्यासी ॥ उपेक्षितां दोष नाहीं गुरूसी ॥
॥ मग तो तीव्र प्रज्ञ जरी श्रवणाशी ॥ परीतो वंचक ॥ १ ॥

पाहापाहा ओळखरा ॥ मूर्ति सावळी गोजिरी ॥१॥

नियमसाहवा.

जात रळ किंवा ल असून त्याचाच मार्गें ह अक्षर आहे असे जे प्राकृतशब्द आहेत ते छंद किंवा कविरूढी यांचा साधणुकीसाठीं मराठीक वितेंत त्या ह स्थानीं ओकारांत होतात. जसे- मोहरा, वोहळ, दोहरा, सोहळा, डोहळा, बोहलें, हेशब्द- मोहोरा, वोहोळ, दोहोरा, सोहोळा, डोहोळा, बोहोलें, याप्रमाणें होतात.

कवितेंतील उदाह.

॥ परिते सरिता मिळणी मार्गें ॥ वोहोळ रोसें मानिजे जगें ॥

॥ तैसानव्हे शिष्यवेगें ॥ स्वामीच होय ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥

॥ सकळ सोहोळा जाहालिया वरी ॥ गौरवी निध्या रीराम सर्वी ॥ १ ॥

॥ गुहक सुश्रिव बिभीषण थोर ॥ सकळ वानर पूजियेले ॥ २ ॥ ७ ॥

॥ राघव सेवन व्हावें निशिदिन नरुगे अने नृपाळा ॥

॥ म्हणे सुमित्रा करु निरुपाहा पुरवावा डोहोळा ॥ १ ॥

॥ श्रीराम वर प्रसादें ॥ राशी पडतील घरांत मोहोराचा ॥ ७ ॥

नियमसातवा.

जात रळ, किंवा ल असून त्याचाच मार्गें य आहे असे जे प्राकृतशब्द आहेत, ते छंद किंवा कविरूढी यांचे साधणुकीसाठीं मराठी कवितेंत, त्या य-स्थानीं यलोपून केवळ इ किंवा ई होऊन सिध्य होतात. जसे- पायरी, सोयरीक, सायळ, कायल हेशब्द. पाइरी सोइरीक साईळ काईल याप्रमाणें होतात.

कवितेंतील उदाहरणें.

॥ मैद साइरीक कारिती ॥ फांसे घालून प्राण घेती ॥

॥ तैसें आयुष्य गेलिया अंतीं ॥ प्राणियास होय ॥ १ ॥

॥ देवदारी पडशाळा ॥ पाइरिया दीप माळा ॥

॥ वृंदावनें पारपिंपळा ॥ बांधेतो सत्कगुण ॥ १ ॥

नियमआठवा.

जात ट वर्गातील अक्षरा मार्गेंच अकरांतच वर्गाचें अक्षर आहे असे

जे प्राकृतशब्द आहेत, ते छंद किंवा कविरुढी यांचा साधणुकीसाठी मराठी कवितेंत त्या अकारांत चवर्ग स्थानीं इ किंवा ई कारांत होतात जसे - गोचड, बोजड, खुजड, इत्यादि शब्द. गोचीड बोजीड खुजीड या प्रमाणें होतात. कवितेंतील उदाहरण.

॥ गोचीड अशुद्धसेवितो ॥ चामवामासांत घुसतो ॥

॥ पिसोळे चाऊन पळतो ॥ अकस्मात ॥ १ ॥ ७ ॥

नियमनववा.

जांतट वर्गातील अक्षरामागें चवर्ग शिवाय अकारांत कोणतेही अक्षर आहे. असे जे प्राकृतशब्द आहेत ते, छंद किंवा कविरुढी यांचे साधणुकीसाठी मराठी कवितेंत त्यामागील अक्षरस्थानीं उ किंवा ऊ कारांत होतात जसे धाकटा, बापडा, वांकडे, अखडणें, विरडणें, इत्यादि शब्द. धाकुटा बापुडा वांकुडे अखुडणें विरुडणें या प्रमाणें होतात.

कवितेंतील उदाहरणें.

॥ लेंकुरें स्वेळती धाकुटी ॥ एकें रांगती एकें पोटी ॥

॥ ऐशी घरभरी झाली दाटी ॥ कन्या आणि पुत्रांची ॥ १ ॥

॥ वांकुडा तिकुडा फोडिला ॥ पाषाण धडून नीट केला ॥

॥ दुसऱ्या वेळे शी पाहिला ॥ तरितो तैसाचि असे ॥ १ ॥

॥ धुरुलें करूं बापुडें दैन्यवाणें ॥ रूपाभाकितां दीधली भेटी जेणें ॥ ७ ॥

नियमदाहावा.

ज्यांचें अंत्याक्षर य असून उपांत्य कोणतेंही आकारांत अक्षर आहे, असे जे शब्द आहेत, ते यमक छंद किंवा कविरुढी यांचा साधणुकीसाठी मराठी कवितेंत अंत्याक्षर लोपून त्या स्थानीं व किंवा वो होऊन सिद्ध होतात. जसे - समुदाय, अपाय, न्याय, अभिप्राय, राय, गाय, वाय, घाय, डाय, थाय, इत्यादि शब्द. समुदाव, अपाव, न्याव, अभिप्राव, राव, गाव, वाव, धाव, डाव, थाव, किंवा समुदावो, अपावो, न्यावो, अभिप्रावो, रावो, गावो, वावो, धावो, डावो, थावो, या प्रमाणें होतात. कवितेंतील उदाहरणें.

॥ भक्तिचें नियोगें देव ॥ निश्चयें पावती मानव ॥

॥ ऐसा आहे अभिप्राव ॥ इयेग्रंथी ॥ १ ॥ ७ ॥

॥ नारातीआणि दिवो ॥ पातलीसूर्याचा ठावो ॥
 ॥ तैशींआपुला साचि चावो ॥ दोघेंजियें ॥ १ ॥ ७ ॥
 ॥ भेदूलाजोनिआवडी ॥ एकरसींदेतबुडी ॥
 ॥ तोभोगणे या थाव कादी ॥ अहैताचा जेथे ॥ २ ॥
 ॥ मनींधरोनि हाचिभावो ॥ अंतःपुरा आला रावो ॥
 ॥ रुक्मिणीशीकृष्णनाहो ॥ राणिये पाहोपुसतसे ॥ १ ॥
 ॥ पूर्ण प्राप्तीचासुरव्य ठावो ॥ सर्वभूतींमगवद्भावो ॥
 ॥ हाचिभक्तिका पूर्ण गौरवो ॥ तोचि अग्निप्रावो
 ॥ हरिसांगे ॥ १ ॥ ७ ॥

नियमअक्रवा.

ज्यांचें अंत्याक्षर य असून उपांत्य कोणतेंही अकारात अक्षर आहे;
 असे जे पुछिंगी शब्द आहेत, ते यमक, छंद, किंवा कविरुढी, यांचे साधण
 कीसाठीं उपांत्य ओकारांत होऊन व अंत्याक्षरलोपून मराठी कवितेंत सिध्य
 होतात, आणि जर तोच य पुछिंगी शब्दांत, मध्ये व स्त्रीलिंगी तसेच, नपुंस
 कलिंगी शब्दांच्या अंतीं असेल तर, लोपून त्याच्याच मागलें अक्षर क्रमानें
 एकासंत किंवा ऐंकारांत होतें जसे- निषय, निश्चय, विस्मय, उदय, सद्य,
 अतिशय, इत्यादि शब्द. विषो, निश्चो, विस्मो, उद्यो, सद्यो, अतिशो, किंवा अ
 तिसो; आणि अवयव, भय, सय, संवय हे शब्द. अवेव, भें, से, संवे, याप्र
 माणें होतात.

कवितेंतील उदाहरणें.

॥ आपणाप्रतीरवि ॥ उदोनकरी जेवी ॥
 ॥ हावंचनव्हेतेवी ॥ वंदनासी ॥ १ ॥ =
 ॥ आतांसविकल्पलें असो ॥ किंवा निर्विकल्पीं समरसो ॥
 ॥ परीदुसरेपणाचा अतिसो ॥ ज्ञातयानाहीं ॥ १ ॥
 ॥ जैसीं समर्थांचीं लेकुरें ॥ नाना अवेवीं सुंदरें ॥
 ॥ मूळ पुरुषाचे निहारे ॥ तैसे कवि ॥ १ ॥ ७ ॥
 ॥ दृष्टीस लागली संवे ॥ जें दिसेल तेंचि पाहावें ॥
 ॥ परंतु सार तें जाणावें ॥ गोप्य आहे ॥ २ ॥ ७ ॥
 ॥ मल्हादासीदैत्यथोर ॥ म्हणे मजथोरथोर ॥
 ॥ भीति बोलतां समोर ॥ भेंनवाटे वृजला ॥ १ ॥ ७ ॥

नियमबारावा.

ज्यांत ष किंवा क्ष अक्षर आहे, असे जे शब्द आहेत, ते यमक, छंद, किंवा कविरूढी यांच्या साधणुकी सारीं मराठी कवितेंत तें अक्षर लोपून त्या जागीं ख होऊन सिद्ध होतात. जसे- विष, रेखा, पाखांड, अक्ष, अक्षता, निरीक्षण इत्यादि शब्द. विख, विखो, रेखा, पाखांड, आंख, अखता त्रिखण, या प्रमाणें होतात.

कवितेंतील उदाह०

॥ सत्ता प्रकाश सुरख ॥ या तिहीं तिहीं उणें लेख ॥ ७
॥ वीख पणें वीख ॥ विख नाहीं ॥ १ ॥ ७
॥ हा गा माया बसें दाविशी ॥ तें मायीक म्हणोनी चाळिशी ॥
॥ अमायीक तंब नव्हेशी ॥ कवणाही विखो ॥ १ ॥ ७
॥ अखताचि अखता ॥ अखतीं असे न पूजितां ॥
॥ मा आखतीं काय आतां ॥ पूजों जावें ॥ १ ॥ ७ ॥ ७
॥ घेऊन रथाना पै अंख ॥ वेगीं धाविं न लास सुख ॥
॥ कोपें हाणूं आला सात्यक ॥ येरें मस्तक चुकाविला ॥ १
॥ तयाशीं द्यावें जी भाकंड ॥ तें आमुचें काळें तोंड ॥
॥ या बोला म्हणाल पाखांड ॥ तरी जा तें उंदड तुम्हापाशीं ॥ १
॥ मला निरखितां भवचरण कन्यका आपगा ॥
॥ म्हणे अगद ऐकिलें न कधिंही असें पापगा ॥ ७ ॥

नियमतेरावा.

ज्यांत कोणे एकेय अक्षरावर रेफ आहे, असे जे शब्द आहेत ते छंद किंवा कविरूढी यांचा साधणुकी सारीं, मराठी कवितेंत तो रेफ लोपून रेफाक्षराच्या मार्गेच रेफाचारु किंवा रू होऊन सिद्ध होतात. जसे- हर्ष, वर्ष, दर्शन, आर्ष, अर्भक, मार्ग, अर्ता, पर्ता, तुर्क, इत्यादि शब्द. हरुष, वरुष, दरुशन, आरुष, अरुभक, मारुग, अरुता परुता, तुरुक, या प्रमाणें होतात.

॥ शत वरुषें अनादृष्टी ॥ तेणें संहारे जीव सृष्टी ॥
॥ ऐशा कल्यांतींच्या गोष्टी ॥ शास्त्रीं निरूपिल्या ॥ १ ॥
॥ आपण तुरुक गुरू केला ॥ शिष्य चांभार मेळविला ॥
॥ नीच यातीनें नाशिला ॥ समूदाव ॥ १ ॥ ७ ॥ ॥

॥ आजीभाग्येंमीसभाग्यपूर्ण ॥ लाधलोंतुमचेंदरुप्रान ॥
 ॥ तरी आत्यंतीकक्षेमकोण ॥ कृपाकरूनमजसांगा ॥ १ ॥
 ॥ कीर्तनाचाघडघडाट ॥ आनंद कोंदलाउद्धट ॥
 ॥ हरुषें डोलेवैकुंठपीठ ॥ सुरेखेंनीळकंठतांडवनाने ॥ २ ॥
 ॥ कान्होसच्चिदानंदशब्दअरुता ॥ साहीपरुतातोतूंत्याहीपरुतातोतूं ॥
 ॥ निजानंदूरे ॥ कान्होसच्चिदानंदशब्दअरुता ॥ १ ॥ ६० ॥ ७ ॥

नियमचौदावा.

ज्यांत ष अक्षरावर रेफ आहे असे जेशब्द आहेत, ते यमक, छंद किंवा कवि
 रूढी यांचा साधणुकी साठी, मराठी कवितेंत ष स्थानीं रव झाला असतां रेफा
 ची त्या मार्गेच, रि, किंवा, शी, होऊन सिध्य होतात.

कवितांतील उदाहरणें.

॥ ऐंभीसेवाकरितां तोखें ॥ उतराई म्हणे हरिखें ॥
 ॥ तंव काळ काळ पणामुके ॥ अनित्य नाशें ॥ १ ॥
 ॥ तुझास्तुतिवाद करणें ॥ तंव परतलीं श्रुतिपुराणें ॥
 ॥ तेंथे माझें आरिख बोरुणें ॥ कोठे कोणें सारावें ॥ १ ॥

नियमपंधावा.

ज्यांत व अक्षर आहे, असे जेशब्द आहेत, ते यमक, छंद किंवा कविरूढी
 यांचे साधणुकी साठी मराठी कवितेंत व हें अक्षर असतां व स्थानीं वो
 किंवा उ आणवार्त होऊन सिध्य होतात; परंतु तेंच मध्याक्षर असतां उ किं
 वार्त मात्र होऊन सिध्य होतात. जसे - जीव, शिव, देव, गव, भाव, गौरव; आ
 णि, कंवठ, देशावर, कावळा, पावलें, देवळें, इत्यादि शब्द. जिवो, शिवो, देवो, ग
 वो, भावो, गौरवो; किंवा, जिउ, शिउ, देऊ भाऊ, गाउ, गौरउ; आणि, कंऊठ,
 देशाऊर, काउळा, पाउलें, देउळें, याप्रमाणें होतात.

कवितांमधील उदाहरणें.

॥ जिया जेवविला शिऊ ॥ वेद्याचें बोणें बहू ॥ ७ ॥
 ॥ वाढितेनशी जेऊं ॥ निघाला जो ॥ १ ॥ ७५ ॥ ॥
 ॥ जया चे निरुपासलिलें ॥ जिऊ हा गववरी पाखाळे ॥
 ॥ जेशिवपणही ओविकें ॥ अंगीं नलवी ॥ २ ॥ ७६ ॥

॥ सांगतां वाचे तें वाचा ॥ ठाऊ फिटे वाच्यवाचकाचा ॥
 ॥ परता काय भेदाचा ॥ विटाळु होय ॥ ३ ॥ ॐ ॥
 ॥ तेथे न मन के बोले ॥ केउतीं सुये पाऊले ॥ ४ ॥
 ॥ अंगीं लावो निजाडिलें ॥ नावचि जेणें ॥ ५ ॥ ॐ ॥
 ॥ जनाचालालची स्वभावो ॥ आरंभींच म्हणती देवो ॥
 ॥ म्हणजे कांहीं तरी देवो ॥ ऐशी वासना ॥ ६ ॥ ॐ ॥
 ॥ काउळे होले हे पक्षी अधम ॥ चिमण्या साळयादि मध्यम ॥
 ॥ रांवे नीलकंठादि उत्तम ॥ हे गुण दोष कल्पना ॥ ७ ॥ ॐ ॥
 ॥ देवदेविचां देउळे ॥ मोडी दुष्ट अंगबळे ॥ ८ ॥ ॐ ॥
 ॥ ज्ञान देऊ म्हणेश्रीमंत ॥ हे अनुभवा मृत ॥ ९ ॥ ॐ ॥
 ॥ येणें चि जीवन्मुक्त ॥ होइ जे जर्गी ॥ १० ॥ ॐ ॥

नियमसोळावा.

ज्यांचें अंत्याक्षर व असून उपांत्य ओकारांत अक्षर आहे, अशीं जीं आकारांत पुलिंजी विशेष नामें आहेत, तीं यमक, छंद किंवा कविरुढी यांचे साधणकी साठीं मराठी कवितेंत देवास उद्देशून असतां अंत्याक्षर लोपून व मनुष्यास उद्देशून असतां अंत्याक्षर व उपांत्याची मात्रा अशीं दोन लोपून सिध्य होतात. जसे- विठोबा, कान्होबा, तुकोबा, हेशाह. देवास उद्देशून असणारे, विठो, कन्हो, आणि मनुष्यास उद्देशून असणारे, विठा, कान्हा, तुका, याप्रमाणें होतात.

कवितांतील उदाहरणें.

॥ विठोनें शिरीं वाहिला देवराणा ॥ तया अंतरीं ध्यासरे त्या सनेणा ॥
 ॥ नारा म्हादा गोंदा विठाचारी पुत्रा ॥ जन्मले पवित्र त्याचे वंशीं ॥ १ ॥
 ॥ तुका म्हणे तया ॥ माझे न मन आचार्या ॥ २ ॥
 ॥ कृष्ण कान्हो गोपाळा ॥ या आरुषाना माचाचाळा ॥
 ॥ घेऊन गर्जती वेळी वेळी ॥ तेणें घन नीळा सुखावे ॥ ३ ॥

नियम समाप्त.

संस्कृत आणि प्राकृत शब्दजे अनियमितपणानें बदलतात, त्यांची थोडीं उदाहरणे.

संस्कृत.

भ्रतार...भातार.	शूर....सौरा.
हास...हरास,हराश.	देवर...दीर,देर.
वृक्ष....रुख.	प्रहर...पाहार.
मेघ....मेह.	पत्तन...पाटण.
निर्गम...निगम.	गृह,गेह...घर.
पुच्छ....पूस.	पुरंध्री...पुरंदरी.
व्यवधान...वाउधान.	आदर्श...आरसा.
पक्ष...पांख,पंख.	स्वातंत्र्य...स्वातंत्र्य.
ध्रुव...धुरू.	ज्ञाती...न्याती.
नाग....ना.	वल्लभ...वालभ.
निरीक्षण...निरखणे.	प्रक्षालन...पाखाळणे.
स्वप्न....स्वर्ग.	संगी....सागी.
अग्नि...आग,आगी.	रात्री...राती,रात.
बडिश...बिडीश.	अमीष...अवीस.
शांबर...साबरें.	फणा...फडा,फडी,फड.
परिक्षा...पारख.	कुमारी...कुवारी,करी.
दिन...दिव,दिह,देह.	संधी...शांधी.
कलह...कळ,कळी.	स्वतंत्र...स्वतंत्र.
रणशूर...रणसोर.	भर्ता...भर्तार.

प्राकृत

रिगम...रिघ,रिघाव.	गोमांस...घाऊस.
हत्ती...हतरुं.	मळ....मैळ.
अंगठा...अंगोठा.	दांडगें....दादुगें.
नागवणें...नाहीगवणें.	ठक....ठकडा.
धाकटें...धाकलें.	माग....मागोवा.
तूट....तुटार.	रांड....रांडवा.
लाडकें...लाडिलें.	अवघें...अघवें.
लटिकें...लटूक.	वोखटें...वोरख.
पंख...पारवोवा.	सोपें....सोपारें.
अमळसा...अमासा.	चोंच....चाचुवडे.
दोषेपण...दोषुलेपण.	कंवठ...कवीठ.
हिणकट...हिणेलें.	नवरा....नाहो.
गोष्ट...गोठ.	चांगलें...चांग.
हल्या...हलकट,हलक.	लवृ....लाठा.
॥भाताराचेंदिसणें॥भातारूचिजियेचें॥	
॥सणें॥नेणजतीदोघेंजणें॥निवडूंजिये॥१	
याप्रमाणेंप्रत्येकाचेंउदाहरणदिल्लेंअस	
तें,परंतुविस्तारभयासुळेंपुरेकेलेंआहे.	

अनियमितप्रकरणसमाप्त.

कवितांचे नियमाभ्यासाचे दृढीकरणार्थ किती एक

प्रश्नोत्तरे.

ओवी.

॥ जय जया जी सदुरु ॥ न कळे स्वरूपाचा पारु ॥ जेथे मायेचा बडिवारु ॥
॥ सर्वथानचले ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

प्रश्न - त्या ओवींत, रकार उकारांत होण्याचें कारण काय ?

उत्तर - प्रथम चरणांत सदुरु, हा शब्द उकारांत आहे; म्हणून यमक साधणुकी साठीं, बाकी, रकार उकारांत झाले आहेत.

प्रश्न - हे शब्द उकारांत कोणत्या नियमाप्रमाणें झाले ?

उत्तर - दुसऱ्या नियमाप्रमाणें.

प्रश्न - हा दुसरा नियमच आहे याची ओळख काय ?

उत्तर - त्या शब्दांचीं अंत्याक्षरें य किंवा ह नाहींत, हीच याची ओळख आहे.

ओवी.

॥ आतां असो हा युक्तिवादु ॥ जं व ईश्वरेंशी स्फुरे भेदु ॥ तं व न लुटे हा सं
मंधु ॥ मिथ्या हे ताचा ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

प्र० - त्या ओवींत तीन ही चरणांत उकारांत शब्द झाले आहेत त्यांचें प्रयोजन काय ?

उ० - कविता शोषित वंत दिसावी म्हणून कविरूढी साठीं.

प्र० - ही कविरूढी कोणत्या नियमाप्रमाणें आहे ?

उ० - दुसऱ्या नियमाप्रमाणें.

प्र० - हा दुसरा नियम कशावरून ?

उ० - अंत्याक्षर ओवी मधील शब्दाचें य किंवा ह नाहीं म्हणून.

प्र० - शब्दाचें अंत्याक्षर य किंवा ह असतें तर यमक, छंद किंवा कविरूढी साधणुकी साठीं कसें झाले असतें ?

उ० - ओकारांत झाले असतें.

प्र० - शब्दाचें अंत्याक्षर य किंवा ह असतां ओकारांत व्हावें; हा नियम कोणता ?

उ० - पहिला.

श्लोक.

॥ गजेन्द्र महासंकटीं वाट पाहे ॥ तया कारणें श्रीहरि धांवताहे ॥ ७ ॥ ॥

प्र० - त्या श्लोकांत गजेन्द्र हा अकारांत पुछिंग शब्द; उकारांत कां झाला ?

उ०- छंद साधणुकीसाठी.

प्र०- हा छंद कोणता, व उकारांत शब्द कोणत्या नियमाप्रमाणे झाला?

उ०- हा भुजंगप्रयात छंद असून उकारांत शब्द दुसऱ्या नियमाप्रमाणे झाला आहे.

प्र०- भुजंगप्रयाताचे लक्षण काय?

उ०- लघु, गुरु, गुरु; असा तीन अक्षरांचा एक गण, असे १६ गण असणे, हे चत्याचे लक्षण.

ओवी.

॥ कांहीं न सुचाचें तो मोहो ॥ बहू संशय तो संदेहो ॥ वचनें न मनी तो दुराग्र
हो ॥ निग्रह हे घोर वृत्ति ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

प्र०- ह्या ओवींतील तीन ही चरणांत ह अक्षर अंती, असे उकारांत पुलिंग शब्द ओ
कारांत कां झाले?

उ०- कविरूढ साधुणुकीसाठी.

प्र०- ही कविरूढ कोणत्या नियमाप्रमाणे साधली?

उ०- पहिल्या नियमाप्रमाणे.

प्र०- दुसऱ्या नियमाप्रमाणे कां नाही?

उ०- ह्या शब्दांत ह अंत्याक्षर आहे म्हणून

श्लोक.

॥ मना संशयो वा उगातो त्यजावा ॥ प्रभाते मनीं रामचिंतीत जावा ॥ १ ॥

प्र०- ह्या श्लोकांत, संशय, अकारांत पुलिंग शब्द, ओकारांत कां झाला?

उ०- छंद साधणुकीसाठी.

प्र०- कोणत्या नियमाप्रमाणे?

उ०- पहिल्या.

प्र०- कशावरून?

उ०- शब्दाचे अंत्याक्षर आहे म्हणून.

प्र०- असा नियम य अक्षरापुरताच आहे कीं काय?

उ०- नाही. य आणि ह या दोन अक्षरां विषयीं आहे.

प्र०- य किंवा ह अंत्याक्षर नसल्यास अन्यांच्या क्षरा विषयीं नियम कसाच कोणता?

उ०- नियम दुसरा, य ते अकारांत पुलिंग शब्द उकारांत होतात.

पद.

॥ देहोजर्जर मळिन वेगळा ॥ न तुंकीं ॥ देहोजर्जर मळिन वेगळा ॥ ४ ॥

प्र०- ह्या पदांत देह शब्द ओकारांत कां झाला?

उ०- छंद साधणुकी सारीं.

प्र०- ह्या छंदाचें संस्कृतांत नाव काय?

उ०- हा छंद संस्कृतांत लानव्हे.

प्र०- तर मग छंद साधणुकी सारीं म्हणून जेंतूं उत्तर दिलें तें व्यर्थ झालें.

उ०- व्यर्थ कां होईल. कां कीं हा स्वछंद आहे.

प्र०- स्वछंद असल्यास शाहू ही स्वछंद कां न सावा?

उ०- छी, छी, तसें नव्हे, स्वछंद जरी तरी तालावर म्हणतानां पडूं नये म्हणून शाहू स्वछंद होत नाही.

ओवी.

॥ आतां वंदूं ते सज्जन ॥ जे का आनंद चिह्न ॥ वरुषता ती स्वानंद जीवना ॥

॥ संतत जननि वाचया ॥ १ ॥

॥ ७ ॥

॥ ७ ॥

प्र०- ह्या ओवींत वरुषता ती ह्या शाहूचें मूळ काय?

उ०- वर्षतात

प्र०- मूळचा शाहू असा, ओवींत कोणत्या नियमावरून रूपांतर पावला.

उ०- तेराव्या नियमाप्रमाणें.

प्र०- चौदाव्या नियमाप्रमाणें कां नाही?

उ०- षचा रव झाला नाही म्हणून.

ओवी.

॥ मातियेचा द्रोण केला ॥ तो कोळियाशी भावो फळला ॥ म्हणोन विश्वा
संवीण नाडला ॥ जगठकिला विकल्पें ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

प्र०- ह्या ओवींत भावो असें रूप कोणत्या नियमाप्रमाणें झालें?

उ०- पंधराव्या.

प्र०- ह्या नियमाप्रमाणें भाऊ कां होऊ नये?

उ०- किंचित् छंदास अपूर्ते पडतें म्हणून तसें होऊ नये.

प्र०- भाऊ, असें दीर्घ अक्षर घाला याचें होतें?

उ०- तसें घातलें असलें तर अडचण नव्हती ब तेणें करून यमकादिक, हीं हीं बि
घत नव्हतीं असें असून घातलें नाही, ही कवीची मर्जी.

ओवी.

॥ पाषाण प्रतिमा हा चिंदवो ॥ तेथे चिज्याचा पूर्ण भावो ॥ अतः संतस
ऊजनाशी पाहो ॥ अनुमान दे हो लवो चिनेणें ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

प्र०- ह्यांत देवो, भावो, असें रूप होण्याचें कारण काय ?

उ०- यमक साधणूक.

प्र०- ह आणि व यांचे यमक साम्य होतें काय ?

उ०- प्राकृत कवितेंत ह आणि व, ह आणि य, य आणि व; तसेंच क चें ख
शीं, ग चें घ शीं, च चें छ शीं; इत्यादि क्रमानें यमक साम्य होतें.

अभंग

॥ भव्यरूप हरी किरीट तो शिरीं ॥ कुंडलें साजिरीं वोपदेती ॥ १ ॥ ७ ॥

प्र०- कोणत्या नियमावरून साजिरीं असें झालें ?

उ०- पांचव्या.

प्र०- साजरीं होत नाहीं काय ?

उ०- नाही. कां कीं अभंग म्हणण्याच्या चार, पांच चाली आहेत, तेव्हां हे रूप
जसें सर्व साधारण पणानें तालावर म्हणायास सांपडतें तसें दुसरें सांप
डत नाहीं. अतएव तें एकदेशी रूप त्याज्य आहे.

॥ अभंग ॥ ॥ विठो पंढरीच्या राया ॥ माझे दंडवत पायां ॥ १ ॥ ७ ॥

प्र०- विठेशाह कोणत्या नियमानें झाला ?

उ०- सोळाव्या.

प्र०- ह्या नियमाप्रमाणें विठ असें होतें ?

उ०- मनुष्यास उद्देशून असल्यास होतें; हे देवास उद्देशून असल्यास मुळें त
सें होत नाहीं.

ओवी.

॥ येणें शितीमी किती चांगुला ॥ नख शिरव आवड ताझाला ॥ हरत पादा
दिशो फला ॥ हेचि किडं वन ॥ १ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

प्र०- चांगुला असें रूप कोणत्या नियमावरून झालें

उ०- चौथ्या नियमावरून.

प्र०- चौथ्या नियमाप्रमाणें; वाकळ, चाकर, घागर, चघळ, रकूल, यांचीं रूप
पांतरें कशीं होतील ?

उ०- वाकूळ, चाकूर, चघूळ, घागूर, रकूल, अशीं होतील.

प्र०- अशीं रूपें; कवि, कवितेंत घेतोत काय ?

उ०- हीं रूपें नियमित असतां ही यांचीं रूढी प्रौढ भाषणांत नव्यासुद्धें घेत ना
हींत.

ह्याखालीं दिलेल्या उदाहरणाचे नियम स्वबुद्धीने पाहावे.
अभंग- ॥ होतां उणाभावो ॥ प्राणताकाळ हा जावो ॥ १॥ ७॥

श्लोक - ॥ देहबुद्धिचानिश्चयोज्यादळेना ॥ तथा ज्ञानकल्यांत काळीं कळेना ॥
॥ चपळमन वळेना हीत तें आकळेना ॥ परमक कठिण देहो देह बुद्धिगळेना ॥

हे खालचे शब्द नियमित कोणते व अनियमित कोणते हे पाहावे.

१ पारिखद, २ देशाउर, ३ अवेव, ४ तुर्य, ५ कंवाठ, ६ खो,
७ मारग, ८ संवे, ९ भें, १० अरिख, ११ वरुष,
१२ से, १३ पावो, १४ खमा, १५ वेख.

या प्रमाणें कवितां मधील शब्दांचे फेर फारा विषयींचे नियमांची योज-
ना कोणत्या रीतीनें करून दृढाभ्यास करावा, त्याचा येथें थोडा सा मासला दाखवू-
न ठेवला आहे, तर अभ्यास करणारानीं या प्रमाणेंच पाहात जावे.

विशेष सूचना

सूचना १

क, ग, च, ज, ट, ड, त, द, आणि प, ब, ह्या अकारांत अक्षरापुढें ह बारा
खडीचें कोणतें ही एक अक्षर आलेलें असे जेशब्द आहेत त्यांतील ह अक्षरा-
चा कवितेंत छंदादिसाधणुकीसाठीं लोप झाल्यास अथवा कवीनें केल्यास
वर लिहिलेलीं अक्षरे क्रमेकरून, ख, घ, छ, झ, ठ, ट, थ, ध, आणि फ, भ, या
प्रमाणें होतात. उदाह० आग्रहो, आग्रो, आग्रहार, आग्रार इत्यादि.

सूचना २

ख, घ, छ, झ, ठ, ट, थ, ध, आणि फ, भ, अशीं अक्षरे असलेले जेशब्द ते,
छंदादिसाधणुकीसाठीं लांबविणें असतां, वर लिहिलेलीं अक्षरे क्रमेकरून,
न, ह, बारा खडीचें कोणतें ही एक अक्षरपुढें निराळें लाऊन, क, ग, च, ज, ट,
ड, त, द, आणि प, ब, या प्रमाणें ह च्या मागे होतात. उ० भिणें, भीति,
झाला, हे शब्द; बि हणें, बिहिती, जाहला, या प्रमाणें होतात. उ० ॥ छणानु
जासुभद्रा ॥ लग्नाला योग्य जाहली आहे ॥

या लिहिलेल्या दोन सूचना सर्व व्यापी नसल्यामुळे त्यांची गणानि नियमांत के-
ली नाही असें समजावे. असें रूप होणारें कदाचित आहे व त्यास वर दिलेल्या
उदाहरणाशिवाय दुसरीं उदाहरणें हीं नाहीत; तथापी हा प्रकार ध्यानांत अ-
सावा म्हणून सूचना लिहून ठेविली आहे.

भाग १ पहिला समाप्त.

अंक-सं० ना० १ मांडी २ अंकडा ३ चिन्ह

अंकणा-सं० अप० ना० पायत्रीद-भा० अ०
१९ ओ० १४२.

अकरा-सं० अप० संख्या० वि० १ अक्रा-
२ मनासहितदशेंद्रिये-भा० अ० १४ ओ० १०४

अकरारुद्र-सं० अप० ना० एकादशरुद्र-
त्यांचींनावे-१ रैवत २ अज ३ भव ४ भीम-
५ वाम ६ वृषाकपि ७ अजैकपाद ८ उग्र ९
अहिबुध्न्य १० बहुरूप ११ महान्.

अकवि-सं० विशे० मूर्ख-ना० अज्ञानीपु
रुष.

अंकसळ-प्रा० ना० यौण्यादिधातु-ज्ञा०
अ० १८ ओ० ४९२.

अकळ-प्रा० विशे० अकळायस समर्थ.
अकारमात्रा-सं० ना० प्रणवाची पहिली-
मात्रा.

अकांक्षा-सं० अप० ना० आकांक्षा २ इच्छा

अकिंचन-सं० विशे० दरिद्री.

अंकित-सं० ना० १ सेवक-२ विशे० चिन्ह
त.

अंकु-सं० अप० नाम० शिष्य-ज्ञा० अ० १८
ओ० १६५९.

अंकुडें-प्रा० विशे० वांकड्याआणीचें-ज्ञा०
अ० ११ ओ० ३६३.

अंकुर-सं० ना० मोड.

अर्क-सं० ना० सूर्य.

अर्की-सं० ना० रुई.

अर्कु-सं० अप० ना० अर्क-सूर्य

अर्कुलें-प्रा० ना० रेफ-दा० द० १९ स० १

ओ० ३.

अक्रिय-सं० वि० क्रियारहित.

अखंडैकरस-सं० ना० १ परब्रह्म २
वि० त्रिविधभेदपरिछेदरहित अखंडदं
डायमान्ते

अखता-सं० अप० ना० अक्षता-असृ-
प्रक० ९ ओ० ४४

अखम-सं० अप० वि० १ अक्षम २ पंगु

अखर-सं० अप० ना० १ अक्षर २ वि०
अविनाश.

अखलेख-प्रा० क्रि० वि० अन्य० वारं वा
र-ज्ञा० अ० १३ ओ० ८४८

अखिल-सं० अप० वि० १ अखिल
२ संपूर्ण.

अग-सं० ना० १ पर्वत २ रुक्ष.

अंगघालणे-प्रा० धा० ना० पडणे-विबे०
पू० प्र० २ ओ० ४.

अंगछाया-सं० ना० आश्रय-ज्ञा० अ०
१७ ओ० ४६.

अगड-प्रा० ना० लवणीची वाट-भा०
अ० ९ ओ० १३५.

अगद-सं० ना० १ औषध २ वि० नि
रोगी.

अंगद-सं० ना० १ बाहू भूषण २ वाली
पुत्र.

अंगदर-सं० अप० वि० बळकट-ज्ञा०
अ० १६ ओ० ४५.

अंगनघेणे-प्रा० धा० ना० मागे सरणे
ज्ञा० अ० १ ओ० १४६.

अंगना- सं० ना० स्त्री.

अगर्भप्राणायाम- सं० ना० प्रणवर
हित प्राणायाम.

अगम्य- सं० वि० दुर्गम.

अगर- प्रा० ना० - शेत - मळा - ज्ञा०
अ० ६ ओ० ३५.

अगरी- प्रा० ना० पेंठ - ज्ञा० अ० ६ ओ०
४४४.

अंगलग- प्रा० ना० समागम विवे० उ०
प्र० ११ ओ० १६.

अंगली- प्रा० क्रि० औषधदेणें - ज्ञा०
अ० १६ ओ० ४२.

अंगवरवा- प्रा० क्रि० वि० अम्य० अंगा
वर - ज्ञा० अ० ११ ओ० ४२५.

अंगवण- प्रा० ना० स्त्रिदृष्टा - ज्ञा० अ०
७ ओ० ९२ - २ सामर्थ्य भा० अ० ७
ओ० ४८८.

अंगवणें- प्रा० वि० प्राप्त - ज्ञा० अ० ८
ओ० २६५.

अंगवणियेचें- प्रा० वि० अलीकडचें
ज्ञा० अ० ११ ओ० ६३०। ६३१.

अंगवणें- प्रा० धा० ना० सुकणें - अमृ०
प्र० १ ओ० ३४.

अगरुति- सं० अप० ना० अगरुत्यनामा
क्रि०.

अगरुती- प्रा० ना० देहबुद्धीचीरवोक -
ज्ञा० अ० ९ ओ० १८३.

अंगहीन- सं० ना० १ पण्यांगना - ज्ञा०
अ० १७ ओ० २४५ - २ मदन ३ वि० पंगु.

अंगली- प्रा० क्रि० १ अंगलीशब्दपाहा
२ ना० बोट

अंगांतुकलक्षणा- सं० अप० ना० आ
गंतुकलक्षणाहणजे जें केव्हां आहेवके
व्हां नाहीतें.

अगाध- सं० वि० गंभीर - खोल.

अगार- सं० ना० १ घर २ स्थान.

अगारामेर- प्रा० ना० शेताचीकड -
ज्ञा० अ० १८ ओ० ४३८.

अंगिक- सं० अप० ना० सामर्थ्य भा
ग० अ० ४ ओ० ९ - ज्ञा० अ० १८ ओ० ५३४.

अंगिकभाव- सं० ना० आकृती - ज्ञा०
अ० १ ओ० ४

अंगिकें- सं० अप० ना० सामर्थ्य ज्ञा०
अ० १६ ओ० २९९। ३००.

अगियाळें- सं० अप० ना० अगिकुंड -
ज्ञा० अ० १४ ओ० १६२ - लळाटसुअ
ग्रिचक्रासही म्हणतात.

अंगिरापुत्र- सं० ना० रुद्रस्पति.

अंगिसुनी- प्रा० वि० निश्चळ ज्ञा०
अ० १२ ओ० २०६.

अंगी- सं० ना० १ ज्याचें अंगतो - २ य
लाचें अंगडें.

अंगीपडणें- प्रा० धा० ना० साह्य हो
णें - अमृ० प्र० ६ ओ० ६.

अगुणिअष्टधाप्रकृति- सं० ना०
पंचमहाभूतें व तीनगुणभिरून जी प्रकृ
ति ती.

अंगुळवेढें- सं० अप० ना० कांडकूंडा०

द० ३ स० ६ ओ० १८

अंगेष्टी-सं० अप० ना० साष्टांगनमन

ज्ञा० अ० १७ ओ० २०३।२०४

अगोचर-सं० वि० इंद्रिय अगम्य.

अगोचरीमुद्रा-स० ना० अंतरांतपा

हाण्याची जी धारणा प्रकरणीं चौथी सु
ब्रती.

अंगौन-सं० अप० वि० अंगसंबंधी.

अर्गळा-सं० अप० ना० अर्गला २ प्र-

तिबंध ३ अडसर-भा० ए० अ० २ ओ०

३३३.

अग्निस्थान-सं० ना० ललाटस्थद्विद

लचक्र अथवा अग्निचक्रः ज्ञा० अ० ८ -

ओ० ९४

अग्रगण्य-सं० अप० वि० अग्रगण्य-

अथवा पहिला गणासयोग्यतो.

अग्रज-सं० ना० वडील भाऊ.

अग्रबुद्धि-सं० वि० सूक्ष्म बुद्धि.

अग्रवर्ण-सं० ना० ब्राह्मण.

अग्रहार-सं० ना० देवब्राह्मणास

दिलेला ग्रामादिक त्याचे नांव.

अघ-सं० ना० - पाप-पातक.

अघोरयोगी-सं० ना० भूतप्रेतांचे सा

धनकरणारा तो.

अघोरी-सं० वि० साहसकर्मी.

अंधीरेणु-सं० ना० चरणरज.

अघो-सं० अप० ना० आग्रह-भा० अ०

३० ओ० १०९.

अचर्व-सं० वि० ज्या विषयीं चर्चाक

रतां येत नाही तो विषय.

अचर-सं० ना० १ दृष्टादिस्थावरप

दार्थ-२ वि० स्थिर.

अचल-सं० अप० ना० १ अचल पर्व

पर्वत-२ वि० विश्वक.

अचाट-मा० ना० १ आकार-ज्ञा० अ०

१३ ओ० ४५-२ वि० मोठे.

अचिंता-सं० अप० वि० अचिंत्य ज्ञा०

अ० ८ ओ० १९५.

अचुंगळ-मा० वि० १ छपण-२ भ्र

ष्ट-दा० द० २ स० ३ ओ० १४.

अचुंबित-सं० वि० १ संपूर्ण-ज्ञा०

अ० ५ ओ० ७-२ परिपूर्ण-ज्ञा० अ०

४ ओ० २१४-३ अगणित-भा० अ०

१६ ओ० २३३-भा० अ० ११ ओ० ६८२-

४ अतिनिःसंग-भा० अ० ३ ओ० २९३.

अचेत-सं० वि० अचेतन.

अर्चनभक्ति-सं० ना० उपासनामार्गी

ताल नवविध भक्तिरूप साधनाचें भ

गवत्पूजनरूप पांचवें अंगती.

अर्चिरामार्ग-सं० ना० सूर्यकिरण-

द्वारा जाण्याचा जो उर्ध्वगतिक मार्ग तो २

उत्तम मार्ग-ज्ञा० अ० ८ ओ० २४४.

अर्ची-सं० ना० ज्वाळा.

अच्युत-सं० ना० १ परमेश्वर-२ वि०

अपतित-३ पावन.

अच्छादन-सं० अप० ना० वरघ्न-आ

च्छादन.

अज-सं० ना० १ परमेश्वर-२ वि० जन्म

रहित-३ एकराजा.

अंजन-सं० ना० काजळ-२ नेत्रौष-
ध.

अंजनी-सं० ना० मारुतीची आई

अजपा-सं० ना० एका अहोरात्रांत-

व्यवस्थेनें राहाणारे प्राणी यांचे शरीरां

तजें-सोहं शब्दात्मक वायूचें घेणें सो-

डणें मिळून एक श्वासरूप जपतो २१६००

श्वासांनीं सहज म्हणजे जपन करितां ज

प होतो म्हणून त्याचें नांव अजपा.

अजसुत-सं० ना० दशरथ.

अजहल्लक्षणा-सं० ना० अत्याग

लक्षणा जीवास जें सारासार अथ-

वानित्य अनित्य एकच वाटून गेले आहे

त्याचा निवाडा करण्यास दोहीच्या अ

त्यागानें निवाडा घडत नाही म्हणून जी

लक्षणा वेदांत, शास्त्रांत, ग्राह्य करीत

नाहींत ती.

अजा-सं० ना० १ माया २ शेळी.

अजालपक्ष-सं० वि० पंखनफुटले

लें

अजानदेव-सं० ना० चिरलोकवासी

जे पितर त्यांच्यावर लया योग्य तेचे व क

र्मदेवांच्या रवालच्या योग्य तेचे जे देव ते.

अजित-सं० ना० परमेश्वर.

अंजित-सं० वि० अंजनयुक्त.

अजितेंद्रिय-सं० ना० ज्याच्या स्वा-

धीनदुंद्रियें नाहींत असा जो अविरक्त

पुरुषतो-२ वि० अवैराग्यशील.

अजिन-सं० ना० मृगचर्म

अजिर-सं० ना० अंगण

अर्जन-सं० ना० संपादन

अटकु-प्रा० वि० बाधक-ज्ञा० अ०

६ ओ० ११५.

अटन-सं० ना० परिभ्रमण.

अटवी-सं० ना० अरण्य.

अटीकाटणें-प्रा० धा० ना० राबणें-

ज्ञा० अ० १३ ओ० २९

अटु-प्रा० ना० १ दुर्भाषण-ज्ञा० अ०

१३ ओ० २७१. २ वि० कठिणभा० अ० ओ०

अटुळणें-प्रा० धा० ना० बांधणें.

अठी-प्रा० ना० ऐक्य-ज्ञा० अ० ५ ओ०

१३२.

अठिवेठी-प्रा० ना० जाणें येणें- वेर

झार.

अडकट-प्रा० ना० १ अडमार्ग २ रान.

अडकंठें-प्रा० ना० अर्धमार्ग-ज्ञा० अ०

६ ओ० ५५.

अडका-प्रा० ना० पैशाचा पष्ठांशतो-

दा० द० ५ स० २ ओ० २१.

अडची-प्रा० ना० दुर्गममार्ग-ज्ञा० अ०

६ ओ० १५४.

अडजाता-प्रा० शब्द० अव्य० सन्निध

ज्ञा० अ० ६ ओ० १६७

अडताळा-प्रा० ना० अडथळा-दा० द०

१ स० २ ओ० ६.

अडदर-प्रा० ना० भय-ज्ञा० अ० १६

ओ० ३१५। ३१६.

अणिमादिऐश्वर्य-सं.ना. अष्टम.

अंतमूर्ध्व-सं० वि० नामरूपोन्मूर्ध्व
नक्षत्राणामेव स्वरूपोन्मूर्ध्व.

अंतर-सं० अप० ना० आभिप्राय.
 अंतरंगा-सं० मि० जिसलगा.
 अंतरंगाभाजन-सं० ना० अंतरंगाभा
 मनासुखको आर्त्ताजिज्ञासु न अर्था
 यी भाजिले हुन भिन्नानीको भीतनी अ-
 थवाज्ञान भक्तिते.

अंतराय-सं० ना० विघ्न.

अंतराल-सं० अप० ना० १ अंतराल २
 आकाश.

अंतरिक्ष-सं० ना० आकाश.

अंतर्वत्नी-सं० वि० गर्भिणी.

अतसिपुष्प-सं० ना० जवसाने फूल.

अतलस-प्रा० ना० परिमल-दा० द०
 १८ सं० १ ओ० ८.

अतिक्रमु-सं० अप० ना० अतिक्रम
 २ अमर्याद.

अतिकाळ-सं० अप० ना० अतिकाल
 अथवा विलंब.

अंतिगीळ-प्रा० ना० प्रलय-ज्ञा० अ०
 ७ ओ० ४०.

अतित-सं० अप० ना० अतिथि.

अतिपात-सं० ना० १ भंग २ नाश.

अतिमात्र-सं० वि० फार.

अतिरस-सं० ना० अत्युष्णत्व.

अतिव्याप्ति-सं० ना० कोणेक वस्तु-
 व्यापारी जे लक्षण आहे अथवा त्यापा
 सून जे कार्य घडावयाचे ते लक्षण किंवा
 ते कार्य अन्य वस्तु व्यापारी दिसणें य-
 हाती पासून होणें असा तो व्यभिच्या

रती.

अतिशूद्र-सं० ना० महार.

अतिशी-सं० अप० वि० अतिशय २ ना०

अतिप्रसंगा-ज्ञा० अ० १७ ओ० ४९.

अतिसो-सं० अप० वि० १ अतिशय

अमृ० प्र० २ ओ० ६२-२ ना० अति

प्रसंग.

अतीत-सं० वि० १ मागे झालेले २ सं०

अप० ना० अतिथि.

अतीत-सं० वि० भिन्न.

अतींद्रिय-सं० वि० १ वैराग्यशील

२ इंद्रियांस अगोचर.

अतुडणें-प्रा० धा० ना० सांपडणें-ज्ञा०

अ० ६ ओ० ७९-अमृ० प्र० ६ ओ० ३२.

अतुर्वळ-सं० अप० वि० अगणित

बलात्-भा० अ० १ ओ० २१९.

अतुर-सं० अप० वि० उताविल २ आ

तुर.

अंतुरी-प्रा० ना० स्त्री-विवे० उ० प्र०

१ ओ० ६९-दा० द० २ सं० १ ओ० ८.

अतुवट-सं० अप० ना० गुह्य-ज्ञा०-

अ० ८ ओ० २०३.

अतेवुरी-प्रा० ना० टकल-ज्ञा० अ०

१३ ओ० ५५८.

अतेव-प्रा० वि० मूर्तिमंत-भा० अ०

१८ ओ० ८४.

अतेव-सं० अप० अव्य० याकारणा-

स्तव-अतएव भा० अ० २० ओ० २४२.

अतौते-प्रा० शब्द० अ० मध्ये-भा०-

अ० २ ओ० ३९०.

अन्ती- सं० अप० ना० अपेक्षा-ज्ञा० अ०
६ ओ० ३७२.

अर्तु- सं० अप० वि० १ आर्त २ रोगी.

अत्यज- सं० ना० अतिशूद्र.

अत्यंतक्षेम- सं० ना० उत्तमप्रकारेण क
ल्याण.

अत्यंतिक- सं० अप० वि० अतिशयित
-बहुत

अत्यंतिकप्रलय- सं० अप० ना० आसं
तिकप्रलय २ वि वेकप्रलय.

अंचपाट- सं० अप० ना० अंतःपट.

अन्नि- सं० ना० अनसूयापति एकम-
हानृक्षवि. तो.

अथणों- सं० अप० धातु० ना० असणों

अथाव- प्रा० वि० १ खोल २ ओंठ

अथिला- प्रा० वि० भाग्यवान्-ज्ञा०

अ० ११ ओ० ६२३.

अथिलेपण- प्रा० ना० थोरपण- सं म
र्थपण. ज्ञा० अ० ९ ओ० ३६८- ज्ञा० अ०
१० ओ० १४.

अथी- सं० अप० क्रि० आहे- ज्ञा० अ०
५ ओ० १३० भाग० अ० ५ ओ० १८८.

अर्थ- सं० ना० १ द्रव्य २ भावगर्भ ३ अंब
भाव.

अर्थवाद- सं० ना० १ सुनिश्चलश्रुति.

अर्थार्थी- सं० वि० १ धनेलु- २ चार

प्रकारचे भक्तांतील प्रवृत्तिरूपपरिहत्या
पदवीचा काशी भक्त तो.

अदखणा- प्रा० वि० १ अदेखणा-
अथवा कुरूप. २ दुष्ट- दा० द० २ स०
३ ओ० २८.

अदत्त- सं० वि० कृपण.

अदंभित्व- सं० ना० साधुत्व.

अदम्ब- सं० वि० बहुत.

अंदू- सं० अप० ना० पायहंसळी-भा०
अ० १४ ओ० ४९४

अंदुक- सं० ना० हत्तीचा पायबिडी

अंदुज- प्रा० ना० हड्यावर्ण- दा० द०
२ स० ६ ओ० २०

अरुष्ट- सं० ना० १ कर्म- २ कर्माश्र
यत्व- ज्ञा० अ० ८ ओ० २६५

अंदोळणों- सं० अप० धा० ना० हल
णें.

अदल- प्रा० ना० मनास लागलेली वें
व अन्मनोशिखा- दा० द० १८ स० ५०
ओ० २२

अद्रि- सं० ना० पर्वत.

अंध- सं० वि० १ अंधळा- २ ना० धृत
राष्ट्र.

अंधकूप- सं० ना० निर्जल कूप.

अंधतम- सं० ना० १ एकनरक आ
हे- २ वि० अत्यंत अंधळा.

अंधपणों- प्रा० धा० ना० हुरपळणों
ज्ञा० अ० १२ ओ० ४६

अंधबंद- सं० ना० अंधपटळ.

अधर- सं० ना० १ ओंठ- २ वि० नि
राधार.

अधस्वी-सं० ना० दासी.
 अधाडा-प्रा० ना० मध्य भाग-ज्ञा० अ०
 ७ ओ० ६९
 अधाडें-प्रा० शब्द० अव्य० कडे.
 अधांतरीं-प्रा० क्रि० वि० अधे मध्ये.
 अधातुरें-प्रा० वि० अर्धभोजना-ज्ञा०
 अ० ६ ओ० २८०.
 अधाधिणें-प्रा० धा० ना० भेडसावणें-
 ज्ञा० अ० १३ ओ० २३२.
 अधाधें-सं० अप० वि० अर्धे मध्ये-अ
 र्धवर.
 अधि-सं० अप० ना० मनोव्यथा आ-
 धि.
 अधिकरण-सं० ना० स्थान-आश्र-
 य-ज्ञा० अ० ८ ओ० ३२.
 अधिकार-सं० ना० पदवी-योग्यता.
 अधिकारी-सं० ना० १ साधनचतुष्ट-
 यसंपन्नपुरुष-२ वि० सुरव्य.
 अधिदैविकताप-सं० ना० १ अतिवृ-
 ष्टि अनावृष्टिरूपदुःख-२ यमयातने
 चा आठव होऊन जें मनास दुःख होतें
 तें.
 अधिभूतिकताप-सं० ना० स्वशरी-
 राहून अन्यजें त्या पासून होतें दुःख तें.
 अधिष्ठान-सं० ना० आश्रय.
 अधिष्ठानशेष-सं० ना० ब्रह्मस्वरूप.
 अधुव-सं० अप० वि० अधुव अथवा
 चंचक
 अधोगति-सं० ना० नरकगति.

अधोर्ध्व-सं० ना० १ अधोर्ध्वबाहाणा-
 रें प्राणवायुपंचक त्याचें नांव-२ प्रकृ-
 त्तिपुरुष.
 अर्धनारीनटेश्वर-सं० ना० शिवश-
 क्ति अथवा प्रकृतीपुरुष.
 अर्धपुडीकाया-सं० अप० ना० अ-
 र्धायुषीशरीर म्हणजे जें जें ज्याचें-
 आयुष्य आहे त्यांतलें अर्धनिद्रेंत-
 जातें-उरलें बाकी अर्ध आयुष्य म्हणून
 देहास असें नांव आहे-दा० द० १५३
 स० ८ ओ० ३५.
 अर्धबिंब-सं० ना० प्रणवाची अर्ध
 मात्रा.
 अध्यस्त-सं० वि० नसून दिसणारें तें
 जसें मृगजल.
 अध्यक्ष-सं० ना० १ स्वामी-२ वि०
 सुरव्य.
 अध्यात्म-सं० वि० १ आत्मविषय
 क-२ ना० वेदांत.
 अध्यात्मविद्या-सं० ना० वेदांतशा-
 स्त्र.
 अध्यात्मिकताप-सं० ना० देह-इं-
 द्रियें आणि प्राण यांपासून होतें दुःख
 त्याचें नांव.
 अध्यारोप-सं० ना० ज गदुत्पत्तिचा
 आरोप.
 अध्यास-सं० अप० ना० तादात्म्य-
 जें आपलें रूप नसतां तेंच मी म्हणू
 न दृढ धरणें त्याचें नांव.

अध्वर - सं० ना० यज्ञ.

अध्वसंक्रमण - सं० ना० मार्गसंक्रमण.

अनकळित - प्रा० वि० अक्लेश-निरूपद्रव-ज्ञा० अ० ७ ओ० १०१.

अनंग - सं० ना० - मदन.

अनगर - प्रा० ना० मूळ-ज्ञा० अ० १५ ओ० १५०.

अनंगदहन - सं० ना० शिव.

अनंगु - सं० अप० ना० अनंग.

अनर्गळ - सं० अप० वि० अनर्गळ अथवा मनस्वी-दा० द० २ स० ३ ओ० १८.

अनघ - सं० वि० निष्पाप.

अनर्घ्य - सं० वि० अमोल.

अनणु - सं० वि० अणु नव्हेतें-२ महान्

अनंत - सं० ना० ब्रह्म-२ वि० अंतना होतें

अनाधिकारी - सं० वि० साधनचतुष्टयसंपन्न नव्हेतो.

अनन्य - सं० वि० अद्वैत.

अनन्यगति - सं० ना० भक्त-ज्ञा० अ० ८ ओ० १९१.

अनन्योदक - सं० ना० भक्ति-ज्ञा० अ० १५ ओ० ४.

अनयाळें - प्रा० वि० अणीदार-भा० अ० १४ ओ० ४९५.

अनराहटी - प्रा० ना० कुमार्ग-दा० द० २ स० ३ ओ० २७.

अनल - सं० ना० अग्नि.

अनलस - सं० वि० निराकस अथवा आकसरहित.

अनव - सं० वि० रुध्य-जुनाद.

अनवच्छिन्न - सं० वि० व्यापक-अखंडदंडायमान्

अनवरत - सं० क्रि० वि० निरंतर.

अनवसर - सं० ना० १ असमय-२ दुष्काल-असृ० प्र० २ ओ० ९

अनसार्द्रपण - सं० अप० ना० असहनता.

अनहित - सं० अप० ना० अहित-अकल्याण.

अनागत - सं० वि० पुढें होणारे-भाविष्यमान्

अनार्त - सं० वि० निरिच्छ-सुखी.

अनाथ - सं० वि० दीन.

अनादि - सं० वि० ज्यास आदिनाहीतें-उत्पत्तिरहिततें.

अनादिठावो - सं० अप० ना० कर्मभूमी-ज्ञा० अ० १६ ओ० २९४-२९५.

अनादृश्य - सं० वि० अदृश्य नव्हेतें स्पष्ट

अनान - प्रा० वि० निरनिराळें.

अनार्य - सं० वि० १ नीच-२ दुष्ट.

अनारिसें - प्रा० वि० वेगळें-भिन्न-ज्ञा० अ० ११ ओ० १०८. वाक्य-ओवी ९९४-दा०

द० ६ स० २ ओ० १८ - विवे० पू० प्र० २ ओ० ७७.

अनावसर - सं० अप० ना० असम

य-ज्ञा० अ०९ ओ०१०३.

अनाद्यत-सं० वि० आवरणरहित.

अनाद्यत-सं० क्रियावि० निरंतर

ज्ञा० अ०१९ ओ०१

अनाक्षर-सं० अप० वि० अनक्षर

अथवा शब्दातीत.

अनित्य-सं० वि० विनाशी.

अनिर्देश्य-सं० वि० निर्देशरहित-

२ अंगुलीनें दाखविण्यासारखे नव्हेतें-

अनिभ्रांत-सं० अप० वि० १ यथार्थ

२ भ्रांतीरहित.

अनिमिष-सं० क्रि० वि० अविलंब-स

त्वर.

अनिरूप्य-सं० वि० अनिर्वाच्य.

अनिल-सं० ना० वायु.

अनिर्वचनीय-सं० वि० अनिर्वाच्य

अनिवार-सं० वि० निवारण्यासअ

शक्य-दुर्निवार

अनिहा-सं० ना० अनेछा.

अनु-सं० अप० वि० अन्य-अमृ०

प्र०६ ओ०२२.

अनुकंपा-सं० ना० दया-रूपा.

अनुकरणे-प्रा० धा० ना० १ अनुकू

लहोणे-ज्ञा० अ०१४ ओ० २७७.-

२ आकारास येणे. ज्ञा० अ०१५ ओ०

४९४-४९५.

अनुकार-सं० ना० १ स्वरूप-२ आकार

ज्ञा० अ०६ ओ० ३००

अनुग्रहो-सं० अप० ना० अनुग्रह

णजेरूपा-वि० पू० प्र० १ ओ० ६.

अनुघडी-प्रा० क्रि० वि० निरंतर-ज्ञा०

अ०१३ ओ० ६४०

अनुघडुपडलिया-प्रा० वि० अवघ

उज्ञा० अ० ८ ओ० १२१.

अनुघडुफुटणे-प्रा० धा० ना० शरत्का

लप्रासहोणे-ज्ञा० अ० ९ ओ० १०२.

अनुचित-सं० वि० अयोग्य.

अनुज-सं० ना० धाकटा भाऊ.

अनुजनी-सं० ना० भाऊ.

अनुजा-सं० ना० धाकटी बहीण.

अनुजाइनी-सं० वि० अनुकूल-ज्ञा०

अ० १० ओ० २७९.

अनुताप-सं० ना० पश्चात्ताप.

अनुपान-सं० ना० मुख्य औषधास

साध्य उपद्रव्यते.

अनुबंधचतुष्टय-सं० ना० विष

य-२ संबंध-३ प्रयोजन-४ अधि

कारी यांचा समुच्चय.

अनुमान-सं० ना० १ अटकळ-२ सं

शय-दा० द० ९ स० २ ओ० ३६-दा०

द० १९ स० ३ ओ० २१-३ निश्चय-दा०

द० १० स० १ ओ० ८.

अनुराग-सं० ना० प्रीति.

अनुरोध-सं० ना० अनुकूलता.

अनुलोम-सं० ना० १ अन्वय-२ वि०

सुरुटें.

अनुलोमज-सं० ना० नीचवर्णाचे

स्त्रीचंगयीं उत्तम वर्णापासून झालेली

संतती ती.

अनुवाद- सं० ना० व्याख्यात विषया
चें पुनर्व्याख्यान.

अनुवृत्ति- सं० ना० अन्वय म्हणजे
व्याप्ती. आग० पं० १ स० १ ओ० ४८.

अनुवृत्तिपंथ- सं० ना० सुषुम्नाना
डी-ज्ञा० अ० ८ ओ० ११४.

अनुष्टुप- सं० अप० वि० १ संकलि
त-२ ना० चरणास आठ अक्षरे अ
साप घांतील छंद तो.

अनुसंग- सं० ना० १ विश्वास २ स
मागम.

अनुसंधान- सं० ना० ध्यान-भा० अ०
१७ ओ० १८.

अनुसरणें- सं० अप० धा० ना० अनु
कूल होणें.

अनुसारा- सं० ना० मार्ग.

अनुसूट- प्रा० वि० निर्लेप. भा० अ० २९
ओ० ३६१.

अनुसूत- सं० वि० अखंड दंडायमा
न.

अनुहातचक्र- सं० ना० हृदयकम
ल-ज्ञा० अ० १२ ओ० ५४.

अनुहातध्वनी- सं० ना० योगादिधा
रणेनें जो दशनादांचा ध्वनी ऐकूं येतो तो.

अनेक- सं० अप० वि० अनेक.

अनेबोल- प्रा० ना० आणीक प्रकार-ज्ञा
अ० ७ ओ० १६४.

अनौले- सं० अप० वि० अन्य-भा० अ०

१० ओ० १३४.

अन्न-सं० ना० पृथ्वी वाक्य० ओ० ११२.

अन्नमयकोश-सं० ना०-स्थूल देह

अन्यथाज्ञान- सं० ना० विपरीत-
ज्ञान.

अन्योन्याध्यास- सं० ना० सत्याव
र मिथ्याचा व मिथ्यावर सत्याचा असा
जो परस्पराध्यास तो.

अन्योन्याश्रयता- सं० ना० ह्याला
तो आश्रय व त्याला हा असा जो परस्प
राश्रय त्याचें नांव.

अन्वय- सं० ना० १ वंश-२ व्याप्ति.

३ संदर्प-दा० द० १ स० १ ओ० १६.

अन्वर्थ- सं० वि० यथार्थ.

अन्वयानुकार- सं० ना० वंशानुसू
पता.

अन्वित- सं० वि० युक्त.

अन्विक्षिकी विद्या- सं० ना० सां
ख्यशास्त्र.

अन्हाड- प्रा० वि० उनाड-भा० अ० ११
ओ० ५५८.

अपंचीकृतभूतें- सं० ना० सूक्ष्म पं
चतत्वे.

अपजणें- प्रा० धा० ना० उत्पन्न होणें
ज्ञा० अ० १५ ओ० ३३२

अपर्णा- सं० ना० पार्वती.

अपत्य- सं० ना० लेंकरुं.

अपभ्रंश- सं० ना० विकार.

अपरांतर- प्रा० ना० फारअंतर-

ज्ञा० अ० ११ ओ० ६२६

अपरिग्रह- सं० ना० असंचय.

अपरितोष- सं० ना० असंतोष.

अपरोक्षज्ञान- सं० ना० जीवासंज्ञा
सत्यावस्थाआहेत त्यांतील पांचवी अ
वस्था तिचे नाव.

अपलाणी- सं० अप० ना० मोकळपा
ठीघोडा. भा० अ० २० ओ० २१४.

अपवर्ग- सं० ना०-मोक्ष

अपवाद- सं० ना० १ लय- २ उपसं
हार- ३ आळ

अपसद- सं० वि० दुष्ट- अधम.

अपस्मार- सं० ना० १ फेंफरें- २ वि०
फेपरे वायीक.

अपांग- सं० ना० रुपादृष्टी.

अपांगपात- सं० ना० रुपादृष्टितुषार

अपाड- प्रा० ना० बहुत अंतर- ज्ञा० अ०
६ ओ० १४०

अपाडें- प्रा० क्रि० अ० सत्वर- ज्ञा० अ०
१५ ओ० १३५

अपान- सं० ना० पंच प्राणांतील अधो
गामी जो पांचवा वायुतो.

अपांपति- सं० ना०-समुद्र.

अपाययंत्र- सं० ना० अपायप्रकार.

अपावृत- सं० वि० प्रकट.

अपावो- सं० अप० ना० अपाय- भा०
अ० १७ ओ० ३४३.

अपेक्षा- सं० ना० इच्छा.

अपेते- प्रा० शब्द० अव्य० स्वाधीन-

ज्ञा० अ० ११ ओ० ३७.

अपैसे- प्रा० क्रि० अ० १ आपले आप
ण- ज्ञा० अ० ९ ओ० ४६३. -

२ कागलीच- तत्क्षणीच- विवे० पू
प्र० २ ओ० ८३.

अप्रदक्षिण- सं० वि० प्रतिकूल.

अप्रमेयमान- सं० वि० प्रमाणास
अतीतते- ज्ञा० अ० ९ ओ० १५९.

अप्रवृत्ति- सं० ना० अन्यथाप्रवृत्ति

अप्रांतु- सं० अप० वि० ज्यास प्रांतना
हीं- भा० अ० १ ओ० ८४.

अप्रोक्ष- सं० अप० वि० अपरोक्ष-
प्रत्यक्ष.

अप्सरा- सं० ना० देवलोकांच्या नृ
त्यांगना.

अफट- प्रा० वि० विस्तीर्ण.

अफुट- प्रा० वि० अद्वैत- अमृ० प्र० ९
ओ० ६

अंब- सं० अप० ना० अंबु- पाणी.

अंबक- सं० ना० नेत्र.

अंबर- सं० ना० १ आकाश- २ वस्त्र.

अबरम्ब- प्रा० ना० अभ्रक- ज्ञा०
अ० १० ओ० १४.

अंबलाकांजी- प्रा० ना० अंबलेली
पेज- भा० अ० ५ ओ० ९८.

अबळा- सं० अप० ना० अबला अ
थवा स्त्री.

अबाधित- सं० वि० उत्पत्तिस्थिति
प्रलयअशातिहीं काळीं ज्यास बाधा

होतनाहीतै.

अविक्र- सं० ना० पार्वती.

अंबु- सं० ना० पाणी.

अंबुरवा- प्रा० ना० दृष्टी- ज्ञा० अ० १६

ओ० २६०-२६१.

अंबुरवासुभे- प्रा० ना० दोन अक्षरेयै

णें- थोडी बहुत विद्या असणें- ज्ञा० अ० १६

ओ० २२२.

अंबुरिवणें- प्रा० धा० ना० शिंपणें- ज्ञा०

अ० ११ ओ० ३४२- ज्ञा० अ० १४ ओ० १६२

अंबुरवे- प्रा० ना० १ शून्य- २ वि० शून्य

रूप- ज्ञा० अ० १८ ओ० ७०९.

अंबुज- सं० ना० कमल.

अंबुजासन- सं० ना० ब्रह्मदेव.

अंबुथणें- प्रा० धा० ना० पेटणें- ज्ञा०

अ० १३ ओ० ७२२.

अंबुद- सं० ना० मेघ.

अंबुधर- सं० ना० मेघ.

अंबुनिधी- सं० ना० समुद्र.

अंबुलें- प्रा० वि० अमर्क- ज्ञा० अ० १३

ओ० ९८०.

अब्ज- सं० ना० कमल.

अब्जिनी- सं० ना० कमलिनी.

अद्- सं० ना० वर्ष.

अब्धि- सं० ना० समुद्र.

अभक्त- सं० ना० १ अभक्तिमानपुरुष

२ वि० भक्तनव्वेतो- अथवा अभक्तिमान

अभद्र- सं० वि० अशुभ.

अभानावरण- सं० ना० अवरणांती

लदुसराभाग.

अभारू- सं० अप० वि० १ अभारू

श्रमरहित- ज्ञा० अ० ९ ओ० १७-२ ना०

योग्यता- ज्ञा० अ० ११ ओ० ७९.

अभाव- सं० ना० नास्तिक्यबुद्धि.

अभाळ- सं० अप० ना० अज्ञ.

अभिच्यारू- सं० अप० ना० अभि

चार ल्पणजे जारण मारणादिकर्म.

अभिजात्य- सं० ना० १ उत्तमजा

तित्व- २ वि० उत्तम जातीय- ज्ञा०

अ० ९ ओ० ४२१.

अभिधान- सं० ना० नाम.

अभिनव- सं० वि० १ अपूर्व- २ ना०

नवल.

अभिन्नकारण- सं० ना० भिन्न

व्हे असें जें भिन्न व उपादान कार

णाचें ही कारणतें- ब्रम्ह.

अभिन्नव- सं० अप० वि० अभिनव

अभिप्राव- सं० अप० ना० अभिप्रा

य- दा० द० १ स० १ ओ० ४.

अभिप्रेत- सं० वि० अत्यंत प्रिय-

अभिभव- सं० ना० पराभव.

अभिभूत- सं० क्रि० अव्य० वश.

अभिमान- सं० ना० अहंकार.

अभिलषित- सं० ना० इष्ट- इच्छित.

अभिवंदन- सं० ना० नमन.

अभिव्यक्ति- सं० ना० प्राकट्य- अ

नुभव.

अभिशाप- सं० ना० निंदा.

अभिष्ट-संवि० इच्छित.

अभिळास-सं० अप० ना० अभि
लाष-दा० द० ३. सं० ३ ओ० १२

अभिळारव-सं० अप० ना० अभि
लाष-अपहार-भा० अ० १३ ओ० १४८.

अभिज्ञ-संवि० सुज्ञ.

अभिज्ञान-सं० ना० खूण.

अंभोज-सं० ना० कमल.

अंभोद-सं० ना० मेघ.

अर्भक-सं० ना० मूल-लैंकरु.

अभ्यर्चित-संवि० पूजित.

अभ्यास-सं० ना० निदिध्यास.

अफत्र-सं० ना०-अभाळ-मेघ.

अफ्रमु-सं० ना० हत्तीण.

अमर्त्यभाव-सं० ना० अमरत्व.

अमर-सं० ना० त्रिदश-देव.

अमरतरु-सं० ना० कल्पवृक्ष.

अमरेंद्र-सं० ना० इंद्र-देवेश.

अमराधिप-सं० ना० इंद्र.

अमर्ष-सं० ना० क्रोध.

अमात्र-संवि० प्रणवातीत-२ अ
विषय.

अमासे-प्रा० अव्य० अंमळ.

अमित्र-सं० ना० शत्रु.

अमुरव्यअहंकार-सं० ना० शास्त्री

यआणि लोकिंकी या उभयरूपें करु

नत्तात्याचे ठायीं ज्ञानोत्तर काळीं भ-

जित बीज न्यायानें असतो अहंकार-

तो.

अमुत्र-सं० ना० परलोक.

अमूप-प्रा० वि० पुष्कळ-अमृ० प्र०

७ ओ० ११४-भा० अ० १ ओ० २३

अमृत-सं० ना० १ सुधारस-२ दूध
-३ मौक्ष.

अमृतकर-सं० ना० चंद्र.

अमृतकळा-सं० अप० ना० १ चंद्रा

ची कळा-२ गालफडास संकेत.

अमेघ-सं० अप० वि० अमेध्य-अ
पवित्र.

अमेध्य-संवि० अपवित्र.

अमोघ-संवि० सफल.

अमोडी-प्रा० ना० साम्प्रदर्भ-ज्ञा०
अ० ६ ओ० १८२.

अमोद-सं० अप० ना० आमोदअ
थवा सुवास.

अय-सं० ना० लोखंड.

अयणी-प्रा० ना० समुदाय-वाक्य
ओ० ११५८.

अयत-सं० अप० वि० आयतअथ
वारुंद.

अयतन-सं० अप० ना० आयतन
अथवा घर-स्थान.

अयन-सं० ना० षण्मास संख्येने
नाव.

अयनक-सं० अप० ना० लोखंडी
भिंग-वाक्य० ओ० ३९०९.

अयनी-प्रा० ना० युक्ति-ज्ञा० अ०
६ ओ० ३४३.

अर्यमा-सं०ना० सूर्य.
अयुर्भावि-सं०अप०ना०अविर्भावि-भा०
अ०१ओ०१५६.

अर-प्रा०ना० आर अथवा अजगर
अरणी-सं०ना० होमाग्निउत्पन्नकर
ण्याचें काष्ठ.

अरणीषट्क-सं०ना० आत्मषट्कना
मक अश्वलायनशास्त्रेण उपनिषत्-
यासच ऐतरेय मृणातात.

अरत्र-सं०ना० हा लोक अथवा मृत्यु
लोक.

अरंधे-प्रा०ना० अनपत्यत्वदुःख
दा०द०३स०३ओ०३७.

अरवस-प्रा०ना० अंकुर-ज्ञा०अ०
१५ओ०१०९

अरविंद-सं०ना०कमल.

अरवी-प्रा०ना० आरवस-अग्राडे
ज्ञा०अ०११ओ०३३७.

अरळ-प्रा०वि० मृदु.

अराइणें-प्रा०धा०ना० अनुकूलहो
णें-ज्ञा०अ०१६ओ०१६०-१६१.

अराटी-प्रा०ना० कौटी.

अराणूक-प्रा०ना०१प्रतिबंध-भा०
अ०१०ओ०२००-२तृती-आवड-रु
क्मि०अ०१८ओ०२३.

अरि-सं०ना० शत्रु.

अरिख-सं०अप०वि०आर्ष-भा०
अ०६ओ०७.-भा०अ०१६ओ०७.

अरुण-सं०ना० गरुडाग्रज-सूर्यसि

रथी.

अरुते-प्रा०अ०अलीकडे.

अरूपवासनाक्षय-सं०ना०
निर्विकल्प जीवत्सुक्ती.

अरुवार-प्रा०ना०१मृदुशोज-प
र०प्र०१२ओ०७-२वि० हलुवट-मृ
दु-भा०अ०१२ओ०५-भा०अ०२९
ओ०७५.

अरुष-सं०अप०वि० आर्ष-विक्षि
प्त.

अरोगणें-प्रा०धा०ना० जेवणें-ज्ञा०
अ०६ओ०२

अरौतें-प्रा०वि० अल्पसें-अमृ
प्र०४ओ०११

अरुक-सं०ना० कुरळकेश.

अलग-प्रा०वि० भिन्न.

अलक्ष्य-सं०वि० जें लक्षायास
येत नाहीतें.

अलातचक्र-सं०ना० कोळीतकां
कण.

अलाबू-सं०ना० भोंपाळा.

अलि-सं०ना० भ्रमर

अलिक-सं०ना० कपाळ.

अलिनि-सं०ना० भ्रमरी.

अलिप्त-सं०वि० निर्मळ.

अली-सं०अप०ना० आली सखी
-मैत्रीण

अलोढ-प्रा०वि० अचूक-खरें-भा०
अ०२०ओ०१११.

अलोदणें- प्रा० धा० ना० धुंडाळणें-
भा० अ० २४ ओ० ६०६.

अलोलीक- प्रा० वि० अपूर्व-भा०
अ० २ ओ० १७-दा० द० १ स० ८ ओ०
२०.

अलोलीक-सं० वि० १ अरण्यवा
सी. २ ना० विचार रूप दृष्टी-ज्ञा० अ०
८ ओ० २६६-३ वि० अपूर्व.

अल्पकु- सं० अप० वि० दरिद्री-ज्ञा०
अ० १६ ओ० २२६.

अल्पविणें- सं० अप० धातु० ना० बु
डविणें-ज्ञा० अ० ११ ओ० ३१६.

अवकळा- सं० अप० ना० अवक
ला अथवा दुश्चिन्ह.

अवकाशु- सं० अप० ना० १ भेद-
ज्ञा० अ० ६ ओ० ४०-२ सामर्थ्य-ज्ञा०
अ० १० ओ० ७१.

अवरुवळा- प्रा० ना० अडकाठी.

अवगण- सं० अप० ना० अवगणना
अथवा त्याग.

अवगणियेचें- प्रा० वि० अलीकड
चें-ज्ञा० अ० १ ओ० ६३०-६३१.

अवगणें- सं० अप० धातु० ना० अ
वगमणें अथवा भासणें- भा० अ० ११
ओ० ४५.

अवगतणें- प्रा० धा० ना० अवलं
बणें- पर० प्र० १० ओ० २३.

अवगमणें- सं० अप० धातु० ना०
भासणें-ज्ञा० अ० १ ओ० १६.

अगवळ- सं० अप० वि० अमंगळ-
ज्ञा० अ० १३ ओ० ६७७-ज्ञा० अ० १६ ओ०
४००-४०१.

अवगळणें- सं० अप० धा० ना० अ
वगणने-ज्ञा० अ० १८ ओ० २०४.

अवगळें- प्रा० ना० खोलगटपण-
ज्ञा० अ० ७ ओ० ७८.

अवगों- प्रा० ना० हुंकार-२ कि० वि०
अव्य०-होय-ज्ञा० अ० ६ ओ० १३१.

अवगाहन- सं० ना० खान.

अक्वटें- प्रा० अव्य०-अकस्मात्

अवडतें- प्रा० वि० भरतें-ज्ञा० अ०
६ ओ० ३३७.

अवडळु- प्रा० वि० किंचित्-अमृ
प्र० ३ ओ० २७.

अवतरण- सं० ना० प्रकटपण.

अवतंस- सं० ना० शिरोमूषण.

अवदसा- सं० अप० ना० अवदशा.
अ० अवकळा.

अवदा- सं० अप० ना० अवधी-भा०
अ० ६ ओ० २५४.

अवदुंबर- सं० अप० ना० उदुंबर
-उंबर.

अवधान- सं० ना० एकाकार रति
त्व.

अवधारणें- सं० अप० धा० ना० ऐ
कणें

अवधिशेष- सं० वि० १ उर्वीत
२ ना० ब्रम्ह.

अवन- सं० ना० १ रक्षण-२ वि० निर्ज
ह.

अवनी- सं० ना० पृथ्वी.

अवरपर- प्रा० वि० परोक्षा परोक्ष. अ
थवादृष्टश्रुत- वाक्य ० ओ० २२६७.

अवला- प्रा० ना० १ बलहें-२ बलहेंह
लविणारा- भा० अ० २० ओ० १७६.

अवलावो- सं० अप० ना० अवलावअ-
थवा अवलंब- अमृ० प्र० १ ओ० ३४.

अवलीळा- प्रा० अन्य० सहज- विवे
पू० प्र० १ ओ० ४६. - भा० अ० ३ ओ० २-
भा० अ० १५ ओ० ५.

अवष्टंभु- सं० अप० ना० १ अवष्टंभ-२
प्रपंच- ज्ञा० अ० ९ ओ० ४१५-३ अहंका
र- ज्ञा० अ० १३ ओ० ५२९.

अवसर- सं० ना० अवकाश- समय.

अवसरोचित- सं० वि० समयोचित.

अवसात- सं० अप० अन्य० अकस्मा
त्- ज्ञा० अ० ६ ओ० ६९- ज्ञा० अ० ११ ओ०
६२४। ६२५- ज्ञा० अ० १० ओ० १०४.

अवसान- सं० ना० १ अंत- नाश- २ धै
र्य- आग० पंचि० १४ स० ३ ओ० २७.

अवसी- प्रा० ना० रात्रपूर्वभाग-

अवस्था- सं० ना० स्थिती.

अवस्था- प्रा० ना० उत्कंठा.

अवस्थात्रय- सं० ना०- जागृति- स्व
म- सुषुप्ति.

अवहार- प्रा० ना० मोक्षसैन्याचा
आळा.

अवा- प्रा० १ संबोधन स्त्रीचें- २ ना०
माया. ३ कुंभाशचीभटी.

अवांका- प्रा० ना० १ द्वैत विकल्प- भा०
अ० २ ओ० ७३४. - २ सारांश- भा० अ०
५ ओ० ५७१- ३ धैर्य- भा० अ० ११ ओ०
१४८६- ४ अभिप्राय- भा० अ० १७ ओ०
१८.

अवास- सं० वि० पूर्ण.

अवासवा- प्रा० अन्य० अवासावा.

अवास्कंध- सं० ना० भूमीपासूनमे
घमंडळापावेतो मानलेला सप्त स्कंधां
तील पहिला स्कंधतो.

अवाळुव- प्रा० ना० बोधू प्रांत- ज्ञा०
अ० ९ ओ० १८२.

अवाळें- प्रा० ना० अवाळूं

अवि- सं० ना० मेंढा.

अविक्रिय- सं० वि० क्रियाशून्य.

अविच्छिन्न- सं० वि० परिच्छेदरहि
त.

अविदग्ध- सं० वि० मूर्ख.

अविद्या- सं० ना० ब्रह्मस्वरूपावर
कजीवोपाधिशक्ती- २ अज्ञान.

अविनित- सं० वि० अनम्र- उध्द
र.

अविभवि- सं० अप० ना० आविर्भा
व- प्रकल्पणा.

अविवेकी- सं० वि० अविचारी.

अविष्करणे- सं० अप० धातु० ना०
आविष्करणे- प्रकटणे- पसरणे- ज्ञा०

अ०६ ओ० १९ - ज्ञा० अ० ९ ओ० ७८.
 अविसाळें - प्रा० ना० पक्षाचें घरटें.
 कोठा - ज्ञा० अ० ११ ओ० २५८ - ज्ञा०
 अ० १६ ओ० ३ - भा० अ० ७ ओ० १५७
 अवी - सं० ना० मेंढा
 अवीस - सं० अप० ना० अमिष अथ
 वामांस - ज्ञा० अ० ६ ओ० २३२ ज्ञा०
 अ० ३ ओ० २५८ - भा० अ० ३ ओ० ७९७
 - ७९८ भा० अ० २६ ओ० ४२२.
 अवेव - सं० अप० ना० अवयव - भा०
 अ० १ ओ० ३७ - ज्ञा० अ० १ ओ० ४.
 अवेश - प्रा० ना० अवकाश - ज्ञा० अ०
 १६ ओ० २८१ - २८२.
 अव्यक्त - सं० वि० १ अस्पष्ट - २ सू
 क्ष्म - ३ ना० माया.
 अव्यंगबाणें - सं० अप० वि० पूर्ण.
 अव्यय - सं० वि० व्ययरहित - शाश्वत
 अव्यवहार - सं० वि० व्यवहाररहित
 अव्याकृत - सं० ना० ब्रम्हांडीचा तिस
 रा देह.
 अव्यावर्तक - सं० वि० स्वाभाविक
 लक्षणयुक्त.
 अक्कार - प्रा० ना० अडवार - ज्ञा० अ०
 ४ ओ० २३.
 अक्कावेल - प्रा० ना० दक्षिणावर्तवेल
 दा० दे० ६ स० ९ ओ० १२.
 अक्काशंख - प्रा० ना० दक्षिणावर्तशंख - दा० द०
 सं० ९ ओ० १२.
 अक्कासहा - प्रा० वि० वामसव्य - इक

डेतिकडे - अमृ० प्र० ९ ओ० ५२.
 अंश - सं० ना० विभाग.
 अशकडी - प्रा० ना० विरुद्धपण - अ
 संगतपण - ज्ञा० अ० १६ ओ० ५.
 अशंका - सं० अप० ना० आशंका अ
 थवा संशय.
 अशन - सं० ना० भोजन - खाणें.
 अशानि - सं० ना० वज्र.
 अशरीरीवाणी - सं० ना० अशरी
 रवाणी. अथवा आकाशवाणी.
 अशलग - प्रा० वि० सुगम - सोपें.
 अशलगपण - प्रा० ना० सुगमप
 ण - २ गोडी - ज्ञा० अ० ७ ओ० १९४.
 अशिव - सं० ना० अकल्याण.
 अशी - सं० अप० ना० आशिवाद
 अंशु - सं० ना० किरण - २ सूक्ष्मतं
 लू.
 अशुग - सं० ना० बाण
 अंशुमाळी - सं० अप० ना० सूर्य.
 अशुध्य - सं० ना० १ रक्त - २ वि०
 अस्वच्छ.
 अशेष - सं० वि० संपूर्ण.
 अश्व - सं० ना० दगड.
 अश्रायिणें - सं० अप० धा० ना० आ
 श्रयकरणें.
 अश्लेषाणें - प्रा० धा० ना० आलिंगणें
 अश्व - सं० ना० घोडा.
 अश्ववाहनी - सं० अप० ना० चाबू
 कस्वार - भा० अ० २० ओ० २१४.

अश्वेत-सं० वि० श्वेतनक्षत्रे.
 अष्टकुलान्वल-सं० ना० मेरुच्याचा
 शदिशांसजे भारतादि वर्ष आहेत-त्या
 प्रत्येकांची मर्यादा करणारे-१ निल-२ नि
 षध-३ विंध्याचल-४ माल्यवान्-५ मल
 य-६ गंधमादन-७ हेमकूट-८ वहिमाळ
 य असे आठ पर्वत आहेत ते.
 अष्टगुण-सं० वि० आठपट.
 अष्टदिग्पाल-सं० ना० पूर्वादि अष्ट
 दिशांचे-१ इंद्र-२ अग्नि-३ यम ४ ति
 क्रति-५ वरुण-६ वायु-७ कुबेर-८
 आणि ईशान-असे जे आठ अधिकारी
 ते.
 अष्टदेह-सं० ना०-१ सूक्ष्म २ सूक्ष्म
 ३ कारण-४ महाकारण आणि-१ वि
 राट्-२ हिरण्य-३ अव्याकृत-४ मूल
 प्रकृति-असे पिंडींच्यार व ब्रम्हां
 डींचे च्यार देह मिळून आठ ते.
 अष्टधाप्रकृति-सं० ना० सूक्ष्मपंचत
 लें व तीन गुण म्हणजे-१ पृथ्वी-२ आप-
 ३ तेज-४ वायु-५ आकाश हीं सूक्ष्मींत
 लें-आणि सत्व-२ रज-३ तम-हे
 तीन गुण मिळून जी प्रकृती ती.
 अष्टनायका-सं० ना० १ घृताचि अथ
 वा तिलोत्तमा-२ उर्वसी-३ मेनिका-४ रं
 भा-५ पूर्वचिति-६ स्वयंप्रभा-७ मित्रके
 शी-८ जनवद्धभा अशा इंद्रसभेस आठ
 मुख्य नृत्यांगना आहेत त्या.
 अष्टभाव-सं० ना० १ कं प २ रो मां च ३ स्फु

रण ४ प्रेमाश्रु-५ स्वेद-६ हास्य-७ ला
 स्य-८ व गायन-असे आठ स्वात्वि
 कभावते.
 अष्टभोग-सं० ना० १ अन्नोदक २
 तांबूल-३ पुष्प-४ चंदन-५ वसन-७
 शय्या-८ अलंकार असे ८ भोगते.
 अष्टमहासिद्धि-सं० ना० १ अणि
 मा-२ महिमा-३ उधिमा-४ गरिमा
 ५ प्राप्ति-६ प्राकाम्या-७ ईशत्वा-८
 ववशित्वा अशा सिद्धी त्या.
 अष्टवसु-सं० ना० प्रतिमन्यांतरांत
 होणारे जे आठ देव ते.
 अष्टसृष्टि-सं० ना० १ काल्यनी
 क-२ शाहीक-३ प्रत्यक्षा-४ चित्रले
 पा-५ स्वामी-६ गंधर्व-७ ज्वरिका
 ८ दृष्टिबंधना अशा आठ त्या.
 अष्टांगयोग-सं० ना० १ यम २ नि
 यम-३ आसन-४ प्राणायाम-५ प्र
 त्याहार-६ ध्यान-७ धारणा-८ समा
 धि अशीं आठ अंगें ज्या योगास तो-
 योग.
 अष्टदशवर्ण-सं० ना० १ ब्राह्मण
 २ क्षत्रिय-३ वैश्य-४ शूद्र-५ कुंभार
 ६ गौळी-७ तेली-८ सोनार-९ सुतार-१०
 लोहार-११ तांबट-१२ पाथरवट हे पांच
 मिळून ८ पांचाल-९ कोष्ठी-१० अंगारी
 ११ शिंपी-१२ हावी-१३ पारधी-१४ महार
 १५ धनगर-१६ परीट-१७ मांग-१८ चांभार
 असे मिळून आठरावर्ण ते.

असकट- प्रा० वि० निर्मळ- सरसकट
नहेतें- रुक्मि० अ० १८ ओ० ५१.

असकृत्- सं० अव्य० वारंवार.

असकें- प्रा० वि० असिकें अथवा सर्व
विवे० पू० प्र० ३ ओ० ९.

असत्- सं० वि० मिथ्या.

असती- सं० ना० १ व्यभिचारिणी
स्त्री- २ व्यभिचारिणी.

असदावरण- सं० ना० आवरणांतील
पहिलाभाग.

असदुत्तर- सं० ना० कुतर्काचें भाषण.

असंप्रज्ञ- सं० वि० निर्विकल्प.

असंप्रज्ञात- सं० वि० निर्विकल्प.

असंभावना- सं० ना० कोणी एकस
त्य अर्थ जो त्या विषयीं सत्यत्व न वाट-
णें ती.

असमसहास- प्रा० वि० १ असं
ख्यात- ज्ञा० अ० ८ ओ० २४- २ अनि
वार- भा० अ० ३ ओ० २६७.

असमाई- प्रा० वि० नसमावणारें तें
ज्ञा० अ० ६ ओ० ११८.

असलगु- प्रा० वि० अशलगु अथ
वासुगम- ज्ञा० अ० ८ ओ० २३७- ज्ञा०
अ० ११ ओ० १२७.

असलणें- प्रा० धा० ना० उसळणें-
ज्ञा० अ० १३ ओ० २६८.

असंसक्ति- सं० ना० ज्ञानी जीवाचा
सप्तभूमिकांतील पांचवी भूमिका.

असांगडें- प्रा० वि० निरूपम- ज्ञा०

अ० १५ ओ० ३०४.

असांगडें- प्रा० वि० असांगडें.

असाधारण- सं० वि० विशेष अथ
वा एकेक.

असाधारणकार्य- सं० ना० एके
काचें भिन्नभिन्नकार्य

असाधुवाद- सं० ना० निंदा.

असाध्यस- सं० वि० निर्भय.

असि- सं० ना० खड्ग अ० तरवार.

असित- सं० वि० नीलवर्ण.

असितपथ- सं० ना० अग्नि.

असिपत्र- सं० ना० खड्गधारा.

असिपद- सं० ना० तत्पद आणि
तत्पद या दोहींचें वाच्य म्हणजे उपा
धिटाकून- निरुपाधिक लक्षांशाचें
जें ऐक्य सहजीच असलेलें प्रत्य या
स येतें तें.

असिवार- प्रा० ना० स्वार अथवा
राकृत.

असु- सं० ना० प्राण

असुदें- प्रा० वि० यत्नावांचून ऐतें
दा० द० २ स० २ ओ० २६.

असुर- सं० ना० राक्षस- दैत्य.

असूं- सं० अप० ना० अश्रु.

असूया- सं० ना० १ दोषारोप- २
मत्सर.

असेख- सं० अप० वि० संपूर्ण- ज्ञा०
अ० १ ओ० ३

असेबोट- प्रा० वि० अनसूत- ज्ञा०

अ० १५ ओ० ४.

असोसी- प्रा० ना० हाव अथवा इच्छा

आग० पंचि० १ स० ५ ओ० ९०.

असोळी- प्रा० ना० पक्षाचें घरटें-भा०

अ० २६ ओ० ४३५.

अस्तमित- सं० वि० मावळलेले

अस्तभीति- सं० वि० निर्भय.

अस्त्रतती- सं० ना० शस्त्रसमुदा

य.

अस्ति- सं० ना० सदल.

अस्था- सं० अप० ना० आस्था आस

क्ति.

अस्थि- सं० ना० हाड.

अहंकार- सं० ना० प्रियद्वेषोपेक्ष्यवृ
त्तीरूपअंतःकरण पंचकांतील पांचवा अ
वयवतो.

अहंभाव- सं० ना० मीपणा.

अहाच- प्रा० अव्य० वरवर- सा० अ०

७ ओ० ३६.

अहाचवहाच- प्रा० अव्य० वरवर

सा० ६ ओ० ९९.

अहाणा- प्रा० वि० आत्मधातकी- सा०

अ० २ ओ० १९६.

अहाणें- प्रा० धा० ना० पोळणें.

अहाळवाहाळ- प्रा० वि० बहुत-सा०

अ० ११ ओ० ३५१.

अहि- सं० ना० सर्प.

अहिर्निशी- सं० अप० अव्य० अह

निश अथवा रात्रंदिवस.

अहेतुक- सं० वि० हेतुरहित अथवा
निष्काम.

अहेव- प्रा० ना० १ सुवासिनीस्त्री-

२ वि० सौभाग्यवती.

अहेवतंतु- प्रा० ना० सौभाग्यसू

त्र.

अहेवपण- प्रा० ना० सौभाग्य.

अळ- प्रा० ना० आळ- सा० अ० १५

ओ० २३०.

अळंकरी- सं० अप० ना० मोक्षश्री

सा० अ० ६ ओ० ३५६.

अळिउळ- सं० अप० ना० भ्रमर-

सा० अ० ११ आ० २४९.

अळी- सं० अप० ना० १ भ्रमर-२

किडी

अळुकी- प्रा० ना० - आवड अथवा

भूक- अमृ० प्र० १ ओ० ५.

अळुकैलें- प्रा० वि० भुकेलें- सा० अ०

५ ओ० ११०.

अळुमाळ- प्रा० वि० किंचित् भा०

अ० १० ओ० २०१.

अळुमालु- प्रा० वि० कांही वाही-

अमृ० प्र० २ ओ० ७०.

अळोच- प्रा० ना० ध्वनि- सा० अ० ६

ओ० २७१.

अळोचणें- प्रा० धा० ना० हळुचसां

पणें- भा० अ० ११ ओ० ११५८.

अक्ष- सं० ना० १ इंद्रिय-२ नेत्र-

३ खेळावयाचा फांसा. ४ ओंस.

अक्षत- सं० वि० क्षतरहित अथवा
अभंग.

अक्षम- सं० वि० पंगू.

अक्षर- सं० वि० शम्भत.

अक्षवाण- सं० अप० ना० आरती-
रुक्मि० अ० १४ ओ० १४.

अक्षे- सं० अप० वि० अक्षय.

अक्षेप- सं० अप० ना० संशय युक्त प
छा.

अक्षौहिणी- सं० ना० रथ २१८७०
हत्ती २१८७० घोडे ६५६१० पदाती अ
थवा पायदल १०९३५० मिलून एकंदर
२१८७०० संख्या सैन्य जी मध्ये आहे
ती.

अक्ष- सं० वि० मूर्ख.

अज्ञातता- सं० ना० कोणी एक विष
य प्रत्यक्ष असतां त्या विषयीं जो पर्यं
त मनबुद्धिने विकल्प केला नाही असा
जो वृत्तीचा भाव त्याचें नाव-

अज्ञान- सं० ना० १ अविद्या अथवा
नकळणें- २ जीवास समावस्था आ
हेत त्यांतील पहिली अवस्था ती.

आ

आइणी- प्रा० ना० सामर्थ्य- ज्ञा०
अ० १० ओ० ४५.

आइती- प्रा० ना० सामग्री- ज्ञा० अ०

१३ ओ० ५९१- ज्ञा० अ० १६ ओ० ३२९-
३३०.

आइते- प्रा० वि० १ सहज- २ अव्य०
स्वतः अ० स्वतः सिध्य- भा० अ० १०
ओ० १११.

आइसा- प्रा० ना० लक्ष्मी- ज्ञा० अ०
११ ओ० ३२.

आकण- प्रा० ना० खडा माती.

आकर- सं० ना० खाण.

आकळ- प्रा० वि० अत्यंत कळणें ज्या
न्यायाचीं असें जें ज्ञान घनतें.

आकळणें- प्रा० धा० ना० जाणनें
आरोपणें- ज्ञा० अ० २ ओ० १२३.

आकाशवास- सं० ना० वृक्षादिकां
वर वासकरणें तो.

आकांक्षा- सं० ना० इच्छा ज्ञा० अ०
१५ ओ० १००.

आक्रोश- सं० ना० खेद- दुःख येवें
करून ओरडणें तें.

ऑरव- सं० अप० ना० ऑस- अक्ष.

आखंडल- सं० ना० इंद्र.

आखंडभूती- सं० अप० वि० ठक
अथवा भोंदू- आषाढभूती.

आख्या- सं० ना० अभिधान- नाम
-कीर्ति.

आग- सं० ना० अपराध.

आंग- प्रा० ना० गांव- ज्ञा० अ० १५
ओ० ४८२-४८३.

आंगद- सं० अप० वि० अंगद-

आगम- सं० ना० शास्त्र.
 आगमी- सं० वि० तंत्रमागनिसारी.
 आगर- प्रा० ना० शेतमळा. दा० द० ३
 स० १ ओ० ५.
 आगरडे- प्रा० वि० अग्र-ज्ञा० अ० १४
 ओ० २० ७.
 आगरू- सं० अप० ना० अगारअथवा
 स्थान-ज्ञा० अ० ४ ओ० १९३.
 आंगवण- प्रा० ना० इच्छा-पर० प्र० १३
 ओ० २४.
 आंगवणें- प्रा० धा० ना० मिळणें-भा०
 अ० २३ ओ० ७० ५.
 आगळा- प्रा० वि० अधिक.
 आंगिठ- सं० अप० ना० आगरी-ज्ञा०
 अ० १० ओ० १२१.
 आगी- सं० अप० ना० अग्नि.
 आग्या- सं० अप० वि० १ मुखांतून अ
 भिच्या ज्वालानिघतात असा जो सर्पतो.
 प्रा० अ० ४ ओ० ८६- २ ना० आग्यासर्प
 २ एकपाला आहे ज्याच्या स्पर्शानें अंगा
 ची आग होत्ये- दा० द० ३ स० ७ ओ० ५
 आघवें- प्रा० वि० संपूर्ण.
 आघात- सं० ना० वपेट अ० धक्का
 भा० अ० १३ ओ० ४३ ७.
 आघो- सं० अप० ना० आग्रह-ज्ञा०
 अ० ३ ओ० १०-भा० अ० १९ ओ० १२८.
 आंचवणो- प्रा० धा० ना० मुकणें-धु
 णें.
 आचांगळी- प्रा० वि० निर्फळ.

आचार्य- सं० ना० श्रीगुरू.
 आचूडमूळ- सं० अप० वि० आमूला
 ग्र-भा० अ० ५ ओ० १७४.
 आछादन- सं० ना० वरुण. उदा० अ
 न आछादन ॥ हे तो प्रारब्धा अधीन ॥
 १॥ अभंग ॥
 आजवळ- प्रा० ना० आजोळ
 आजी- सं० ना० युद्ध.
 आज्य- सं० ना० घृत अथवा तूप.
 आटघाट- प्रा० ना० श्रम- दा० द० १९
 स० २ ओ० ७.
 आरण- सं० अप० ना० अटन अ
 थवा परिभ्रमण भा० अ० २६ ओ० ९२.
 आटणी- प्रा० ना० मूस- दा० द० ३
 स० १ ओ० २.
 आटवी- सं० अप० ना० अरण्य-ज्ञा०
 अ० १० ओ० १५ ३१.
 आटाआटी- प्रा० ना० आटाआट
 अथवा दगदग- दा० द० ३ स० २ ओ०
 ७.
 आटाटी- प्रा० ना० आटाट-अथवा
 श्रम.
 आटी- प्रा० ना० यत्न-ज्ञा० अ० १०
 ओ० १६९.
 आरोप- प्रा० ना० सामर्थ्य-ज्ञा०
 अ० १७ ओ० ३८.
 आँटी- प्रा० ना० मिठी-ज्ञा० अ० १३
 ओ० ७८७.
 आतवें- प्रा० ना० हृदय-ज्ञा० अ०
 ६ ओ० २७ ७.

आतुळणें- प्रा० धा० ना० बांधणें अथवा
आवळणें. जा० अ० १५ ओ० ८८.

आड- प्रा० ना० प्रेम- जा० अ० ९ ओ०
३४१.

आडपाडी- प्रा० ना० खटपट अथ
वाश्रम- वि० वे० पू० प्र० १ ओ० १५.

आडंबर- सं० ना० आव अथवा डों
ल.

आडवारा- प्रा० ना० १ प्रतिबंध-२
धरबंद- जा० अ० १५ ओ० ४६.

आडवी- सं० अप० ना० १ आडमार्ग
जा० अ० ८ ओ० २४० - २ अरण्य- जा०
अ० १३ ओ० ६२.

आडवे- सं० अप० ना० अरण्य- अ
मृ० प्र० २ ओ० २.

आडसणें- प्रा० धा० ना० लपणें- अ
मृ० प्र० ७ ओ० २.

आडळणें- प्रा० धा० ना० विषय होणें
अथवा आदळणें.

आडळ- प्रा० ना० स्पर्श.

आडळु- प्रा० ना० सहनता- जा० अ०
६ ओ० ३६२.

आडारवा- प्रा० ना० १ धोरण-२ यु
क्ति- (ऐसेहे आडारवे साधून ॥ कोम
करावा)

आडी- प्रा० ना० रोध- जा० अ० १३ ओ०
१६९.

आडे- प्रा० क्रि० - सांठवे- जा० अ० ९
ओ० ११.

आटाणु- प्रा० ना० टाल तलवार धरणा
र.

आत्य- प्रा० वि० युक्त.

आण- प्रा० ना० शपथ- भा० अ० २९
ओ० २४. क्रिया० घेऊनये.

आतणें- प्रा० धा० ना० स्पर्शणें- जा०
अ० १५ ओ० ४९६-४९७.

आतप- सं० ना० सूर्य.

आतपत्र- सं० ना० छत्र.

आतर- सं० ना० नावेचा उतार.

आतळणें- प्रा० धा० ना० स्पर्शकिर
णें- वि० वे० पू० प्र० १ ओ० २१-पर० प्र०
११ ओ० ४.

आतिसो- सं० अप० अतिशय
अथवा अतिप्रसंग. वाक्य० ओ०
४५७६.

आतुडणें- प्रा० धा० ना० सांपडणें-
आतुर्बळी- सं० वि० अतिबलाव्य.
आतुलीकडे- प्रा० अव्य० जीवाच्या
गयीं.

आंतुवर- प्रा० वि० अंतरंग- जा०
अ० १६ ओ० ४५.

आतें- प्रा० अव्य० व्याप्त जा० अ०
८ ओ० २१३.

आतोतें- प्रा० शब्द० अव्य० ओं
त.

आर्त- सं० ना० १ रोगी मनुष्य-२
वि० रोगी

आती- सं० अप० ना० आवड- रु

विम० अ० ३ ओ० १

आत्मघ्न- सं० ना० १ आत्महत्याकरणारा
पुरुष-२ वि० आत्महत्यारा.

आत्मचर्चा- सं० ना० आत्मविषयकभा
षण.

आत्मज- सं० ना० पुत्र.

आत्मजा- सं० ना० कन्या.

आत्मनिवेदन- सं० ना० उपासना मा
गीतील नवविधभक्तिरूप साधनाचें-ज्ञा
नभक्तिनामक नववें अंगतें.

आत्मप्रतिती- सं० ना० १ अनुभव-२ वि
विधप्रतितीतील तिसरी प्रतिती.

आत्मविदविलासी- सं० ना० १ ज्ञानी
पुरुष-२ वि० ज्ञानी.

आत्मविद्या- सं० ना० अध्यात्मविद्या
अथवा ब्रम्हविद्या.

आत्मस्थिती- सं० ना० ब्रम्हस्वरूप-
स्थिती.

आत्मज्ञानी- सं० ना० १ आत्मस्वरूप
जाणनारा. २ वि० आत्मविद.

आत्मा- सं० ना० स्वस्वरूप.

आत्माश्रयता- सं० ना० आपला आप
णासच आश्रय त्याचें नांव.

आत्यंतिकप्रलय- सं० ना० विवेकप्र-
लय- निद्रा आणि मरण हे दोपिंडिंचे व क-
ल्प महाकल्प हे दोन ब्रम्हांडांचे मिळून प्र-
लयचार त्यांत जीवास मुक्तता नाही-या
स्तव हा पांचवा प्रलय जीवास मुक्तिकर
आहे-तो असा कीं पुन्हा जन्माचें मरावें
हें ज्यांत उरत नाही.

आथी- सं० अप० कि० आहे-ज्ञा० अ०
५ ओ० ४२.

आथीलपण- प्रा० ना० थोरपण-
भाग्य.

आदर्श- सं० ना० आरसा.

आदळपण- प्रा० ना० असमर्थपण
ज्ञा० अ० १३ ओ० १५१.

आदि- सं० वि० १ पहिलें-२ ना० उत्प-
त्ति समय.

आदिच- प्रा० धा० अव्य० स्वस्त्य अ
सतां- ज्ञा० अ० ८ ओ० ५९.

आदित्य- सं० ना० सूर्य.

आदित्याचें झाड- सं० अप० ना०
सूर्यफुलाचें झाड- ज्ञा० अ० १८ ओ०
८८६.

आदिपुरुष- सं० ना० श्रीभगवान्.

आदिबीज- सं० ना० प्रणव

आदिशक्ति- सं० ना० मायादेवी.

आदिशून्य- सं० ना० माया-ज्ञा०
अ० ७ ओ० २४.

आदेश- सं० ना० उपदेश.

आंदोलणे- प्रा० धा० ना० कंपित हो
णें- ज्ञा० अ० १ आ० १७०.

आद्य- सं० वि० १ आदि-२ ना० आ-
दिपुरुष.

आधार- सं० ना० १ आश्रय-२ आ-
धारचक्र.

आधारचक्र- सं० ना० षड्भुजांती
पहिलें जें गुदद्वारस्थित योगशास्त्रो-

क्तचक्रते.

आधि- सं० ना० १ मनोव्यथा- २ पाप

आंध्य- सं० ना० अंधःकार- ज्ञा० अ०

१६ ओ० १९९-२००.

आध्यास- सं० ना० तादात्म्य.

आन- सं० अप० वि० अन्य अथवा नि
राहें.

आनकदुंदुभि- सं० ना० रुष्ण पि-
तावसुदेव.

आनंद- सं० ना० सुखरूपता.

आनन- सं० ना० सुख.

आनंदभोग- सं० ना० सुषुप्ति सुख

आनंदवन- सं० ना० श्री काशीपुरी.

आनंदावभासभोग- सं० ना० तू
र्या अवस्थेचें सुख.

आनंदावाप्ति- सं० ना० आनंदप्राप्ती-
निरंकुशावृत्ति.

आनन- सं० अप० वि० अन्य अन्य अ
थवा वेगळें वेगळें.

आनिभ्रांत- सं० वि० यथार्थ.

आप- सं० ना० पाणी.

आप- सं० अप० सं० ना० १ आपण- २
वि० आपलें.

आपंगणें- प्रा० धा० ना० पोसणें.

आपगा- सं० ना० नदी.

आपणापाच- प्रा० अ० आपले ठायीं
ज्ञा० अ० ९ ओ० २०९

आपणपै- सं० अप० ना० आत्मस्वरू
प- ज्ञा० अ० ५ ओ० १०५.

आपपर- सं० वि० आपलें परकें.

आपा- सं० अप० ना० आप अथवा
पाणी- आग० पंचि० १ सं० १ ओ० २८.

आपाड- प्रा० वि० १ अत्युत्तम- विवे०
पू० प्र० १ ओ० १९- २१- २ अंतर- ज्ञा०
अ० १८ ओ० २७४.

आपाडु- प्रा० ना० अधिकपणा अथ
वा मोठेपणा- ज्ञा० अ० १३ ओ० ११३०.

आपादन- सं० ना० संपादन- ज्ञा०
अ० १७ ओ० ३८.

आपीआप- सं० अप० ना० १ आ
पला आपण- २ वि० आपो आप अथ
वा सहज.

आपूर्त- सं० अप० ना० पूर्त म्हणजे-
वापीतडागादिबांधणें.

आपैतें- प्रा० वि० ऐतें- ज्ञा० अ० ३
ओ० ४५.

आप्त- सं० ना० यथार्थ बोलणारा-
श्रीगुरू.

आफळणें- प्रा० धा० आपरणें.

आबळागोबळा- प्रा० ना० आपला
आपण- दा० द० ५ सं० ६ ओ० ५६.

आंबुरवा- प्रा० ना० गवसणी- ज्ञा०
अ० १७ ओ० १६२.

आभ- सं० अप० ना० प्रतिबिंब- आ
ग० पंचि० १ सं० २ ओ० ३४.

आभास- सं० ना० प्रतिबिंब.

आभाळ- सं० अप० ना० अभ्र.

आभोळा- प्रा० वि० अत्यंत भोळा.

ज्ञा० अ० ५ ओ० १६६.

आमय- सं० ना० रोग.

आमा- प्रा० ना० स्तन.

आमासा- प्रा० वि० अमळसा- वा-
क्य० ओ० ४६८३.

आमोद- सं० ना० सुवास.

आम्नाय- सं० ना० वेद.

आयणी- प्रा० ना० १ तत्त्वनिर्णये.

ऊहा- ज्ञा० अ० ६ ओ० १०-२ मन- ज्ञा०

अ० ६ ओ० ४९५-३ प्रसर- ज्ञा० अ०

७ ओ० ५-४ मत्त- ज्ञा० अ० ८ ओ०

१००-५ समुदाय- भा० अ० ४ ओ० २३

वाक्य० ओ० ११५८.

आयत- सं० वि० विस्तीर्ण.

आयतन- सं० ना० घर-स्त्राज.

आया- प्रा० ना० आकार- ज्ञा० अ०

७ ओ० ६८ भाग० अ० ३ ओ० ३२.

आयुर्वेद- सं० ना० वैद्यशास्त्र.

आर्य- सं० वि० श्रेष्ठ.

आर- प्रा० ना० अंकुर- ज्ञा० अ० १५ ओ०
७९.

आरज- सं० अप० वि० आर्य अथवा

श्रेष्ठ दा० द० २ स० १ ओ० २०.

आरंभकार्य- सं० ना० निमित्त उपादा

नादि अनेक कारणानीं ज्या कायचा आ

रंभ घडतो ते.

आरंभरंभेचा गौरव- सं० अप० ना०

केळीचा खांब ज्ञा० अ० ६ ओ० ४६२.

आरळ- प्रा० वि० मृदु रुक्मि० अ० ३

ओ० २६.

आरादणें- प्रा० धा० ना० अनुकूल

असणें- भा० अ० २ ओ० २३२.

आराम- सं० ना० बाग.

आरिरव- सं० अप० वि० आर्य.

आरुष- सं० अप० वि० आर्य.

आरोगणें- प्रा० धा० ना० भक्षण-

करणें- विवे० पू० प्र० ७ ओ० ७२-

अमृ० प्र० १ ओ० २०

आरोप- सं० ना० कल्पना- ज्ञा० अ०

१ ओ० ७१.

आलंब- सं० ना० अवलंबन.

आलय- सं० ना० घर.

आला- प्रा० ना० आगमन- अमृ०

प्र० १० ओ० २३

आलाप- सं० ना० भाषण.

आली- सं० ना० १ सरवी-२ पंक्ति.

आलोढणें- प्रा० धा० ना० पारंगत

होणें- हस्तगत करणें- भा० अ० ५-

ओ० ५७.

आवगणें- प्रा० धा० ना० आदोषणें

आवचितें- प्रा० वि०-अवचक- ज्ञा०

अ० १३ ओ० ५२७-५२८.

आवचित्य- प्रा० ना० सेवक- ज्ञा० अ०

१० ओ० ५२.

आवटणें- प्रा० धा० ना० उरणें-

आवडळ- प्रा० वि० साकल- दृश्य.

आवडें- प्रा० वि० भल्लें- ज्ञा० अ०

७ ओ० ११९.

आवर्त- सं० ना० भोंवरा.

आवरण- सं० ना० १ आछादन- २ जीवाच्या सत्तावस्थेंतील दुसरी अवस्था

आवरणशक्ति- सं० ना० आछादक शक्ति अथवा अविद्या.

आवरी- प्रा० ना० कारभारी- ज्ञा० अ० १३ ओ० २८.

आवसरी- प्रा० ना० मोह- ज्ञा० अ० ६ ओ० ७.

आवसा- सं० अप० ना० आमावास्या- अमृ० प्र० ४ ओ० १५.

आवांकणें- प्रा० क्रि० अव्य० आगत्यरूप.

आविष्कर- सं० अ० ना० प्रवेश- ज्ञा० अ० १६ ओ० २७७-२७८.

आवो- प्रा० ना० आकार अथवा शैल ज्ञा० अ० १ ओ० ३४- १ भा० अ० २ ओ० १८९.

आश- सं० अप० ना० आशा.

आशकडी- प्रा० ना० असंगतपणा- विरुद्धता- ज्ञा० अ० १६ ओ० ५.

आशंका- सं० ना० संशययुक्त प्रश्न.

आशय- सं० ना० हृद्गत अभिप्राय.

आशा- सं० ना० दिशा.

आशा- प्रा० ना० इच्छा.

आशी- सं० ना० आशिर्वाद.

आशु- सं० अव्य० सत्वर अथवा शीघ्र.

आश्रम- सं० ना० १ ब्रह्मचर्य- गृहस्थ

- वानप्रस्थ आणि सन्यास असे आश्रमतो. एकेक- २ स्थान

आश्लेषणें- प्रा० धा० ना० आलिंगणें ज्ञा० अ० १६ ओ० ३३३- ३३४.

आर्ष- सं० वि० १ छांदिष्ट- २ वोवडें विवे० पू० प्र० १ ओ० १६.

आस- सं० अप० ना० आशा अथवा इच्छा.

आसकें- प्रा० वि० सर्व- सगळें.

आसंघडी- प्रा० वि० अधस्तित- ज्ञा० अ० १३ ओ० ९६०.

आसन- सं० ना० पद्यादि आसन तें एकेक.

आसमसाहास- प्रा० वि० असंख्यात- ज्ञा० अ० ८ ओ० २४.

आसमास- प्रा० वि० पुष्कळ.

आसव- सं० ना० मद्य.

आसावणें- प्रा० धा० ना० विसावणें.

आसिवार- प्रा० ना० घोडा- भा० अ० ३ ओ० ९३.

आसुडणें- प्रा० धा० ना० ओढणें.

आसौस- प्रा० वि० १ गडद- ज्ञा० अ० १४ ओ० २४६- २ ना० इच्छा- ज्ञा० अ० १५ ओ० ६५.

आस्तरण- प्रा० ना० अंथरूण- वाक्य० ओ० ६९५.

आस्था- सं० ना० आकड.

आस्थान- सं० ना० सभा.

आस्पद- सं० ना० स्थान.

आस्य - सं० ना० मुख अथवा तोंड
आहाण - प्रा० वि० सर्वज्ञा० अ० १६
ओ० ३७५ - ३७६.

आहाळणें - प्रा० धा० ना० पोळणें.

आहारिसा - सं० अप० ना० आदर्श
अथवा आरसा० ज्ञा० अ० १० ओ० २८३.

आल्या - प्रा० ना० झळया अथवा झळा
- ज्वाळा - भा० अ० ३ ओ० १६०.

आळ - प्रा० ना० आरोप.

आळवण - प्रा० ना० विनवण.

आक्षेप - सं० ना० शंका - संशय.

आज्ञा - सं० ना० १ ऐश्वर्य - ज्ञा० अ० १०
ओ० ३०८ - ३०९ - २ वेद - अमृ० प्र० २
ओ० १.

आज्ञोत्तारण - सं० अप० ना० सशास्त्र
भाषण.

इ

इंगळ - सं० अप० ना० अंगार अथवा
निखारा.

इंगळी - सं० अप० ना० १ विणगी - २ विं
व्याची जाती

इछाशक्ति - सं० ना० सृष्टीहारी अ
शी जी इछाती.

इटिमिटी - प्रा० ना० इडा पिडा.

इडा - सं० ना० - १ इडा नाडी म्हणजे वा
मनासा पुर नाडी जिला चंद्र नाडी म्हणता

तली - २ वि० वाम अथवा डावी.

इदुरिया - प्रा० ना० सांजोन्या - रु
क्मि० अ० १४ ओ० ११९.

इतर - प्रा० वि० अन्य अथवा येर.

इतिश्री - सं० ना० ग्रंथ अध्यायादिकां
ची संपूर्णता अथवा समाप्ति दा० द०
१९ स० १ ओ० १९.

इदंता - सं० ना० - हें असा निर्देश - ज्ञा०
अ० १५ ओ० २६७

इदं वृत्ति - सं० ना० हें अशी वृत्ति अ
थवा मन उ० किंवा चित्त मन हेही शी
वृत्ति॥ प्रियादिक होती अहंकारें.

इंदिरा - सं० ना० लक्ष्मी.

इंदिरावर - सं० ना० विष्णु.

इंदिरावरभगिनी - सं० ना० पार्वती.

इंदीवर - सं० ना० कमल.

इंदु - सं० ना० चंद्र.

इंधन - सं० ना० सर्पण.

इभ - सं० ना० हत्ती.

इषत् - सं० वि० किंचित

इषु - सं० ना० बाण.

इसाळु - प्रा० ना० १ ब्रह्मराक्षस - २
भूत बाधा - ज्ञा० अ० १३ ओ० ५०१ -
५०२.

इसितव्य - सं० अप० ना० ईशाल - ज्ञा०
अ० १५ ओ० ५४५ - ५४७.

इह फल - सं० ना० ह्या लोकचें फळ.

इहा - सं० ना० इच्छा.

इहामुत्रफलभोगविराग - सं० ना०

साधन-चतुष्टयांतील ह्या लोकांचे वपरलो
कांचे फळभोगाविषयी वैराग्य असेंदु
सरे साधन

इक्षुदंड- सं० ना० ऊंस.

इंद्र- सं० ना० - स्वर्गातील देवांचारा-
जा त्याचें साधारण नांव-हे इंद्र एका ब्र-
म्ह दिवसांत स्वर्गामध्ये १४ होतात त्यां
चा नांवें १ यज्ञ २ रोचन ३ सत्यजीत
४ विशिख ५ विभू ६ मंत्रदुम ७ पुरं
दस्यस्तुत आहे ८ बळी दैत्यपुत्र होणा-
र ९ अद्भुत १० शंभु ११ वैधृति १२ अत
धामा १३ दिवस्पति १४ आणि शुचि
इंद्रफणी- सं० ना० इंद्र आणि शेष
२ मांजर व सर्प. दा० द० १५ सं० ५ ओ.

१.

इंद्रलोक- सं० ना० स्वर्ग-अथवा ब्र-
म्हसृष्टीच्या आंत जें इंद्राचें वातव्यस्था
न आहेत.

इंद्रावण- सं० अप० ना० इंद्र वारू
णी अथवा कडू कंवडळ.

इंद्रमा- सं० ना० समिध.

इंद्रा- सं० ना० यज्ञादिकर्म.

ई

ईश- सं० ना० ईश्वर.

ईशचैतन्य- सं० ना० सप्तचैतन्यां
तील आभास रूपी जीव न्यामक चैत-

न्यते अथवा ईश्वर.

ईशास्त्र- सं० ना० ईश्वरनिर्मित
सर्वते.

ईशान- सं० ना० १ पूर्वादि क्रमानें
आठव्या दिशेचा अधिकारी तो-२ ई-
श्वर.

ईशावास्य- सं० ना० कण्वशाखे
चें उपनिषत्.

ईश्वर- सं० ना० १ जगत्कर्ता-२ वि-
द्योपाधिभगवान.

ईषणा- सं० ना० इच्छा.

ईक्षणा- सं० ना० १ अवलोकन-२
सृष्टिकर्तृत्व हेतु.

उ

उकल- प्रा० ना० १ उमज-उमल
-२ क्रि० उलगड.

उकारमात्रा- सं० ना० प्रणवाची
दुसरी मात्रा.

उक्त- सं० धा० वि० सांगितलेले.

उरवका- प्रा० ना० भावार्थ-कर्तव्या
र्थ.

उरवर- प्रा० वि० खरबुडित-ज्ञा०

अ० १६ ओ० ९ - वाक्य० ओ० २३४६.

उरवरव- प्रा० ना० १ गुंताडा २ का-

र्य- ज्ञा० अ० १४ ओ० ३२५

उरवा- सं० अप० ना० प्रातःकाल

अथवा उषःकाल-ज्ञा० अ० ७ ओ० १३१

ज्ञा० अ० १५ ओ० १११

उरवाळ- प्रा० ना० उलार अथवा वां
तीचें औषध-द० द० ३ स० ७ ओ० ३३

उरिवता- प्रा० वि० १ उदासीन-ज्ञा०
अ० १३ ओ० ३४ - २ ना० वारसरू-ज्ञा०

अ० १३ ओ० ५९३ - भा० अ० ९ ओ० २५५

उरिवते- प्रा० वि० १ अवघे-ज्ञा० अ०
१ ओ० ३३५ - २ उक्ते-भा० अ० २३

ओ० ७०८

उरिवविरवी- प्रा० ना० होय नव्हे कर
णें ज्ञा० अ० १३ ओ० ६६ ज्ञा० अ० १७

ओ० ३९

उरवी- प्रा० ना० १ उरवणीस येणें अ-
थवा मरगळ-ज्ञा० अ० १३ ओ० ५३०

२ धातु० ना० बोलणें-आग० पंचि० ५

स० २ ओ० २७ - ३ वि० बाव अथवा व्य-
र्थ-ज्ञा० अ० २ ओ० ६५

उरवीऐसैं- प्रा० वि० १ मरगळलेलें-
२ अनित्य-ज्ञा० अ० १५ ओ० १४३

उरवीहोणें- प्रा० धा० ना० थकणें-नि-
मणें-ज्ञा० अ० १३ ओ० ११३९

उगड- प्रा० ना० उधार-ज्ञा० अ० ३
ओ० १४७ भा० अ० १७ ओ० २२७

उगंड- प्रा० ना० उगड

उगडणें- प्रा० धा० ना० विसरणें-भा०
अ० ९ ओ० ४५५

उगलें- प्रा० वि० उगें-व्यर्थ वाक्य०
ओ० १७६८

उगवणें- प्रा० धा० ना० उकलणें-उ-
लगडणें-

उगळणें- प्रा० धा० ना० ओकणें-अ-
मृ० प्र० १ ओ० ३

उगाणनें- प्रा० धा० ना० अर्पण क-
रणें-ज्ञा० अ० ९ ओ० ४०४

उगाणावा- प्रा० ना० लूस-भा० अ० १
ओ० २०९

उगाणा- प्रा० ना० १ गणना-ज्ञा०
अ० ७ ओ० १२९ - २ अनुभव-ज्ञा०

अ० ११ ओ० ७१ - ज्ञा० अ० १३ ओ०
८५ - ३ उपदेश-ज्ञा० अ० १३ ओ० ११४४

भा० अ० १७ ओ० २२९ - ४ चवअथ-
वा रुचि-अमृ० प्र० ६ ओ० ९०५ ना

गवण-भा० अ० ४ ओ० ७८ - भा० अ०
२३ ओ० ६५९

उगाणें- प्रा० ना० अगाध अनुभव-
ज्ञा० अ० ७ ओ० १९८

उगाळ- प्रा० ना० चावलेला विडा-
ज्ञा० अ० १३ ओ० ४१९ - ४२०

उचंबळणें- प्रा० धा० ना० उचमळ-
णें-हेलकावणें-विवे० पू० प्र० १ ओ०
४१

उचंबळा- प्रा० ना० हर्ष-ज्ञा० अ०
७ ओ० ११७

उचित-सं० वि० योग्य

उंचवृत्ति-सं० ना० मार्गतील क-
णवेंचण्यानें निर्वाह करून राहाणें
अशी वृत्ति

उच्छिष्टचांडाली- सं० ना० एकसु
द्रदेवता आहे.

उजरी- प्रा० ना० स्वस्थता-ज्ञा० अ०
६ ओ० १७-१९०-२ उत्कर्ष-ज्ञा० अ०
१४ ओ० ३९१.

उजवण- प्रा० ना० विवाह.

उजाळ- सं० अप० वि० १ उजळ-श्वे
तकिंवा पांढरें- अमृ० प्र० ५ ओ० ३

२ ना० प्रकाश-नावलौकीक-ज्ञा० अ०
१६ ओ० ३५७-३५८.

उजिली- प्रा० ना० आग दी-ज्ञा० अ०
११ ओ० ३४२.

उजितें- प्रा० ना० पेट-ज्ञा० अ० ८
ओ० २१३.

उजिरी- प्रा० ना० रीत-ज्ञा० अ० १६
ओ० २७०-२७१.

उजिवण- प्रा० ना० सार्थक-ज्ञा०
अ० १० ओ० १४७.

उजीगरा- प्रा० ना० जागरण-ज्ञा०
अ० ६ ओ० २२१.

उजीरपण- प्रा० ना० सरलत्व.

उजू- प्रा० वि० १ नीट-२ अनुकूल
ज्ञा० अ० १७ ओ० ३८

उज्जीवन- सं० ना० भोगसाधन

उरंक- प्रा० वि०-उथळ दिवे० प्र०
१ ओ० ८४.

उरकणें- प्रा० धा० ना० वेगळें पडणें

उरज- सं० ना० पर्णशाळा.

उरणें- प्रा० ना० १ उरणपदार्थ २

धा० ना० पासणें अथवा चोळणें.

उटी- प्रा० ना० १ महारम्य-भा० अ० ११

ओ० ७४६-२ चंदनलेप- ॥ अंगीचंद
नाची उटी ॥ केशरकस्तूरीलला रीं ॥

उटीउतरणें- प्रा० धा० ना० महत्पदा
पासून झड होणें-ज्ञा० अ० ९ ओ० ३२८

उठाउठी- प्रा० कि० अव्य० सत्वर
-सत्कर.

उठाण- प्रा० ना० उथ्यान.

उडगण- सं० अप० ना० उडुगण अ
थवा नक्षत्रें.

उडंगु- प्रा० ना० उडंग अथवा वास-
भा० अ० ४ ओ० २७८.

उडण- प्रा० ना० किडी अ० अळी. भा०
अ० ५ ओ० ९३.

उडवा- प्रा० ना० रास अथवा रीग
ज्ञा० अ० १० ओ० ७२५.

उंडी- प्रा० ना० नैवेद्य-बली-ज्ञा०
अ० १७ ओ० ९७.

उडुप- सं० ना० १ नौका-२ चंद्र.

उडुयान- सं० ना० हृदयस्थान अ
थवा अनाहतचक्र.

उणीव- प्रा० ना० न्यूनता-

उणें- प्रा० ना० १ धिक्जिणें-ज्ञा०
अ० ११ ओ० ३७-२ वि० न्यून.

उतरणें- प्रा० धा० ना० उतरणें-भा०
अ० १२ ओ० १७५.

उतान्ही- प्रा० ना० इछा अथवा आ
वड-ज्ञा० अ० १३ ओ० १६६-ज्ञा० अ० १७

ओ० १६३.

उत्कट- सं० वि० १ अत्यंत- सा० अ०

१४ ओ० १०० - २ उत्कृष्ट- भा० अ० ४ ओ०

१७.

उत्कंठा- सं० ना० उत्सुकता अथवा आ

वड- कलकल.

उत्क्रांत- सं० वि० उठलेले अथवा उद्भू

वलेले.

उत्तरा- सं० ना० अभिमन्युस्त्री अथ

वा परिक्षिप्ता माता.

उत्तरारणी- सं० ना० अग्नि मंथनक

रण्याची खालची अरणी.

उत्तरीय- सं० ना० उपवस्त्र.

उत्तीर्ण- सं० क्रि० अ० उत्तरार्द्ध- २ कि

रणमुक्त.

उत्पवन- सं० ना० उड्डान.

उत्प्रेक्षा- सं० ना० १ कोणे एके वास्त

विक अर्थावर कल्पित अर्थाने साध

र्म्य करणे तिचे नांव उदाह० अंधका-

शबर हा अंधकार नव्हे तर चक्रवाकवि

रहानलाग्निधूमहोय जसे ॥ जो अंबरी

उफळलां खुर लागलाहे ॥ तो चंद्रमानि

जतनू वरीडागिलाहे ॥ ही उत्प्रेक्षा- २ यु

क्ति.

उत्संक- सं० अप० वि० उत्सृंखल अ

थवा उतावळ.

उत्संखल- सं० अप० वि० उतावळ भा

अ० ५ ओ० २१७.

उत्संगी- सं० शब्द० अव्य० सन्निधान

सा० अ० ९ ओ० ४७६ - भा० अ० २ ओ०

४५.

उथळणे- प्रा० धा० ना० उसळणे.

उथ्यान- सं० ना० परावर्तन- उग

वणी- पतन.

उदग्र- सं० वि० उच्चाग्र.

उदंड- सं० वि० बहुत.

उदाधि- सं० भा० समुद्र.

उदर- सं० ना० पोद.

उदरभर- सं० वि० पोदभर.

उदश्रु- सं० ना० १ उणारा- २ वि०

सुडा.

उदळणे- प्रा० धा० ना० उसळणे.

अमृ० प्र० ९ ओ० ५६

उदान- सं० ना० पंच प्राणातील कं

ठस्थित तिसरा वायु.

उदावाद- प्रा० वि० उघडे- उघड

अथवा प्रकट- सा० अ० १३ ओ० १०५

उदित- सं० वि० १ उदय पावलेले-

२ उत्कंठित.

उदिते- सं० अप० वि० चढते- सा० अ०

१० ओ० ११५.

उदीपणे- सं० अप० धा० ना० उदेणे

अथवा उगवणे.

उदी- सं० अप० ना० उदय- अमृ०

प्र० २ ओ० ४४.

उद्गार- सं० ना० शब्द.

उद्घोष- सं० ना० गर्जना.

उद्बोध- सं० ना० जागृती.

उद्भट- सं० वि० प्रसिद्ध.
 उद्भव- सं० ना० उत्पत्ति.
 उद्यत- सं० अप० वि० उद्युक्त.
 उद्यान- सं० ना० वाग.
 उद्योत्कार- सं० अप० ना० उदयकरणा
 सा.
 उद्योत्कार- सं० अप० ना० उदयकर्ता.
 उद्वेक- सं० ना० अधिकता.
 उद्वेग- सं० अप० वि० उद्वेग अथवा
 ओस.
 उद्वेग- सं० ना० उद्वेगपणा.
 उधणी- प्रा० ना० धारे अथवा गवाक्ष
 शा० अ० १६ ओ० २९३-२९४.
 उधमणे- प्रा० धा० ना० बुडबुडे येणें.
 उधवणी- प्रा० ना० उधणी.
 उधवणें- प्रा० धा० उधवणें अथवा
 वरणें- शा० अ० ७ ओ० ८७-भा०
 अ० २ ओ० १०६.
 उधाडणें- प्रा० धा० ना० प्रकरणें- शा०
 अ० ११ ओ० ४५३.
 उध्दट- सं० अप० वि० दांडगा.
 उध्दत- सं० वि० उध्दट.
 उनीट- सं० अप० ना० जागृति शा०
 अ० १२ ओ० ६४.
 उन्नति- सं० ना० अधिक्य अथवा
 वृद्धि- वर्चस्व.

उन्मत्तद्रव्य- सं० ना० मद्यादिपदार्थ.
 उन्मनि- सं० ना० मनाचें लीनत्व होतें
 अशी पांचवी अवस्थाती.
 उन्मिष्य- सं० अप० ना० लक्ष्मण-
 स्त्री ऊर्मिला.
 उन्मीलन- सं० ना० उघडणें.
 उन्मेष- सं० अप० ना० उन्मेष.
 उन्मेष- सं० ना० १ ज्ञान-२ शास्त्र.
 उन्मेषवृत्ति- सं० ना० परावाचारू
 पतिर्विकल्प स्फुरण अथवा अंतःक
 रणवृत्ति.
 उपकंठी- सं० शास्त्र० अव्य० जवळ
 शा० अ० १२ ओ० ३५.
 उपकरण- सं० ना० उपसाहित्य-
 उपसाधन.
 उपकरणें- सं० अप० धा० ना० से
 वाकरणें.
 उपक्रम- सं० ना० आरंभ अथवा
 उत्पत्ती.
 उपखणें- प्रा० धा० ना० उगेच बस
 णें.
 उपरवा- प्रा० ना० १ श्रम-शा० अ०
 ८ ओ० ११५-२ खर्च-शा० अ० १८
 ओ० ६५३-३ क्रि० अव्य० व्रथा-
 शा० अ० ११ ओ० ९५-४ वि० निर
 र्थक.
 उपगणें- प्रा० धा० उवगणें अथवा
 कंटाळणें.
 उपचार- सं० ना० गौरव.

उपडु- प्रा० ना० जागरण.
 उपंढर- प्रा० ना० दोंग उघडकी- अ
 व्यवस्था- दा० द० २ सं० १० ओ० ३७.
 उपणें- प्रा० वि० उपयोगी- सा० अ० १८
 ओ० ११४७.
 उपतिष्ठणें- सं० अप० धा० ना० मनां
 तविंशणें.
 उपदिष्ट- सं० ना० १ महावाक्य अथ
 वा गायत्री- २ धा० वि० उपदेशिलेलें.
 उपनणें- प्रा० धा० ना० उपजणें- सा०
 अ० १ ओ० २१५.
 उपनयन- सं० ना० व्रतबंध.
 उपनिषत्- सं० ना० वेदांत ज्याच्या
 रवा आहेत त्या प्रति शार्वेतील ओ वा-
 स्तवीक मथितार्थ तो ज्यांत सांगितला
 आहे ते.
 उपपत्ति- सं० ना० दृष्टांत- युक्ति-
 कारण.
 उपप्राण- सं० ना० १ नाग- २ कुर्म-
 ३ रुकल- ४ देवदत्त- ५ धनंजय-
 असें जे शरीरस्थ प्रांच उपवायुते.
 उपमणें- प्रा० धा० ना० उडणें-
 उपमर्द- सं० ना० निरास- निराकरण
 उपमिणें- सं० अप० धा० ना० तुळणें
 उपयम- सं० ना० विवाह.
 उपरति- सं० ना० विषय निवृत्ति-
 वैराग्य.
 उपरतें- प्रा० वि० १ वरलें- २ ना० वि-
 चार- सा० अ० १८ ओ० ७२८.

उपरम- सं० ना० शांति.
 उपराग- सं० ना० ग्रहण उ० चंद्रा
 सिलागतिकळा उपराग होतो.
 उपराळा- प्रा० ना० अधिक्य- सं०
 ओ० १८४१.
 उपरी- प्रा० ना० १ माडी- २ कि० अ
 व्य० वर.
 उपरें- प्रा० ना० अधिकता.
 उपरोध- सं० ना० आग्रह- हट-
 सा० अ० ११ ओ० ७९.
 उपरोधिक- सं० वि० व्याजस्तुत-
 वाक्य- ओ० ५३३.
 उपल- सं० ना० दगड.
 उपलउ- प्रा० ना० स्पष्टीकरण- सा०
 अ० १४ ओ० ८६.
 उपलब्धि- सं० ना० १ प्राप्ति- २ स्प-
 ष्टता.
 उपलभें- सं० अप० ना० उपलभि
 उपलवण- प्रा० ना० १ वर्णन- विवे-
 पू० प्र० १ ओ० १८- २ शोभा- अमृ० प्र०
 १ ओ० ८.
 उपलवणी- प्रा० ना० वर्णना- सा०
 अ० १३ ओ० ८५४.
 उपलवणें- प्रा० धा० ना० व्यक्तक-
 रणें- सा० अ० ११ ओ० २२३.
 उपलविजणें- प्रा० धा० ना० सां-
 गणें- सा० अ० १५ ओ० ४४.
 उपलाण- प्रा० ना० घोडा- सा० अ०
 १८ ओ० ४६४.

उपवटणें- प्रा० धा० ना० जागें होणें.

उपवर- सं० वि० विवाह योग्य.

उपशम- सं० ना० लय- सा० अ०८

ओ०३७.

उपसर्ग- सं० ना० उपद्रव- विघ्न.

उपसर्पण- सं० ना० सांनिध्य- भा०

अ०९ ओ०२७.

उपसंहार- सं० ना० लय अथवा-

समाप्ति.

उपरुच- सं० ना० मैथुन द्वार शृंच

कर्मेन्द्रियांतील चवथें इंद्रिय.

उपसाहणें- सं० अप० धा० ना० क्ष

माकरणें.

उपहास- सं० ना० थट्टा.

उपहित- सं० वि० उपाधियुक्त.

उपहिता- सं० ना० अंबवण अथ-

वा अंबोण. सा० अ०१७ ओ०१५४

उपाइणें- प्रा० धा० ना० १ आरंभणें

सा० अ०१० ओ०४० - २ अकस्मात

मिलणें- सा० अ०१० ओ०१३२.

उपाइलें- प्रा० वि० १ उत्कृष्ट- सा०

अ०५ ओ०१०८ - २ आवडतें- सा० अ०

१३ ओ० ७८९. - ३ प्रशस्त अथवा मो-

ठें- सा० अ०८ ओ०१३३.

उपांग- सं० ना० - १ उपसाहित्य-

सा० अ०१० ओ०१० - २ उपशास्त्रमू-

णजे न्याय- पूर्वोत्तरमी मांसा- पुराणें

व धर्मशास्त्र. हे चार भाग यांच्या समु-

चयाचें नाव.

उपादानकारण- सं० ना० ज्या कार-

णांत कार्याची उत्पत्ति स्थितिलय असू

न ज्यास निमित्त कारणापेक्षा असत्ये

त्याद्रव्याचें नाव जशी घट उपादान का-

रण मृत्तिका.

उपाधि- सं० ना० १ माया- २ मन

- ३ विकार- आठ पंचि० १ स० २ ओ०

४०.

उपानह- सं० ना० चर्मजोडा.

उपायन- सं० ना० अर्पण परार्थ.

उपार- सं० अप० ना० उपाय- भा०

अ०५ ओ०५६२.

उपाव- सं० अप० ना० उपाय.

उपासणें- सं० अप० धा० ना० प्रा

र्थणें अथवा विनवणें.

उपासनाकांड- सं० ना० त्रिकां

ड वेदांतील चित्तरक्षेय हेतु दुसरें

कांडतें.

उपास्ति- सं० ना० उपासना अथ

वा भक्ति.

उपेग- सं० अप० ना० १ उपयोग- २

प्रयोजन- अमृ० प्र०६ ओ०१

उपेगु- सं० अप० ना० उपयोग- क

ळ

उपेणें- प्रा० ना० विश्रांति स्थान.

उपेक्षा- सं० ना० त्याग.

उपोह्यात- सं० ना० बोलायाचा

अर्थ मनांत ठेवून संक्षेपतः

अन्य प्रकारें जो त्या अर्थाचा प्रस्ताव

तो.

उपौडु- प्रा० ना० जागृति-ज्ञा० अ०

१५ ओ० २६५.

उफरवणें- प्रा० धा० ना० रिक्त होणें-

ज्ञा० अ० १३ ओ० ६६५.

उफरवा- प्रा० ना० उपसा अथवा ना

श. अमृ० प्र० २ ओ० ५५.

उफळणें- प्रा० धा० ना० उडणें.

उफळणें- प्रा० धा० ना० उसळणें

उबग- प्रा० ना० कंटाळा अथवा त्रा

स. वाक्य० ओ० ५२५-ज्ञा० अ० ११

ओ० ६५३.

उबडुण- प्रा० ना० कर्मोद्भव.

उबडें- प्रा० वि० उपडें अथवा पालथें.

उबाळ- प्रा० ना० १ दांस-२ षोष अथ

वा गर्जना.

उभ- सं० अप० ना० उभारणी अथवा

उत्पत्ति.

उभग- प्रा० ना० उबग अथवा त्रास.

उभज- प्रा० ना० १ संतोष-२ दुःख

ज्ञा० अ० १४ ओ० ३२९

उभरु- प्रा० ना० १ सरा-ज्ञा० अ० ७

ओ० ६९-२ उमाळा-भा० अ० १४ ओ०

३२६-३ गहिवर-दा० द० ३ स० ५-

ओ० ६.

उभय- सं० वि० दोघे-दोन-दोन्ही.

उभयता- सं० वि० उभय.

उभला- प्रा० ना० दारवंग-ज्ञा० अ०

१३ ओ० ७००.

उभळी- प्रा० ना० खोकला-भा० अ०

९ ओ० २७०.

उभारा- प्रा० ना० स्थिरता-ज्ञा० अ०

६ ओ० २२९.

उभास- प्रा० धा० दिसणें.

उभेय- प्रा० वि० जिवंत-ज्ञा० अ० ८

ओ० ६३.

उमगणें- प्रा० धा० ना० परिस्फुर हो

णें.

उमच- प्रा० ना० कृतज्ञता-ज्ञा० अ०

१७ ओ० २७७-२७८.

उमरडणें- प्रा० धा० ना० त्याग क

रणें-ज्ञा० अ० ९ ओ० २०७.

उमस- प्रा० ना० १ उद्भव-ज्ञा० अ०

२ ओ० ६९-सदा० ओ० ९६२-२

विस्तार-ज्ञा० अ० १५ ओ० १०९.

उमा- सं० ना० पार्वती.

उमाणनें- प्रा० धा० ना० मोजणें.

उमाणा- प्रा० ना० माप.

उमावर- सं० ना० शिव.

उमाळा- प्रा० ना० १ लोट अथवा

हुंडका-२ आकार-ज्ञा० अ० ११ ओ०

३६५.

उरकणें- प्रा० धा० ना० संपणें अ

थवा आरोपणें

उरग- सं० ना० सर्प.

उरण- सं० ना० मेंढा, बकरा.

उरवी- सं० अप० ना० पृथ्वी.

उराउरी- प्रा० क्रि० अन्य० झटूक

र-ज्ञा० अ० ११ ओ० ३६.

उरी- प्रा० ना० गव अथवा स्थिति.

उरोज-सं० ना० स्तन.

उलथणें- प्रा० धा० ना० पालरणें-अ
मृ० प्र० १ ओ० २.

उलथा- प्रा० ना० संस्कार-उसा
विवे० उ० प्र० ९ ओ० ३१.

उलार- प्रा० ना० वांती.

उलूक- सं० ना० युवक.

उल्कापात- सं० ना० नक्षत्रपात.

उल्लासणें- सं० अप० धा० ना० वाद
णें.

उल्लाळ- प्रा० ना० १ अधिक्य. २ भा
रतीभा० अ० २ ओ० ५१६.

उल्लाळ- प्रा० ना० उडी उ० ॥ लवणा
ची मासोळी जिवनीं घेये उल्लाळा ॥

उल्हाटयंत्र- सं० ना० शीतोफ-२ गर
नाळ.

उल्हाटशक्ति- सं० ना० कुंडलिनी.

उल्हास- सं० ना० आनंद.

उवाडणे- प्रा० धा० ना० १ प्रसन्न हो
णें- ज्ञा० अ० ५ ओ० १६२-२ पसर.

णें- ज्ञा० अ० ६ ओ० २१५.

उवाडला- प्रा० ना० अभिप्राय-ज्ञा०
अ० ५ ओ० १४३.

उवावो- प्रा० ना० १ उवाव अथवा प्र
सर-ज्ञा० अ० ६ ओ० ४१६-२ प्राक-

त्य-ज्ञा० अ० १६ ओ० ९-ज्ञा० अ० १७
ओ० १०.

उवेढा- प्रा० ना० परचक्रपराभव
ज्ञा० अ० ११ ओ० ३८७.

उर्वरीत- सं० अप० ना० अवशिष्ट.

उर्वी- सं० अप० ना० ऊर्वी अथवा
पृथ्वी.

उर्वीगर्भरत्न- सं० अप० ना० ऊ
र्वीगर्भरत्न म्हणजे सीता.

उशाना- सं० ना० शुक्राचार्य.

उष्टर- सं० अप० ना० उष्ट्र अथवा
उंट.

उष्णवास- सं० ना० पंचाग्निसाध
नवास.

उष्णांशु- सं० ना० सूर्य.

उष्णीष- सं० ना० पागोटें.

उसणाघाई- प्रा० अव्य० समो.
रासमोर-ज्ञा० अ० २ ओ० १९०.

उसंतु- प्रा० ना० उसंत अथवा वि
सांवा- भा० अ० ३ ओ० १३३ वाक्य०
ओ० २७९.

उससा- प्रा० ना० सुख-ज्ञा० अ०
१६ ओ० ४१४-४१५.

उसिदें- सं० अप० वि० उच्छिष्ट-
अमृ० प्र० २ ओ० १५.

उसीतजाणें- प्रा० धा० ना० मा
नेत घांस अडकणें-दा० द० ३ स०
५ ओ० ३३.

उड्ड- सं० अप० ना० ऊड म्हणजे
तर्क अथवा कल्पना- भा० अ० २३
ओ० २२७.

उहापोहा- सं० अप० ना० होयन
बे करणें- जा० अ० ६ ओ० ८९

उळ- प्रा० ना० फूल- अमृ० प्र० ४
ओ० ८.

उळगी- प्रा० ना० विगार- जा० अ०
१८ ओ० ४५८.

उळीग- प्रा० ना० कार्य- जा० अ०
१३ ओ० ४१९- ४२०.

उळिगा- प्रा० ना० भोंवत्याच्यागर
गराग सारखें सेवे साठीं हिंडणें- जा०
अ० १७ ओ० २०१.

ऊ

ऊणखूण- प्रा० ना० वाराघाट.

ऊर्णनाभी- सं० ना० कौंतीण.

ऊर्ध्वमूल- सं० ना० १ देह- २ प्र
पंच.

ऊर्ध्वरेता- सं० ना० ब्रम्हचारी.

ऊन- सं० वि० उणें- न्यून- उष्ण.

ऊर्मी- सं० ना० मनाचे तेंरंग.

ऊरु- सं० ना० मांडी.

ऊर्वरीत- सं० ना० १ अवधिशेष

वस्तु०- २ वि० अवशिष्ट.

ऊर्वी- सं० ना० पृथ्वी.

ऊर्वीगर्भरत्न- सं० ना० सीता.

ऊहु- सं० अप० ना० ऊह अथवा
तर्क.

ऊहापोह- सं० ना० विचारयुक्त
योजना.

ऊळ- प्रा० ना० फूल.

ऋ

ऋषभदेव- सं० ना० भरतरा
जाचापिता.

ऋषि- सं० ना० तपस्वी.

ऋक्ष- सं० ना० मानव जातीअ
स्वल.

ऋक्षपति- सं० ना० जांबुवंत

ऋक्षराज- सं० ना० ऋक्षपति.

ए

एकचितारें- प्रा० ना० एकादेहें
च.

एकतुकें- सं० अप० श० अव्य०
समान- सारखें- जा० अ० ७ ओ०

२५.

एकदेशी- सं० वि० अल्प.

एकबग- प्रा० ना० एकप्रकार-

जा० अ० ११ ओ० ४०४.

एकमुरव- सं० क्रि० अ० सत्सु

ख- भा० अ० १ ओ० १५१.

एकमोहरें- प्रा० क्रि० अव्य० एक

ब्र-ज्ञा० अ०१० ओ०२५२-२५३.
एकरस- सं० ना० परब्रम्ह० अमृ०
प्र०१ ओ०९.

एकलाधी- सं० अप० ना० एकबु
धित्व मृणने एक रूपता.

एकले- प्रा० वि० सामर्थ्यहीन-ज्ञा०
अ०१० ओ०३०९-३१०.

एकवंकिया- सं० अप० ना० एका
कारता- ज्ञा० अ०६ ओ०३९६.

एकवंकी- सं० अप० ना० तादात्म्य
ज्ञा० अ०८ ओ०१३६.

एकवंके- सं० अप० ना० साररवेप
ण- ज्ञा० अ०१५ ओ०५७१.

एकवट- सं० अप० ना० एकत्व-ए
कवटता.

एकवळा- सं० अप० ना० एकोप-
ज्ञा० अ०११ ओ०५.

एकवाक्य- सं० ना० एकवाक्यता.

एकविरा- सं० ना० रेणुकानामक-
देवी.

एकवेळु- सं० अप० ना० मरण-ज्ञा०
अ०९ ओ०२०६.

एकसरणें- सं० अप० धा० ना० अ
नुसरणें- ज्ञा० अ०१३ ओ०६०६.

एकसरा- सं० अप० अव्य०१ एका
एकी-२ एकाकी अथवा एकटा-दा०
द०२ स०१ ओ०२१.

एकसार- सं० ना० अनन्यभक्त
ज्ञा० अ०५ ओ०४.

एकसारांश- सं० ना० एकसार-
एकाएकी- सं० अप० वि० एकाकी
अथवा निःसंग-भा० अ०१ ओ०
४३.

एकांतर- सं० ना० एकादिसा आ
उपणा- धारणें पारणें ज्ञा० अ०१७
ओ०३६३-३६४.

एकायतनु- सं० अ० ना० एकाय
तन अथवा अधिष्ठानब्रम्ह-ज्ञा०
अ०६ ओ०१३०.

एकावळी- सं० अप० ना० एकेरा
हण.

एकाक्ष- सं० ना० दैत्यगुरुशुक्र
तो-२ कावळा.

एकीहळा- सं० अप० अव्य० अक
स्मात्.

एण- सं० ना० हरिण-मृग.

एणांक- सं० ना० चंद्र.

एणाक्षी- सं० वि० मृगनयना.

एन- सं० ना० पाप.

एर- प्रा० ना० येर-अन्य.

ऐ

ऐक्यभाव- सं० ना० ब्रम्हभाव.

ऐणी- प्रा० ना० ब्रम्हप्राप्तीची इ
छा-विवे० पू० प्र०१ ओ०८०.

ऐतरेय- सं० ना० अभ्वलायनशा

रेच्या उपनिषदाचें नाव.
 ऐतें- प्रा० ना० आइती- हाशदूपाहा.
 ऐना- सं० अप० ना० अयनकशदूपाहा.
 ऐरिणी- प्रा० ना० लग्नांतील झाल-रु
 किम० अ० १६ ओ० १५५.
 ऐश्वर्ययोग- सं० ना० माया योग ज्ञा
 अ० ९ ओ० १२.
 ऐहिक- सं० वि० इहलोक संबंधी.

ओ-औ.

ओक- सं० ना० घर-स्थान-शरीर.
 ओरवटें- प्रा० वि० वाईट.
 ओगर- प्रा० ना० वादपी.
 ओगरणें- प्रा० धा० ना० वाटणें.
 ओगराळें- प्रा० ना० वाटणपात्र.
 ओंगळ- सं० अप० वि० घाणेर-अ
 मंगळ.
 ओटंगण- प्रा० ना० १ गिर्दी-२ लो
 उ.
 ओडण- प्रा० ना० ढाल.
 ओतप्रोत- सं० वि० सबराभरीत.
 ओदन- सं० ना० भात.
 ओपणें- प्रा० धा० ना० देणें.
 ओलांडा- प्रा० ना० १ उपदंश अथवा
 गरमीरोग- २ ओलांड याचा विकार.
 ओसंग- प्रा० ना० मांडी.
 ओसंडणें- प्रा० धा० ना० राकणें.

औट- प्रा० वि० साडेतीन संख्या.
 औरपीठ- सं० ना० द्विदल अग्नि
 चक्रावरील. योगशास्त्रोक्त स्थान
 तें.
 औतानपादीय- सं० अप० ना० ध्रु
 व.
 औदुंबर- सं० अप० ना० उदुंबर
 वृक्ष.
 औधत्य- सं० ना० उध्दपण.
 और्ध्वदैहिक- सं० ना० उत्तरक्रि
 या- २ वि० उत्तरक्रिया संबंधिक.
 औरस- सं० वि० स्वीय.

क

ककारांत- सं० ना० सुषुम्नाना-
 डी-ज्ञा० अ० १२ ओ० ५२.
 ककारादिठकारांत- सं० वि०
 क प्राप्सून ठपर्यंत वर्ण युक्त-भा०
 अ० १२ ओ० ३३९.
 कंगळ- प्रा० ना० घोड्याची कलगी
 रुक्मि० अ० ८ ओ० १५.
 कच- सं० ना० १ केश-२ गृहस्पती
 चापुतण्या.
 कचरट- प्रा० वि० हलकर-दा० द०
 ११ स० ५ ओ० २१.
 कचार- प्रा० ना० १ खटपट आ०
 पं० १ स० ३ ओ० ५० - २ सांकड अ

थवा संकोच- स० ओ० ७३८.

कंचुक- सं० ना० अंगरखा.

कंचुकी- सं० ना० चोळी.

कछ- प्रा० ना० कांसव.

कंज- सं० ना० कमल.

कंज कन्या- सं० ना० सरस्वती.

कर- प्रा० ना० प्रारब्ध- सा० अ० १३

ओ० ५३९-५४०.

करक- सं० ना० सैन्य.

करकर- प्रा० ना० कर अथवा प्रा
रब्ध.

करकटा- प्रा० संबो० हे प्रारब्धा.

कटा- प्रा० संबो० हे करकटा- भा०
अ० २३ ओ० ४०९.

कटायी- सं० अप० ना० कटाह अ
थवा कटई.

कटाव- सं० अप० ना० १ कटाह-
२ कवितेचि एक जाती.

कटाक्ष- सं० ना० नेत्रकोण दृष्टीनें-
अवलोकन.

कटिरव- सं० अप० ना० सिंह.

कठ- सं० ना० कठवल्ली नामक रु
ष्णयजुचें उपनिषत्.

कंठणों- प्रा० धा० ना० क्रमणों.

कठोर- सं० वि० कठिण- निर्दय.

कटतरणों- प्रा० धा० ना० खडत
रणों अथवा अंगीं भेदणों- भा० अ० ११

ओ० १५०.

कडवसा- प्रा० ना० भिंवई अथवा

भोंवई- सा० अ० ११ ओ० ३६४.

कंडवसा- प्रा० क्रि० अ० एकीकडे
सा० अ० १५ ओ० ३१३.

कडवसें- प्रा० ना० अंधारें- सा०
अ० ७ ओ० ११२.

कडवें- प्रा० वि० कडू- क्रूर अथवा
दुष्ट.

कडस- प्रा० ना० विचार- सा० अ०
१६ ओ० १५३-१५४.

कडसणी- प्रा० ना० विचार- सा० अ०
६ ओ० ८५- सा० अ० ८ ओ० १७४- वि
वे० पू० प्र० १ ओ० ४३.

कडसणें- प्रा० धा० ना० १ सावध
करणें- सा० अ० ६ ओ० २७- २ कसीं
लावणें- अमृ० प्र० २ ओ० ५- ३ घुस
ळणें- सा० अ० २ ओ० १२९.

कडाड- प्रा० वि० जाणता अथवा
पटलेला- सा० अ० ११ ओ० ९७.

कडाडगहीस- प्रा० वि० पदतमू
र्ख अथवा अविचारी.

कडियाळी- प्रा० ना० माळ- हार
अथवा जाळी- सा० अ० ९ ओ० ५२९
सा० अ० ११ ओ० ३१७.

कणव- प्रा० ना० दया अथवा रूपा
भा० अ० १ ओ० ३७.

कणवाळू- प्रा० वि० कृपाळू- दया
ळू.

कणिका- प्रा० ना० कण अथवा र
ज- भा० अ० १ ओ० ३२.

कर्णधार- सं० ना० नावाडी.
 कर्णमात्रा- सं० ना० कर्णभूषण.
 कर्णिका- सं० ना० कमल मध्यभा
 ग.
 कतबा- प्रा० ना० रोखा.
 कर्त्ता- सं० ना० १ करणारा- २ विज्ञा
 नमय कोश.
 कर्तृतंत्र- सं० वि० ध्यातृवच्छिन्न.
 कर्तृतंत्रता- सं० ना० त्रिपुरी- वा०
 ओ० २२२४.
 कथा- सं० ना० कीर्तन- ग्रंथार्थ-ज्ञा
 अ० ५ ओ० १४१.
 कंथा- सं० ना० गोधडी.
 कथालाप- सं० ना० वर्णन.
 कंद- सं० ना० १ नाभी- ज्ञा० अ० १५
 ओ० ४०६-४०७- २ गाभा- उ० ध्या
 ई ध्याई हो आनंद कंदा.
 कदन- सं० ना० युध्य-हनन.
 कंदर्प- सं० ना० १ मदनश्कांदा
 कंदर्ब- सं० ना० १ समुदाय- २ कळ
 बरक्ष.
 कंदर्य- सं० अप० वि० कंदर्युअथ
 वा छपण.
 कंदर्यु- सं० ना० रूपण.
 कंदूर- सं० ना० गुहा.
 कंदूळ- सं० अप० ना० कंदली अथ
 वा कापूरकेळ.
 कंदली- प्रा० ना० कदन.
 कदान्न- सं० ना० रुक्षअन्न.

कंदुक- सं० ना० चेंडू.
 कंधेर- सं० ना० मस्तक.
 कनक- सं० ना० १ सुवर्ण- २ धोत्रा.
 कनकाद्रि- सं० ना० सुवर्णचिह्नमू
 णजे मेरूपर्वत.
 कनवाळू- प्रा० वि० रूपाळू.
 कन्हणें- प्रा० धा० ना० कुंथणें.
 कपाट- सं० ना० १ गुहा- २ द्वार.
 कपाल- सं० ना० १ खर्पर- २ वि
 क्षिप्तचित्तद्वार- ज्ञा० अ० ९ ओ०
 १८०.
 कपालधर- सं० ना० शिव.
 कपि- सं० ना० वानर.
 कपिथ्य- सं० ना० कंवगीचें झा
 उ- कंवट.
 कपिध्वज- सं० ना० अर्जुन.
 कर्पूरगौर- सं० ना० शिव.
 कर्पूरजननी- सं० ना० कापूरके
 ळ.
 कपोल- सं० ना० गाल.
 कपोळ- सं० अप० ना० कपाळ
 ज्ञा० अ० १४ ओ० १८६.
 कबर- सं० ना० केश.
 कबरी- सं० ना० वेणी.
 कबाड- प्रा० ना० असारभार.
 कबाडि- प्रा० ना० कडबा.
 कंबु- सं० ना० शंख.
 कर्मठ- सं० ना० कांसव.
 कमलजन्मा- सं० ना० ब्रम्हदेव.

कमलभवांड- सं० ना० ब्रम्हांड.
कमला- सं० ना० १ लक्ष्मी-२ संप-
ति-

कमलावर- सं० ना० विष्णु.
कमलासन- सं० ना० ब्रम्हदेव.
कमलोद्भव- सं० ना० ब्रम्हदेव.
कमोदी- सं० ना० चंद्रविकासी कम-
ल.

कर्मकांड- सं० ना० त्रिकांड वेदांती
ल चित्तशुद्धिहेतुपहिलें कांड.
कर्मज- सं० ना० १ कर्मोत्पन्नते-२ देह-
ज्ञा० अ० ८ ओ० ४६.

कर्मनिष्ठ- सं० ना० देह-ज्ञा० अ०
६ ओ० ४७४-२ वि० कर्मठ.

कर्मभूमी- सं० ना० मृत्युलोक-भार-
तवर्षासं प्राधान्यानें मृणतात.

कर्मेन्द्रियपंचक- सं० ना० वाचा-
पाणि- पाद- उपरुष्ठ आणि गुद ह्या
पंचकाचें नांव.

कयाधु- सं० ना० हिरण्यकशिपूची
स्त्री.

कयाधुहृदयरत्न- सं० ना० ग्रन्हा-
द.

कर- सं० ना० हात-३ किरण.

करक- प्रा० ना० लचक- साली
मधील दिवे-

कारका- सं० ना० जलगार.

करग- सं० अ० हस्तगत.

करंदा- प्रा० वि० हतभाग्य.

करटी- सं० ना० हत्ती.

करण- सं० ना० १ इंद्रिय-२ मनो-
मय कोश.

करणी- प्रा० ना० कंवराळ अथ-
वा कृत्रीम.

करतळामळ- सं० अप० ना० कर-
तळा मलक मृणजे हातचा आंवळा
करपुष्कर- सं० ना० करकमलशु-
भाग्र.

करबाड- प्रा० ना० कडबा.

करवाल- सं० ना० तरवार.

करवील- प्रा० ना० बगळा-भा० अ०
५ ओ० १६४.

करी- सं० ना० हत्ती.

करौंडी- प्रा० ना० कुर्वंडी-विवे० पू०
प्र० १ ओ० १०७.

कन्हें- प्रा० ना० उंद-ज्ञा० अ० ११-
ओ० ४१४.

कन्हेंरी- प्रा० ना० चौरी धरणार-
भा० अ० १२ ओ० ५५७.

कल- प्रा० वि० मंजूळ.

कलंक- सं० ना० दोष.

कलत्र- सं० ना० १ स्त्री-२ कुटुंब-
दा० द० २ स० १ ओ० ४०.

कलनत्व- सं० ना० कालगति.

कलभ- सं० ना० हत्तीचा जाव.

कलभंठ- सं० अप० ना० कलहभ-
ट अथवा कलहशूर-दा० द० २ स० ३
ओ० ३२.

कलंभा- सं० अप० ना० सगडा-ज्ञा०
अ० ६ ओ० १६.

कलरेव- सं० अप० ना० मंजूकशह
भा० अ० ४ ओ० ८१.

कलशश्रुति- सं० ना० कुंभकर्ण.

कलशसंभव- सं० ना० अगस्त्यकृ
षि

कलशोद्भव- सं० ना० कलशसंभव

कलहो- सं० अप० ना० कलह-भा०
अ० १ ओ० २१५.

कलाप- सं० ना० मयूरपिछ समु
दाय.

कलापु- सं० अप० ना० कलापअ
थवा समुदाय. ज्ञा० अ० ४ ओ० १०८.

कलितकाल- सं० ना० कालनियं
ता.

कलिमल- सं० ना० दोष-पात
क.

कलियुग- सं० ना० चौकड़ीतीलच
वयें युग.

कलुष- सं० ना० पातक.

कलैवर- सं० ना० शरीर.

कल्प- सं० ना० नित्यकल्पवमहा
कल्प या भेदे करून तो.

कल्पतरु- सं० ना० कल्पवृक्ष मू
णजे कल्पित पुरविणारा वृक्ष तो.

कल्पिते- सं० अप० ना० मन-ज्ञा० अ०
९ ओ० ९२.

कल्मष- सं० ना० दोष.

कल्लोळ- सं० अप० ना० कल्लोळ-
लाट-तरंग.

कल्हार- सं० ना० कमल.

कंवटाल- प्रा० ना० रुत्रिम.

कवलीक- प्रा० ना० कौतुक अ
थवा नवल.

कवल- सं० ना० ग्रास.

कवल्ल- सं० अप० ना० १ कावीळ
रोग-भा० अ० ५ ओ० १७४. - २ प्रा

स.

कवली- प्रा० ना० दंतपंक्ति.

कवि- सं० ना० १ शुक्राचार्य-२
काव्यकर्ता.

कविजा- सं० ना० शुक्रकन्या दे
वयानी.

कविलास- सं० अप० ना० कैला
स.

कविहीर- सं० ना० कविश्रेष्ठ.

कवेश्वर- सं० अप० ना० कवीश्व
र.

कव्य- सं० ना० ग्राध्यकर्मनि.

कव्हाळ- प्रा० वि० आकाशाहून
मोठे. ज्ञा० अ० ११ ओ० ३५९.

कशा- सं० ना० चाबूक अथवा क
मची.

कश्मल- सं० ना० १ मळ-२ मूर्छा

कषाय- सं० ना० १ काग-२ नि
दिध्यासकाळीं अन्यथा भास भा-

सून चित्त विक्षेप होतो असें तिसरें

विघ्नते.

कसणें- प्रा० धा० ना० १ बांधणें-२

कसोदीसलावणें- ३ नेसणें- दा०

द० १ स० २ ओ० १७.

कसवटी- प्रा० ना० १ परिक्षा-२

परिक्षक- ज्ञा० अ० १ ओ० ३०७.

कळ- प्रा० वि० १ मंजूळ-२ ना० र

ग अथवा तिडिक-३ वादीवटक

वाय गोळा ॥ हातीं पायीं लागती कळा ॥

३ ना० मर्म-३० तुकाम्हाणेकळ ॥ पा

यधरल्या नचलेवळ ॥ १॥ इ०

कळकर- सं० अप० वि० कलहक

र- दा० द० १९ स० ३ ओ० ९.

कळकु- सं० अप० ना० कलंकअ

थवा दोष.

कळप- सं० अप० ना० कलापअ

थवा समुदाय.

कळस- सं० अप० ना० १ कलश

भा० अ० १४ ओ० ११- २ शोवर-३ आ

तांकळस हाग्रंथींचा ॥ गोड घांसशे

वरींचा ॥ १॥ इ०

कळा- सं० अप० ना० १ कला म्हण

जेचंद्राचा षोडशांश-२ सोळा संख्ये

ससंज्ञा- ३ युक्ति अथवा कौशल्य.

उ० ॥ असोसकळ कळा प्रदीप ॥ वि

द्यामात्रपरिपूर्ण ॥ तरीतें कौशल्यपरि

ज्ञान ॥ म्हणोंचि नये ॥ दा० ॥

कळातीत- सं० अप० ना० १ परब्र

म्ह-२ वि० निर्गुण.

कळानिधि- सं० अप० ना० कला

निधिमूणजेचंद्र.

कळाविद- सं० अप० वि० कुशल

कळसणें- प्रा० धा० ना० १ लागणें

ज्ञा० अ० ८ ओ० ११२-२ बांधणें-३

जैसें यंत्रकळसिलें ॥ तैसेंच हें ग

यीं गयीं बांधिलें ॥

कळसु- सं० अप० ना० चातुर्य-

ज्ञा० अ० १० ओ० ८.

कळि- सं० अप० ना० १ कलह- दा०

द० ३ स० ५ ओ० २२- २ कळियुग

उ० हंसदास म्हणे कळी ॥ नरतोया

भूमंडळीं ॥

कळिकटा- प्रा० वि० १ निमित्तभू

त- अमृ० प्र० ६ ओ० ५- २ भांड-

खोर ॥ उ० ॥ जेथें तेथे कळिकटा ॥

कळिणें- प्रा० धा० ना० जाणने-ज्ञा०

अ० ६ ओ० १११.

कळिरव- सं० अप० ना० मंजूळ

शब्द- ज्ञा० अ० ११ ओ० ३३६.

का

का- प्रा० अव्य० किंवा- अथवा-भा०

अ० १ ओ० ३०३- दा० द० २ स० ५-

ओ० २१

काइसुख- सं० अप० ना० शरी

रसुख- ज्ञा० अ० ५ ओ० ११३.

काई - प्रा० स० ना० काय - २ वि० कसें
अमृ० प्र० ७ ओ० ६६.

काउरी - प्रा० ना० महत्व - भा० अ० १
ओ० ३० ६.

काउरें - प्रा० ना० वेड - विवे० पू० प्र०
२ ओ० १६.

काक - सं० ना० कावळा.

कांकड - प्रा० ना० खडा अथवा हरळ

काकताळीन्याय - सं० अप० ना० का
कताळीयन्याय म्हणजे कावळा बसा
यास व फळ पडायास एकच गांठ पड
ते तसें एकादें कार्य सहजीं सहज हो
ऊन जाणें त्याचें नांव.

कांकर - प्रा० ना० कांकड अथवा ख
डा - भा० अ० १७ ओ० ५.

काकीमुख - सं० ना० योगशास्त्रो
क्त सुषुम्ना रंध्र.

काकुरळ - सं० वि० श्रीरामार्चविशे
षण.

काकोळ - प्रा० ना० विष.

काग - सं० अप० ना० कावळा.

कागराळीन्याय - सं० अप० ना० का
कताळीयन्याय - उ० पावलों हा देहे का
गराळीन्यायें ॥ न घडे उपायें घडों आलें

कांचकुहिरी - प्रा० ना० ज्याच्यास्य
शनिं अंगास भारी खाज सुरतें असें
एक फळ आहे तें

कांचन - सं० ना० सुवर्ण.

काचय - सं० वि० अधीर.

काचणी - प्रा० ना० घर्षण - भा०
अ० २१ ओ० २४६

काचरी - प्रा० ना० उसरी - अमृ०
प्र० ६ ओ० ४८.

काचें - प्रा० वि० कच्चें.

काज - सं० अप० ना० कार्य.

काजरा - प्रा० ना० कुचल्याचें झाड.

कांजी - प्रा० ना० १ पेज २ धुवण

उ० अमृत देऊन घेतलें कांजी ॥ क
स्य रक्ष देऊनी आणिली भाजी ॥

काँट - प्रा० ना० मळ - भा० अ० ११
ओ० ५९ ६.

काँराळा - प्रा० ना० बरोबरी - शा०
अ० ८ ओ० २६३.

काँटाळें - प्रा० ना० १ उपमा - अ
मृ० प्र० ७ ओ० २६६. २ अव्य० व

रोवर - शा० अ० १२ ओ० १६१.

कांठिवडें - प्रा० ना० काँठी - शा०
अ० १३ ओ० ६७८

काँठफरा - प्रा० ना० मडक्याचा
त्या पासून निघालेला वारोळा कांठ
भा० अ० १३ ओ० २०६.

कांड - सं० ना० ब्रम्हांड.

कांडें - प्रा० ना० बाण - शा० अ० १६
ओ० ४०३ - ४०४.

कांडोळणें - प्रा० धा० ना० खाज
विणें किंवा घांसणें - दा० द० २ स०

१ ओ० ६४.

काणा - प्रा० वि० अर्धवर एका

क्ष अथवा तिरछा.

काणी- प्रा० ना० क्लेश- सा० अ० १८
ओ० ७६.

काणोसें- प्रा० वि० वांकडें- दा० द०
१९ स० ८ ओ० २२.

कांत- सं० ना० पति- भ्रतार.

कातर- सं० वि० भित्रा- भ्याड- लं-
डी.

कातरा- प्रा० ना० तिर्कसदोनओ
घांचामेळ- दा० द० ११ स० ७ ओ० ३

कांता- सं० ना० स्त्री.

कांतार- सं० ना० अरण्य.

कांतिया- प्रा० ना० कोयता- सा०
अ० १७ ओ० १६.

कांती- प्रा० ना० शास्त्र- भा० अ० ५
ओ० २७९.

कार्तस्वर- सं० ना० सोने

कादाचित्कत्व- सं० ना० कचित
पण.

कादिमांत- सं० वि० आणिना०
कपासून मपर्यंतवर्ण.

काद्रवेय- सं० ना० सर्प.

कानकोंडें- प्रा० वि० चोरटें- दा० द०
२ स० २ ओ० ५५- वाक्य० ओ० ११०१

कानटें- प्रा० ना० एक जंतु दा० द०
१ स० १० ओ० ५५.

कानडें- प्रा० वि० १ दुर्बोध- २ अव
पड किंवा करीण- सा० अ० ९ ओ०

४२- सा० अ० १२ ओ० ३१। दा० द० ५

स० १ ओ० २.

कानन- सं० ना० अरण्य.

कानवडें- प्रा० वि० एकांगावरलें.

दा० द० १८ स० ९ ओ० ७.

कानवेही- प्रा० मा० अनर्थशब्द
रिणाम- सा० अ० ९ ओ० १८२.

कानाडी- प्रा० ना० आकर्ण धनुष्य
दोरी.

कानी- प्रा० ना० दांबें- काहाडणीं

कान्ही- प्रा० ना० १ कनी अथवा
दांबें- सा० अ० १४ ओ० १५८- २ शेत

धान्यफलकटणें- भा० अ० १० ओ०
५०९.

कांपा- प्रा० संबो० कांवापा- २ अ
व्य० कां अथवा कशाकरितां

कार्पास- सं० ना० कापूस.

काबाड- प्रा० ना० निकण ओझें
उ० काबाडी वाहाती काबाड॥ श्रेष्ठ

भोगितीर त्वें जोड॥

कांबी- प्रा० ना० धनुष्य दंड- ऊ०

पदीं राघवाचे सदां ब्रीद गाजे॥ बळें
भक्तरूपशिरीं कांविवाजे- ३०

काम- सं० ना० १ मदन- २ इच्छा.

कामठ- प्रा० ना० दुकान.

कामठा- प्रा० ना० टांक साळा- सा०
अ० १५ ओ० ४७९- ४८०

कामथाडोळ- प्रा० ना० अंडुकली
अ० बुछी- भा० अ० १४ ओ० ३८२

कामदेव- सं० ना० मदन.

कामधेनु- सं० ना० इच्छितपुरवणारी
स्वर्गधेनु.

कामना- सं० ना० इच्छा.

कामविणें- प्रा० धा० ना० १ राहाणें
संपादणें- ज्ञा० अ० १८ ओ० ४२१-२ सि
धकरणें- पूर्णकरणें- भा० अ० १९ ओ०
२६०.

कामसरन- सं० ना० उपस्थ.

कामाण- प्रा० ना० धनुष्य-भा० अ०
१२ ओ० १५२.

कामांतक- सं० ना० मदनांतक म्ह
णजे शिव.

कामारि- सं० ना० मदनारि म्हणजे
शिव.

कामारें- प्रा० ना० सेवक-विवे० उ०
प्र० ११ ओ० ११६- भा० अ० ७ ओ० १११

कामिणी- प्रा० ना० पिवळें सारेंदिस
तें तो कावीळ रोग.

कामिनी- सं० ना० स्त्री.

कामुक- सं० वि० सकाम.

कामुक- सं० ना० धनुष्य.

काम्य- सं० वि० कामनीक अथवा
सकाम.

काय- सं० ना० शरीर अथवा देह.

कायदी- प्रा० ना० घाल मेल-अमृ०
प्र० ७ ओ० १८२.

कार्य- सं० ना० १ संपूर्णपदार्थजा
ततें- २ काम.

कार्यनिमेष- सं० वि० कार्यावरू

म अनुमानकरण्यास योग्य.

कारण- सं० ना० १ निमित्त २ हेतु
३ प्रयोजक ४ तिसरा देह.

कारणदेह- सं० ना० तिसरा पिं
डीचा देह म्हणजे अज्ञानदेह.

कारा- सं० ना० बंदीशाळा.

कारागृह- सं० ना० बंदीशाळा.

कारुण्य- सं० ना० करुणा अथ
वा दया.

कारुष्य- सं० ना० कुराता- ज्ञा०
अ० १३ ओ० ५१६-५१७.

कालकूट- सं० ना० विष.

कालपरिछेदरहित- सं० वि० अ
मुक काळी असणें व अमुक का
ळी नसणें असा ज्या परब्रम्हव-
स्तूस कालाचा परिछेद नाही त्याचें
नाव.

कालवा- प्रा० ना० नदीचा मो
ठा पाट तो.

कालाबूल- प्रा० वि० कासाविस
ज्ञा० अ० १६ ओ० १४१.

कालाभूल- प्रा० वि० कालाबूल.

कालिंदी- सं० ना० यमुना.

कावर- सं० ना० गुदस्थानीं यंत्र
लावून प्राण जयाचें कर्म योगशा
स्त्रांत आहे त्याचें नाव.

कावरू- सं० अप० ना० कावर
- ज्ञा० अ० १८ ओ० १०२६.

कावरुरव- प्रा० ना० झाडावर.

झाड किंवा जाळ्या वाढतात त्याचें
नांव-भा० अ० २३ ओ० ३३.

कावरुरवे-प्रा० ना० कर्मजन्यरुखा
न-ज्ञा० अ० १५ ओ० ५२.

कावरें-प्रा० वि० भ्रमिष्ट-ज्ञा० अ०
१५ ओ० १०९.

काविरे-प्रा० ना० वेड अथवा भ्रम
दा० द० २ स० ६ ओ० ५.

काव्य-सं० ना० १ शुक्राचार्य-२ क
विता.

काव्यसुता-सं० ना० देवयानी.

काशा-प्रा० ना० शेतांत कासरूं
गवतें तें-भा० अ० ३१ ओ० ३९२.

काश्मिर-सं० ना० १ पाषाणाची जा
ती-२ एक देश आहे-दा० द० १९ स०

५ ओ० २.

काष्ठा-सं० ना० दिशा.

कास-सं० ना० खोकला.

कास-सं० अप० ना० १ कछ-२ आ
श्रय.

कासार-सं० ना० रेडा.

कासाकुळी-प्रा० ना० कासावि-
शी.

कासार-सं० ना० सरोवर.

कासिया-प्रा० ना० काशा शब्दा
हा.

कास्मिरी-प्रा० ना० वाक्चापल्य
ज्ञा० अ० १३ ओ० ३९९.

काहणी-प्रा० ना० १ गोष्ट-२ फो

ल-दा० द० ३ स० २ ओ० ६०.

काहळ-प्रा० ना० चर्म वाद्यविशे
ष.

काह्याचें-प्रा० स० ना० कशाचें

काळफोड-प्रा० ना० स्वनेत्रास
दृश्य नव्हे असा पाठीवरला फोड तो

दा० द० ३ स० ६ ओ० १७.

काळवरवे-प्रा० ना० १ अंधारें अ
मृ० प्र० २ ओ० १०-२ आळस-ज्ञा०

अ० १२ ओ० ४१.

काळा-प्रा० ना० १ काळ अथ
वा विलंब-ज्ञा० अ० ५ ओ० १६६.

२ वि० रुष्णावर्ण.

काळियाना-सं० अप० ना० रु
ष्णासर्प-भा० अ० ५ ओ० १००

कि

किंकर-सं० ना० सेवक.

किंचित्-सं० वि० १ अल्पज्ञानी
-२ ना० जीव.

किडाळ-प्रा० वि० खोटे लटकें.

किणें-प्रा० ना० घट्टा-वण.

किण्हे-प्रा० ना० किणें.

किंत-प्रा० ना० १ विपरीतभाव
ना-दा० द० १ स० १ ओ० १२-२ कं

गळा-दा० द० ३ स० ५ ओ० १७.

कितव-सं० वि० १ दुष्ट-२ द्युतका

र.
किंदेव- सं० ना० देवासारखे मनुष्य
ते-भा० अ० १४ ओ० ५१.

किन्नर- सं० ना० मानवजाती अस्व
ह-भा० अ० १४ ओ० ४९.

किंपुरुष- सं० ना० मानवजातीवान
र-भा० अ० १४ ओ० ५०.

किंबुध- सं० वि० मूर्ख.

किरकणें- प्रा० धा० ना० त्रासणें-रा
द० १४ स० २ ओ० १०.

किरळी- प्रा० ना० कीळ.

किराण- प्रा० ना० उड्डान.

किरी- सं० ना० डुकर.

किरीटी- सं० ना० अर्जून.

किरु- प्रा० अव्य० निश्चयें करून.

किल्हाण- प्रा० ना० उड्डान.

किंशुक- प्रा० ना० पळसाचें झाड.

किशोर- सं० ना० बालक.

की.

कीं- प्रा० अव्य० किंवा-अथवा-
भा० अ० १ ओ० ३७.

कीर- प्रा० ना० १ हिणकर सोनें-२

मळ- सा० अ० १३ ओ० १०३८.

कीर- सं० ना० किडा.

कीड- प्रा० ना० भ्रवोटेपण अथवा
हिणकरपण- सा० अ० १८ ओ० १२१.

भा० अ० १० ओ० ६३-२ वि० खोटे
अथवा हिणकर.

कीर्तनभक्ति- सं० ना० उपास
ना मार्गांतील नवविधभक्ति रूप
साधनाचें दुसरें अंग.

कीर- प्रा० ना० १ रावा- २ अव्य०
निश्चयात्मक- अमृ० प्र० ६ ओ० १९.

कीरु- प्रा० अव्य० निश्चयें करून.

कीश- सं० ना० वानर.

कीळ- प्रा० ना० प्रभा- दा० द० १
स० २ ओ० १४.

कु.

कु- सं० ना० १ पृथ्वी- २ अव्य० वा
ईट.

कुकरणें- प्रा० धा० ना० निंदाक
रणें.

कुक्कुर- सं० ना० कुत्रा.

कुच- सं० ना० स्तन.

कुचर- प्रा० ना० अंगराखू.

कुचंबणें प्रा० धा० ना० संकोचणें
-चुरणें-

कुच्या- सं० ना० अंगांतील शिरा.

कुज- सं० ना० मंगळ.

कुंजर- सं० ना० हत्ती.

कुंजरी- सं० अप० ना० ज्यांत हत्ती
असतात अशी सेना.

कुंजर- सं० अप० ना० कुंजर
 कुंज- सं० ना० कुंज्याचें झाड
 कुंटाकुटी- प्रा० ना० १ महामारी-अ
 य-दा० द० २ स० १ ओ० ५
 कुटिल- सं० वि० १ वक्र-२ दुष्ट.
 कुटिलाल- सं० अप० ना० कुरळ
 केंस.
 कुटी- प्रा० ना० आळ अथवा आ
 रोप- विवे० पू० प्र० ७ ओ० ५- अमृ०
 प्र० ७ ओ० १० ५.
 कुंटीण- प्रा० ना० वेश्या-२ कुंटाण
 कुटीळ- प्रा० वि० कुटाळ.
 कुटें- प्रा० वि० लंगडें- शा० अ०
 १३ ओ० १० ७ १.
 कुंटे- प्रा० वि० कुबडे.
 कुठें- प्रा० वि० मनांत कुडकुडणा
 रें-दा० द० २ स० ३ ओ० २३.
 कुडकुडणें- प्रा० धा० ना० कष्टी होणें
 कुडमुळी- प्रा० ना० कमळ-शा०
 अ० १५ ओ० ३.
 कुडावा- प्रा० ना० रक्षण- उ० ॥ क
 रें संकटीं सेवकाचा कुडावा ॥ प्रभाते
 मनीं राम चिंतीत जावा ॥
 कुडी- प्रा० ना० शरीर-दा० द० १५
 स० ९ ओ० १०.
 कुडें- प्रा० वि० १ वाईट- शा० अ० २
 ओ० २५ - २ व्यर्थ- रुक्मि० अ० ११
 ओ० ३.
 कुणप- सं० अप० ना० कुणुप अथ

वा मेत.
 कुंत- सं० ना० भाला.
 कुंतल- सं० ना० केश.
 कुंती- सं० ना० १ भाला धरणा
 २ पांडव माता.
 कुत्सा- सं० ना० निंदा.
 कुधर- सं० ना० पर्वत.
 कुंज- सं० वि० कुबडे.
 कुंभ- सं० ना० घर अथवा घागर.
 कुंभक- सं० ना० प्राणायाम सम
 र्थां पूरक होऊन जो पर्यंत रेचक झ
 ला नाही. तो पर्यंत जी प्राण वायूची
 स्थिरताती.
 कुंभपाक- सं० ना० एकनरका
 चें नाव.
 कुंभसंभव- सं० ना० अगस्त्य
 ऋषि.
 कुंभिनी- सं० ना० पृथ्वी.
 कुंभिनीपाल- सं० ना० राजा अ
 थवा भूपाल.
 कुमार- सं० अप० ना० कुमार.
 कुमार- सं० ना० पुत्र.
 कुमारी- सं० ना० कन्या.
 कुमुद- सं० ना० चंद्रविकासी कम
 ल.
 कुरंग- सं० ना० हरिण.
 कुंठ- प्रा० ना० घरटें.
 कुरर- सं० ना० १ टिटवापक्षी-२
 हरिण.

कुन्हाडा- प्रा० ना० परसु अथवा फर
शानामक शस्त्र.

कुन्हें- प्रा० वि० कुबड़ें.

कुल- प्रा० ना० अर्थ ज्ञान- दा० द० १८
स० ५ ओ० ५.

कुलटा- सं० वि० व्यभिचारिणी.

कुलिश- सं० ना० वज्र.

कुलाळ- सं० अप० ना० कुलालमू

णजे कुंभार-

कुवलय- सं० ना० १ कमल- २ भूमं
उळ.

कुवसा- प्रा० ना० १ आश्रय- शा०

अ० ६ ओ० १२५. २ वि० साह्य- शा०

अ० १२ ओ० १७८.

कुवारु- प्रा० ना० कोडें अथवा कूर-

विवे० पू० प्र० २ ओ० ३९.

कुवारु- प्रा० ना० १ कोडें- दा० द० ७

स० ३ ओ० १३- २ अवपड- शा० अ०

१२ ओ० ४२.

कुर्वेडी- प्रा० ना० ओंवाळणें अथ

वा ओंवाळा.

कुश- सं० ना० दर्भ

कुशस्थळीं- सं० ना० द्वारका.

कुशीनिघणें- प्रा० धा० ना० मनां

तयेणें.

कुश्चिळ- प्रा० वि० घाणेरें.

कुष्ट- सं० ना० कोडरोग.

कुसमूस- प्रा० ना० कुरकूर.

कुसमुसमोड- प्रा० ना० कासावि

शी- शा० अ० ६ ओ० १८८.

कुसरी- प्रा० ना० चातुर्य- दा० द०

१ स० २ ओ० २१- भा० अ० १ ओ०

२५- शा० अ० ८ ओ० ८.

कुसुम- सं० ना० फूल.

कुसुमचाप- सं० ना० मदन.

कुसुमशर- सं० ना० मदन.

कुहर- सं० ना० गुहा- भा० अ० ७

ओ० १४६.

कुहरी- सं० ना० दरकुटी- शा०

अ० ७ ओ० १२५.

कुहा- सं० अप० ना० कूप- शा० अ०

१३ ओ० ६७७.

कुहार- सं० ना० कौगर- शा० अ०

१३ ओ० ११५.

कुहिर- प्रा० वि० नासकें- दा० द०

१ स० ९ ओ० १७.

कुहिजक- प्रा० वि० कुजर- भा०

अ० १३ ओ० ७७०.

कुहु- सं० ना० आमावास्या.

कुळकणी- प्रा० ना० चातुर्य.

कुळकमु- सं० अप० ना० कुल

कर्माचा प्रवर्तक पुरुष- शा० अ० ९

ओ० २७७.

कुळवारु- प्रा० ना० उदीम- शा०

अ० १३ ओ० ५६५.

कुळवाडी- प्रा० ना० १ उदीमकर

णारा- २ षड्रिपु संज्ञा.

कुळीक- प्रा० ना० मोडशी- दा० द०

३स०६ओ०२५.

कुक्षा- सं० ना० दरी.

कूट- सं० ना० १ देह- २ निंदा.

कूटस्थ- सं० ना० देहस्थ प्रत्यगात्मा

कूप- सं० ना० आड.

कूर्पर- सं० ना० कोंपर.

कूर्म- सं० ना० कांसव- २ उन्मीलन

कर्त्तापंच उपप्राणांतील शरीस्थ दुसरा वायु.

कू.

कूकल- सं० ना० १ सरडा- २ क्षुधा
उत्पन्न कर्त्ता पंच उप प्राणांतील तिस
रावायु.

कूळ- सं० ना० कष्टरूप तप अथवा
प्रायश्चित्त.

कूतघ्न- सं० वि० उपकार न जाण-
णारा.

कूतयुग- सं० ना० चौकडींतील प
हिलें युग म्हणजे सत्य युग.

कूतज्ञ- सं० वि० उपकार जाणणारा.

कूतांत- सं० ना० काळ अथवायम.

कूतांतभगिनी- सं० ना० यमुना.

कूती- सं० वि० कुशल.

कूत्रिम- सं० ना० कपट.

कूत्या- सं० ना० राक्षसी.

कूपानिधि- सं० ना० श्रीगुरू.

कूशान- सं० ना० अग्नि.

कृषि- सं० ना० शेतकी.

कृषिवल्लु- सं० अप० ना० शेतकरी.

कृष्ण- सं० ना० १ विष्णूचा आरवा

अवतार- २ अर्जुन- ३ वि० काळे- ४

ना० तमोगुण- ५ माया.

कृष्णद्वैपायन- सं० ना० व्याक-

त्या मध्ये या नावाचा व्यास होऊन
गेलो तो.

कृष्णसरवा- सं० ना० अर्जुन.

कृष्णा- सं० ना० १ द्वौपदी- २ एक
महानदी आहे.

के-के.

के- प्रा० कि० अव्य० कोठे- सा० अ०
१० ओ० १२- अमृ० प्र० २ ओ० २७.

केकी- सं० ना० मयूर.

केणी- प्रा० ना० १ जिन्नस- २ वि

कतघेतलेला जिन्नस. सा० अ० ६

ओ० ३४१- सा० अ० ९ ओ० ४७१.

केपों- प्रा० ना० जिन्नस- रुक्मि०

अ० ३ ओ० १७.

केतु- सं० ना० १ ध्वज- २ राहुना

मक ग्रहाचें कबंध.

केदार- सं० ना० शेत अथवा म

ळा.

केन- सं० ना० सामवेदांतील एका

शाखेचें उपनिषत्.

केयूरादि- सं० ना० मुकुटकुंडलादि
क.

केलवली- प्रा० ना० सती निघणारी
स्त्री अथवा सती- शा० अ० १३ ओ० ५५३

केली- सं० ना० क्रीडा.

केवा- प्रा० ना० पाउ अथवा थोरी-

भा० अ० ४ ओ० १२३. उ० पुढें मानवा

किंकरा कोण केवा ॥ प्रभाते मनीं राम-
चिंतीत जावा.

केविलवाणें- प्रा० वि० दीनवाणें

दा० द० ३ स० २ ओ० १४.

केसर- सं० ना० कमल तंतु.

केसरी- सं० ना० केशरी- सिंह.

केळी- सं० अप० ना० केली अथवा
क्रीडा.

कैठभारि- सं० ना० श्रीविष्णु.

कैपक्ष- प्रा० ना० कैवार- कैवा

री- दा० द० २ स० ८ ओ० १४- शा० अ०

१ ओ० १६८.

कैपक्षी- प्रा० ना० कैवारी- दा० द०

४ स० ८ ओ० २७.

कैफक- प्रा० वि० भ्रमकारक- शा०

अ० १७ ओ० ३५.

कैरव- सं० ना० कमल.

कैरवपति- सं० ना० चंद्र.

कैरवलोचन- सं० ना० शिव.

कैरें- प्रा० वि० तिरळें.

कैलास- सं० ना० ब्रम्हसृष्टीवाहे

रअसें व माया आवरणा मध्ये शिवा

चें स्वे छा निर्मित वास्तव्य स्थान
आहेतें.

कैवल्य- सं० ना० मोक्ष- निर्गुण
सायुज्य.

कैंवार- प्रा० ना० नाना प्रकार- दा०
द० ३ स० ९ ओ० ११.

को-को.

कोक- सं० ना० चक्रवाक पक्षी.

कोकशास्त्र- सं० ना० स्त्री कामवि
षयशास्त्र.

कोरु- प्रा० ना० १ कौतुक- विवे०

पू० प्र० १ ओ० २६. २ इछा अथवा

आवड- ३ एक रोग आहे.

कोडी- प्रा० वि० कोटी संख्या- २ को

उज्यास रोग आहे तो.

कोडें- प्रा० ना० कौतुक- नवल- शा०

अ० ७ ओ० ३२.

कोणप- सं० ना० राक्षस.

कोत- प्रा० ना० भाल्याचें लोरवंडी

अग्रफळतें- शा० अ० १३ ओ० ५३८

५३९.

कोथळा- प्रा० ना० पोद कोण- भा०

अ० १३ ओ० २५०.

कोटंड- सं० ना० धनुष्य.

कोंदणें- प्रा० धा० ना० एका मार्गे

एक भरणें.

कोंदार्ण- प्रा० धा० ना० घनदार
भरूनराहाणें.

कोपट- प्रा० ना० १ घर- अमृ० प्र० ४
ओ० ४- २ शरीर- सा० अ० १४ ओ० २१०

कोंबारा- प्रा० ना० कोंभ.

कोंभ- प्रा० ना० अंकुर.

कोयाळ- सं० अप० ना० कोकिल.

कोरान्न- सं० ना० कोरुं अन्न अशी
भिक्षा.

कोराळ- प्रा० ना० डोंगरी कोरीं वळे
णें- २ कडा- सा० अ० १६ ओ० ११६.

कोलदंडा- प्रा० ना० पायांत हात अ
उकवून बांधून गुडघ्यांत दांडा घालणें
तो.

कोलितकांकण- प्रा० ना० अलात
चक्र- भा० अ० १३ ओ० २५०.

कोलिता- प्रा० ना० रक्षणकर्ता- सा०
अ० १८ ओ० ७९०.

कोल्हेरी- प्रा० ना० सोंग- सा० अ० ९
ओ० १७३ अमृ० प्र० ७ ओ० ४.

कोल्हेरीवेताळ- प्रा० ना० तृणपुत
ळा- शेतबुजवणा- सा० अ० ११ ओ०

४६६-४६७.

कोवसा- प्रा० ना० आश्रय अथवा
आधार- भा० अ० २ ओ० ७४- दा०
द० २ स० ७ ओ० ४.

कोवळणें- प्रा० धा० ना० आलिंगणें

कोश- सं० ना० १ दिव्य अथवा शप
थ- सा० अ० १३ ओ० ६०४- २ भांडार

३ आवरण.

कोष्ठ- सं० ना० कोठ.

कोसला- प्रा० ना० आपणा भोंव
तें घर करून आत कोठून घेऊन मार
तो असा किडा- दा० द० ९ स० ७ ओ०
४.

कोसळणें- प्रा० धा० ना० घसरणें
अथवा पडणें- २ प्रतिकूल होणें- दा०
द० १४ स० ६ ओ० १५.

कोळें- प्रा० ना० तिळाचें झाड- सा०
अ० १३ ओ० ५८५.

कौतुक- सं० ना० नवल- मौज- दा०
द० २ स० ६ ओ० २२.

कौतुहल- सं० ना० कौतुक- भा०
अ० १५ ओ० १५९.

कोपीन- सं० ना० लंगोरी.

कोलागम- सं० ना० मंत्र शास्त्र.

कौलिक- सं० ना० मांत्रिक.

कौलिकमार्ग- सं० ना० वैदीक व
तांत्रिक मिश्र क्रिया असा मार्ग.

कौशिक- सं० ना० १ विश्वामित्र
ऋषि- २ घुबड.

कौशेय- सं० वि० रेशमी.

कौळिक- प्रा० ना० किरात म्हणजे
कोळी अथवा भिल्ल- भा० अ० १ ओ०
४२.

क्रतु- सं० ना० यज्ञ.

क्रमेलक- सं० ना० उंर.

क्रव्याद- सं० ना० मांस भक्षक जीव.

क्रांत- सं० वि० व्याकुल.
 क्रांतदर्शि- सं० ना० ज्ञानी- पारदर्शि
 क्रिमी- सं० अप० ना० रुमी अथवा
 किडा.
 क्रियमाण- सं० ना० प्रारब्ध कर्मभो
 गीत असतां होतें जेशुभाशुभ कर्मते.
 क्रिया- सं० ना० १ प्राणमयकोश-
 २ रुती.
 क्रियाशक्ति- सं० ना० कर्मेन्द्रिये
 क्रोड- सं० ना० वराह.
 क्रोष्टा- सं० ना० कोल्हा.
 क्रीब- सं० ना० नपुंसक.
 क्वारी- सं० अप० ना० कुमारी- भा०
 अ० १९ ओ० २३०.

ख

ख- सं० ना० १ आकाश- २ शून्य.
 खग- सं० ना० १ सूर्य- २ पक्षी.
 खंग- प्रा० ना० न्यूनता- ज्ञा० अ० १०
 ओ० ११०.
 खंगणें- प्रा० धा० ना० अशक्त होणें
 अथवा थकणें- दा० द० ३ स० ३ ओ० २०
 खगगमन- सं० ना० गरुड वाहन अ
 थवा विष्णु.
 खगा- प्रा० ना० पाऊस- ज्ञा० अ०
 १३ ओ० ५६३.
 खंगु- प्रा० ना० खंग.

खगेंद्र- सं० ना० गरुड.
 खगेश्वर- सं० ना० गरुड.
 खग- सं० अप० ना० खड्ग अथवा
 तरवार.
 खच- प्रा० ना० लय.
 खचर- सं० ना० राक्षस- पिशाच.
 खंजनाक्षी- सं० वि० खंजन प-
 क्षाचे नेत्रा सारखे जिचे नेत्र ती-
 स्त्री.
 खट- प्रा० वि० खोटे- भा० अ० २०
 ओ० १०१.
 खटरखट- प्रा० ना० किरकीर
 खटनट- सं० अप० वि० शठ आणि
 नष्ट.
 खटपट- प्रा० ना० १ मेहनत- २ त
 कट- दा० द० २ स० ३ ओ० ७
 खड्गांग- सं० ना० खंडा नामक दु
 धारी तरवार.
 खडकुती- प्रा० ना० सूर्याच्या ख
 डतर तापानें शेतजळून जाणें ती-
 दा० द० ३ स० ७ ओ० ४२.
 खंडणें- सं० अप० धा० ना० मोडणें
 अथवा तोडणें.
 खडतर- प्रा० वि० उग्र- तीव्र.
 खडतरणें- प्रा० धा० ना० खोंचणें
 -आदळणें.
 खडवा- प्रा० ना० पर्वत.
 खंडज्ञान- सं० ना० नाशिवंतपदा
 र्थाचें ज्ञान- देवनिराळा व भक्तनि

राळा असें ज्ञान तें.

रवंडा- सं० अप० ना० दुधारीतरवार

रवडाचद- प्रा० ना० पोरांत विष्टार

रुया सारखी होऊन शौच समयींदुः

खहोतें त्याचें नांव. दा० द० ३ स० ६

ओ० २९.

रवडाण- प्रा० ना० अल्पदुधीला-

थाळ गाय.

रवडु- प्रा० वि० गढूळ.

रवडुवा- प्रा० ना० रवडवा अथवा प

र्वत- सा० अ० ११ ओ० ५२९-५४०.

रवडु- सं० ना० तरवार.

रवणुवाळ- प्रा० वि० १ रवरबुडीत

सा० अ० १५ ओ० १६५-२ कठिण

सा० अ० १८ ओ० १८६.

रवत- प्रा० ना० कागद-रोखा.

रवंती- सं० अप० ना० रवेद.

रवतले- प्रा० वि० धरणघेऊ.

रवंदस्ती- प्रा० वि० रवंदा अथवा दां

डगा- डावराखू.

रवदिरांगार- सं० ना० रवेराचे निखा

रे.

रवदिरसार- सं० ना० काथ.

रवद्योत- सं० ना० काजवा.

रवनाळ- प्रा० ना० निर्जन स्छळ-

एकांत स्थळ- दा० द० १५ स० २ ओ० २३

रवपुष्प- सं० ना० आकाशपुष्प.

रवबाड- सं० ना० लहान पाण संके

दा० द० १६ स० ४ ओ० १०

रवंवीर- प्रा० ना० आश्रय-दा० द०

२० स० ७ ओ० १८. बळकट.

रवर- सं० ना० गाढव.

रवरपूस- प्रा० वि० चमचमीत-

खणके-

रवराटे- प्रा० ना० गुराच्या पायानें

झालेला चिखल- सा० अ० ५ ओ०

११२.

रवरीप- प्रा० ना० पडीत भूमीची खु

ध्धि- सा० अ० ६ ओ० ४९०.

रवरु- सं० अप० ना० रवर अथवा

गाढव.

रवरे- प्रा० ना० जीभकांटे- दा० द०

३ स० ६ ओ० ३३.

रवल- सं० वि० दुष्ट.

रवल- प्रा० ना० घोंटणी- वाक्य०

ओ० ५२८१.

रवलक- हिं० ना० लोक- दा० द०

१९ स० ९ ओ० १८

रववण- सं० अप० ना० आकाश-

अमृ० प्र० ६ ओ० ५९. पडशब्द.

रववणी- प्रा० ना० माकड- सा०

अ० ४ ओ० २४.

रवळगे- प्रा० वि० लहान.

रवळी- प्रा० ना० तुरटी- दा० द० १९

स० १ ओ० १५.

रवळे- प्रा० ना० सोबी- सा० अ० ११

ओ० ४०५.

रवा.

रवाकर-प्रा० वि० नवाटवटवीत अ-
सतां जो पालवी झडलेला असां दक्ष हो
तो तो-भा० अ० १२ ओ० ३.

रवांकरा-प्रा० वि० घोड्यास चालू शि
कविण्याचा खुळ खुळा-भा० अ० २०
ओ० २१४.

रवाकरैजणें-प्रा० धा० ना० उद्भवणें-
जा० अ० १५ ओ० १५९.

रवाकरो-प्रा० वि० अनधिकारी-जा०
अ० १७ ओ० १३.

रवाकावणें-प्रा० धा० ना० गर्जणें-भा०
अ० ३ ओ० ५८.

रवागें-प्रा० ना० चंद्र सूर्या भोंवतें हो
तें तें खळें-जा० अ० ९ ओ० ४७०-जा०
अ० १४ ओ० २५५.

रवांचु-प्रा० ना० मत खंडन-जा० अ०
१३ ओ० १०५१.

रवाचें-प्रा० वि० कनिष्ठ-दडपलेलें
जा० अ० ९ ओ० ३२६.

रवांजणी भांजणी-प्रा० ना० क्षयवृ
द्धि-दा० द० १५ स० ४ ओ० १८.

रवाजुगें-प्रा० ना० रवाजें-भक्ष्य.

रवाजें-प्रा० ना० रवाणें.

रवांड-प्रा० ना० दाटी-भा० अ० ५ ओ०
१२३.

रवांडा-प्रा० ना० खंडा-शब्दपाहा.

रवाडाण-प्रा० ना० खडाण शब्दपाहा.

रवाणीव-प्रा० वि० खणिलेंलें-रुग्मि
अ० १४ ओ० १०४.

रवाणोरी-प्रा० वि० १ रवाडाड-२
काळीजरवाऊ-दा० द० २ स० ३ ओ०
३१.

रवातवड-प्रा० ना० १ उकरडा
२ वि० दुर्गंध.

रवादणें-प्रा० धा० ना० रवाणें.

रवाद्य-सं० ना० अग्नि-उदक आ
णिलवण यांवांचून सिध्यजे रवाण्या
चे पदार्थ ते.

रवानोरी-प्रा० वि० रवाणोरी शब्द
पाहा.

रवापर-सं० अप० ना० कपाल-
मस्तकांतील कमळ.

रवांवसूत्र-प्रा० ना० कळ सूत्री
बाहुलें-भा० अ० ४ ओ० १३.

रवांबा-प्रा० ना० अंकुर-जा० अ०
१५ ओ० १५९.

रवाल-हिंदु० ना० अंगचें कातडें-
दा० द० ३ स० ७ ओ० ७३.

रवाला-प्रा० ना० बाहुली-जा०
अ० ११ ओ० ४६५-४६६.

रवालावणें-प्रा० धा० ना० कनि
ष्ठ दशा पावणें.

रिव-रवी.

रिवचट-प्रा० ना० मिसळ-जा०
अ० १४ ओ० २७४.

रिवचा- प्रा० ना० प्रलय- सा० अ० ११
ओ० ३४३.

रिवजणें- प्रा० धा० ना० रुसणें- दा०
द० २ स० १ ओ० ४८.

रिवतपणें- प्रा० धा० ना० शिजणी
सलागणें.

रिवरडणें- प्रा० धा० मागेंसरणें-
सा० अ० ११ ओ० २१६.

रिवछार- प्रा० ना० पशुसमुदाय.

रवीच- प्रा० ना० रिवचडी- सा० अ०
८ ओ० १४४.

खु-खू.

खुंटणें- प्रा० धा० ना० संपणें- अड
णें.

खुडमुळी- प्रा० ना० कमळ- सा०
अ० १५ ओ० ३.

खुडीव- प्रा० वि० खुडलेलें- रुक्मि०
अ० १४ ओ० १०४.

खुडुकणें- प्रा० धा० ना० अडकणें-
सा० अ० १४ ओ० १४७.

खुतरवावीण- प्रा० ना० यजमानी
ण- स्वामीण- रुक्मि० अ० १४ ओ० १०१

खुंतणें- प्रा० धा० ना० ध्यानधरणें
सा० अ० १८ ओ० ६५४.

खुर्द- सं० वि० लहान अथवा अ
ल.

खुरी- प्रा० ना० गुराचा अस्वरमू
णजेवसण्याचीजागा- सा० अ० १३
ओ० ५५८.

खुळें- प्रा० वि० वेडें- २ लंगडें- दा०
द० ३ स० ६ ओ० ४०.

खे-खे.

खेचर- सं० ना० १ योगी- २ पक्ष्या
दिक गगनसंचारीते.

खेचरी- सं० ना० १ राक्षसी- २ धा
रणाप्रकरणीं मुद्रेचें नांव.

खेचरीमुद्रा- सं० ना० भूमध्या
वरून दृष्टीनेऊन अंतराळीं अवलो
कनकरणें अशी धारणाप्रकरणीं प
हिली मुद्राती.

खेचरु- सं० अप० वि० १ अदृश्य
सा० अ० ५ ओ० ११. २ ना० देवता
भा० अ० ७ ओ० २०७.

खेरा- प्रा० ना० फेरा- दा० द० १३ स०
९ ओ० ११.

खेडकुली- प्रा० ना० उपवन- भा०
अ० ७ ओ० ५६३.

खेव- प्रा० ना० १ आलिंगन- अ
मृ० प्र० ६ ओ० ८६- भा० अ० १ ओ०

२७२- २ अपाय- दा० द० ६ स० ६
ओ० ३२- ३ अव्य० तक्षणींचि- अमृ०

प्र० १ ओ० ६२.

रवेवण- प्रा० ना० भूषण- सा० अ०
 १३ ओ० १९५- सा० अ० १ ओ० ५.
 रवेवणी- प्रा० वि० जडीत- सा० अ०
 ११ ओ० १३३.
 रवेवो- प्रा० क्रि० अन्य० रवेव मूणवे
 तत्क्षणीच- सा० अ० १० ओ० १९६-१९८
 रवेवंगी- प्रा० वि० यथास्थित अथ-
 वा बळकट- सा० अ० १३ ओ० १०७.

रवो-रवो.

रवो- सं० अप० ना० क्षय-
 रवोकरणे- प्रा० धा० ना० क्षयपावणे
 -फुटणे-
 रवोकरे- प्रा० वि० फुटके- सा० अ०
 ८ ओ० १५.
 रवोचणे- प्रा० धा० ना० भोसकणे-
 वरमणे-
 रवोटी- प्रा० ना० लगड- गोळा- सा०
 अ० १६ ओ० २१५.
 रवोटु- प्रा० ना० खोटी.
 रवोप- प्रा० ना० पोद- सा० अ० ९-
 ओ० १०३.
 रवोबळे- प्रा० ना० बुजिवण- प्रा०
 अ० ८ ओ० २३३.
 रवोमण- प्रा० ना० वक्रता- सा० अ०
 १३ ओ० ९१९.
 रवोलणीये- प्रा० अव्य० गमनयोग्य

सा० अ० ९ ओ० ३२६.
 रवोलणे- प्रा० धा० ना० उघडणे.
 रवोलता- प्रा० ना० दिवल्या अथ
 वा मशालचा- सा० अ० १३ ओ०
 ४१७-४१८.
 रवोलिजणे- प्रा० धा० ना० चालणे
 सा० अ० १२ ओ० ७१.
 रवोळ- प्रा० ना० पोद- सा० अ०
 ११ ओ० २५८.

ग.

गगन- सं० ना० आकाश-
 गगनग- सं० ना० आकाशसंचा
 रकर्ते.
 गगनोळ- सं० अप० ना० आका
 शपुष्प- सा० अ० १६ ओ० ३६२-३६३.
 अमृ० प्र० ७ ओ० ८२.
 गंगावती- सं० ना० वनस्पती-
 सा० अ० ९ ओ० १४.
 गचगच- प्रा० ना० दिलाई-
 गज- सं० ना० हत्ती-
 गजकर्ण- सं० ना० १ गपती- २ ख
 न्यारोग.
 गजगमा- स० वि० गजगामि-
 नीस्त्री.
 गजघंट- सं० ना० गजसमुदाय.
 गजपति- सं० ना० हत्तीवरील अ
 धिकारी.

गजपूर-सं०ना० हस्तनापुर.

गंठीसौंड-प्रा०ना० भामदया-उ
चल्या-दा०द०३स०७ओ०५०.

गंडु-प्रा०ना० गर्व-ताम-अभिमा
न.

गंडुकी-सं०ना० कसबरीशिलाअ
थवा कसोदी.

गडद-सं०ना० १ अंधःकार-२ कि
निबिड.

गडदूर-प्रा०ना० १ खांच अथवा
खळगा-२ आड अथवा विहीर-दा
द० ५ स० १ ओ० ३७.

गण-सं०ना० प्रमथादिक ईश्वरा
चे गणते.

गणीम-प्रा०ना० शत्रु-दा०द० १९
स० ९ ओ० २५.

गणप-सं०ना० गणपति.

गतत्रय-सं०वि० निर्लज्य.

गतवयस्क-सं०वि० वृद्ध.

गतायाता-सं०ना० निदिध्यास
प्रकर्णी-चार भूमिकांतील दुसरी भू-
मिकाती-

गताळका-सं०अप०वि० अकेशा
विधवा-भा०अ० २३ ओ० २७९.

गर्ता-सं०ना० गेरवांच-२ डोळे चां
गले असून दिसून ये तो रोग.

गथागोवी-प्रा०ना० गाथागोवी
शब्दपाहा.

गद-सं०ना० १ रोग-२ यादवांती

लणकाकुळाचेंनाव.

गर्दभ-सं०ना० गारव.

गदारीळ-प्रा०ना० १ पांडित्य-
२ विरूपण.

गदीन-सं०वि० गरायुधनिपु
ण.

गद्य-सं०ना० अक्षरें व मात्रायां
नाज्यांत नियम नसतो अशी अर्थ
दोषधकविताती.

गंधर्व-सं०ना० ईश्वराचे चित्रर
थादिक गायक ते.

गंधर्वनगर-सं०ना० गंधर्वसृष्टि
हाशब्दपाहा.

गंधर्ववेद-सं०ना० गायन विद्या.

गंधर्वसृष्टि-सं०ना० आकाशां
त नगराकृतीचे व त्यांतील मनुष्या
दि आकृतीचे अनेकदगदिसतात ते.

गंधवाह-सं०ना० वायु.

गभस्ति-सं०ना० सूर्य.

गभीर-सं०वि० गंभीर अथवा
खोल.

गर्भसुरवी-सं०वि० गर्भासिआ
ल्या दिवसा पासून ज्याणे दुःख सो-
सिलें नाही तो.

गमणें-प्रा०धा०ना० १ भासणें-
२ पावणें-ज्ञा०अ० ५ ओ० २९.

गम्य-सं०वि० प्राप्त-ज्ञा०अ०
९ ओ० १५९.

गर-सं०ना० विष.

गरल - सं० ना० विष.
 गरगल - सं० ना० श्रीशिव.
 गरिमा - सं० ना० महत्त्व.
 गरुडध्वज - सं० ना० श्रीविष्णु.
 गरुद्वय - सं० ना० गरुड.
 गरुवती - सं० अप० वि० गुरुवती
 अथवाश्रेष्ठ - ज्ञा० अ० १ ओ० ३३.
 गरुवा - सं० वि० म्हातारा.
 गलंड - प्रा० ना० बैड.
 गवसणी - प्रा० ना० व्यासि - आ
 उदन.
 गवसणें - प्रा० धा० ना० सांपडणें.
 गवांदी - प्रा० ना० अन्नछत्र - ज्ञा०
 अ० १३ ओ० २३० - २३१ - १ भा० अ०
 ५ ओ० ५६५.
 गवाक्ष - सं० ना० धारें अथवा शिव
 डकी - जाली.
 गवेषणा - सं० ना० शोध.
 गव्हर - सं० ना० गुहा.
 गव्हरणें - प्रा० धा० ना० सांगणें - ज्ञा०
 अ० १० ओ० २५.
 गव्हार - प्रा० वि० मूर्ख - उ० ॥ का
 यगत ऐशी केलि से गव्हारा ॥ जाहा-
 लामा तेरा आयुष्याचा ॥
 गहन - सं० ना० १ अरण्य - २ वि०
 दुर्बोध अथवा कठिण.
 गहिरें - प्रा० वि० गंभीर - ज्ञा० अ०
 १ ओ० १५९.
 गहिस - प्रा० वि० जडमूट - भा० अ०

३ ओ० ६७८.
 गहिसपण - प्रा० ना० अविचार
 ज्ञा० अ० ९ ओ० ५१३.
 गहिसु - प्रा० वि० वाईट - भा० अ०
 ३ ओ० १७४.
 गळ - प्रा० ना० १ मानफौस - २ पाठी
 सबगाड घेताना रोचतात तो.
 गळंगा - प्रा० ना० एकंकार - घोंरा
 ला - दा० द० १० स० १० ओ० ९.
 गळस - प्रा० वि० मांसल.
 गळसोटी - प्रा० ना० गळ्यापाशीं
 होणारा रोग. दा० द० ३ स० ६ ओ०
 ३६.
 गळाळा - प्रा० ना० मधुररसधा
 स - विवे० पू० प्र० १ ओ० १७ - आग०
 पं० १४ स० १ ओ० ११.

गा

गांगेय - सं० ना० भीष्माचार्य.
 गाजतीराणिवा - प्रा० ना० प्रक
 दश्रुतीच्या शपथा - ज्ञा० अ० ८ ओ०
 २६०.
 गाजी - प्रा० वि० प्रतापी - दा० द० १९
 स० ८ ओ० ५.
 गांठा - प्रा० ना० पिंजरा - ज्ञा० अ०
 १३ ओ० २३३ - २३४.
 गांठी - प्रा० ना० १ अहंकार - ज्ञा०
 अ० ९ ओ० ४६ - २ माळ - भा० अ० २

ओ० १००.

गांठ्याळ- प्रा० वि० आंतल्या गांठीचे
मूणजे कपटी- दा० द० २ स० ३ ओ० २३

गाडे- प्रा० ना० माळका- अमृ० प्र०
७ ओ० २६१.

गांडोरा- प्रा० ना० मार्गबुजवणी-
ज्ञा० अ० ११ ओ० ५३९-५६०.

गांडोरा- प्रा० ना० पाया- ज्ञा० अ०
१० ओ० १५०७.

गाट- सं० वि० बळकट.

गात्र- सं० ना० अंग- उ० ॥ नको
जाऊं देऊं भंगा ॥ गात्रें माझी पांडुरंगा ॥

गाथा- प्रा० ना० अभिमान- उ० ॥ मी
देह ऐसा गाथा ॥ आला देह बुद्धिचे मा
थां ॥ इ० ॥.

गाथागोवी- प्रा० ना० १ गलबला
- गुंताडा- दा० द० ३ स० १ ओ० ६- २ वि
वर्थ.

गादणें- प्रा० धा० ना० पीडावणें- भा
अ० २३ ओ० १०००.

गांधल- प्रा० ना० माशीची विषारी-
जाती.

गांधार- सं० ना० १ सप्त स्वरांतील
तिसरा स्वर- २ शकुनी.

गाधिज- सं० ना० विश्वामित्र ऋषि

गाभा- सं० अप० ना० गर्भ अथवा
सार.

गाभारा- सं० अप० ना० मध्यभाग.

गाभिणी- सं० अप० वि० गर्भिणी-

ज्ञा० अ० १८ ओ० १७१.

गाभिणें- प्रा० वि० फुगलेले- ज्ञा०
अ० १७ ओ० १५९.

गाभेवन- प्रा० ना० सूक्ष्मांकुर-
ज्ञा० अ० १० ओ० ७०.

गाभी- सं० ना० मन- ज्ञा० अ० ५
ओ० १५३.

गायक- सं० ना० गवई.

गार- प्रा० ना० १ खांच अथवा
खळमा- दा० द० ५ स० १ ओ० ३७-

२ जलगार- गारगोटी- ३ वि० शीत
ळ- थंड.

गारोळें- प्रा० वि० पारोळें- दा०
द० ३ स० ६ ओ० ६२.

गालोरा- प्रा० ना० गालगुच्चा-
दा० द० ३ स० ७ ओ० २५.

गांव- सं० अप० ना० चार कोस
अथवा पोजन- उ० ॥ तो सेतु प्रथम
दिनीं ॥ चवदा गावें दिनांत रें बीसा ॥.

गावदेगा- प्रा० वि० गांवदळ.

गावारें- प्रा० ना० गव्हारपण- ज्ञा०
अ० १५ ओ० २६०.

गार्हस्थ्य- सं० ना० ग्रहस्थाश्रम

गाहाळणें- प्रा० धा० ना० हरवणें
अथवा सांडणें.

गाही- प्रा० ना० गोही अथवा सा
क्षी.

गव्हापति- सं० अप० ना० गार्हप
त्यामि- वा० ५२०४.

गाळी- सं० अप० ना० शिवी.

गि-गी.

गितु- सं० अप० ना० गीत अथवा गा
यन.

गिरगिरी- प्रा० ना० भोंवंड.

गिरा- सं० ना० वाणी अथवा वाचा.

गिरि- सं० ना० पर्वत- २ दश स-
न्यास्यांतील एक भेद.

गिरिजा- सं० ना० पार्वती.

गिरीश- सं० ना० श्रीशिव.

गिवसणें- प्रा० धा० ना० सांपडणें.

गिवसितये- प्रा० कि० प्राप्त होय.

गी- सं० ना० वाणी अथवा वाचा.

गीर्वाण- सं० वि० संस्कृत.

गीशर- सं० ना० वाकूशर अथवा
वाग्वाण.

गीष्पति- सं० ना० बृहस्पति.

गु-गू.

गुंडणें- प्रा० धा० गुंफणें- गुंडाळणें.

गुंडा- प्रा० ना० गोटा.

गुटार- प्रा० ना० हत्तीच्या पाठीवरील
होटा- अंबारी.

गुटी- प्रा० ना० ध्वज अथवा निशाण.

गुण- सं० ना० १ सत्वरज, तम ते एक
क- २ दोरी- ३ वात- सूत्र.

गुणसाम्य- सं० ना० त्रिगुणाच्चा
गर्भधारण कर्ती माया, महत्तल अ
थवा शुद्ध सत्व- याचेंच नांव.

गुणक्षोभिणी- सं० ना० गुणसा
म्यगुणास प्रसवल्यावर हें नांव
पावतें.

गुणिया- प्रा० ना० १ गारुडी- सा०
अ० १३ ओ० ७२५- २ पंचाक्षरी-
भा० अ० ७ ओ० २०६.

गुंती- प्रा० ना० प्रतिबंध.

गुंथणें- प्रा० धा० ना० गुंफणें- सा०
अ० १८ ओ० १७४३.

गुद- सं० ना० पंच कर्मेन्द्रियांती
ल- अपानद्वार नामक पांचवें इं
द्रिय.

गुंफिरा- प्रा० ना० गुंताडा- सा०
अ० ४ ओ० २८५.

गुमान- प्रा० ना० १ अधिक्य- २
अहंकार- दा० द० १५ सं० २ ओ०

गुरवी- सं० अप० वि० श्रेष्ठ.

गुरळी- प्रा० ना० चूळ- दा० द० २
सं० १ ओ० ६४.

गुरु- सं० ना० १ विद्यासांगणारा
२ वि० थोर- ३ जड.

गुलत्रय- सं० अप० ना० राक्ष
काकवी- गुळवणी- दा० द० १६
सं० ४ ओ० १५.

गुळडाग- प्रा० ना० चोंचे- दा०
द० ३ सं० ७ ओ० ३४.

गुल्ली- प्रा० ना० गलबला- दा० द०
१३ स० ५ ओ० २४.

गुर्विणी- सं० वि० गरोदर- गर्भि-
णी.

गुहिरा- प्रा० ना० इछेनुरूप क्षणक्ष-
णां रंग पालटणारें सरख्या पेक्षां मो-
ठें जिवाणुं आहे- दा० द० १३ स० ७ ओ०
१७.

गुह्यज्ञान- सं० ना० स्वस्वरूपज्ञा-
न.

गुह्यार्थ- सं० ना० गुप्तार्थ.

गुळवणी- प्रा० ना० गुळें पाणी.

गुळाळा- प्रा० ना० गुळणी- सा०
अ० १३ ओ० ४१८-४१९.

गूज- प्रा० ना० गुह्य गोष्ट.

गृहमेधि- सं० ना० गृहस्थ.

गृहस्थ- सं० ना० शास्त्रोक्त पा-
णिग्रहण करून स्वस्त्री वांचून अ-
न्यस्त्रिया मातृवत्मानणारा असाच
त्वार आश्रमांतील दुसरा आश्रम धर-
तो.

गेह- सं० ना० घर- अथवा गृह.

गो- गौ.

गोरवातु- प्रा० अव्य० मध्येच- सा०
अ० ११ ओ० ३८९.

गोचर- सं० वि० प्रकर- प्रत्यक्ष.

गोठणें- प्रा० धा० ना० घट्ट होणें-

गोष्टी- सं० अप० ना० गोष्ट.

गोड- प्रा० वि० १ साजिरें- सा०
अ० १४ ओ० २६३-२ मधुस्त्रजि
बे गोड तीन अक्षरांचारस॥ अमृत
जयासफिकें पुढें ॥ १॥ -

गोत- सं० अप० ना० गोत्रज- दा०
द० २ स० १ ओ० ९.

गोतांबील- प्रा० ना० एका तारा
त सर्वांनीं मिळून जेवणें तें- सा०
अ० १७ ओ० १६०.

गोत्र- सं० ना० १ पर्वत- २ कूळ

गोंदळा- प्रा० ना० समुदाये- भा०
अ० ३ ओ० १९६.

गोधळक- प्रा० ना० मावळ ती वे-
ळ- प्रदोष वेळ- सा० अ० १८ ओ०
१०८५.

गोधांगुळी- सं० अप० ना० धनु-
र्धराचें अंगुस्तन.

गोप- सं० ना० १ गौळी- २ सूर्य.

गोपायिता- सं० ना० रक्षण के-
र्ता.

गोपुर- सं० ना० देवालयान्त जी
उंच शाला असत्ये ती.

गोंबी- प्रा० ना० गोम अथवा घो-
ण.

गोमटे- प्रा० ना० १ चांगुलपण
- अमृ० प्र० ६ ओ० ११- २ वि० चां

गलें- भा० अ० ३ ओ० १६ वाक्य०
ओ० १६३६.

गोमय- सं० ना० गार्दचेंशेण.

गोरटी- प्रा० ना० स्त्री- भा० अ० ८
ओ० २९७.

गोरांजन- प्रा० ना० स्त्रिया अथवा
पुरुष भगवत्प्रीत्यर्थ आपणासजा
कून घेतात त्या साधनाचें नाव.

गौरी- प्रा० ना० पारधी अथवा तसं
बंधी गायन- स्त्री- अ० ८ ओ० ११८-
स्त्री- अ० १६ ओ० १२०

गोरोचन- सं० ना० गार्दच्या मुस्तकां
तील सुगंधी द्रव्य.

गोलांगुळ- सं० अप० ना० माकड.

गोल्हाट- सं० ना० ओटपीगवरलें
योगशास्त्रोक्तस्थान.

गोव- प्रा० ना० गुंता- दा० द० २
स० १ ओ० २०.

गोंवळी- सं० अप० ना० गोंवण-मु
ख्यत्वे राधा.

गोसायळ- प्रा० ना० सायळ पक्षा
ची जात- दा० द० ३ स० ७ ओ० ८.

गोसावी- सं० ना० १ स्वामी- २ वि
मुख्य- स्त्री- अ० १८ ओ० ९१२.

गोहाडी- प्रा० ना० गूरवाडी.

गोही- प्रा० ना० गाही हा शब्द पा-
हा.

गोळ- सं० अप० ना० गोळ अथवा
अंड.

गोण- सं० वि० न्यून.

गोणात्मा- सं० ना० मुख्यात्मा व

मिथ्यात्मान नहेत ते म्ह० स्त्रीपुत्रा-
दिक- वाक्य० ओ० ७७५.

गौल्य- सं० ना० मधुरता- स्त्री-
अ० ३ ओ० २७१

गौल्यता- सं० ना० मनोरंजन
रूपभाषण- दा० द० १ स० ६ ओ०
१५.

ग्रंथिभेद- सं० ना० चिज्जड ए
कच बुधिस दृढ झालें आहे त्याचा
जो भेद होणें तो.

ग्रहस्थ- सं० अप० ना० ग्रहस्थ
शब्द पाहा.

ग्रहेश- सं० ना० सूर्य.

ग्राम- सं० ना० १ गांव- २ इंद्रियें

ग्रामकूळ- सं० अप० ना० कुत्रें-
स्त्री- अ० १३ ओ० ६८०.

ग्रामज्य- सं० ना० ग्राम्यधर्म अ
थवा मैथुन.

ग्राम्यस्त्री- सं० ना० वेश्या- भा०
अ० ८ ओ० १६१.

ग्रामाधिपति- सं० ना० ग्राममु
ख्य- पाटील- खोत.

ग्रामिणी- सं० अप० ना० हरा
मी पणा- दा० द० २ स० ३ ओ० ६

ग्राह- सं० ना० नक्र- मगर.

ग्रीवा- सं० ना० मान अथवा गळा.

ग्लह- सं० ना० डाव- पण.

ग्लंती- सं० अप० ना० खंती- दा०
द० ५ स० २ ओ० १४.

ग्लानी- सं० ना० खंती- दैन्य- भा०
अ० २६ ओ० १८.

घ.

घट- सं० ना० घागर- शरीर.

घंट- सं० ना० समुदाय- जा० अ०
१८ ओ० १७ १२.

घटभंग- सं० ना० स्खूल अथवा
लिंगशरीरभंग.

घटसंभव- सं० ना० अगस्त्यक्र-
षि.

घटश्रोत्र- सं० ना० कुंभकर्ण.

घंटापारधी- सं० ना० गायनादि
केंकरून मृगासभुल, ऊन पाशांत
घालणारा पारधी. भा० अ० २६ ओ०
२३६.

घटोद्भव- सं० ना० घटसंभव- शब्द
पाहा.

घटघडाट- प्रा० ना० गजर- २ अ
व्य० मोक्षाने-

घडी- सं० अप० ना० १ घटका- २ ल
हान घागर.

घडौले- प्रा० ना० साधन- जा० अ०
१७ ओ० २९.

घणाविले- सं० अप० वि० घट्टा
लेले- जा० अ० १५ ओ० ५.

घन- सं० ना० १ मेघ- २ वि० घट्ट.

घनदाट- प्रा० वि० निविड.

घनरस- सं० ना० १ जल- २ कापूर.

घनवटता- सं० अप० ना० १ भा-
रीपणा- २ घट्टपणा.

घनवटा- प्रा० ना० गादी अथवा
गालीच्या.

घनसार- सं० ना० १ चंदन- २ कापूर.

घनावणे- सं० अप० धा० ना० १ घट्ट
होणे- २ टगावणे.

घनावळी- सं० अप० ना० मेघपंक्ति
जा० अ० ९ ओ० ११९.

घनीभूत- सं० वि० १ मेघयुक्त-
२ लगडलेले.

घबाड- प्रा० वि० मोठे- महान्- वा०
२८४२.

घमंड- प्रा० ना० घमस्यान- दा०
द० १९ स० ७ ओ० १.

घमस्यान- प्रा० ना० लयलूट-
दा० द० १८ स० ३ ओ० १८.

घरघेणा- प्रा० वि० घातकी घर
बुडव्या.

घरटा- प्रा० ना० तस्त- जा० अ०
१८ ओ० ६५१.

घरटी- प्रा० ना० गस्त अ० फेरी.

घरटीकर- प्रा० ना० गस्त करी.

घरडुळणे- प्रा० धा० ना० धांडोळ
णे. जा० अ० ६ ओ० २१६.

घरवरोत- प्रा० ना० घरवात अ
थवा संसार.

घरवात- सं० अप० ना० गृहवार्ता

अथवा प्रपंच.

घराणी- प्रा० ना० ठिकाण-ज्ञा० अ०
८ ओ० २३४.

घरोते- सं० अप० ना० गृहस्थ अथ
वा घरबारी- विवे० उ० प्र० ६ ओ० ५.

घघनी- प्रा० ना० घांसा घांसी-दा०
द० १४ स० ४ ओ० ४.

घसमस- प्रा० ना० असार-फोल

घसमरपण- प्रा० ना० घस घस-
दा० द० १४ ओ० ४ ओ० ४.

घसवरणें- प्रा० धा० ना० घांसणें-
सिजणें.

घा-घि-घी.

घाऊस- सं० अप० ना० गोमांस-
अथवा मांस-ज्ञा० अ० ६ ओ० २३१.

घांघोसणें- प्रा० धा० ना० शोधणें-
ज्ञा० अ० ५ ओ० ६७.

घांणवटा- प्रा० ना० घाणा ॥ ऊ० जै
सा घाणवरियाचा दोरु ॥ इ० ॥

घातघेणा- प्रा० वि० घातकी-दा०
द० ५ स० २ ओ० २६.

घानाळ- प्रा० वि० नाकाड्या-लांब
नाक्या-दा० द० २ स० ६ ओ० ४३.

घापणें- प्रा० धा० ना० १ घालणें-ज्ञा०
अ० ६ ओ० १००-२ सोडणें- अमृ० प्र०

७ ओ० १२०-३ सांपडणें- अमृ० प्र०
२ ओ० १८.

घामेजणें- प्रा० धा० ना० श्रमीहो
णें- ज्ञा० अ० १३ ओ० ३४८-३४९.

घारणें- प्रा० धा० ना० माजणें-ज्ञा०
अ० १० ओ० १५८-भा० अ० ८ ओ०
२७९-२ लहरावणें- भा० अ०
२३ ओ० ५९७.

घालणें- प्रा० धा० ना० उडीटाक
णें- ज्ञा० अ० ११ ओ० ४९ ॥ उ० ॥ द
क्षात्रियेयज्ञभागी ॥ उमा घालून घे
तले आगी ॥

घावणें- प्रा० धा० ना० सांपडणें-
ज्ञा० अ० ३ ओ० ४२.

घास- प्रा० ना० गवत.

घिसणी- प्रा० ना० घिस घीस-
दा० द० १४ स० ४ ओ० ४.

घीस- प्रा० ना० सिजण-शीज ॥
उ० शरीरें घीस साहणें ॥ दुर्जनाशी
मिळोन जाणें ॥ इ०

घु-घू.

घुंगुरडें- प्रा० ना० चिलीद अथ
वा मशक- उ० ॥ रावणादिक वापुडीं
॥ घुंगुरडीं जैशीं ॥ इ० ॥

घुंघालणें- प्रा० धा० ना० शहकर
णें अ० ओरडणें- गुण गुणवेंड० जै
से सर्व लोक निजलिया ॥ उलूक उठे
घुंघालु ॥ इ० ॥

घुणित- सं० वि० धमिल.

घुमणें - प्रा० धा० ना० शहूकरणें

घुमरी - प्रा० ना० सामर्थ्य - ज्ञा० अ०

१७ ओ० २१२. वि० लगडीत - भा०

अ० १२ ओ० ५९१.

घुरा - प्रा० ना० दुर्गंधवृक्ष - ज्ञा० अ०

१८ ओ० १२५३.

घुलें - प्रा० ना० एक कीट आहे - मा

ने घुलकावितपाहाणारें मनुष्य - २ वि०

मान घुलकावणारें - दा० द० ३ स० ६ -

ओ० ४२.

घुक - सं० ना० घुबड.

घूर्णिका - सं० ना० दासी.

घृत - सं० ना० तूप.

घृष्टी - सं० ना० घर्षण अथवा समाग

म - ज्ञा० अ० १७ ओ० ५१.

घे-घै-घो-घौ.

घेतें - प्रा० ना० अंतःकरण - ज्ञा० अ०

५ ओ० २२.

घेपणें - प्रा० धा० ना० घेणें - ज्ञा० अ०

६ ओ० ३९२.

घोकरी - प्रा० क्रि० अव्य० लवकर

ज्ञा० अ० ९ ओ० ५३१.

घोरव - सं० अप० ना० घोष अथवा

गर्जना - ज्ञा० अ० १ ओ० १५७.

घोंगाण - प्रा० ना० माशी - उ० ॥ जें

काखर कटलें मरकटलें ॥ अत्यंत घों

गाणें घोंगाळिलें ॥ इ० ॥

घोंगें - प्रा० क्रि० अव्य० लवकर -

ज्ञा० अ० ८ ओ० ८६.

घोटभरणें - प्रा० धा० ना० जीवघे

णें - भा० अ० ४ ओ० २.

घोंदाळा - प्रा० ना० १ एकंकार - २ घों

टकवडा - दा० द० १९ स० १ ओ० १५.

घोर - सं० वि० भयंकर.

घोर - प्रा० ना० १ काळजी - उ० ऐ

साघोर करित असतां ॥ सत्सुख देखि

ला अवचित ॥ - २ वीणा नामक तंतु

वाद्याची तार - उ० विणा व्हावा कासया

शी - घोर लागला जयाशी - ॥ १ ॥

घोरवृत्ति - सं० ना० रजो गुणाची

वृत्ति - वा० ओ० ९४५.

घोरांदर - सं० ना० भयंकर समार

घोष - सं० ना० १ गर्जना - २ गोठा.

घोषयात्रा - सं० ना० गोरक्षणनि

मित यात्रा.

घोषी - सं० ना० परस्परानुप्रवेश -

ज्ञा० अ० १४ ओ० ९३ - भांडवल.

घोसणें - प्रा० धा० ना० १ शोधणें - २

सांपडणें.

घोळाणा - प्रा० ना० गुणघुणा - दा०

द० ३ स० ६ ओ० ३७.

घ्राण - सं० ना० पंचज्ञानेंद्रियांतील

पांचवें इंद्रिय तें - नाक.

च.

चक - प्रा० वि० वृक - दा० द० २ स० २
ओ० २५.

चकोर - सं० ना० चंद्रा मृतचपानकर
णारा असा एक पक्षी आहे तो.

चक्र - सं० ना० आधारादिसाहाच
कें त्यांतील एकेक तें.

चक्रकापत्ति - सं० ना० कोणे एकेव
स्तुचा दुसरीस आश्रय - दुसरीचाति -
सरीस आणि तिराचा पुनः पहिलीस -
असो जो चक्राप्रमाणें केरा तो.

चक्रवर्ती - सं० ना० सप्तद्वीपाभूमीत
ज्याचें निष्कंदक स्वामित्तो राजा अथ
वा सार्वभौम.

चक्रवाक - सं० ना० स्त्रीपुरुषांत
दिवसास संयोग व रात्री वियोग होतो
अशी एक पक्षांची जाती आहे तो पक्षी.

चक्रवाल - सं० ना० बंदल.

चरवाट - प्रा० वि० चांगलें - चोरवट

चंचू - सं० ना० चोंच.

चर्चा - सं० ना० प्रश्न प्रश्नोत्तररूप
भाषण.

चट - प्रा० ना० चटक - गसन.

चटपट - प्रा० ना० चिता - दा० द० २
स० ३ ओ० ७.

चंडकीर्ण - सं० ना० सूर्य -

चंडांशु - सं० ना० सूर्य.

चणक - सं० ना० हरभरा.

चतुर्थी - सं० ना० चौथी भक्ति -

चा० अ० १२ ओ० २७०.

चतुर्दशभुवने - सं० ना० १ भू

लोक - २ भुवर्लोक - ३ स्वर्लोक

४ महर्लोक - ५ जनोलोक - ६ तपो

लोक - ७ व सत्यलोक - १ अतल

२ वितल - ३ सुतल - ४ तलातल - ५

महातल - ६ रसातल - ७ व पाता

ल असे सप्तस्वर्ग व सप्त पाताळें

मिळून लोक अथवा भुवने चवदातीं

चतुर्दशविद्या - सं० ना० १ ऋ

ग्वेद - २ यजुर्वेद - ३ सामवेद - ४ व

अथर्वणवेद - १ छंद - २ निरुक्त -

३ व्याकरण - ४ ज्योतिष - ५ शि

क्षा - ६ वकल्पसूत्र - १ आणि न्या

य - २ मिसांसा - ३ पुराण - ४ वध

र्मशास्त्र असे चार वेद साहा शास्त्रें

व्यारउप शास्त्रें मिळून विद्या १४ त्या.

चतुर्धभिक्ति - सं० ना० १ धर्म

२ अर्थ - ३ काम - ४ मोक्ष यांचा स

मुच्यय असा चतुर्विधपुरुषार्थ तो.

चतुर्मुख - सं० ना० ब्रम्हदेव.

चतुरानन - सं० ना० ब्रम्हदेव.

चतुरास्य - सं० ना० ब्रम्हदेव.

चतुर्वक्त्र - सं० ना० ब्रम्हदेव.

चतुर्वदन - सं० ना० ब्रम्हदेव.

चतुर्विधमुक्ति - सं० ना० १ सलो

कता - २ समीपता - ३ स्वरूपता - ४.

आणि सगुण व निगुण रूपद्वय सा

मुज्यता अशाचार मुक्तींचा समुच्च

याचें नाव.

चतुर्विधवाचा- सं० ना० १ परा-२
पश्यति-३ मध्यमा- आणि-४ वैश्व
री या चार वाचांचा समुदाय त्याचें
नाव.

चतुर्व्यूह- सं० ना० १ वासुदेव-२ संक
र्षण-३ अनिरुद्ध- आणि-४ प्रद्युम्न
असे पृथ्वीस आधारभूत चार व्यूह-
आहेत त्यांचा समुच्चयाचें नाव.

चतुष्पद- सं० ना० गो अश्वादिचा
रपायांचे पशुते.

चत्वारभूतग्राम- सं० ना० चत्वा
रखाणी- १ जारज-२ अंडज-३ स्वेद
ज- आणि ४ उद्भिज यांचा समुच्चय
तो.

चत्वारमुक्ति- सं० ना० चतुर्विधमु
क्ति- हा शब्द पाहा.

चत्वारवर्ण- सं० ना० १ ब्राम्हण-२ क्ष
त्रिय-३ वैश्य- आणि-४ शूद्र.

चत्वारिअनुबंधन- सं० अप०
ना० अनुबंधचतुष्टय म्हणजे-१ वि
षय-२ संबंध-३ प्रयोजन- आणि-४
अधिकारी- यांचा समुच्चय तो.

चंद्रचूड- सं० ना० श्रीशंकर.

चंद्रमौळी- सं० अप० ना० श्रीशि
व.

चंद्रशाला- सं० ना० उंच माडी.

चंद्रावळी- सं० अप० ना० कृष्णा-
च्या अष्टनायकांतील जी राही तिची
बहिण ती.

चंद्रिका- सं० ना० चांदणें.

चंद्रो- सं० ना० डोळे तारकळ- दा०
द० ३ स० ५ ओ० ४.

चपळा- सं० अप० ना० चपला अ
थवा बीज.

चमत्कार- सं० अप० ना० चम-
त्कार अथवा आश्चर्य.

चमरी- सं० ना० वन गाय.

चमू- सं० ना० सेना.

चर्मक- सं० ना० अष्टा दशवर्णां-
तील अठरावा वर्ण तो म्हणजे चां
भार.

चर्मकुंड- सं० ना० चांभाराचें का
तडें भिजत घालण्याचें कुंड ते.

चर- सं० ना० जंगम म्हणजे चा
लणारे प्राणी.

चरणी- सं० अप० ना० सेवा-चा
अ० ११ ओ० ७०१-७०२.

चरम- सं० वि० शेवटले.

चरमस्थिति- सं० ना० सहजस
माधिरूपस्थिति ती.

चलचित्तपानतुंदिल- सं० वि०
चंचलचित्ताचें प्राशन करून दोंदी
ल असा तो.

चव- प्रा० ना० रुची- शोभा.

चवई- सं० अप० ना० चौरंग.

चवक- प्रा० ना० आश्चर्य- चा
अ० ११ ओ० ३३९.

चवडा- प्रा० ना०-१ पंजा-२ वि० रुंद

चवदाभुवने- सं० अप० ना० पाहा-
चतुर्दशभुवने.

चवदाविद्या- सं० अप० ना० पाहा-
चतुर्दशविद्या.

चवरे- प्रा० ना० शेवट- जा० अ०
६ ओ० ५८- जा० अ० १२ ओ० ५५.

२ मस्तक- जा० अ० ८ ओ० १५४.

चवऱ्यायशीलक्षयोनी- सं० अप०
ना० २००,०००,०००. सक्षयोनी- ११०,००

००. कीटकयोनी- ३००,०००,०००. पशु
योनी- १००,०००,०००. जलचरयोनी-

१००,०००,०००. प्रक्षीयोनी आणि ४००,
०००. मानवयोनी मिळून सर्व योनी

८४०,०००,०००. चवऱ्यायशीलक्ष.

चषक- सं० ना० पेला.

चळथ- प्रा० ना० चकड.

चळिया- सं० अप० ना० चांचल्य.

चक्षु- सं० ना० पंचज्ञानेंद्रियांतील-
तिसरे इंद्रिय तें- नेत्र.

चक्षुश्रवा- सं० ना० सर्प.

चा-

चाईचाट- प्रा० ना० शरीरांत को-
ठे केंसाच्या ठिकाणीं विकार होऊन जे
त्या जागचे केंस एका एकी गळून जा-
तात असा जो रोग तो- दा० द० ३ स० ६
ओ० ५१.

चाकळा- प्रा० ना० मल द्वारचे मां

सगळे त्याचें नाव. जा० अ० ९ ओ०
१८१.

चाकारणे- प्रा० धा० ना० चाकि
त होणे- दा० द० १४ स० २ ओ० ११.

चांग- प्रा० वि० चांगले- विवे० पू०
प्र० २ ओ० ९०.

चांगावे- प्रा० ना० चांगुलपण.

चांचण- प्रा० ना० चांचड नाम
क तांबड्या मुंगळ्याची- जात आ-
हेती.

चांचरणे- प्रा० धा० ना० भुलणे-
दा० द० ५ स० १ ओ० ३७.

चांचरी- प्रा० ना० बोबडी.

चांचरीमुद्रा- सं० ना० पांपण्या
व बुबुळहल वितहल वित श्रुमध्या
वर पाहात बसण्याची- धारणा प्रक-
रणीं तिसरी मुद्रा आहेती.

चांचुवडे- सं० अप० ना० चांच
भा० अ० ७ ओ० ५७५.

चाट- प्रा० वि० बडबड्या. दा० द०
२ स० ३ ओ० ३०.

चाटपण- प्रा० ना० चघळपण-
वा० ओ० २२२२.

चाटू- प्रा० ना० स्वयंपाकांतील
पळी- भा० अ० १० ओ० ४६२.

चाड- प्रा० ना० इच्छा- जा० अ०
८ ओ० ८- भा० अ० २ ओ० ७१३.

वा० ओ० ५२५.

चातक- सं० ना० मेघोदकचपान

करणास एक पक्षी आहे तो.

चातुरंगदळ - सं० अप० ना० रथ-घोडे-हत्ती- आणि पदाती अथवा पायदळ असे चार प्रकारचे सैन्य ज्या दळांत असते त्यासमुच्चयाचे नाव.

चाथी - प्रा० ना० बडबड - शा० अ० १६ ओ० ३१३-३१४.

चांद्रायण - सं० ना० चंद्र कलांच्या मानावर एक व्रत प्रायश्चित्तार्थ आहे त्याचे नाव.

चाप - सं० ना० धनुष्य.

चापलता - सं० ना० धनुष्य.

चांपोळी - सं० अप० ना० चाण्याचे फूल - शा० अ० १८ ओ० ८५३.

चाम - सं० अप० ना० कातडे.

चामरवीळ - प्रा० ना० मोठामस.

चामर - सं० ना० चोरी.

चामवा - प्रा० ना० त्वचेत घुसणारी एक उवांची जाती आहे तिचे नाव.

चामीकर - सं० ना० सोने.

चार - सं० ना० सेवक.

चार - प्रा० ना० सोंग अथवा वेड्यावेड्याळति किंवा गोष्टी.

चारण - सं० ना० एक देव जाती आहे

चारदोष - सं० अप० ना० आत्मा-

श्रयता - अन्योन्याश्रयता - चक्रका

पत्ति आणि अनवस्था - असे चत्वार

रदोष - विकल्पविषयीं शास्त्रांत आहेत ते.

चारी अभिमानी - सं० अप० ना० विश्व - तैजस - प्राज्ञ - प्रत्यागात्मा असे चत्वार अभिमानी शरीरांतील जागृदादि अवस्थांचे ते.

चारी अवस्था - सं० अप० ना० जागृती - स्वप्न - सुषुप्ति आणि तूर्या अशा चत्वार अवस्था त्या.

चारीखाणी - सं० अप० ना० जरायुज - अंडज - स्वेदज आणि उद्बीज - अशा चत्वार खाणी त्या.

चारीपुरुषार्थ - सं० अप० ना० धर्म - अर्थ - काम आणि मोक्ष असे चतुर्विध पुरुषार्थ ते.

चारीभक्त - सं० अप० ना० आर्त - जिज्ञासु - अर्थार्थी आणि ज्ञानी असे चतुर्विध भक्त ते.

चारीमुक्ति - सं० अप० ना० सलोकता - समीपता - स्वरूपता आणि सगुण निर्गुण भेदे करून सायुज्यता अशा चतुर्विध मुक्ती त्या.

चारीयुगे - सं० अप० ना० कृत - त्रेत - द्वापार आणि कली - अशीं चतुर्युगे ती.

चारीवर्ण - सं० अप० ना० ब्राम्हण - क्षत्रिय - वैश्य आणि शूद्र असे चतुर्वर्ण ते.

चारीखाणी - सं० अप० ना० परापश्यंती - मध्यमा - आणि वैखरी अशा चत्वार खाणी त्या.

चारीस्थाने- सं० अप० ना० नेत्र-
कंठ- हृदय- आणि मूर्धा अशींच
चार स्थाने तीं.

चारु- सं० वि० चांगले अथवा उत्त
म.

चारुस्थळ- सं० अप० ना० १ चार-
खाणी किंवा चार वाणी. २ उत्तमस्थ
ळ.

चारुस्थळणे- मा० धा० ना० सत्य
मानणे- सा० अ० ६ ओ० ७२.

चार्वक- सं० वि० देहात्मवादी.

चावट- प्रा० वि० चघळ.

चावटी- प्रा० ना० वाचाळपणा.

चावटशी- प्रा० ना० जागृती- सा०
अ० १३ ओ० ४१९.

चाळक- सं० अप० वि० १ चाळवि
णारा. २ ना० चाळक बाऊ नामक
व्याधी.

चि-ची.

चिकित्सक- सं० ना० वैद्य.

चिकित्सा- सं० ना० रोगाचे निदा
न.

चिरवली- प्रा० ना० पावसाळ्यांत
चिरवलापासून जो विकार दांचेस हो-
तो ती.

चिंचावणे- प्रा० धा० ना० चिचचि
णे- भा० अ० ५ ओ० ११७.

चिच्छेष- सं० ना० चिद्रुजंग.

चिडाणी- प्रा० ना० कुपात्र- भा०
अ० २६ ओ० २०३.

चिडी- प्रा० ना० चिमणी.

चिराणिउत- प्रा० वि० कांदेरे-
भा० अ० २ ओ० १५.

चिणचिण- प्रा० ना० धूसफूस-
उ० ॥ चिणचिण करीशीतरी सुरेवं
करीं ॥ व्यर्थगुर गुरीशीणतूला ॥ १॥

चित्- सं० ना० स्वरूप लक्षणांती
लदुसरे ज्ञानरूपलक्षण त्याचें नाव.

चित्त- सं० ना० चिंतन रत्यात्मक
अंतःकरणपंचकांतील चवथा अ
वयवते.

चित्तज- सं० ना० मदन.

चित्तवर्ण- सं० अप० ना० चित्त
सा० अ० १२ ओ० ४३.

चित्तहीन- सं० वि० विक्षिप्त- सा०
अ० ९ ओ० १०५.

चित्कळिका- सं० अप० ना० चै
तन्यकलिका.

चित्रकाई- सं० अप० वि० अपूर्वदे
ही.

चित्रलेप- सं० ना० १ गोपीचंदन
अथवा गंधगोळ्या यांची मूर्ति-

२ तसवार.

चिंसागर- सं० ना० ज्ञानसमुद्र

चिंतामणि- सं० ना० १ चिंतातद

णारामणि- २ गणपति.

चिति- सं० अप० ना० चित्.

चिदचिद्विधि- सं० ना० जडचैतन्य
परस्पराध्यास.

चिदंबर- सं० ना० चिदाकाश- चि
द्वस्त्र.

चिदंभोधि- सं० ना० चित्समुद्रअ
थवा ब्रम्ह.

चिद्वगन- सं० ना० ज्ञानाकाशअ
थवा ब्रम्ह.

चिदाकाश- सं० ना० चिद्वगनअ
थवा ब्रम्ह.

चिदाभास- सं० ना० ज्ञानाभास
अथवा जीव.

चिमोरा- प्रा० ना० अंगासघेतात
तोचिमरा दा० द० ३ स० ७ ओ० २५

चिवडा- प्रा० ना० बचबच- उ० मू
खाकिरितांचिवडाहोय ॥ मजालसी
चा ॥ इ० ॥.

चिवळ- प्रा० वि० रोट- भा० अ० ३
ओ० ६७८.

चिळशी- प्रा० ना० चिळसअथवा
वीट.

चीची- प्रा० वि० १ फलकर- दा० द०
१५ स० ८ ओ० ३८- २ ना० फजीती-

उ० विकारें घडे होजनीं सर्वचीची.

चीर- सं० ना० वस्त्र.

चु-चू.

चुकुर- प्रा० ना० भ्रम- २ वि० १३

मिष्ट- दा० द० २ स० २ ओ० ३४.

चुनवणी- प्रा० ना० चुनगर्गल.

चुंबक- सं० ना० लोहचुंबक-
जा० अ० ४ ओ० ७७.

चुंबक- सं० अप० ना० लोहचुंबक

चुंबक- प्रा० वि० रूपण.

चुंबकळलेठेणें- प्रा० धा० ना०

मौनावणें- जा० अ० ८ ओ० १०७.

चुरबुरी- प्रा० वि० तीक्ष्ण.

चुळुकें- प्रा० वि० सुंदर- जा० अ०
११ ओ० १३३.

चूड- सं० ना० मुकुर.

चूडामणि- सं० ना० शिरोरत्न.

चूत- सं० ना० अंबा.

चूतांकुर- सं० ना० आंब्याचामो
होर.

चे-चै.

चेटकी- प्रा० ना० १ चेडेंकरणारा म

नुष्य- २ वि० चेड्या.

चेडें- प्रा० ना० ब्रम्हग्रहादिचेटकें
जा० अ० १७ ओ० १४.

चेणें- प्रा० धा० ना० जागें होणें-

विवे० पू० प्र० २ ओ० ३. अमृ० प्र० २
ओ० ४१.

चेतन- सं० ना० सजीवपाणी.

चेतनाचक्षु- सं० ना० बुद्ध्यादि

द्रष्टा-ज्ञा० अ० ८ ओ० ३४.
 चेतविणें-प्रा० धा० ना० खवळविणें
 चेपणी-प्रा० ना० अदी-ज्ञा० अ० ९
 ओ० २०.
 चेल-सं० ना० वरुच.
 चेवा-प्रा० ना० जागृति-विवे० पू०
 प्र० १ ओ० ७.
 चैतन्य-सं० ना० मुख्यचैतन्य-२
 आभासचैतन्य.
 चैल-सं० ना० वरुच.

चो-चौ.

चोरव-प्रा० वि० उत्तमअथवाचांग
 लें.
 चोरवटे-प्रा० वि० चांगले-ज्ञा० अ०
 ४ ओ० १९४.
 चोरवाळ-प्रा० वि० निर्मळ-ज्ञा० अ०
 २ ओ० २३३.
 चोज-प्रा० ना० नवल-विवे० पू०
 प्र० १ ओ० ९६.
 चोजणें-प्रा० धा० ना० जाणणें-अमृ०
 प्र० ४ ओ० ३६. आ० पं० १० स० ४-
 ओ० १५.
 चोंडकें-प्रा० ना० दुगदुगवाद्य-रु
 किम० अ० ११ ओ० ६०.
 चोंटें-प्रा० ना० १ गती-ज्ञा० अ० ७
 ओ० ७६-२ वि० खोल-ज्ञा० अ० १३
 ओ० ५४९.

चोष्य-सं० वि० चोरवण्यास योग्य
 असेपदार्थ.
 चोहट-प्रा० ना० बाजारचौक-
 ज्ञा० अ० १६ ओ० २१८-भा० अ०
 ५ ओ० १०१.
 चोळरवा-प्रा० ना० सुरकुली-अ
 मृ० प्र० ७ ओ० ६९.
 चौरवरणें-प्रा० धा० ना० चोहोंक
 डे ताणून बांधणें-दा० द० ३ स० ७
 ओ० ६५.
 चौरवरणें-प्रा० धा० ना० चौरव
 रणें-ज्ञा० अ० १४ स० १७७.
 चौचक-प्रा० ना० कवाड-ज्ञा०
 अ० १२ ओ० ५२.
 चौताळणें-प्रा० धा० ना० रागाव
 णें-
 चौथापुरुषार्थ-सं० अप० ना०
 चतुर्थपुरुषार्थ म्हणजे मोक्ष.
 चौथाभक्ति-सं० अप० ना० ज्ञा
 नभक्ति.
 चौदारत्नें-सं० अप० ना० चतु
 र्दश रत्नें त्यांचीं नावे-१ लक्ष्मी-
 २ कौस्तुभमणि-३ पारिजातकर
 क्ष-४ सुरा नामक मद्य-५ धन्वंत
 री नामक वैद्य-६ चंद्रमा-७ काम
 धेनु-८ ऐरावती नामा हत्ती-९ रं-
 भादिक अप्सरा-१० उच्चैश्चवाना
 मक घोडा-११ शार्ङ्ग नामेंधनुष्य-
 १२ अमृत-१३ पांचजन्य नामक शं

ख-१४ कालकूटनामकवीष-

चौदाविद्या- सं० अप० ना० चतु
र्दश विद्या हाशद्वपाहा.

चौपाशी- प्रा० क्रि० अव्य० चौहों
कडे- भा० अ० २ ओ० २८२.

चौफळा- प्रा० ना० चौरंग अथवा
झोंपाळा- सा० अ० १५ ओ० १.

चौफेरी- प्रा० क्रि० अव्य० चौफेर
अथवा चौहोंकडे.

चौबार- प्रा० ना० चौहरा- द० ६०
स० १ ओ० ३४.

चौरली- प्रा० ना० चौरवेळ- सा० अ०
१६ ओ० ७.

चौसष्टीकळा- सं० अप० ना०-
चतुःषष्टीकळा- त्यांचीं नावे-

१ गीत- २ वाद्य- ३ नृत्य- ४ नाट्य-
५ आलेख्य- ६ विशेषक छेद्य- ७ तं

दुलकुरुमुमबलिप्रकार- ८ पुष्पास्तरण
९ दशानवसनांगराग- १० मणिभूमि

काकर्म- ११ शायनरचन- १२ उदकवा
द्य- १३ उदकघात- १४ चित्रयोग- १५

माल्यग्रथन विकल्प- १६ शेरवरापीठ
योजन- १७ नेपथ्ययोग- १८ कर्ण

पत्रभंग- १९ सुगंधयुक्ति- २० भूषण
योजन- २१ ऐंद्र जाल- २२ कौतुमार

योग- २३ हस्तलाघव- २४ चित्रशाक
पुष्पभक्षविकारक्रिया- २५ पानकरस

रागासवयोजन- २६ सूचीकर्म- २७
सूत्रक्रीडा- २८ ग्रहेलिका- २९ प्रति

माला- ३० दुर्वचकयोग- ३१ पुस्तक
वाचन- ३२ नाटकारव्याख्यादर्शन-

३३ काव्यसमस्यापूरण- ३४ पट्टि
कावेत्रबाणविकल्प- ३५ तर्ककर्म

३६ तक्षण- ३७ वास्तुविद्या- ३८
रूप्यरत्नपरिक्षा- ३९ धातुवाद- ४०

मणिरागज्ञान- ४१ आकरज्ञान- ४२
वृक्षाद्युर्वेद- ४३ मेषकुक्कुटलावकयु-

ध्यविधि- ४४ शुकसारिकाप्रलापन
४५ उत्सादन- ४६ केशमार्जनको

शल- ४७ अक्षरमुष्टिकाकथन- ४८
देशभाषाज्ञान- ४९ म्लेच्छितकुतर्कवि

कल्प- ५० पुष्पशकटिकानिमित्तज्ञा
न- ५१ पत्रमात्रकाधारणमातृका-

५२ संवाच्य- ५३ मानसीकाव्य
क्रिया- ५४ अभिधानकोश- ५५ छं

दोज्ञान- ५६ क्रियाविकल्प- ५७ छं
लितकयोग- ५८ वस्त्रगोपन- ५९

द्युतविशेष- ६० आकर्षकीडा- ६१
बालक्रीडन- ६२ वैनायिकविद्या

ज्ञान- ६३ वैजयिकविद्याज्ञान-
६४ वैतालिकविद्याज्ञान-

छ.

छटा- सं० ना० किरण

छंद- सं० ना० १ अनुष्टुभादिकपद्य
त्याचेंनाव- २ वेद-

छंद- प्रा० ना० हृद- नाद-

छद्म- सं० ना० निमित्त.
छपन्नकोटीवसुमति- सं० अप०
ना० पंचाशत्कोटीवसुमती.

छपन्नभाषा- सं० अप० ना० भरत
खंडातजे छपन्नदेश आहेत त्या प्रत्ये
काची एकेक भाषा- त्या देशाभाषांची ना
वे- १ अंग- २ घंग- ३ कलिंग- ४
कांबोज- ५ काश्मिर- ६ सौवीर- ७
सौराष्ट्र- ८ मागध- ९ मालव- १०
महाराष्ट्र- ११ नेपाळ- १२ केरळ- १३
चोळ- १४ पांचाळ- १५ गौड- १६
महाराष्ट्र- १७ सिंहल- १८ वज्य- १९
द्रविड- २० कर्नाटक- २१ मरहट- २२
पानाट- २३ पांड्य- २४ पुलिंद- २५
आंध्र- २६ कनोज- २७ यावन- २८
जलांध्र- २९ शालभ- ३० सिंधु- ३१
अवंती- ३२ कन्नड- ३३ हूण- ३४
दाशार्ण- ३५ भोजकोट- ३६ गोधार-
३७ विदर्भ- ३८ बालिहक- ३९ गज्ज-
४० बर्बर- ४१ कैकेय- ४२ कोशल-
४३ कुंतल- ४४ शूरसेन- ४५ टंकण-
४६ कोंकण- ४७ मह्य- ४८ मद्र-
४९ सैंधव- ५० पाराशर्य- ५१ गु-
र्जर- ५२ खचर- ५३ भूचक्र- ५४
सह्युक- ५५ प्राग्ज्योतिष- ५६ करा-
हट.

छवी- सं० ना० कांती.

छात्र- सं० ना० शिष्य.

छांदोग्य- सं० ना० सामवेदांतील

एकाशाखेचे उपनिषत् आहेत.

छाया- सं० ना० सावली. उ० तु
काम्हाणे पडतो पायां ॥ करा छाया क
पेची ॥ १ ॥.

छायानायक- सं० ना० सूर्य-

छायापुरुष- सं० ना० उंच जा
गेवर उभे राहून सूर्य पाठिशीं घेऊ
न आपल्या छायेच्या ग्रीवेवर दृष्टी पु
ष्कळ वेळ पर्यंत पांपण्यान हलवितां
द्यावी- नंतर तीच दृष्टी तशी आका
शांत योजावी म्हणजे मोठा एक पुरु
ष दिसतो त्याचे नाव-

छायामंडप- सं० ना० बारीक
शुभ्र वस्त्राचा पडदा सोडून त्याचे
आंत दिवा लावावा- नंतर मनुष्य
जनावरे आदिकरून यांचा आकृती
चीं कातर लेखीं चित्रे- दीप व पडदा
यांच्या मधून फिरवावीं म्हणजे त्या
पडद्यावर चित्राकृती मोठी दिसून
चमत्कार वाटतो त्याचे नाव-

छावा- प्रा० ना० हत्तीचे पिलू.

ज-

ज- सं० ना० हे अक्षर संस्कृत भा
षा पुढे आले असतां- त्या पासून उ
त्पन्न झाले अशा अर्थास दाखवि
ते- उ० आत्मज- जलज- बाहुज
इत्यादि.

जगदुल्ल - सं० अप० ना० १ जग
दुल्ल अथवा जगसर्प - २ वि० ११
यंकर - भा० अ० २३ ओ० ८०८.

जगति - सं० ना० पृथ्वी - उ० ईशाने
स्थान ते होवे ॥ सर्व या जगतीवरी ॥ इ०

जगति सुर - सं० ना० ब्राम्हण.

जगदंबुद - सं० ना० जगदूपमेघ.

जगदीश - सं० ना० परमेश्वर.

जगदुन्मीलन - सं० ना० जगत्प
ति -

जगभांड - प्रा० वि० अतिभांडगा -
सर्वत्र भांडगा.

जंगम - सं० ना० १ चालणारे प्राणी
ते - २ पाशुपत मत्ताचा अपभ्रंश अ
से एक मत आहे तदनुयाई तो.

जघन - सं० ना० पृष्ठभाग.

जघन्य - सं० वि० अधम.

जघन्य - प्रा० ना० लोकीक.

जघन्यज - सं० ना० शूद्र.

जंघा - सं० ना० मांडी - २ पोटरी -

भा० अ० १४ ओ० ४९१.

जंघाल - सं० अप० वि० उंच.

जल्लाल - सं० अप० वि० जरिल
अथवा जराधारी.

जरुर - सं० ना० उदर.

जरु - सं० वि० शानहीन.

जडभारी - प्रा० ना० संकट - उ० पड

तां जडभारी ॥ दासीं आठवावाहरी ॥ १

जडाजरु - सं० ना० जड आणि चेतन्य.

जती - सं० अप० ना० बौद्धमति जो
पाषांडीयतीतो - उ० ॥ जती जंगमशे
षडा ॥ नानक पंथीकानफाडा ॥ इ० ॥

जंत्रा - प्रा० ना० घोडा - सा० अ० १९
ओ० ३९५.

जनक - सं० ना० पिता - एकारा
जन्वेनाव.

जननी - सं० ना० आई.

जनपद - सं० ना० देश.

जन्य - सं० ना० पुद्घ.

जन्मकन्या - सं० ना० जान्हवी.

जपकुसुम - सं० ना० जासंदीचे फूल.

जंवीर - सं० ना० निंबू.

जंबुक - सं० ना० कोल्हा.

जयंती - सं० ना० १ कचमाता -

२ वि० जिकणारी - उ० कैसीमजस
सी होदमयंती ॥ रतिरूप जयंती ॥ इ०

जरंगा - प्रा० ना० पाण्यांत घाल -

ण्याचे जाळे - सा० अ० ७ ओ० ८६ -

भा० अ० ७ ओ० २२३.

जरु - सं० वि० निबर.

जरंडी - प्रा० ना० पोटांत वाजूस -

रोग होतो तो - दा० द० ३ स० ६ ओ०
२७.

जरा - सं० ना० म्हातारपण - उ० दू

तांत कटकामल ध्वज जरादिसों ला

गली ॥ पुरः सरगदां सर्वे सगदतांत

नृभागली ॥ इ० ॥

जल - सं० ना० उदक.

जलचर- सं० ना० मत्स्यादिक.
 जलज- सं० ना० कमल-शंख.
 जलजोद्भव- सं० ना० ब्रम्हदेव.
 जलद- सं० ना० मेघ.
 जलधर- सं० ना० मेघ.
 जलधि- सं० ना० समुद्र.
 जलनिधि- सं० ना० समुद्र.
 जलरुह- सं० ना० कमल.
 जलशयन- सं० ना० विष्णु.
 जलाभास- सं० ना० मृगजल.
 जलाशय- सं० ना० सरोवर.
 जलेश- सं० ना० वरुण.
 जल्पक- सं० वि० निंदक.
 जव- सं० ना० वेग.
 जवनीक- प्रा० ना० पडदा- ता० अ०
 ७ ओ० ६३- ता० अ० ८ ओ० ४१.
 जवार- प्रा० ना० कुळडाळ- दा० द०
 १९ स० ७ ओ० २०.
 जसन- प्रा० ना० आडकथाविनोद
 दा० द० १२ स० ५ ओ० ६.
 जहदजहलक्षणा- सं० ना० त्या
 गा त्यागलक्षणा- म्हणजे सार काय
 व असार काय हे ओळखून असार
 तितकें त्यागावें व सार गृहण करावें अ
 शी वेदांत शास्त्रांत ग्राह्य केली आहे
 लक्षणाती.
 जहलक्षणा- सं० ना० त्यागलक्ष
 णा म्हणजे जीवास सार व असार ए
 कच वाटून गेले आहे- त्या सर्वांचा त्या

गझाल्यास ग्राह्य कांहींच उरत ना-
 हीं म्हणून जीवेदांत शास्त्रांत दूषित
 लक्षणा आहे ती.
 जळ- सं० अप० ना० पाणी.
 जळचर- सं० अप० ना० जलचर.
 जळज- सं० अप० ना० जलज-
 कमळ-शंख.
 जळद- सं० अप० ना० जलद अ
 थवा मेघ.
 जळदजाळ- सं० अप० ना० जल
 दजाल- मेघपटल.
 जळधर- सं० अप० ना० जलधर.
 जळनिधि- सं० अप० ना० जल
 निधि.
 जळवास- सं० अप० ना० शीतका
 ळीं आकंठ मर्याद पाण्यांत उभे रा
 हणें तो.
 जळाभास- सं० अप० ना० मृग-
 जळ.
 जळाशय- सं० अप० ना० सरोवर.

जा.

जाडुळ- सं० अप० ना० जाईचे
 फूल.
 जाडुजणे- प्रा० वि० अशाश्वत.
 जाडुपे- प्रा० ना० लेंकरुं- अमृ० प्र०
 ६ ओ० २४- आ० पं० ७ स० १ ओ० ३४.
 जाकळणे- प्रा० धा० ना० व्यापणे

जा० अ० १४ ओ० ६२.

जारवमाता- प्रा० ना० क्षुद्रदेवता.

जागाईत- प्रा० ना० समासफळी-

दा० द० १० स० १ ओ० १५.

जागृतिअवस्था- सं० ना० मत्स्य

क्षरेंद्रियांनीं प्रत्यक्षविषयग्रहणकर

णें अशी जी बुद्धीची अवस्थाती.

जाजावणें- प्रा० धा० ना० चासणें-

जाजू- प्रा० ना० आळ अथवा आरो

प- दा० द० २ स० २ ओ० २१.

जारु- प्रा० ना० वळ- सा० अ० ७-

ओ० ८५- २ वि० पौट- दा० द० १४ स०

३ ओ० ३८.

जारु- सं० ना० जडल.

जातवेद- सं० ना० अग्नि.

जातिमुकुळ- सं० अप० ना० जा

ईचा कळी-

जात्यंध- सं० वि० जन्मांध.

जानी- सं० ना० पति.

जानु- सं० ना० गुडघा.

जान्हवी- सं० ना० भागिरथी.

जापाणनें- प्रा० धा० ना० १ आटोप

णें- सा० अ० ११ ओ० २८१- २ अपूज्य

करणें- दा० द० ६ स० ६ ओ० ३५.

जामदग्न्य- सं० ना० श्रीपरशुराम

नामक विष्णूचा साहावा अवतार.

जामाल- सं० ना० जावई.

जामून- प्रा० वि० अतिठेंगणें- दा०

द० ३ स० ६ ओ० ४२.

जाया- सं० ना० स्त्री.

जायाचा- प्रा० वि० अस्थिर- दा० द०

५ स० ३ ओ० ७५- वा० ओ० २६५३

जालंदर- सं० ना० योगशास्त्रोक्त

कंठस्थानाचें नाव.

जावळी- प्रा० ना० भाकंड.

जावळिया- प्रा० ना० शेजारी-

सा० अ० १७ ओ० २१६-२१७.

जावानिगें- प्रा० वि० नामांकित

जाश्वनीळ- सं० अप० ना० शिव.

जाळिलें- प्रा० ना० स्नान- सा०

अ० ८ ओ० ५८.

जि-जी-

जिरु- सं० अप० ना० जीव.

जिरुप्राण- सं० अप० ना० जीव

प्राण- अमृ० प्र० १ ओ० १२.

जिणनें- प्रा० धा० ना० जिंकणें-

जिणें- प्रा० ना० वांचणें.

जितवणी- सं० ना० जीवनोपाय

जिताणें- प्रा० ना० कुरवडी सा०

अ० १३ ओ० ३३५-३३७.

जिवाळे- प्रा० वि० सजीव- अमृ०

प्र० ७ ओ० ३६.

जिव्हा- सं० ना० पंचज्ञानेंद्रियां-

तील रेसनानामक चौथें इंद्रियतें

जिव्हार- सं० अप० ना० अंतःक

रण- सा० अ० १६ ओ० १२१.

जिह्वाळा - सं० अप० ना० १ ओळा
वा-२ अंतःकरण - पर० प्र० १ ओ०
१५ विवे० पू० प्र० १ ओ० २ उ० ॥ जाणें
भक्तिचा जिह्वाळा ॥ तोचि देवाचा प्रुत
ळा ॥ १ ॥

जिष्णु - सं० ना० १ इंद्र-२ अर्जुन.

जिज्ञास - सं० अप० ना० जिज्ञासु-
चार प्रकारचे भक्तांतील निवृत्तिरूपां
तला दुसऱ्यापदवीचा भक्त तो.

जिमृति - सं० ना० मेघ.

जीय - सं० अप० ना० जीव.

जीव - सं० ना० अविद्याप्रतिबिंबित
ब्रम्हचेतन्यते.

जीवकण - सं० अप० ना० जीवदशा

जीवचेतन्य - सं० ना० सतचेतन्या
मधील आभासचेतन्यांतील दुस
रें तें - जीव.

जीवदशा - सं० ना० जीवत्व.

जीवद्वैत - सं० ना० जीवनिर्मितका
मक्रोधादिक.

जीवधर्म - सं० ना० अविद्याकामक
र्मादिक.

जीवन - सं० ना० १ उदक-२ आ-
युष्य.

जीवन्मुक्त - सं० ना० गुरूपदेशेंक
रून झालेला मुक्त तो.

जीविका - सं० ना० निर्वाह अथवा
उपजीवन.

जीवित - सं० ना० आयुष्य.

जु

जुरवेळ - प्रा० ना० जुवा - जा० अ०
१५ ओ० १८००-१८११.

जुंझार - प्रा० ना० योद्धा.

जुत्पति - सं० ना० जेरा अथवा मह

जुनाट - सं० अप० वि० जीर्ण अथ
वा पुरातन.

जुंबाड - प्रा० ना० तेज - सा० अ०
११ ओ० ३६३.

जुवारी - प्रा० ना० जुवाखळ्या -
सा० अ० १८ ओ० ६७३.

जे - जे

जेगर - प्रा० ना० हाल घड्याळ - सा०
द० २ स० ७ ओ० २४.

जेणें - प्रा० ना० जिणें अथवा वांच
णें - सा० द० २ स० १७ ओ० ४६.

जेनिगें - प्रा० ना० बालणें - सा०
अ० ६ ओ० ४९३.

जेष - सं० ना० वरील.

जेसारणें - प्रा० धा० ना० लाळणें
सा० अ० १७ ओ० १४९.

जैत - सं० अप० ना० जय - अमृ०
प्र० २ ओ० १९.

जो

जोईस- सं० अप० ना० ज्योतिष-
जा० अ० १८ ओ० १६३१.

जोगी- सं० अप० ना० योगी पुरु
ष- २ वि० योगी.

जोगेस्वरा- प्रा० ना० बैल- सा० अ०
११ ओ० ५४२, ५४३.

जोजार- प्रा० ना० जंजाळ- खरप
ट.

जोडा- प्रा० ना० उपमा- स० ओ०
२११.

जोडी- प्रा० ना० नफा- सा० अ०
१४ ओ० १७.

जोस्मा- सं० ना० शीतकिरण.

जोने- सं० अप० वि० जुनें भथवा
वरील- सा० अ० १८ ओ० १५२८.

जोहर- प्रा० ना० अग्नि- भा० अ०
५ ओ० ३७४.

जोहरा- प्रा० ना० अग्नि- सा० अ०
१० ओ० १४५.

ज्या- सं० ना० धनुष्यदोरी.

ज्योतिर्विद- सं० ना० ज्योतिषी.

ज्वरसृष्टि- सं० ना० तपाच्या भां-
तांत जें अनेक वा भासतें त्याचें नाव.

ज्वलन- सं० ना० अग्नि.

ज्वालामाली- सं० ना० आग्नि.

झ-

झकणें- प्रा० धा० ना० फ. सणें.

झगडा- प्रा० ना० भांडण.

झटपट- प्रा० ना० १ खरा- २ क्रि०
अव्य० लौकर- ३ भांडण- दा० द० २.

स० ३ ओ० ७.

झटें- प्रा० ना० १ हुदकण- सा० अ०
९ ओ० १८- २ झोबी- ३० ॥ बोलके

पहिलवान कळिकटे ॥ तयांशाचया
वीं झटें ॥

झड- प्रा० ना० लोभाविष्टगरी-
सतत दृष्टी.

झडकरणें- प्रा० धा० ना० विचार
करणें- सा० अ० ७ ओ० १९२.

झडपण- प्रा० ना० बाहेर वसा- वा
धा.

झमकणें- प्रा० धा० ना० झळकणें

झळझळ- प्रा० ना० कवडसा- गा०
ओ० ६४६.

झळवणें- प्रा० धा० ना० १ बुडणें-
सा० अ० १२ ओ० ८७- २ पीळणें

दा० द० ३ स० १ ओ० ५०- ३ गुंडाळणें
दा० द० ३ स० ४ ओ० ४९.

झळाळ- प्रा० ना० तेज- विवे० पु०
प० १ ओ० १७- दा० द० १ स० १ ओ०

१४- भा० अ० १० ओ० २९२.

झा

झाक- प्रा० ना० सुळुक- वा० ओ०
३५५८.

शांकोळणें- प्रा० धा० ना० आळा
दित होणें- व्यापणें-

शारिया- प्रा० ना० शारिकरी-

शावळे- प्रा० वि० भ्रमयुक्त- सा०
अ० ९ ओ० ७२-

शासुर- प्रा० ना० भाऊस- सा० अ०
१४ ओ० १०५-

शि शी-सु-

शिंजाणें- प्रा० धा० ना० शोर धा
णें- शिंगत्या धरून अंगास सोवणें-

शील- प्रा० वि० हळू- सा० अ० १३
ओ० २७४-

शुगळणें- प्रा० धा० ना० फेकणें-

शुंजार- प्रा० ना० पोध्या-

शे-सौ-

शेंगट- प्रा० ना० जेंगर शाह पाहा-

शोंक- प्रा० ना० १ कल- २ विकार-
अमृ० म० १ ओ० ७-

शोरिंग- प्रा० ना० पिशाच-

शोरी- प्रा० ना० शेंडी-

शोरु- प्रा० वि० कोळगा- दा० द० २ स०
३ ओ० २८-

शोतावा- प्रा० ना० पाण्याचा लोट-

शोतिहन- प्रा० ना० विक्षेप- सा० अ०
१३ ओ० २५७-२५५-

शोळ- प्रा० ना० १ शोळ अथवा
पर- अमृ० प्र० २ ओ० ४८-२ वि०
मिथ्या- सा० अ० ८ ओ० ६०-

ट

टक- प्रा० ना० १ गक सारखें लक्ष-
२ संकट-

टकळा- प्रा० ना० वेध-

टंका- प्रा० ना० अग्रभाग- सा०
अ० १५ ओ० १६६-

टकें- प्रा० ना० प्रतिमा- सा० अ०
१५ ओ० १५२-

टवंच- प्रा० ना० दुःख- सा० अ०
५२ ओ० १८२-

टवाळ- प्रा० वि० १ लटिकें- सा०
अ० १३ ओ० ११३९-२ तिरथक-
भा० अ० १ ओ० ७९-

टवाळ- प्रा० वि० लटिकें- अमृ०
प्र० २ ओ० ३०-

टवाळी- प्रा० ना० असद्वर्तणूक-
दा० द० ५ स० २ ओ० १९-

टा-

टार्का- प्रा० ना० छती- आवड- उ०
वरें ज्याची जेशी टार्की- तेणें तें सेंक
रावो.

टाकिजणें- प्रा० धा० ना० पावणें-

जा० अ० १४ ओ० ४०६
टाकिणें - प्रा० धा० ना० पावणें-भा०
अ० १२ ओ० २२०

टाचणी - प्रा० ना० त्रेधा अथवा दुर्द
शा० भा० अ० २० ओ० १००

टाचें - प्रा० वि० १ उणें - सा० अ० १०
ओ० ५० - २ थोडें - सा० अ० १५ ओ०
४७० - ४७१

टाफरें - प्रा० वि० धवक चालकें - दा०
द० ३ स० ६ ओ० ४२

टाळें बस - प्रा० ना० गेंगाण व्याधि
दा० द० ३ स० ६ ओ० ३०

टि-

टिकरणें - प्रा० ना० ठिकाण - सा० अ०
१३ ओ० १४

टिकलग - प्रा० वि० शोभिवंत - सा०
अ० १० ओ० ८५४

टिकु - प्रा० ना० १ टिकला - २ बोर
लावणें अथवा निंदणें - सा० अ० १५
ओ० २४४

टिकेलें - प्रा० धा० वि० स्थिर राहि
लें -

टिरघर - प्रा० ना० सोंगट्यां तेलक
टघर -

टिपरी - प्रा० ना० चाप - उ० नानाप्र
कारें छळिती ॥ नाकाशीरिप न्यालावि
ली ॥ ॥

टिळक - सं० अप० ना० तिलक अ
थवा टिकला - भा० अ० २३ ओ० २३

टे

टेंक - प्रा० ना० डोंगर - भा० अ० ५
ओ० १०४

टेंका - प्रा० ना० आश्रय - अमृ० प्र०
४ ओ० ६

टेहणी - प्रा० ना० १ रक्षण - सा० अ०
१३ ओ० ५०५ - ५०६ - २ अनास्था -
रुक्मि० अ० ८ ओ० ५२

टो

टोणपा - प्रा० ना० १ सोरगा - २ वि०
विद्याहीन -

टोलर - प्रा० वि० पोकळ - रुक्मि०
अ० १० ओ० ५२

टोल्लर - प्रा० वि० टोलर

ठ

ठकडा - प्रा० वि० मोठा ठक व्या
ठकार - प्रा० वि० मनोहर - उ० ठ

काराचें ठाण करीं चापबाण ॥

ठसठों बस - प्रा० वि० निर्भरि व अ
क्षर शत्रु - दा० द० २ स० ३ ओ० ३२

ठसणें - प्रा० धा० ना० बाणनं अथ

वाविंभणें - प्रा० वि० बारीक मोठें -
ठसे ठोमसे - प्रा० वि० बारीक मोठें -

ठा-

ठाउकते - प्रा० वि० साध्य - सा० अ०
१० ओ० १७८ १८० - ना० ना० - ठाउ
ठाउवें - प्रा० अव्य० ठाउकें - भा० अ०
१० ओ० १५५ १५८ - ना० ना० - ठाउ

ठाक - प्रा० ना० ठसा - सा० अ० अ०
ओ० २५५ २५८ - ना० ना० - ठाक

ठाकठोक - प्रा० वि० - रोख - प्रत्यक्ष -
ठाकणें - प्रा० धा० ना० १ राहणें - प्रा०
प्र० ५ ओ० ४ - २ जवळ करणें - सा०
अ० ९ ओ० २३६ - ना० ना० - ठाक

ठाणा - प्रा० ना० आरुती अथवा श
रीर बांधा -

ठाणें - प्रा० धा० ना० राहणें - सा०
अ० ६ ओ० १२ - ना० ना० - ठाणें

ठाणोरी - प्रा० ना० सुधकती - सा०
अ० १० ओ० ४३९ - ना० ना० - ठाणोरी

ठाय - प्रा० ना० १ निश्चय - सा० अ०
९ ओ० २६३ - २ क्रि० उभा राहा - भा०
अ० १४ ओ० १०९ - ना० ना० - ठाय

ठायां ठेवणें - प्रा० धा० ना० नामसं
केत करणें -

ठायांपडणें - प्रा० धा० ना० सांपड
णें -

ठायांपाडणें - प्रा० धा० ना० थांगल

वणें - वा० ओ० ५६२ - ना० ना० - ठावणें

ठायेंठावो - प्रा० वि० वास्तविक -

स्थानवासी - सा० अ० ओ० १५६ -

अमृ० प्र० ४ ओ० ३७ - ना० ना० - ठावो

ठावणें - प्रा० धा० ना० राहणें - अ

मृ० प्र० ४ ओ० ४ - ना० ना० - ठावो

ठावो - प्रा० ना० ठाव अथवा ठाविका

ण - थारा -

ठि-टी-ठु-ठे.

ठिकरी - प्रा० वि० भिन्न - अलिप्त -

सा० अ० १० ओ० ४३४ - ५३९ -

ठी - प्रा० ना० ठिकाण - सा० अ० ५

ओ० ४३२ - ४३३ -

ठुणका - प्रा० ना० बुकांदा - दा० द०

३ स० ७ ओ० २५ - ना० ना० - ठुणका

ठेंगणें - प्रा० वि० १ उणे - विवे० पू०

प्र० १ ओ० ७५ - २ हलकें - नीच - भा०

अ० ५ ओ० १५८ - ना० ना० - ठेंगणें

ठेव - प्रा० ना० ठेवण अथवा आरु

ती - दा० द० १ स० २ ओ० ८ -

ठेवा - प्रा० ना० संचय - दा० द० ३ स०

३ ओ० २४ -

ठु.

डंका - प्रा० ना० चर्मवाद्य - अमृ०

प्र० ५ ओ० ३६ -

डकारादिफकारांत- सं० वि० ड०
सून फपर्यंतवर्ण.

डगरू- प्रा० ना० डगर अथवा प्रसि
ध- ज्ञा० अ० १५ ओ० ११८- अमृ० प्र०
२ ओ० ३४. आळ.

डंगरू- प्रा० ना० डंगर अथवा प्रतिव
ध- ज्ञा० अ० १८ ओ० १२- विवे० उ० प्र०
११ ओ० ११६.

डगळ- प्रा० वि० मोठे- ज्ञा० अ० १७
ओ० १२७.

डंगारणेंमार- प्रा० ना० टिकारें अ
थवा बडगेमार- दा० द० ३ स० ओ०
६५.

डंडळणें- प्रा० धा० चळणें- भा० अ०
४ ओ० ८४.

डुंब- सं० अप० ना० १ दंभ- २ खरा
टोप- विवे० पू० प्र० ७ ओ० ३२.

डवक- प्रा० ना० डवकें- भा० अ० १०
ओ० ६३३.

डुहुळणें- प्रा० धा० घुसळणें- अमृ०
प्र० ७ ओ० ७४.

डा

डाईक- प्रा० वि० दावा धरणारे-

डाकुली- प्रा० ना० चेष्टा- ज्ञा० अ०
१७ ओ० ९४.

डाखळ- प्रा० ना० डाहळी- अमृ०
प्र० ७ ओ० १४३.

डांग- प्रा० ना० तंगडी- दा० द० ५ स०
९ ओ० ४१.

डांगा- प्रा० ना० कारी- ज्ञा० अ०
१५ ओ० २५१.

डांगुरी- प्रा० ना० डांगोरा अथ
वा- दोंडी- ज्ञा० अ० १८ ओ० २८१.

डाल- प्रा० ना० जाडीसाल- ज्ञा० अ०
१५ ओ० ९६.

डावलणें- प्रा० धा० ना० दाकणें-
भा० अ० २० ओ० २०३.

डांस- प्रा० ना० चिलचं चीएक जा
ती आहे.

डाहारणें- प्रा० धा० ना० प्रसिध्द
करणें- ज्ञा० अ० १४ ओ० ४१- ज्ञा०
अ० १५ ओ० २६७.

डिडु.

डिंगरू- गुजराथी० अप० ना० १ मु
लगे अथवा लेंकरू- भा० अ० २३-

ओ० ९२८-२ वि० लाटके-

डिंडिमा- प्रा० ना० संभवम- ज्ञा०
अ० १५ ओ० ३१५-२ सुखदुःख-

ज्ञा० अ० १६ ओ० ४४३-४४२.

डिंब- प्रा० ना० आरुति- प्रतिभासा
भा० अ० २ ओ० १७१.

डिंभ- प्रा० ना० डिंब.

डिरू- प्रा० ना० शोंग- ज्ञा० अ० १५
ओ० ९५.

डुडुळ- प्रा० ना० घुबड-ज्ञा० अ० १४
ओ० २५०

डे- डो- डौ-

डेबिरे- प्रा० वि० मारके- भा० अ० ११
ओ० ५५८

डोमकावळा- प्रा० ना० महारकावळा

डोरी- प्रा० ना० सुंदरमुख- भा० अ०
२६ ओ० ७८.

डोहळा- प्रा० ना० इच्छा.

डोळस- प्रा० वि० सुरूप.

डोंडी- प्रा० ना० धांडोरा-ज्ञा० अ० १८
ओ० ६०३

डौरवाय- प्रा० ना० उपहास- ज्ञा० अ०
१३ ओ० ८२७.

ट- टा-

टवाळी- प्रा० ना० थट्टा-दा० द० २२
५ ओ० २५.

टसाळ- प्रा० वि० मोठें- भा० अ० ६
ओ० ६.

टसाळणें- प्रा० धा० ना० विसरणें-
ज्ञा० अ० ११ ओ० १६१.

टाल- प्रा० ना० १ क्षुद्रसाधन-दा०
द० ३ स० ३ ओ० ४५-२ घावराखीमू
णजेघावन लागूंदेण्याचें साधन.

टाळ- प्रा० ना० १ अभिषेक-ज्ञा० अ०

१३ ओ० ३८६-३८७-२ रसपूट-भा०
अ० ५ ओ० ८४-३ जुलाब-उ० ॥

टाळआणिउखाळदेती॥ पथ्यकठिण
सांगती॥-४ अन्य० सहज-दा० द०
१९ स० ८ ओ० ९.

टाळेंटाळें- प्रा० क्रि० अन्य० मंद
मंद-विवे० उ० प्र० ११ ओ० ९४.

टि- टे- टो-

टिमा- प्रा० ना० मुलामा-ज्ञा० अ० १३
ओ० ४७०-४७१

टिसाळ- प्रा० वि० मोठें-ज्ञा० अ०
४ ओ० १९६.

टेंटें- प्रा० धा० ना० जाणें-ज्ञा० अ० ९
ओ० १०२.

टेमें- प्रा० ना० थोड-ज्ञा० अ० १६
ओ० ३४०-३४१.

टोंडी- प्रा० ना० आकार-ज्ञा० अ०
८ ओ० २२.

टोवळ- प्रा० वि० स्छूळ अथवा मोठें.

त

तकवा- प्रा० ना० धीर-दा० द० १९
स० १० ओ० २७.

तर्क- सं० ना० १ कल्पना अथवा यु
क्ति-२ शब्द-अमृ० प्र० ६ ओ० ४६.

तक्र- सं० ना० ताक.

तगट - प्रा० वि० तगाऊ.
 तगबग - प्रा० ना० तळमळ.
 तटका - प्रा० ना० संबंध.
 तटस्थ - सं० वि० स्तब्ध अथवा कुंठित.
 तटस्थलक्षणा - सं० ना० आगंतुकलक्षणा.
 तटाक - सं० ना० सरोवर अथवा तळें.
 तटिनी - सं० ना० नदी.
 तंडुणें - प्रा० धा० ना० त्रासून बोलणें.
 तडवा - प्रा० ना० चांदवा - शा० अ० १३ ओ० ५५.
 तडस - प्रा० ना० पोटाफुगीची तिडीक दा० द० ३ सं० ६ ओ० ३२.
 तडाग - सं० अप० ना० तटाक अथवा तळें.
 तडित् - सं० ना० बीज.
 तण - सं० अप० ना० तृण - शा० अ० १० ओ० ४३८.
 तणाव - प्रा० ना० ताण दोर - दा० द० १९ सं० ९ ओ० २२.
 तर्णिक - सं० ना० वत्स.
 तत्पद - सं० ना० उपदेशरूप महावाक्यांतील ईश्वर नामक पहिलें पद.
 तत्पर - सं० वि० सावध.
 तत्वता - सं० वि० १ तात्विकरूप - २ स्वरे - ३ पादपूरण.
 तत्वज्ञानी - सं० वि० पंचतत्वांस आश्रय भूत जें ब्रह्म तत्व तें जाणनारा अ-

सातो - २ ना० ज्ञानी पुरुष.
 तन - सं० अप० ना० तनु अथवा देह.
 तनय - सं० ना० पुत्र.
 तनया - सं० ना० कन्या.
 तनु - सं० ना० देह.
 तनुचतुष्टय - सं० ना० स्थूल - सूक्ष्म - कारण - महाकारण असे चत्वार देहे.
 तनुज - सं० ना० पुत्र.
 तनुमानसा - सं० ना० ज्ञानी जीवाच्या सप्तभूमिका आहेत त्यांतील मनास तनुत्व म्हणजे कृशत्व आणनारीति सरी भूमिका ती.
 तन्मतन्म - सं० ना० नामरूपात्मक दृश्यभासाची जी व्यावृत्ति तद्वाचक जें वेदाचें भाषण तें.
 तन्मात्रा - सं० ना० शत्रुस्पर्शादिपंचविषय.
 तन्मात्रार्धवेही - सं० अप० वि० प्रणवातीत - शा० अ० ६ ओ० ३०४.
 तन्हार - सं० अप० ना० तृणालय - छप्पर - शा० अ० ३ ओ० २६८.
 तप - सं० ना० स्वस्वरूपातुसंधान - २ साधनचतुष्टयांतील तिसऱ्या साधनाचें - तिसरें अंग.
 तपन - सं० ना० सूर्य.
 तपीळ - प्रा० वि० तापट अथवा तापड.
 तम - सं० ना० १ अंधःकार - २ क्रोध - ३ वि० तिसऱ्या गुणाचा गुण - ना० तमो

गुण.

तमालनील- सं० ना० विष्णु.

तर्मुड- प्रा० ना० १ डोयखुपस-२ डो

यखुपशा- दा० द० २ स० ३ ओ० २९.

तमोगुण- सं० ना० त्रिगुणांतील अ
धोगतिदायक तिसरा गुण तो.

तमोहर- सं० ना० सूर्य- तमारि.

तरंग- सं० ना० पाणफुगा- कल्पना

उ० ॥ अनंतबुद्धिचे तरंग ॥ क्षणक्षणापा

लटतीरंग ॥ इ०

तरट- प्रा० ना० घोड्याचा अंसूड-

भा० अ० २० ओ० २१६.

तरणि- सं० ना० सूर्य.

तरणी- सं० ना० नौका.

तरळ- प्रा० ना० अजीर्णाची हागओ

क- दा० द० ३ स० ६ ओ० २५.

तरळणें- प्रा० धा० ना० १ भांबावणें.

२ खेळणें- सा० अ० १३ ओ० १०४.

तरांडें- प्रा० ना० ताफा- सा० अ० ७

ओ० ९८.

तरिया- प्रा० ना० नौका- भा० अ० १

ओ० ९३.

तरु- सं० ना० वृक्ष.

तहा- प्रा० ना० १ प्रकार-२ एक क

छीपण- दा० द० २ स० ३ ओ० ७.

तल्प- सं० ना० शय्या.

तल्पकी- सं० अप० वि० तल्पग अथ

वा मात्रागमनी

तल्पग- सं० वि० गुरु अथवा पितृदो

ही.

तवक- सं० ना० वेग- सा० अ० ११

ओ० ३४२

तवका- प्रा० ना० धैर्य- वा० ओ०

५२६०.

तळपट- प्रा० ना० नाश.

तळपणें- प्रा० धा० ना० विराजणें

अथवा शोभणें- दा० द० १ स० २ ओ०

तळबुड- प्रा० ना० मूळ- सा० अ०

१५ ओ० १६८.

तळवट- प्रा० ना० अधोभाग.

तळवटणें- प्रा० धा० ना० दंडपणें

वा० ओ० ९४२.

तळवेमार- प्रा० ना० १ अन्हवाणी

तापल्या तव्यावर उभेकरणें-२ पर्व

तातळींलोटणें-३ तळूनमारणें-

तळोट- प्रा० ना० तळवट.

तळोटपण- प्रा० ना० नम्रता- सा०

अ० १३ ओ० १९५.

तक्षक- सं० ना० एका सर्पाचे नाव

तत्त- सं० वि० सानी.

ता.

ताकर्पिरे- प्रा० वि० ताकपिणारे.

तार्कीक- सं० ना० नैय्याधिक.

तागा- प्रा० ना० दोरा- ठिकाण- सा०

अ० १६ ओ० ४०५-४०६.

तागाईत- प्रा० वि० तगाऊ दा० द० १९

स०१ओ०१५.

ताटस्थलक्षण- सं० ना० आगंतु
कलक्षण-

ताटस्थ्या- सं० अप० ना० ताटस्था
वस्था.

ताटी- प्रा० ना० मूर्छा-ज्ञा० भू०-ओ०

तांडी- प्रा० ना० समुदाय-ज्ञा० अ०
१५ओ०३६४.

तात- सं० ना० पिता.

तांतडी- प्रा० ना० त्वरा.

तालवेळ- प्रा० ना० तीव्रता-विवे० पू०
प्र०१ओ०३०

तांत्रिक- सं० वि० तंत्रोक्त.

ताथु- सं० अप० ना० तंतू.

तादात्म्य- सं० ना० तदाकारताम्हण
जे-कोणे एक्ये अर्थाहून आपण भिन्न-
असतां भ्रांतिने त्या भिन्नास मी म्हणून
मानणें त्याचें नाव.

ताने- प्रा० वि० १ नवे-२ धाकटे-ज्ञा०
अ०१८ओ०१५२८.

तान्हलें- प्रा० ना० १ तान्हेंलेंकरूं-
२ वि० तान्हें-

तापत्रय- सं० ना० अध्यात्म-अधि
भूत-अधिदैव असे त्रिविधतापते.

तापापह- सं० ना० चंद्र-तापहरण
करणारा.

ताबा- प्रा० ना० समुदाय-दा० द०१५
स०२ओ०२७.

तांबोरा- प्रा० ना० शेतावरपडणारा

ग-भा० अ०१०ओ०५१०.

तामरस- सं० ना० कमल.

तामसयोगी- सं० ना० पद्मा-अघो
रयोगी.

तार- सं० ना० पद्मस्वरापासून निष्पा
दपर्यंत स्वर गाऊन पुनः उंच पद्म आ
लाफितात त्याचें नाव अथवा तसानाद
तो.

तारकारि- सं० ना० कार्तिकस्वामी

तारतम्य- सं० ना० तरतमभाव.

तारसें- प्रा० वि० तारडोळें-दा० द०
३स०६ओ०४२.

तारा- सं० ना० १ नक्षत्र-२ बृहस्प
तिची स्त्रीतिचें नाव-३ वाळीची स्त्री
तिचें नाव-४ हरिश्चंद्रराजाची स्त्री.

तारारमण- सं० ना० १ चंद्र-२ बृ
हस्पति-३ वाळी नामावानर-४ हरिश्चंद्र.

ताळी- प्रा० ना० १ देहसत्यत्व-ज्ञा०
अ०१३ओ०२१-२ तादी अथवा मू
र्छा-विवे० उ० प्र०१ओ०६२.

ति-

तिरव- सं० अप० वि० तीक्ष्ण-भा०
अ०३ओ०४.

तिरवट- सं० अप० वि० तीक्ष्ण.

तिगुण- सं० अप० ना० त्रिगुण-२
वि० तिप्पट.

तिडकी- प्रा० ना० ठिणगी-भा०

अ०१४ओ०२३१.

तित्तिरी- सं० ना० तैतीर्यउपनिषत्.

तितिषु- सं० ना० तरुणोपायइच्छिणा
रापुरुष- वि० तरुणोपायइच्छिणाराअ
सा.

तितिक्षा- सं० ना० सुखदुःखादिस-
हिण्णुत्व- साधनचतुष्टयांतीलतिसया
साधनाचें चौथें अंगतें.

तितुणें- प्रा० धा० ना० मागें जाणें-
ज्ञा० अ०७ओ०१६१.

तिमिर- सं० ना० नेवाचा अंधत्व रोग.

तिर्यग्योनी- सं० ना० कीटकादिनीचयो
नी.

तिवनें- प्रा० वि० तिहिंचासमुच्चयअ
सैं- ज्ञा० अ०१५ओ०९५.

तिहाउणें- प्रा० वि० विविध.

तिहांचीरवूण- प्रा० ना० गुरु-शास्त्र-
आत्मप्रतितीरूपरवूण.

तिन्हीगुण- सं० अप० ना० सत्त्व, रज,
तम, तै.

तिन्हीप्रस्थान- सं० अप० ना० गीत
भाष्य- उपनिषदाष्य व शारीरभाष्य ते.

तिन्हीबंद- सं० अप० ना० मूळबंद-
जालंदर आणि उड्डियान असे तीन बंद
ते- ज्ञा० अ०१८ओ०१०३७.

तिन्हीराम- सं० अप० ना० श्रीदाशि
रथीराम- परशुराम-आणि बलराम.

तिन्हीलोक- सं० अप० ना० स्वर्ग-
मृक आणि पाताळ असे तीन लोक ते.

तिन्हीस्थानें- सं० अप० ना० नेत्र-
कंठ- आणि हृदय अशीं तीन स्थानें तीं

ती-

तीनसप्तकें- सं० अप० संख्या० वि०
एकवीस- क्रि० वि० एकवीसवेळ.
तीव्र- सं० वि० प्रखर.
तीळ- प्रा० ना० नेत्रांतील काळा बिं
दू.

तु-तू

तुक- प्रा० ना० तोल-वजन अथवा-
महत्व- ज्ञा० अ०५ओ०१०४-भा० अ०
२६ओ०२८७.

तुकावणें- प्रा० धा० ना० हलविणें
अथवा डोलविणें.

तुंगे- सं० अप० वि० मोठें अथवा उं
च- ज्ञा० अ०७ओ०७०.

तुंद- प्रा० वि० मूर्ख- दा० द० १८ सं०
६ओ०३.

तुंदिल- प्रा० वि० दोंदील- ज्ञा० अ०
१८ओ०४.

तुंबिनीफल- सं० ना० कडू भोंपळा.

तुंबी- सं० अप० ना० तुंबिनी फल.

तुरंग- सं० ना० घोडा.

तुरंगम- सं० ना० घोडा.

तुरंबणें- प्रा० धा० ना० पूजणें- अ

मृ० प्र० १ ओ० ५९.

तुरिया - सं० अप० ना० तूर्यानामकस
माधीरूपचौथी अवस्था.

तुरुक - प्रा० ना० मूँछ.

तुरे - प्रा० ना० एकचर्मवाद्यआहे -

भा० अ० २० ओ० १७८.

तुला - सं० ना० उपमा.

तुलीप - सं० ना० पलंग.

तुलीय - सं० अप० ना० तुलीप - सा०
अ० १३ ओ० ४२.

तुषात - प्रा० ना० कोंडा - सा० अ० ५
ओ० ११०.

तुहिन - सं० ना० हिमालय.

तुळीपुरुष - सं० अप० ना० आप-
ल्याभारभारसुवर्णतो

तूणीर - सं० ना० बाणठेवण्याचा
भातो.

तूर्ण - सं० क्रि० अव्य० शीघ्र.

तूर्या - सं० ना० चवथी अवस्था.

तूर्याविगाहिनी - सं० ना० सानी
जीवाच्या सप्तभूमिकांतील पूर्णस्थि
तिरूपसातवी भूमिकाती.

तूर्यु - सं० अप० वि० चौथे -

तूष्णिभाव - सं० ना० त्रिगुणाची स
मानस्थिति असो जीवास नानंदरू
प अवस्थाती.

ते-तै.

तेजाकार - सं० ना० सूर्य - सा० अ०
१० ओ० १४८.

तेजोनिधि - सं० ना० सूर्य.

तेलमुंगी - प्रा० ना० मुंगीची एक जा
ती आहे ती.

तेसणें - प्रा० वि० तेवढें - सा० अ०
९ ओ० ९.

तैजसाभिमानी - सं० ना० स्वप्न
देहाचा अभिमान करणारा जीव तो

तैतीर्य - सं० वि० तितिरिशाखा
क्त - २ ना० तैतीर्यशाखा.

तो-

तोक - सं० ना० बालक.

तोरव - सं० अप० ना० तोष.

तोर्य - सं० ना० उदक.

तोर्यज - सं० ना० कमल.

तोर्यद - सं० ना० मेघ.

तोरण - सं० ना० द्वार.

तोळंबा - प्रा० ना० वरउथळें.

त्यक्त - सं० धा० वि० राकिलेले.

त्यागमुख - सं० ना० नेतिमुख म्ह
णजे तन्न तन्न असें म्हणून एकेका
चा त्याग करणें तें.

त्रपा - सं० ना० लुजा.

त्रयोदशगुणीतांबूल - सं० ना०
विड्याची पाने - सुपारी - लवंगा - वेल
दोडे - जायफल - जायपत्री - केशर -

कापूर- बदाम- कस्तुरी- कंकोळ- का
थ आणि चुना- असे तेरापदार्थ मिळू
न उत्तम तांबूलतो.

ब्राण- सं० ना० १ संरक्षण- २ आ
धार- ३ शक्ति.

ब्राय- सं० ना० रक्षण.

ब्राह्मक- सं० ना० रेचक प्राणायाम
प्रकरणां त्याचें नाव.

ब्राह्मटणें- प्रा० धा० ना० वाजविणें
सिद्धेकरणां-

त्रिकांडवेद- सं० ना० कर्म-उपास
ना आणि ज्ञानकांड ज्यांत आहे त्याचें
नाव.

त्रिकाळ- सं० अप० ना० भूत-भवि
ष्य आणि वर्तमान आदिकरून काळ
त्याचें नाव.

त्रिकुर- सं० ना० इडा, पिंगला, आणि
सुषुम्ना या तिहींचा जो ऐक्यभाव त्याचें ना
व.

त्रिकुरी- प्रा० ना० चोरी- चाहडी आणि
शिंदळकी ह्या तीन व्यसनांचा जो समुच्च
य त्याचें नाव.

त्रिगुण- सं० ना० सत्व- रज- आणि त
मोगुण ते.

त्रिग्रंथी- सं० ना० तिहींनाडींची ग्रं
थी तिचें नाव.

त्रिचरण- सं० ना० अग्नि.

त्रिजगति- सं० ना० त्रैलोक्य.

त्रिदश- सं० ना० स्वर्गवाशी इंद्रादिक

देव.

त्रिदाघ- सं० अप० ना० त्रिविधता
प- शा० अ० १६ ओ० ४३८-४३९.

त्रिदोष- सं० ना० कफ, वात, पित्त
एतद्रूपसन्निपात.

त्रिधातुक- सं० ना० शरीर- शा०
अ० ११ ओ० ६९९-७००.

त्रिनेत्र- सं० ना० शिव.

त्रिपथगा- सं० ना० स्वर्धुनी- भा
गीरथी व भोगावती.

त्रिपदशोधन- सं० ना० तीनपदाचें शोधन

त्रिपाद- सं० ना० अग्नि.

त्रिपुटी- सं० ना० १ प्रपंचरचना- शा०
अ० ६ ओ० १२१-२ ध्येय- ध्याता- ध्या
न- यात्रैविध्याचें नाव.

त्रिपुरारि- सं० ना० शिव.

त्रिभाग- सं० ना० चुना- वाळू- ताग
यांचा कर्मतो. दा० द० ६ स० ८ ओ०

त्रिमात्रा- सं० ना० अकार- उकार
मकार- अशा प्रणवाच्या तीन मात्राया.

त्रिवर्गु- सं० अप० ना० धर्म- अर्थ-
काम- शा० अ० १५ ओ० २५६.

त्रिविध अवस्था- सं० ना० जागृ
ति- स्वप्न- आणि सुषुप्ति.

त्रिविध अहंकार- सं० ना० सात्विक
राजस- आणि तामस असा तीन प्रकारें
करून अहंकारतो.

त्रिविध कर्म- सं० ना० संचित- क्रि
यमाण आणि प्रारब्ध असें तीन प्रकारें

चें कर्मते.

त्रिविधताप- सं० ना० अध्यात्म-अधिभूत आणि अधिदैव असा तीन प्रकारचा ताप तो.

त्रिविधदेह- सं० ना० स्थूल-सूक्ष्म आणि कारण असे तीन देह ते.

त्रिविधपरिछेदरहित- सं० वि० देश-काल आणि वस्तु परिछेदरहित

त्रिविधभेदरहित- सं० वि० सजातीय-विजातीय व स्वगत भेदरहित.

त्रिविधलक्षणा- सं० ना० जहत्-अजहत् आणि जहद जहत्- अशी त्रिप्रकारची लक्षणा ती.

त्रिविधाप्रतीति- सं० ना० गुरु-शारत्र-आत्मप्रतीति.

त्रिशंकु- सं० ना० कामक्रोध आणि लोभ यांचा समुच्चयाने नाव. ज्ञा० अ० १६ ओ० ४२९-४३०

त्रिशुद्धि- सं० क्रि० अव्य० निश्चये करून.

त्रैतायुग- सं० ना० चौकडांतील दुसरे युग.

त्रैधर्म्य- सं० ना० धर्म-अर्थ-काम-एतद्रूप वेद त्रयी- ज्ञा० अ० ९ ओ० ३३४.

त्रैलोक्य- सं० ना० स्वर्ग-मृत्यु-पाताल लोक.

त्वगेन्द्रिय- सं० ना० त्वचा नामक ज्ञानेन्द्रिय.

त्वचा- सं० ना० पंचज्ञानेन्द्रियांतील

दुसरे इन्द्रिय.

त्वंपद- सं० ना० उपदेश महावाक्यांतील जीव नामक दुसरे पद ते.

त्वेरं करी- सं० अप० क्रि० अव्य० लोकर- भा० अ० १ ओ० ३२२.

थ

थडी- प्रा० ना० तीर-उ० ॥ देवे आपण घालून उडी ॥ तयाशी नेले पैल थडी ॥ येर अभाविके वापुडी ॥ वाहात चिगे लीं ॥ १ ॥

थर- प्रा० ना० उंची मोल-ज्ञा० अ० १८ ओ० ५५४.

थळीव- प्रा० ना० पात्र-ज्ञा० अ० १७ ओ० ३४४-३४५-अमृ० प्र० २ ओ० ४२

था-

थाटी- प्रा० ना० फांस-ज्ञा० अ० १२ ओ० ४७.

थातंबणे- प्रा० धा० ना० निसरणे-ज्ञा० अ० १३ ओ० ३१८.

थाया- प्रा० ना० छंद-वा० ओ० ५००६-भा० अ० २९ ओ० ७५४.

थार- प्रा० ना० १ आश्रय-२ रहिवास-उ० ॥ नाही भक्तिशी थार ॥ तेथें दुस्तर हा संसार ॥ १ ॥

थारणे- प्रा० धा० ना० स्थिरावणे.

वा०ओ० २१३७.

थारा- प्रा० ना० १ आश्रय-२ रहिवा

स-भा० अ० २० ओ० १.

थारोळा- प्रा० ना० दुधाणें म्हणजे दू
धतापविण्या सारीं भूयखणून केलेलेकुं
ड-भा० अ० ३ ओ० ३७४.

थाव- प्रा० ना० थांग- अंत-भा० अ०
२९ ओ० १.

थावणें- प्रा० धा० ना० स्थिरावणें-ज्ञा
अ० ६ ओ० २५६.

थावरणें- प्रा० धा० ना० १ स्वीरराहणें
२ संभाळणें- आ० पं० १० स० ५ ओ० ३

थावा- प्रा० ना० बळ-ज्ञा० अ० १५ ओ०
४०१-४०२.

थावें- प्रा० ना० ठाव.

थि-

थितें- प्रा० वि० अरकूड-दा० द० १४
स० ८ ओ० ४५.

थिलें- प्रा० वि० १ वायां- अमृ० प्र० २
ओ० १२-२ असणारें- भा० अ० ३-
ओ० ६.

थिरावणें- प्रा० धा० ना० स्थिर होणें
वा० ओ० १५६०.

थिलुर- प्रा० ना० उबकें.

थो-

थोकडें- प्रा० वि० लहान-ज्ञा० अ०
२ ओ० ११.

थोट- प्रा० वि० कुभांडी-दा० द० २ स०
३ ओ० ३०

थोरावणें- प्रा० धा० ना० निर्वळ हो
णें- अमृ० प्र० ५ ओ० ५८.

थोतांड- प्रा० ना० १ आळ-दा० द०
११ स० १ ओ० १७-वि० २ कल्पनीक.

थोरावणें- प्रा० धा० ना० वाटणें.

थोरी- प्रा० ना० थोरीव अथवा मोठे
पणा.

द.

दगदग- प्रा० ना० श्रम.

दंडक- प्रा० ना० रूढी अथवा चाल.

दंडगी- प्रा० ना० ज्वाळा-ज्ञा० अ०
१७ ओ० २५४-२५५.

दंडधारी- सं० ना० सन्यासी.

दंडळणें- प्रा० धा० ना० डळमळणें.
दा० द० ५ स० २ ओ० ३३

दंडशूक- सं० ना० सर्प.

दंदिथो- सं० अप० ना० योद्धा.

दंदुर- सं० ना० बेडूक.

दपण- सं० ना० ओरसा.

दंभ- सं० ना० दोंग.

दंभ- सं० वि० अत्य.

दम- सं० ना० साधनचतुष्टयांतील
तिसऱ्या साधनाचें बाहेंद्रियनिग्रह

रूपदुसरे अंग.

दमयंती-सं० ना० नलराजाचीरत्नी
२ वि० जिंकणारी.

दमामा-प्रा० ना० चर्मवाद्य आहे.

दर्मदिवी-प्रा० ना० चंद्रजोत-सा० अ०
१६ ओ० ६५.

दुर-सं० ना० १ भय-उ० ॥ देवी म्ह
णें अनार्या ॥ नाहीं तुझिया मनांत पापदर

॥ इ० ॥ - २ निरख म्हणजे भाव-

३ शंख ॥ उ० ॥ गदा-रिदर

नंदकांबुजधरानमस्ते सदा ॥ इ० ॥

दरारा-सं० अप० ना० भीति-भा० अ०
१ ओ० ७१.

दरुशन-सं० अप० ना० दर्शनि-भा०
अ० २ ओ० ४५.

दरुषण-सं० अप० ना० दर्शनि-भा०
अ० १७ ओ० ३५०.

दरेमार-प्रा० ना० पर्वत दर्शित लोटू
नदेऊन मारणें-तोमार-दा० द० ३ सं०
७ ओ० ६३.

दल-सं० ना० १ सैन्य-२ पर्ण.

दव-सं० ना० दावाग्नि.

दवर-प्रा० ना० धांव घेणें-क्रि० धाव

दवरणें-प्रा० धा० ना० घालविणें-नि
रासकरणें-अमृ० प्र० ७ ओ० ३८.

दर्वि-सं० ना० स्वयंपाकांतील पळी.

दशकंधर-सं० ना० रावण.

दशकु-सं० अप० ना० आवरणाग्नि-
सा० अ० ११ ओ० २३९.

दशन-सं० ना० दौत.

दशमुंड-सं० ना० रावण.

दशमौळी-सं० अप० ना० दशमौली
अथवा रावण.

दशशतकर-सं० ना० सहस्रकर.
अथवा सूर्य.

दशशतनेत्र-सं० ना० सहस्रनेत्र
अथवा इंद्र.

दशशतमुख-सं० ना० सहस्रमुख
अथवा शेष.

दशस्यंदन-सं० ना० दशरथ.

दशा-सं० ना० योग्यता-सा० अ०
१६ ओ० ३८.

दशानन-सं० ना० रावण.

दशापनिषदे-सं० ना० दाहाउपनि
षदे-त्यांचीं नावे-१ ईशावास्य-२

केन-३ कठवल्ली-४ मुंडक-५ मां
डुक्य-६ प्रश्न-७ तैत्तिर्य-८ ऐतरेय

-९ छांदोग्य-१० बृहदारण्यक.

दर्शनि-सं० ना० अंग अथवा शास्त्र.

दर्शपूर्णमास-सं० ना० आमावा
स्यादि नैमित्तिक कर्म तो.

दंष्ट्रा-सं० ना० दाढा.

दस्यु-सं० ना० चोर.

दस्त्र-सं० ना० अश्विनी कुमार ना
मक देवांचे वैद्य.

दहन-सं० ना० अग्नि.

दळ-सं० अप० ना० १ सैन्य-२ क
वच-३ पान.

दळण- प्रा० ना० परिचय- समागम-
भा० अ० ८ ओ० २११.

दळवट- सं० अप० वि० समुदायवान्
दा० द० १९ स० १० ओ० ७.

दळवाडे- सं० अप० ना० समुदाय-
ज्ञा० अ० ५ ओ० ७८- ज्ञा० अ० १० ओ०
९५- विवे० पू० प्र० ४ ओ० १६.

दळिद्रा- सं० अप० ना० निःशेषता-
ज्ञा० अ० १४ ओ० ३२८.

दक्ष- सं० ना० १ यानावाचा एक प्रजा
पति- २ वि० सर्वत्र सावधान अथवा शा
हणा- ३ उजवे.

दा

दांग- प्रा० ना० अरण्य अथवा वन-
ज्ञा० अ० १६ ओ० ८- ज्ञा० अ० १५ ओ०

४८२- ४८३- भा० अ० १२ ओ० २६२.

दांघ- प्रा० ना० ग्रामादिदहन- भा० अ०
२ ओ० ७०२.

दाटणे- प्रा० धा० ना० दावर्णे- दडपणे
विवे० पू० प्र० २ ओ० ६६- अमृ० प्र० ७
ओ० १६४.

दाटुगे- प्रा० वि० बलात्य- अनिवार-
भा० अ० १ ओ० २३८.

दाता- सं० वि० देणारा.

दातिरे- प्रा० वि० दंताळ- दांताळ.

दाथर- सं० ना० उकाडा अथवा उका

उपाक- भा० अ० ७ ओ० १४७.

दादर- प्रा० ना० सुषुम्ना नाडीद्वार-
ज्ञा० अ० ६ ओ० २७१- ज्ञा० अ० १२ ओ०

दादुला- प्रा० ना० १ दादल अथवा प
ति- अमृ० प्र० १ ओ० २७- २ स्वामी-
ज्ञा० अ० १८ ओ० १७३३- ३ वि० श्रे
ष्ठ- भा० अ० ४ ओ० ९५.

दाम- सं० ना० दांवे- पुष्पमाला

दाम- प्रा० ना० पैसा-

दामोरवा- प्रा० ना० पैसा- भा० अ०
५ ओ० १५८.

दामोदर- सं० ना० रत्नस्वचित्तमं
दिर. दा० द० ८ स० ५ ओ० ५.

दाय- सं० ना० १ वडिलोपार्जितधन.
२ वांछ.

दार- सं० ना० स्त्री.

दारात्य- सं० अप० ना० दार्य- ज्ञा०
अ० १४ ओ० १८०.

दारु- सं० ना० काष्ठ.

दारुक- सं० ना० कृष्ण सारथी.

दारुकायंत्र- सं० ना० काष्ठ पुतळी
ज्ञा० अ० १ ओ० ८२.

दारुण- सं० ना० १ भयंकर- २ प्रकर.

दाव- सं० ना० दावानल अथवा वण
वा.

दाविणे- प्रा० धा० ना० देखणे अथ
वा पाहाणे- ज्ञा० अ० ५ ओ० १२८.

दासरपण- सं० अप० ना० सेवा-
ज्ञा० अ० १३ ओ० ४३८- ४३९.

दासरे- प्रा० वि० दाहक- ज्ञा० अ०

११ ओ० ४६४ - जा० अ० १७ ओ० १३९.

दासटेपण - प्रा० ना० उद्धरण -

जा० अ० ११ ओ० ५५४ - ५५५.

दास्यभक्ति - सं० ना० उपासनामा

गंतीलनवविधभक्तिरूपसाधनाचें

सेवानामक सातवें अंग.

दाहक - सं० ना० अग्नि.

दाक्षायणी - सं० ना० पार्वती.

दि-दी-

दिक् - सं० ना० दिशा.

दिक्कंठ - सं० ना० रावण.

दिगंबर - सं० ना० परमहंस सन्या

सी - २ वि० दिशारूपवस्त्र आहे ज्यास

असातो.

दिग्गक - सं० ना० रावण.

दिग्बल्कली - सं० वि० दिगंबर.

दिठिवा - सं० अप० ना० रुपाजल -

जा० अ० ९ ओ० २५.

दिठी - सं० अप० दृष्टि - अमृ० प्र० ४

ओ० ३५.

दिनकर - सं० ना० सूर्य.

दिनमणि - सं० ना० सूर्य.

दिन्हणें - प्रा० धा० ना० देणें.

दिय - सं० अप० ना० दिवस - जा० अ०

११ ओ० १६८ - जा० अ० ३ ओ० २२.

दिवाभीत - सं० ना० घुबड.

दिवि - सं० अप० ना० दिवा - अमृ०

प्र० ६ ओ० ९५.

दिवो - सं० अप० ना० दिवस - अमृ० प्र०

१ ओ० ४३.

दिव्यरस - सं० ना० अमृत.

दिशा - सं० ना० पूर्वादि अष्टदिशायां

एकेकीचें नाव.

दिशा - प्रा० ना० हगवण - दा० द० ३

स० ६ ओ० २७.

दिशाचक्र - सं० ना० तेज - जा० अ०

११ ओ० ३१५.

दिह - सं० अप० ना० दिवस - अमृ०

प्र० ५ ओ० ४५.

दी - सं० अप० ना० दिवस.

दीर्घद्वेष - सं० ना० अत्यंत द्वेष.

दीपन - सं० ना० प्रखरक्षुधा - जा०

अ० ११ ओ० ४२७.

दीपी - प्रा० ना० समुद्र - जा० अ०

१० ओ० ७.

दीप्ति - सं० ना० प्रकाश अथवा तेज.

दु-दू-

दुआळी - प्रा० ना० क्लेशबुद्धि - जा०

अ० १३ ओ० २६६.

दुकाळ - सं० अप० ना० दुष्काळ.

दुकोळ - सं० अप० ना० दुष्काळ -

दा० द० १४ स० ८ ओ० ४४.

दुःख - सं० ना० विषयसुख - जा० अ०

५ ओ० १२८.

दुगुले - प्रा० वि० अति रोडके भा० अ०
११ ओ० १२८६.

दुगुले - प्रा० वि० दुर्बल - शा० अ० १५
ओ० २१८.

दुग्धसार - सं० ना० तूप.

दुजें - प्रा० वि० दैत.

दुधरी - प्रा० ना० नदी - शा० अ० ९
ओ० ६२.

दुबधिक्षीरोदकी - प्रा० ना० दुमज
लोपातक - अमृ० प्र० ७ ओ० १४७.

दुभणें - प्रा० धा० ना० पान्हा घालणें -
अमृ० प्र० ७ ओ० ९९.

दुभर - सं० ना० पोद - उ० ॥ एका दुर्भ
राकारणें ॥ नाना नीचांची सेवाकरणें ॥ इ.

दुर्भेद - सं० वि० भेदा या सकठिण अ
से तें.

दुरा - प्रा० ना० नवारवणिले लापाणवि
हा - दा० द० १६ स० ४ ओ० ७.

दुरित - सं० ना० पातक.

दुरीदृष्टा - सं० अप० वि० दूरद्रष्टा.

दुवार - प्रा० वि० १ कठिण - शा० अ०
७ ओ० ७९ - २ दैतरूप - दुर्पर - अमृ०
प्र० ६ ओ० ८७.

दुर्वाद - सं० ना० दुर्वक्त्य.

दुश्चित - सं० वि० शिवन्न - शिवन्नचित

दूस - प्रा० ना० प्रमेय - शा० अ० १८
ओ० ८३.

दूसरा - प्रा० ना० हार - शा० अ० १५
ओ० ४१८ - ४१९.

दुहणें - सं० अप० धा० ना० दोहन
करणें.

दुहिता - सं० ना० १ कन्या - २ सून.

दुरशी - प्रा० वि० रजस्वला.

दूस - प्रा० ना० वस्त्र - शा० अ०
१५ ओ० ८३.

दृढव्रत - सं० वि० ब्रम्हचर्यसंपन्न.

दृती - सं० ना० सुवास अथवा सुगंध.

दृश्य - सं० वि० दिसण्यास योग्य अ
से - २ ना० प्रकटपदार्थ.

दृश्यानुविध्यसमाधि - सं० ना०
दृश्यपदार्थ बाधित करून जें सच्चिदा
नंद स्वरूप पाहाणें त्याचें नाव.

दृष्टादृष्ट - सं० वि० इहपर असे
शा० अ० ९ ओ० ५०८.

दे.

देव - सं० ना० १ द्योतनरूप तो - २ त्रि
दश.

देवगंधर्व - सं० ना० पूर्वकल्पीतप
करून गंधर्वत्वावले असे चिरवा
सी लोकांहून खालच्या पदविचे व म
नुष्य गंधर्वाहून वरल्या पदविचे देवते.

देवगर्भ - सं० वि० देवतुल्य.

देवगुरु - सं० ना० बृहस्पति.

देवर्षी - प्रा० वि० अधिक - शा० अ०
१५ ओ० १००.

देवतटिनी - सं० ना० भागिरथी.

देवर- सं० ना० दीर- नवच्याचाभा
ऊतो.

देवराज- सं० ना० इंद्र.

देवऋषी- सं० अप० ना० देवर्षि
मृणजेनारद.

देवलंड- सं० अप० वि० देवांप्रीत्य
र्थकर्मनकरणारा.

देवव्रत- सं० ना० भीष्माचार्य.

देवांगण- सं० ना० १ गंधर्वनगर-
२ मिथ्याकल्पना. अमृ० प्र० ६ ओ० ३९

देवापगा- सं० ना० देवनदी मृण
जेभागीरथी.

देविक- सं० ना० देव अथवागुरुस्वा
मी- सा० अ० १० ओ० १४७.

देविका- सं० ना० दैवी संपत्ति- अमृ
प्र० १० ओ० ६.

देव्हडे- प्रा० वि० अधिक- सा० अ०
७ ओ० ७७- भा० अ० ८ ओ० २७५.

देव्हारा- सं० अप० ना० देवालय.

देशवळ- सं० अप० वि० प्राकृत- प्र
वृत्तिरूप- विवे० पू० प्र० ३ ओ० ४.

देशपरिछेदरहित- सं० वि० अमु
कदेशीं आहेव अमुकदेशीं नाहीं असें
ज्यावरु न्यायायां नाहीं त्याचें नाव.

देशाउर- सं० अप० ना० देशावरी-
भा० अ० २१ ओ० ४५७.

देशाधिपति- सं० ना० देशाचा मु
ख्यतो.

देशिक- सं० ना० श्रीगुरु.

देशी- सं० अप० वि० देश संबंधी-
सा० अ० १२ ओ० १२.

देसाई- सं० अप० ना० देशमुख अ
थवा देशमुख.

देह- सं० अप० ना० दिवस- सा० अ०
७ ओ० १५८- भा० अ० २३ ओ० ३३८.

देहचतुष्टय- सं० ना० स्थूल-सूक्ष्म
-कारण- महाकारण- यांचा समुच्चय.

देहधर्म- सं० ना० जन्म आणि मृत्यु

देहबुद्धि- सं० ना० मी देह अशी
भावना.

देहडे- प्रा० वि० दीदचरणी- उ० देह
डाचरणवाजवितो वेणु ॥ गोपिकारम
णुस्वामीमाझा ॥ १॥ इ० ॥

देहडी- प्रा० ना० चौकी.

दे- दो.

दैत्यगुरु- सं० ना० शुक्राचार्य.

दैनदिनप्रलय- सं० ना० चारयु
गें सहस्रवेळा गेलीं मृणजे जो ब्रह्मां
डांत नित्य प्रलय होतो तो.

दैना- सं० अप० ना० दैन्य अथवा
हलाखी.

दायुलेपण- प्रा० ना० दोन्हीपण-
अमृ० प्र० १ ओ० ६.

दोणी- प्रा० ना० होउगें- सा० अ०
१४ ओ० ३०.

दोर्दंड- सं० ना० बाहु.

दोश- सं० अप० ना० उद्देश-ज्ञा० अ०
१२ ओ० ७८८.

दोहडा- प्रा० ना० दोहोरा.

दोहद- सं० ना० डोहोळा.

द्याहा- सं० अप० ना० दिवस-ज्ञा० अ०
१ ओ० १७३.

द्युमणि- सं० ना० सूर्य

द्योतक- सं० वि० प्रकाशक.

द्रवीण- सं० ना० द्रव्य.

द्रव्यशक्ति- सं० ना० १ पंचतन्मात्रा

महणजे विषय- २ भूतें.

द्रष्टा- सं० ना० दृश्याचें जाणतें जें ज्ञा
नतें- २ पाहणारा.

द्रष्टांत- सं० अप० ना० दृष्टांत विषय
वस्तु.

दृ- सं० ना० दृक्ष.

दृम- सं० ना० दृक्ष.

द्रोहिण- सं० ना० ब्रम्हदेव.

द्रोण- सं० ना० द्रोणाचार्य.

द्रोणी- सं० ना० कटई.

द्रोण्य- सं० अप० ना० अश्वत्थामाद्रो
णपुत्र.

द्रोह- सं० ना० द्वेष.

द्रोणी- सं० ना० अश्वत्थामा.

दुंदु- सं० ना० कष्ट-विघ्न-ज्ञा० अ०
१२ ओ० ६१.

दुंदुमोह- सं० ना० सुरवदुःख.

द्वादशवर्ग- सं० ना० दशोद्विगुण
मनबुद्धि.

द्वादशविकल्प- सं० ना० सत्-
असत्- सद सदोभयात्मक- सदस
द्विहीन- भिन्न- अभिन्न- भिन्ना-
भिन्नोभयात्मक- भिन्नाभिन्नोभ
यविहीन- सावयव- निरावयव
-सावयवनिरावयवोभयात्मक- सा
वयवनिरावयवविहीन असे शास्त्रां
तमायेविषयीं बाराविकल्प आहेत
त्याचें नाव.

द्वापारयुग- सं० ना० चौकडींती
लतिसरें युग.

द्विज- सं० ना० १ ब्राम्हण- २ पक्षी
३ दौत.

द्विजराज- सं० ना० चंद्र.

द्विजिह्व- सं० ना० सर्प.

द्विट्- सं० ना० शत्रु.

द्विप- सं० ना० हत्ती.

द्विपंचरथ- सं० ना० दशरथ.

द्विपंचवदन- सं० ना० रावण.

द्विसुरव- सं० ना० अग्नि.

द्विसूर्धन- सं० ना० अग्नि.

द्विरुद- सं० ना० हत्ती.

द्विरुफकु- सं० अप० ना० द्विरुफ
अथवा भ्रमर- ज्ञा० अ० १४ ओ० २८७.

ध-

धगधगीत- प्रा० वि० तेजःपुंज.

धट- प्रा० ना० १ मोगताजवा.

२ निश्चय-ज्ञा० अ० ६ ओ० ५३.
 ३ वि० निर्भय अथवा धृष्ट.
 धटिंगण- प्रा० ना० १ दांडगापुरुष-
 उ० ॥ खेळतां नटके दशावतारीं ॥ तेथें वा
 टती सुंदर नारी ॥ नेत्र मोडिती कळाकु-
 सरी ॥ परी ते अवघे धटिंगण ॥ १ ॥ -
 २ वि० दांडगा अथवा लठारणा.
 धट- प्रा० ना० १ कबंध अथवा निर्मु-
 डशरीर-२ वि० यथास्थित-अविच्छि-
 न्न.
 धडफुडें- प्रा० वि० १ खरें-२ क्रि०
 अन्य० खरो खरी-भा० अ० ५ ओ० ५५.
 धडौलें- प्रा० वि० सुशोभित-ज्ञा०
 अ० ११ ओ० ७१.
 धणी- प्रा० ना० १ इच्छा-ज्ञा० अ० ८
 ओ० ५५-२ तृप्ति-भा० अ० २ ओ०
 ५६९-३ स्वामी.
 धनंजय- सं० ना० अग्नि-१ अर्जु-
 न-२ पंच उपप्राणांतील जांभई उत्प-
 न्न करणारा शरीरस्थ पांचवा वायु.
 धनद- सं० ना० कुबेर.
 धनप- सं० ना० कुबेर.
 धनरमण- सं० ना० कुबेर.
 धनुर्बाह- सं० अप० वि० धनुर्विद्या
 निपुण.
 धनुर्वेद- सं० ना० चार उपवेदांती
 ल एक वेद-ज्यांत अस्त्रविद्याप्रकार
 सांगितला आहे तो.
 धन्वंतरी- सं० ना० चतुर्दशरत्नां

तील एक प्रसिद्ध वैद्य-२ वि० य-
 शस्वी अथवा पद्महस्ती.
 धन्वरी- सं० अप० ना० धनुर्धरपु-
 रुष.
 धन्वी- सं० ना० धनुर्धरपुरुष.
 धवावा- प्रा० ना० पाणधवधवा-
 २ क्रि० वि० धवाधव.
 धमनी- सं० ना० १ पुंकणी-२ शरी-
 ररक्तशिरा.
 धर्म- सं० ना० १ स्वाभाविकगुण-
 २ दान.
 धर्मधेनु- सं० ना० हरळी-ज्ञा०
 अ० १६ ओ० ३२८-३२९.
 धर्मशास्त्र- सं० ना० चार उपशा-
 स्त्रांतील चौथें शास्त्र त्याचे अंतर्ग-
 त भेद साहा आहेत ते असे-१ सां-
 ख्य-२ पातंजली-३ पाशुपत-४
 वैष्णव-५ रामायण- आणि ६ महा-
 भारत- हे साही ग्रंथ अथवा यांची म-
 ते धर्मशास्त्रांत मोडतात.
 धर्मसेतु- सं० ना० धर्ममर्यादा.
 धर्मालय- सं० ना० धर्मशाळा.
 धर्मी- सं० ना० स्वाभाविक धर्मा-
 स अथवा गुणास जे अधिकरण म्ह-
 णजे स्थान त्याचें नाव.
 धरणी- सं० ना० पृथ्वी.
 धरत्री- सं० ना० पृथ्वी.
 धरा- सं० ना० पृथ्वी.
 धराकुमारी- सं० ना० सीता.

धराधर- सं० ना० पर्वत.
 धराधरेंद्र- सं० ना० हिमालयपर्वत.
 धराधिपाल- सं० ना० राजा.
 धरामर- सं० ना० ब्राम्हण.
 धरारुह- सं० ना० वृक्ष.
 धरिणों- प्रा० धा० ना० राहणों- ज्ञा०
 अ० ७ ओ० ८१.
 धव- सं० ना० पति- नवरा.
 धवल- सं० वि० शुभ्र.
 धवळार- सं० अप० ना० १ धवलाल
 यमृणजे गच्ची- २ सुशोभितघर- ज्ञा०
 अ० ३ ओ० २६८.
 धसाळ- प्रा० वि० १ विसराळू- ज्ञा०
 अ० ११ ओ० १६१- २ मोठें- ज्ञा० अ०
 १८ ओ० ७५१.
 धसाळू- प्रा० वि० वेडा- ज्ञा० अ० ११
 ओ० ६०९- ६११.

धा

धाटी- प्रा० ना० १ धारणी अथवारी
 त- २ नानाप्रकार
 धाडी- प्रा० ना० धाड अथवा परच
 क- भा० अ० २३ ओ० ३१५.
 धांडोळ- प्रा० ना० शोध- अमृ० प्र०
 ७ ओ० ७.
 धाणों- प्रा० धा० ना० तृप्तहोणें.
 धात- प्रा० ना० कल्पितगोष्ट- दा०
 द० ४ स० २ ओ० १०

धाता- सं० ना० ब्रम्हदेव.
 धातुराशी- सं० अप० ना० धातु
 रासीमृणजे देह- ज्ञा० अ० १७ ओ०
 ३६३- ३६४.
 धातुर्वाद- सं० ना० सुवर्णविद्या-
 मृणजे किमया- ज्ञा० अ० ६ ओ० ३४.
 धात्री- सं० ना० दायी अथवा दाई.
 धात्री- सं० अप० ना० धरत्री अथ
 वा पृथ्वी- ज्ञा० अ० १२ ओ० १४८.
 धांदा- प्रा० ना० १ दोरा- २ अस्वंड
 ल- ज्ञा० अ० १३ ओ० ३०५.
 धादांत- प्रा० ना० आत्मप्रतिति
 अथवा अनुभव- उ० ॥ धादांत बो
 लणें सप्रचीत ॥ तैसैं माझें ॥ इ०
 धाधावणें- प्रा० धा० ना० स्वारवा
 वणें- फारभुकावणें
 धानी- सं० ना० नगरी.
 धान्यवणवी- सं० अप० ना० धा
 न्यवणवा मृणजे धान्यजळणीउ०
 अग्रलागलाशेतीं ॥ धान्यवणव्या
 आणि रकडकुती ॥ युक्षदंडजळोनि
 जाती ॥ अकस्मात् ॥ १॥ -
 धाम- सं० ना० १ तेज- २ स्वरूप
 ३ घर- उ० ॥ नत्यागिता अहंभाव
 स्थिती ॥ केल्यानाना उपाययुक्ति ॥
 तेणे निज धामाप्रती ॥ नव्हे गतीस
 र्वथा.
 धाय- प्रा० ना० हंबरडा- हाक-
 भा० अ० ६ ओ० ३४२- आ० पं० १

स०५ ओ०७२.

धायपण- प्रा० ना० पालन- संरक्ष
ण.

धाया- सं० अप० ना० धात्रीम्हणजे
दाई- शा० अ०१८ ओ०१७२.

धार- प्रा० ना० वेगवान् उदकप्रवा
ह.

धारक- प्रा० ना०१ युध्य- अमृ० प्र०
७ ओ०४-२ धाक- दा० द०२ स०१ ओ०
५७.

धारणा- सं० ना० बुद्धि-२ अष्टांग
योगांतील सातवें अंग त्याचें नाव.

धारणु- प्रा० ना० वाळलें काष्ठ- शा०
अ०१३ ओ०७२५.

धारणें पारणें- प्रा० ना० एकादिव
सा आडभोजनाचें व्रत.

धारसा- प्रा० ना०१ लोकरुढी-२ उ
दकप्रवाह- शा० अ०६ ओ०४७५.

धारसें- प्रा० ना० धारणा- शा० अ०
७ ओ०७९.

धाराधर- सं० ना० मेघ.

धाराधरकाळ- सं० अप० ना० व
र्षकाळ.

धालेपण- प्रा० ना० तृप्ति- विवे०
पू० प्र०१ ओ०१०.

धावकारू- प्रा० ना० पाठिरारवा
अथवा धावणारा- अमृ० प्र०२ ओ०२

धांवणें- प्रा० ना० रक्षण- उ० परतें
सारूनवैभव॥ भक्तांच्या धांवण्या धावें
देव ॥.

धांवा- प्रा० ना० धावण्यासाठीं के-
लेली विनवणी म्हणजे धांवगीत त्या
चें नाव.

धि-धु-धू.

धिग- प्रा० ना० गजरधूम- उ० धन्य
धन्य पांडुरंग॥ अरकंड कथेचा धिग॥

धिटीव- प्रा० ना० धीटपण॥ शा०
अ०९ ओ०२३.

धिवसा- प्रा० ना० धैर्य- शा० अ०
७ ओ०१०- शा० अ०१ ओ०६८- अ
मृ० प्र०६ ओ०१९- आ० पं०१ स०१-
ओ०५.

धुई- प्रा० ना० धुकें- भा० अ०९ ओ०
१८५.

धुर्जेठी- सं० अप० ना० धुर्जटी म्ह
णजे शिव.

धुंधुरु- प्रा० ना० काजवा- शा०
अ०९ ओ०९.

धुमाडु- प्रा० ना० अधिकता- शा०
अ०१४ ओ०२२७.

धुरधुर- प्रा० क्रि० अ० पुढें पुढें- शा०
अ०१५ ओ०१७२.

धुरसा- प्रा० ना० अग्रभाग.

धुरे-सं० अप० अव्य० पुटे-उ० का
यमागों विवृलधुरे ॥ आम्हा तुळशीद
ळपुरे ॥

धुसर-प्रा० ना० सुगंधीद्रव्य.

धूल-सं० वि० शाहणा-ठक.

धूप-सं० ना० धूर.

धूमयोनी-सं० ना० मेघ.

धूम्रमार्ग-सं० ना० धूममार्गम्हणजे
यातायातीचा मार्ग.

धूम्रपान-सं० ना० झाडास उलटें
टांगून घेऊन खाली धूर केलेला पीऊन
तपकरणें-२ गुरगुडी ओढणें-उ०
धूम्रपान घेऊन ये ॥ उन्मत्तद्रव्य सेऊं
नये ॥

धृति-सं० ना० धैर्य.

धो.

धोकरी-प्रा० ना० शरीर.

धोका-प्रा० ना० धाक अथवा भय.

धोंडी-प्रा० ना० योगदगड अथवा
धोंड.

धोरणुपडणें-प्रा० धा० ना० सुषु
म्नानाडी मार्ग सुगम होणें-ज्ञा० अ० ६
ओ० १५४.

धोवट-प्रा० वि० धुवट-शुद्ध.

ध्यान-सं० ना० १ मनोमयचिंतन

२ अष्टांग योगांतील साहावे रत्तिनि
ग्रहरूप अंगतें-३ आकृती-चिन्ह

उ० ॥ सुंदरतें ध्यान उभें विटेवरी-कर
कटावरी ठेऊनीयां ॥

ध्रुव-सं० ना० १ एकराजा-२ एक
तारा-३ वि० निश्चल.

ध्वजिनी-सं० ना० सेना.

ध्वनि-सं० ना० शब्द-२ संशय-
ज्ञा० अ० ७ ओ० १७-३ भावार्थ-ज्ञा०

अ० ८ ओ० १२३-४ अभिप्राय-ज्ञा०
अ० ११ ओ० ३२४.

ध्वनित-सं० वि० अस्पष्ट अथ
वा गुप्त.

ध्वांत-सं० ना० अंधकार.

ध्वान-सं० ना० शब्द.

न

नई-सं० अप० ना० नदी-ज्ञा० अ०
१८ ओ० १६२.

नकुल-सं० ना० १ मुंगूस-२ एका
पांडवाचें नाव.

नक्तंचर-सं० ना० राक्षस.

नखाक्ष-सं० ना० राक्षस.

नग-सं० ना० पर्वत-वृक्ष.

नग-प्रा० ना० दागिना-उ० ॥ प्राक्त
तभाषारूप सुवर्णनिर्गां ॥ अठराश्लो

करले जडिलीं प्रसंगीं ॥

नगारि-सं० ना० इंद्र.

नगारिशत्रु-सं० ना० रावणपु
त्र इंद्रजीत.

नद्यापणें - प्रा० धा० ना० नद्यालणें -
ज्ञा० अ० १ ओ० ४५९.

नटकणें - प्रा० धा० ना० १ नराहणें
ज्ञा० अ० ८ ओ० १८३-२ निर्फळ होणें.
ज्ञा० अ० १० ओ० १६६.

नठ्याळ - प्रा० वि० नाथाळ अथवा
नष्ट - द्वाड.

नडनाच - प्रा० ना० १ मिष - ज्ञा० अ०
९ ओ० १९७-२ अधिक्य - ज्ञा० अ०
१४ ओ० २७१.

नडनाचु - प्रा० ना० १ उत्कर्ष - ज्ञा०
अ० १० ओ० २३१-२ स्थिति -
ज्ञा० अ० १३ ओ० २१६.

नलद्रक्ष - सं० वि० कृपण - दा० द०
१२ सं० २ ओ० ११

नलि - सं० ना० नमन.

नलेंन - सं० ना० नाचणें.

नदटणें - प्रा० धा० ना० १ स्वादन -
घेववणें - ज्ञा० अ० ७ ओ० १९३-२ न
दाटणें.

नंदन - सं० ना० पुत्र.

नंदोदीप - सं० ना० अक्षयदीप.

नंदिनी - सं० ना० १ कन्या - २ काम
धेनु.

नदीन - सं० ना० समुद्र.

नदीपं - सं० ना० समुद्र.

नफर - प्रा० ना० चाकर - भा० अ० १३
ओ० १३६.

नभ - सं० ना० आकाश.

नमनणें - प्रा० धा० ना० नमानणें.

नमम - सं० सर्व० ना० माझे नाहीं
असासंकल्प.

नय - सं० ना० न्याय.

नयन - सं० ना० नेत्र.

नयोका - सं० ना० नदी - ज्ञा० अ०
१७ ओ० ३२३-३२४.

नर - सं० ना० १ मनुष्य - २ अर्जुन.

नरदेह - सं० ना० भारतवर्षीयमा
नव.

नरपति - सं० ना० १ राजा - २ पदा
ति प्रमुख.

नरयान - सं० ना० पालरवी - मेणा
आदिकरून.

नरसिंह - सं० ना० राजा - २ विष्णू
चा चवथा अवतार.

नरेंद्र - सं० ना० राजा.

नरेश - सं० ना० राजा.

नलद - सं० ना० वाळानामकसु
गंधीपदार्थ.

नवरवंडें - सं० ना० भारवर्षातील

नऊभागते - नावें - १ इंद्रखंड - २ क

शोरुखंड - ३ ताम्रखंड - ४ गभस्ति

खंड - ५ नागरखंड - ६ वारुणखंड -

७ सौम्यखंड - ८ ब्रम्हखंड - ९ भर

तखंड.

नवगंध - सं० ना० नूतनसुवा
स.

नवगुण - सं० ना० १ बुद्धि - २ सु

ख-३ दुःख-४ प्रयत्न-५ इच्छा-६ द्वेष-
७ संस्कार-८ पुण्य-९ पाप-असेन्या
यशास्त्रोक्तनवरुणते.

नवचणें- प्रा० धा० ना० नजाणें-ज्ञा०
अ० १२ ओ० १८८- विवे० पू० प्र० २ ओ०
२- भा० अ० २ ओ० ६९.

नवजणें- प्रा० धा० ना० नवचणें.

नवनीत- सं० ना० १ लोणी-२ सार.

नवरस- सं० अप० ना० नऊरस-
त्यांचीं नावें- १ शृंगाररस-२ वीररस

३ करुणारस-४ अद्भुतरस-५ हास्यर
स-६ भवानकरस-७ विभत्सरस-
८ शौद्ररस-९ शांतिरस.

नवलपण- प्रा० ना० नवेपण- अ
नोळख- ज्ञा० अ० ७ ओ० १७७.

नववधु- सं० ना० नोवरी अथवा न
वरी.

नवविधाभक्ति- सं० ना० उपास-
ना मार्गेक्तनऊ अंगां सक० भक्ति- त्यां
चीं नावें- १ श्रवण-२ कीर्तन-३ ना
मस्मरण-४ पादसेवन-५ अर्चन-
६ वंदन-७ दास्य-८ सख्य-९ आ
त्मनिवेदन.

नवसर- सं० ना० नवतडाग.

नवा- सं० अप० वि० नूतन-२ तरुण

नवाई- प्रा० ना० अपूर्वता- ज्ञा० अ०
१५ ओ० ४११.

नवांजणें- प्रा० धा० ना० स्तवनकर
णें- दा० द० १५ स० ५ ओ० २०.

नवाळी- प्रा० ना० प्राप्ति- भा० अ०
३ ओ० ३४७.

नवोदा- सं० ना० नववधु.

नवाळी- प्रा० ना० प्राप्ति- ज्ञा०
अ० १ ओ० ४२- विवे० पू० प्र० १ ओ०
१- दा० द० १ स० ८ ओ० २२

नसरतें- प्रा० वि० निंघ- हीन-
भा० अ० ४ ओ० १२५.

नहृष- सं० ना० ययाती राजाचा
बाप.

ना

ना- प्रा० अव्य० नातरी अथवा ना
हींतर- अमृ० प्र० ५ ओ० ५८.

नाना- प्रा० अव्य० १ नाहींतर-२ किं
वा- ज्ञा० अ० १८ ओ० ६०८- भा०
अ० १ ओ० ६२.

नाना- सं० ना० १ अनेक प्रकार-
दा० द० १ स० १ ओ० १०-२ वि० अने
क- भा० अ० ५ ओ० १४०.

नाक- सं० ना० स्वर्ग अथवा इंद्र
लोक.

नाकवणी- प्रा० ना० नाकांत ओ
तावयाचे तीक्ष्ण पदार्थ.

नाकेश- सं० ना० इंद्र.

नाग- सं० ना० १ हत्ती-२ सर्पांची
जाती.

नाग- प्रा० ना० बचनाग- भा० अ०

ओ०३४९.

नागर- सं० वि० बांगलें.

नागरलोक- सं० अप० ना० नागरि
क मृणजे नगरवासी लोक.

नागरु- सं० अप० वि० नागर अ
थवा नांगलें- अमृ० प्र० १ ओ० ५.

नागवण- प्रा० ना० १ दरवडा-
विवे० पू० प्र० १ ओ० १८-२ बुडणूक
भा० अ० २० ओ० १५१.

नागवणें- प्रा० धा० ना० नाटोप
णें- ज्ञा० अ० ११ ओ० २७.

नागानन- सं० ना० गणपति.

नागारि- सं० ना० गरुड- गारुडी.

नागोवा- प्रा० ना० लूट अथवा ना
गवण- ज्ञा० अ० १३ ओ० ८५.

नाट- प्रा० ना० १ आकार- ज्ञा०
अ० १० ओ० १०९-२ गव-ठिकाण-

ज्ञा० अ० १२ ओ० ९५

नाटकी- सं० ना० बहुरूपी.

नाट्य- सं० ना० नृत्य.

नाडु- प्रा० ना० प्रतिबंध- भा० अ०
१३ ओ० २०१.

नाडणें- प्रा० धा० ना० नडणें- अ
डकणें- भा० अ० १ ओ० ४२.

नाडर- प्रा० ना० थिळर अथवा ड
वकें- ज्ञा० अ० १५ ओ० ३६७.

नाणवडा- प्रा० ना० नाणेंधिकरीनी
जागा- भा० अ० ५ ओ० १०१.

नातक- प्रा० ना० नाडीमार्ग- ज्ञा०

अ० ६ ओ० २४८.

नाते- प्रा० अव्य० नाहींतर- नाही
तरी अथवा नातरी- भा० अ० १-
ओ० ३७.

नाथ- सं० ना० पती- स्वामी- २ वि०
मुख्य.

नाथणें- प्रा० धा० ना० नसणें-

नाथिलें- प्रा० वि० लटकें- विवे०

पू० प्र० ७ ओ० ४५. ज्ञा० अ० ५ ओ०

१२६- अमृ० प्र० ६ ओ० ६. वा० ओ०
४१७.

नाद- सं० ना० १ ध्वनि- २ मध्यमावा
णी- अमृ० प्र० ५ ओ० ६३.

नादासलु- सं० अप० ना० वैरवरी
आदिवाणी.

नादी- सं० ना० श्रवणव्यापार-
ज्ञा० अ० ६ ओ० १५.

नापूवणें- सं० अप० धा० ना० ल
हानावणें- ज्ञा० अ० ८ ओ० २५८.

नाबद- सं० ना० एकजातीची सा
कर.

नामधेय- सं० ना० उपासनाकांड
आ० पं० २ स० १ ओ० २३.

नामस्मरणभक्ति- सं० ना० उ
पासनामार्गीतील नवविधाभक्तिरू
पसाधनाचे तिसरे अंग.

नायक- सं० ना० अधिपति- २ वि०
मुख्य.

नारकी-सं० वि० नरक वासी.
 नारदपांचरात्र-सं० ना० विष्णु
 पासना विधिपरग्रंथ तो.
 नाराच-सं० ना० बाण.
 नाराज-सं० अप० ना० नाराच-ज्ञा०
 अ० १६ ओ० २४२-२४३.
 नावभर-प्रा० अव्य० क्षणभर-
 ज्ञा० अ० ९ ओ० २८२.
 नावाणिर्गे-प्रा० वि० नामांकित-
 भा० अ० १३ ओ० १७६.
 नावानावा-प्रा० अव्य० घडिघडि-
 ज्ञा० अ० ९ ओ० ४२.
 नावानिर्गे-प्रा० वि० नामांकित-
 ज्ञा० अ० १६ ओ० ३५.
 नावेक-प्रा० अव्य० १ क्षणभरअ
 थवा अमळ-ज्ञा० अ० ९ ओ० ७२-
 भा० अ० १ ओ० १७६-२ वि० थोडेसें.
 ज्ञा० अ० १० ओ० ३२७.
 नाश-सं० ना० १ हानी-२ यम.
 नासा-सं० ना० नाक.
 नासिक-सं० ना० नाक.
 नासिक-सं० अप० ना० नाश-प० प्र०
 ९ ओ० ११.
 नाहांगवणे-प्रा० धा० ना० नागव
 णें-
 नाहो-प्रा० ना० पतिअथवानवरा-
 ज्ञा० अ० ३ ओ० ३२६.

नि-नी.

निकट-सं० शब्द० अव्य० जवळ
 संनिधान.
 निकर-सं० ना० समूह.
 निकर-प्रा० ना० निक्षुण्णपण.
 निकवडा-प्रा० वि० निष्कांचन.
 निकषपाषाण-सं० ना० कसव
 टीदगड.
 निकुर-प्रा० ना० निश्चय-२ अव्य०
 निश्चये-ज्ञा० अ० १३ ओ० ६२०.
 निकुंतन-सं० ना० छेदन.
 निके-प्रा० वि० १ नेरके अथवा
 चांगले-ज्ञा० अ० १६ ओ० ५४.
 २ बरवे अथवा बरे-वा० ओ०
 ४७६३.
 निखंड-सं० अप० ना० निषेध-
 दा० द० २ स० २ ओ० १२.
 निखंड-सं० अप० ना० निषेध.
 निखळ-सं० अप० वि० निष्कळ-
 शुद्ध.
 निगद-सं० वि० निरोगी.
 निगदणें-प्रा० धा० ना० बोलणें
 अमृ० प्र० ५ ओ० ११.
 निगदु-प्रा० ना० सेवानिधारीनी
 शपथ-ज्ञा० अ० ८ ओ० १२६.
 निगम-सं० ना० वेद.
 निगा-प्रा० ना० देखरेख-दा० द० २
 स० १ ओ० ७०.
 निगुती-प्रा० वि० निभ्रांत-यथा
 र्थ-ज्ञा० अ० ४ ओ० ९२.

निगूढ-सं०वि०गुप्त.

निर्गमि-सं०ना०सुटका-मोकळी
क.

निर्गुण-सं०ना०१ त्रिगुणरूपगु
णाचा स्पर्शनाही असं ब्रम्ह-२ वि०
गुणरहित.

निर्गुणसायुज्य-सं०ना० ब्रम्ह
सायुज्य-मोक्ष.

निर्गुणसाक्षात्कार-सं०ना०
जीवास जीवत्वत्यागें ब्रम्हरूपता
त्याचें नाव.

निघंट-सं०ना० व्याकरण.

निघोट-प्रा०वि० सघनअथवा
परिपूर्ण-विवे०पू०प्र०३ओ०१३.

निचाड-प्रा०वि०१ निष्काम-ज्ञा०
अ०२ओ०२८१-२ निगरजु-दा०
द०२स०१ओ०३३.

निज-सं०ना०१ आत्मस्वरूपअ
थवा स्व स्वरूप-२ विश्वरूप-ज्ञा०
अ०११ओ०४०७-३ मन-ज्ञा०अ०
९ओ०४६५-४ वि० स्वकीय.

निजजन-सं०ना० स्वकीयजन
अथवा भक्त-ज्ञा०अ०१८ओ०१

निजदाळ-प्रा०ना० स्वाभाविक
गति-भा०अ०३ओ०६५०.

निजतेज-सं०ना० स्वकीयतेज-
स्वस्वरूप.

निजत्व-सं०ना० निजरूप.

निजधाम-सं०ना० निजतेज म्हणजे

स्वरूप.

निजनिवाड-प्रा०ना० निजस्व
रूपभाव-भा०अ०१ओ०११.

निजज्ञानी-सं०ना० आत्मज्ञा
नी.

निजांगें-सं०अप०ना०१ निर्वि
षयत्व-ज्ञा०अ०६ओ०२४-२ वि०
निर्विषयरूप-३ अव्य० स्वतः.

निर्जर-सं०ना० देव.

निर्जर्षि-सं०ना० देवर्षि म्हणजे
नारद.

नितिल-सं०ना० कपाल.

निड-प्रा०ना० पाहा-नीड.

निडळ-सं०अप०ना० कपाळ-
भा०अ०३ओ०८३४-ज्ञा०अ०१८
अ०२२३.

निडार-प्रा०वि० निवडक.

निडारणें-प्रा०ना०१ पक्षदशा-
ज्ञा०अ०६ओ०२६६-२ धा०ना०
परिपक्व होणें-भा०अ०२ओ०-
१७५.

निटाळ-प्रा०अव्य० केवळ-ज्ञा०
अ०१३ओ०१०८.

निर्णो-सं०अप०ना० निर्णयोअ
थवा निर्णय-अमृ०प्र०७ओ०११६.

नितंबिनी-सं०ना० स्त्री.

नितंब-सं०ना० कटीखालचा प्रदेश.

नितंबु-सं०अप०ना० पाताळलो
क-ज्ञा०अ०१४ओ०१०४.

निती-सं०अप०ना० नीतीशद्वपाहा.

नित्य-सं०वि०शाश्वत-२नेहमीचें
अथवा प्रतिदिवशीचें.

नित्यकर्म-सं०ना०प्रतिदिवशीचेंकर्म

नित्यनिरस्तारिवलमंगल-सं०
अप०वि०सकलअमंगलाहूनसर्वदांनि
र्लेप.

नित्यप्रलय-सं०ना०दैनंदिनप्रल
य म्हणजे शरीरात जशी निद्रा आल्यानें
जीवास नित्यप्रलय होतो त्याच प्रमाणें
व्यारयुगाची एक चौकडी अथवा पर्या
य हजार वेळ गेल्यानें सकल व्यापारब्रं
म्हांडीचें बंद पडतात त्याचें नाव.

नित्यमुक्त-सं०ना०साकारदेहप्र
कट होई होई तोच ज्यास साकारगुरू
वांचून स्वस्वरूप प्रत्यय बाणतो त्या
स्थितीचा पुरुष तो-ही स्थिती ईश्वरास
असून-त्याचे गुणावतांरांतून शिवआ
णि विष्णु यांस ही तीच स्थिती आहे.
उ० अभंग ॥ नित्यमुक्ति हरिहरा ॥ तुझे
रूपेनें गुरुवरा ॥ १ ॥ गुरुसाकारावांचून ॥
तेथें प्रगटलें ज्ञान ॥ २ ॥

नित्यानित्यवस्तुविवेक-सं०ना०
साधनचतुष्टयांतील पहिले साधना
चें नाव.

निद्र-सं०अप०ना०निद्रा-अमृ०प्र०
१ओ०१४.

निंदण-प्रा०ना०शेतांतील अडगव
त-भा०अ०१०ओ०५०९.

निंदणें-प्रा०धा०ना०वेणनें म्हणजे
अडगवत काढणें.

निद्रसुरें-सं०अप०वि०निद्रालू
दा०द०१९स०३ओ०५.

निद्रसुरेपण-सं०अप०ना०शोप

निद्रळ-प्रा०वि०बिनगिलाव-
भा०अ०३ओ०२४३.

निद्राघ-प्रा०वि०निरर्थक-भा०
अ०३ओ०२११.

निद्राघु-प्रा०ना०चिंता-ज्ञा०अ०
११ओ०२२४.

निदान-सं०ना०कारण-२अंत-
३चिकित्सा.

निदिध्यास-सं०ना०ज्ञानमार्गी
तील चतुर्विध साधनाचें तिसरें अंग

निदेश-सं०ना०आज्ञा.

निर्दलन-सं०ना०घात

निर्दळण-सं०अप०ना०निर्दलन
भा०अ०२८ओ०६७६.

निर्देश-सं०ना०अमुक अशी रवूण.

निधरु-प्रा०वि०पराक्रमी-ज्ञा०
अ०४ओ०१९०.

निधडा-प्रा०ना०शूरपुरुष-रु
क्मि०अ०१३ओ०४-२वि०धैर्यवा
न अथवा पराक्रमी.

निधन-सं०ना०मृत्यु.

निधान-सं०ना०रत्न.

निधान-प्रा०ना०आश्रय-सांव
वण-ज्ञा०अ०११ओ०३०८-ज्ञा०अ०

११ओ०५१५-५१६.

निधि-सं०ना० समुद्र-

निधीय-प्रा०ना० परिभ्रमण-ज्ञा-

अ०१५ओ०१३६.

निर्धार-सं०ना० निश्चय-

निनाद-सं०ना० पडशाद-

निपजणें-प्रा०धा०ना० उत्पन्नहोणें

निपट-प्रा०अव्य० केवळ-

निपटण-प्रा०ना० निःशेषपण-

अमृ०प्र०५ओ०५३.

निपटारें-प्रा०वि० हीन-आ०पं०

२स०३ओ०३६.

निपराद-प्रा०ना०१ नीचत्व-२वि०

नीच-भा०अ०३ओ०४३१.

निपात्-सं०ना० अत्यंतपात्-

निफजणें-प्रा०धा०ना० उत्पन्नहोणें

निंबलोण-प्रा०ना० कुर्वडी.

निबळ-सं०अप०वि० मऊ-ज्ञा०

अ०१७ओ०१२७.

निर्बंध-सं०ना० नियम अथवा वं

धारण-

निर्वृजणें-प्रा०धा०ना० अडखळ

णें-घोबरणें-दिपणें-दा०द०२स०

१ओ०१८.

निर्भर-सं०वि० अतिशयभरित

अथवा पूर्ण-

निर्भ्रांत-सं०वि० भ्रांतिरहित अ

थवा निश्चित-

निमटणें-प्रा०धा०ना० निवटणें

भा०अ०१४ओ०१०४.

निमणें-प्रा०ना०१ लय-अमृ०प्र०

४ओ०४१-२ धा०ना० लयास जाणें

निमथा-प्रा०ना० मरतक अथवा

माथा-ज्ञा०अ०५ओ०३२-ज्ञा०

अ०६ओ०५४-ज्ञा०अ०१२ओ०५१

निम्न-सं०वि० नम्र-लवलेले-

निमासुर-प्रा०वि० सुरेख-भा०

अ०१४ओ०४७६.

निमित्तकारण-सं०ना० जेंका

रणकार्यतिथेत नाहीतें-सृष्ट्यास

जसा कुलाल निमित्तकारण-तसा

विद्यायुक्त ईश्वर ह्याजगास-

निमुठणें-प्रा०धा०ना० निमणें-

ज्ञा०अ०११ओ०२३४.

नियंता-सं०ना० नियमनकर्ता

ईश्वर-

नियतु-सं०अप०अव्य० नियत

अथवा निरंतर-

नियम-सं०ना० अष्टांगयोगाचेदु

सरें अंग-त्याचे अंतर्गत भेद १२त्यां

चां नावें-१ अंतर्बाध-२ द्विविधशौ

च-३ जप-४ तप-५ होम-६ श्र

ध्या-७ अतिथीपूजन-८ भगव

दर्शन-९ तीर्थारुन-१० परार्थेहा-

११ तुष्टी-१२ आचार्यसेवन म्हण

जे गुरुभक्ति-

नियोग-सं०ना० आज्ञा-

निरंकुशातुष्टि-सं०ना० जीवास

ज्यासमावस्त्वाआहेत त्यांतली फल
रूपसातवी अवस्त्वा-

निरवयवणें- सं० अप० धा० ना० प्राहा
णें- अवलोकनकरणें-

निरंजन- सं० वि० १ अस्पष्ट अथवा
गुप्त- २ निष्कळंक-

निरंतर- सं० वि० अंतररहित अ
थवा त्रिपुटीरहित- २ सदोदित-

निरतीशायानंद- सं० ना० श्रुतिसि
ध्वजे मानुषानंदा पासून ब्रम्हदेवाप
र्यंत अक्रा आनंद आहेत ते सातिश
यानंद होत- तसा जो नव्हे तो म्हणजे
ज्यावर पुढें श्रेष्ठ आनंद नाही असा ब्र
म्हानंद तो-

निरपन्नप- सं० वि० निर्लज्ज-

निरपेक्ष- सं० वि० निरिच्छ- वैराग्य
शील-

निरय- सं० ना० नरक-

निरवडी- प्रा० ना० कौशल्य- रु
क्मि० अ० १ ओ० २-

निरवयवणें- प्रा० धा० ना० स्वाधीनक
रणें- वा० ओ० ३९५०-

निरवधि- सं० वि० अत्यंत- बहुत-
ज्ञा० अ० १ ओ० ५१-

निरंश- सं० वि० १ अंशरहित- २ ना
परब्रम्ह-

निरसणें- सं० अप० धा० ना० निरा
सकरणें- नष्ट होणें-

निरहंकार- सं० वि० अहंकाररहित

अथवानिरभिमान-

निरहर- प्रा० ना० बुदबळादि मो
हरे- ज्ञा० अ० १० ओ० १७०-

निराभास- सं० वि० भासरहित

निरामय- सं० वि० व्याधिरहित-

निरास- सं० ना० निषेध- बाधित
त्व-

निराळ- सं० अप० ना० १ आकाश
२ निराकार स्वरूप-

निरिवयवणें- सं० अप० धा० ना० पा
हणें- वा० ओ० ७६०-

निरुज- सं० अप० वि० निरोगी-
भा० अ० ६ ओ० ३७-

निरुती- प्रा० ना० प्राप्ति- ज्ञा० अ०
८ ओ० २३१-

निरुतीहान- प्रा० अव्य० स्वरोस्व
री- अमृ० प्र० ७ ओ० ७९-

निरुतें- प्रा० वि० १ स्वरे- ज्ञा० अ०
५ ओ० ७० ज्ञा० अ० ओ० ९९- विवे-

पू० प्र० १ ओ० ७- अमृ० प्र० ६ ओ०
२३- २ ना० स्वरेपण- अमृ० प्र०

७ ओ० ८४- ३ ना० निश्चय- ज्ञा०
अ० १० ओ० ६७-

निरुपहिती- सं० ना० निरुपा
धिकता- ज्ञा० अ० १५ ओ० ४४०- ४४२

निरुपाधिक विवर्त- सं० ना०
कोणि एकपदार्थ नसून भासला तो

ज्ञान होतांच नष्ट होणें त्याचें नाव-
जसा रज्जुसर्प-

निरूपिणों- सं० अप० धा० ना० सांग
णें- निरूपणकरणे-

निर्दे- प्रा० वि० शुद्ध-

निरोपण- सं० अप० ना० निरूपण

निलय- सं० ना० स्थान-

निर्लेप- सं० वि० अलिप्त- शुद्ध-

निवटणें- प्रा० धा० ना० निर्मूलक

रणें- अमृ० प्र० ७ ओ० ७०- २ वधक

रणें- भा० अ० १ ओ० ७२-

निवणें- प्रा० धा० ना० शांत होणें-

उ० ॥ जो सदुरुचनें निवाला ॥ तोसा

युज्यतेचा आंखिला ॥

निवळ- प्रा० वि० १ स्पष्ट- २ शुद्ध-

निवळणें- प्रा० धा० ना० १ शुद्ध हो

णें- २ स्पष्ट होणें-

निवळी- प्रा० ना० पाण्याचा गाळ

नासणारी बी-

निवाडु- प्रा० ना० १ निवाडा- २ नि

वडक शब्द- सा० अ० ९ ओ० ५३३-

निवृत्ति- सं० ना० १ अंतर्मुख वृ

त्ति- २ मोक्ष- ३ निवर्तन- ४ परमा

र्थ-

निर्वच- प्रा० ना० विचार- सा० अ०

१० ओ० २६८- २६९-

निर्वचणें- प्रा० धा० ना० १ कळणें-

२ गोलता येणें- सा० अ० १० ओ० ४४-

निर्वचु- सं० अप० ना० निर्वचन अ

थवा भाषण-

निर्वाण- सं० ना० १ मोक्ष- सा० अ०

९ ओ० ४८९- २ अंत- ३ वि० चरम

अथवा शेवटील- ४ कठिण- सा०

अ० ६ ओ० २३९- ५ अव्य० केवळ

सा० अ० ६ ओ० ४७८-

निर्वाह- सं० वि० १ निर्वाह योग्य

२ ना० निर्वाहकर्णार अथवा वर्त

णूक करणार-

निर्वाहो- सं० अप० ना० निर्वाह अ

थवा उपजीवन- २ वर्तणूक- अथवा

व्यवस्था-

निर्वाळणें- प्रा० धा० ना० निर्मळ

करणें- सा० अ० १६ ओ० ४०२- ४०३

निर्वाळा- प्रा० ना० निवाडा- सा०

अ० १४ ओ० १२५- भा० अ० २२ ओ०

५९२-

निर्विकल्प- सं० वि० १ कल्पनार

हित- २ ना० परब्रम्ह-

निर्विकार- सं० वि० १ विकाररहि

त- २ ना० परब्रम्ह-

निर्विण्ण- सं० वि० १ विरक्त- २ ना०

विरक्तपुरुष-

निर्विशेष- सं० ना० १ ब्रम्ह- २ वि०

विशेषनव्हे असें तें-

निर्वेद- सं० ना० विरक्ति- भा० अ०

५ ओ० ५६७-

निशब्द- सं० अप० वि० शब्दरहित

२ ना० ब्रम्ह-

निशा- सं० ना० रात्र-

निशाकर- सं० ना० चंद्र-

निशाचर- सं० ना० राक्षस.
 निशाण- प्रा० ना० १ रणभेरी- सा०
 अ० १८ ओ० २७९- २ लहानध्वज- दा०
 द० ४ स० ७ ओ० ७.
 निशांत- सं० ना० १ प्रातःकाल- २ घर
 निशि- सं० अप० ना० निशाअथवा
 रात्र.
 निशीथ- सं० ना० मध्यरात्र.
 निश्चयो- सं० अप० ना० निश्चय-
 दा० द० १ स० १ ओ० ५.
 निश्चार- सं० ना० वेद- अमृ० प्र०
 ५ ओ० ११.
 निषाद- सं० ना० १ सप्तस्वरांतील
 सातवा स्वर- २ भिल्ल अथवा को-
 ढीकिरात.
 निषिध्यकर्म- सं० ना० करण्यास
 अयोग्य असें कर्मते.
 निषेध- सं० ना० धिःकार.
 निषेधमुख- सं० ना० नामरूप
 त्यागार्थ जें श्रुतीवचनतें.
 निष्क- सं० ना० पदक.
 निष्कर्म- सं० ना० १ ब्रम्ह- २ वि० क
 र्मरहित.
 निष्कल- सं० वि० निर्गुण.
 निष्कर्ष- सं० ना० १ सिद्धांत- २ धां
 व- सा० अ० ६ ओ० २३५- वा० ओ०
 १७४९.
 निष्कर्षु- सं० अप० ना० सिद्धांतव
 स्तु- अमृ० प्र० १ ओ० २७.

निष्काम- सं० वि० विरक्त अथवा
 पूर्णकाम- सा० अ० ६ ओ० २२.
 निष्णात- सं० वि० निपुण.
 निष्पन्न- सं० ना० १ सातापुरुष
 २ वि० पक्षदशापन्न- ३ निपुण-
 सा० अ० ७ ओ० १८४- सा० अ० ६
 ओ० १०७.
 निष्प्रचार- सं० ना० कुंठिलगति
 त्व- अरिघाव.
 निष्ठंक- प्रा० ना० निश्चय- प० प्र०
 ४ ओ० ९.
 निष्ठंकणें- प्रा० धा० ना० निश्चय
 करणें- सा० अ० १५ ओ० ३८०.
 निष्ठा- सं० ना० श्रद्धा.
 निःसंग- सं० वि० संगरहित- ए
 काकी.
 निःसंगळ- सं० अप० वि० निर्ल
 ज्ज- दा० द० २ स० ३ ओ० १८.
 निःसंशय- सं० वि० संशयरहि
 त- निःसंदेह.
 निःसळें- प्रा० धा० वि० पाजिवले
 लें- सा० अ० १५ ओ० २५९.
 निःसुगार्ड- प्रा० ना० आळस- दा०
 द० २ स० १ ओ० १७.
 निःसुर- प्रा० क्रि० वि० निश्चित-
 भा० अ० १ ओ० २३२.
 निस्तत्व- सं० वि० फलकरअथ
 वाअसार.
 निस्तेज- सं० ना० १ अपकीर्ति-

ता० अ० १३ ओ० ५४४-२ वि० तेज
 हीन-
 निरुप- सं० वि० निर्लज्ज-
 निःस्व- सं० वि० निष्कांचन अथ
 दरिद्री-
 नीच- सं० वि० अधम- उ० ॥ हंसदा
 समूहे नीच ॥ आले जन्माहेश्वर पंच ॥
 नीच- प्रा० क्रि० अव्य० नित्य- ता०
 अ० १२ ओ० ३६- भा० अ० २ ओ०
 ६- विवे० पू० प्र० २ ओ० २६- दा० द०
 ३ स० १ ओ० २-
 नीरु- प्रा० ना० पक्ष्याचें घरटें- वा०
 ओ० ७१-
 नीति- सं० ना० १ नियमशास्त्र-२
 ज्ञान- ता० अ० ९ ओ० १९२-
 नीट- सं० अप० ना० निद्रा-
 नीर- सं० ना० पाणी-
 नीरज- सं० ना० कमल-
 नीरधी- सं० ना० समुद्र-
 नीलकंठ- सं० ना० १ शिव-२ मोर-
 ३ व्यासपक्षी-
 नीलग्रीव- सं० ना० शिव-
 नीलोत्पल- सं० ना० काले कमल-

नु-ने-नै-नो-

नुथड- प्रा० ना० नथ- भा० अ० १३
 ओ० २२१-
 नुपकर- प्रा० वि० असमर्थ- ता०

अ० ९ ओ० ३८०-
 नुपरौणें- प्रा० धा० ना० पदार्थादि
 मिळवणें- ता० अ० १७ ओ० १४८-
 नुपुर- सं० ना० तोरडी-
 नुपुरतें- सं० अप० वि० निषया
 सक्त- दा० द० २ स० ३ ओ० १७-
 नुरोधी- सं० अप० वि० बाधक-
 ता० अ० १५ ओ० २३०-
 नृत्यान- सं० ना० नरयान-
 नेटपाटें- प्रा० वि० निश्चयरूप-
 नेटबोटें- प्रा० वि० १ निश्चयात्मक
 विवे० उ० प्र० २ ओ० २२- प० प्र० ७
 ओ० १६-२ अव्य० हातोपाती- विवे०
 उ० प्र० ७ ओ० ४४-
 नेपाळा- प्रा० ना० चूळ- ता० अ०
 १३ ओ० ४१८-४१९-
 नेपुर- सं० अप० ना० तोरडी-
 नैवाणें- प्रा० ना० तिरस्कार- ता०
 अ० ११ ओ० २३-
 नेहटणें- प्रा० धा० ना० लक्ष्मावू
 नपोहाणें- भा० अ० २० ओ० २०१-
 दा० द० २० स० ४ ओ० २३-
 नै- सं० अप० ना० नदी- ता० अ० १८
 ओ० २७१-
 नैश्वर- सं० अप० वि० नाशिवंत-
 नैसर्गिक- सं० वि० स्वाभाविक-
 नौकल- प्रा० ना० चुकवाचुकव-
 भा० अ० ५ ओ० १६१-
 नौकिणें- प्रा० धा० ना० पराभावि

णें-ज्ञा० अ० ६ ओ० ३२४.
 नोकुणें-प्रा० धा० ना० चुकवणें-
 ज्ञा० अ० १३ ओ० ८४.
 न्यसणें-सं० अप० धा० ना० ठेवणें
 न्याती-सं० अप० ना० ज्ञाती-भा०
 अ० १४ आ० २९५.
 न्याय-सं० ना० युक्ति-निर्णय.
 न्याहार-प्रा० ना० दृष्टी-उ० ॥ न्या
 हार देतां आकाशीं ॥ चक्रेंदिसती डोळी
 यांशी ॥
 न्याहाळणें-प्रा० धा० ना० पाहाणें
 न्यून-सं० वि० निरावयव-उणें-ज्ञा
 अ० १२ ओ० ५८.
 न्हाणी-प्रा० ना० मोरी-भा० अ० २६
 ओ० २०३.

प

पंक-सं० ना० चिरवल.
 पंकज-सं० ना० कमल.
 पंक्ति-सं० ना० १ ओळ-२ राहासं
 ख्या.
 पंक्तिबंधर-सं० ना० रावण.
 पंक्तिरथ-सं० ना० दशरथ.
 पंगिस्त-प्रा० वि० पराधीन-भा०
 अ० ८ ओ० २८.
 पघळ-प्रा० वि० विस्तृत.
 पंचकोश-सं० ना० १ अन्नमय-
 २ प्राणमय-३ मनोमय-४ विज्ञान

मय-५ आनंदमय-असे शरीरांत
 एकाच्या आंत एक कोश या रूपानें को
 श पंचकतें.
 पंचत्व-सं० ना० मृत्यु अथवा म
 रण.
 पंचबाण-सं० ना० मदन.
 पंचभूतें-सं० ना० पंचत्वे त्यांचीं
 नावें. पृथ्वी-आप-तेज-वायु-आ
 णि आकाश.
 पंचम-सं० ना० सप्तस्वरांतील
 पांचवा स्वर तो.
 पंचरात्र्य-सं० अप० ना० नारद
 पंचरात्र हा शब्द पाहा.
 पंचशर-सं० ना० मदन.
 पंचवेउळी-प्रा० ना० पांचनां
 ग्यांची इंगळी-ज्ञा० अ० १३ ओ०
 १०७१.
 पंचाग्नि साधन-सं० ना० मर
 उन्हाळ्यांत चोहोंकडे अग्नि पेटऊ
 न मध्ये बसणें व मस्तकीं सूर्य ताप
 सोसणें त्या साधनाचें नाव.
 पंचात्मकी-सं० ना० मरणध
 र्मी देह-ज्ञा० अ० ६ ओ० ४०१.
 पंचानन-सं० ना० १ शिव-२ सिं
 ह अथवा व्याघ्र.
 पंचास्य-सं० ना० १ शिव-२ सिंह
 पंचीकरण-सं० ना० प्रतिसूक्ष्म
 भूताचे दोन दोन भाग करून एके
 क भाग त्याच्यांत च ठेऊन दुसरा

भाग अन्य अन्य चार भूतां सवां दून देणें
तेणें करू भूतांचें पंचीकृत ईश्वरे छेनें
होतें साचें नाव.

पंचीकृत भूतें - सं० ना० मूळ पंच
तत्वांच्या परस्परांत प्रवेशानें पंचीक
रण होऊन जी प्रत्यक्ष दिसणारी व भा
सणारी पृथिव्यादि भूतें निर्माण झालीं
तीं.

पंचु - सं० ना० पक्षी.

पंजर - सं० ना० पिंजरा - उ० अस्थि
पंजर उभविता ॥ शिरा नाडीनें गुंडाळि
ता ॥ इ० ॥

पर - प्रा० ना० पारशब्द पाहा.

पर - सं० ना० वस्त्र.

पटु - सं० वि० समर्थ - कुशल - उ०
पटुत्व सकलें द्विषीं मनुजता सुवंशीज
नीं ॥ इ० ॥

पठाड - प्रा० ना० बैलाचें खोगीर -
भा० अ० २३ ओ० ५९६.

पडकणें - प्रा० धा० ना० सवकणें -
भा० अ० २ ओ० ६८९.

पडरवळणें - प्रा० धा० ना० उगवणें -
रुक्मि० अ० ९ ओ० ७.

पडगादी - प्रा० ना० गालीच्या - रु
क्मि० अ० १५ ओ० ४०.

पडताळा - प्रा० ना० ग्रंथार्थ विचार
ज्ञा० अ० ७ ओ० २०२.

पडप - प्रा० ना० १ बरोबरी - ज्ञा०
अ० १० ओ० ४६ - २ शोभा - ज्ञा०

अ० ११ ओ० १२ - ३ शृंगार - ज्ञा० अ०
१७ ओ० २४५ - २४६ - ४ आवरण -
वा० ओ० ३७०७.

पडशाळा - सं० अप० ना० धर्मशा
ळा - दा० द० २ स० ७ ओ० २०.

पडसाई - प्रा० ना० झावळे पण -
अमृ० प्र० ७ ओ० २९.

पडसाद - सं० अप० ना० प्रतिशब्द
दा० द० ४ स० ८ ओ० १२.

पडळ - सं० अप० ना० पटल - पड
दा० दा० द० १ स० २ ओ० ३.

पंड्यारोग - सं० अप० ना० पंडुरोग
पडिकर - प्रा० वि० डोकस - सुंदर

ज्ञा० अ० १७ ओ० ४२.

पडिघणें - प्रा० धा० ना० धरणें -
ज्ञा० अ० १४ ओ० १८६.

पडिघा - प्रा० ना० तरत - ज्ञा० अ०
१३ ओ० ४१८ - ४१९.

पडिघाडणें - प्रा० धा० ना० बोलणें
ज्ञा० अ० १३ ओ० ५१.

पडिघाणियें - प्रा० ना० मध्य घंटे
ची जागा - ज्ञा० अ० १८ ओ० ४०.

पडिघातणें - प्रा० धा० ना० स्वाधी
न करणें - ज्ञा० अ० १३ ओ० ५८७.

पडिघापणें - प्रा० धा० ना० व्यापणें
ज्ञा० अ० १६ ओ० २५७ - २५८.

पडिताळा - प्रा० अव्य० पुनः पुनः
ज्ञा० अ० ५ ओ० १६७.

पडिपाड - प्रा० ना० साम्यता -

वि० पू० प्र० १ ओ० २६.

पडिपाडु - प्रा० ना० थोरी - भा० अ० २
ओ० २४९

पडिपाडे - प्रा० शब्द० अव्य० १ सारखें
अमृ० प्र० ७ ओ० २८८ - वि० सारखें अथ
वासमान.

पडिभर - प्रा० ना० अधिकता - स्ता०
अ० ११ ओ० ९१.

पडिभरु - प्रा० ना० १ अधिकपण - स्ता०
अ० १२ ओ० ३७ - २ वि० श्रेष्ठ - दा० द०
१ स० ७ ओ० ६.

पडिसा - प्रा० ना० पडसाद अथवा
पडशब्द - स्ता० अ० ४ ओ० ८२.

पदतमूर्ख - सं० अप० वि० पदलेला
असून मूर्खतो.

पटियंतें - प्रा० वि० आवडतें - स्ता० अ०
५ ओ० १७० - स्ता० अ० ९ ओ० १८ - स्ता०
अ० ११ ओ० ३१.

पटियावो - प्रा० ना० आवड - स्ता०
अ० ९ ओ० ७.

पटियासणें - प्रा० धा० ना० भासणें
स्ता० अ० १५ ओ० २३९.

पटियें - प्रा० वि० १ आवडतें - स्ता०
अ० १६ ओ० २३० - २ प्रिय - भा०
अ० २ ओ० २८.

पण्यांगना - सं० ना० वेश्या कळवं
तीण.

पर्णने - सं० अप० धा० ना० वरणें.

पर्णाली - सं० ना० पानफिडा.

पत - प्रा० ना० सचोटी अथवा सच
वटी.

पतंग - सं० ना० १ सूर्य - २ एक सप
क्षकीट आहे.

पति - सं० ना० १ नवर - २ वि० मुख्य.

पतिकर - सं० अप० ना० प्रतिकार
अथवा अपाय उपाय - स्ता० अ० ११ -
ओ० ४०४.

पतिकरु - प्रा० ना० पत्कर - अनु
भव - स्ता० अ० २ ओ० १९३.

पतीत - सं० वि० १ नीच - २ पातकी -
उ० ॥ पतीतमी पापी शरण आलों तूज ॥
सारखें माजीला ज पांडुरंगा ॥ १ ॥

पत्य - प्रा० ना० पत शब्द पाहा.

पत्ररथ - सं० ना० पक्षी.

पत्रावलंबन - सं० ना० अंगीकार
स्ता० अ० १३ ओ० ६७ - भा० अ० ११ -
ओ० ५५२.

पथ - सं० ना० मार्ग.

पंथ - सं० ना० मार्ग.

पदार्थ - सं० ना० १ वस्तु - २ कोणी
एका वाक्यांतील जें पद त्याचा अर्थतो.

पदार्थाभाविनी - सं० ना० ज्ञानी
जीवाच्या सप्तभूमिकांतील साहावी
भूमिकाती.

पद्म - सं० ना० कमल.

पद्मज - सं० ना० ब्रम्हदेव.

पद्मजनंदिनी - सं० ना० सरस्वती.

पद्मा - सं० ना० लक्ष्मी.

पद्याकर- सं० ना० सरोवर.

पद्याक्षी- सं० ना० सीता.

पद्याक्षीरमण- सं० ना० श्रीरामचंद्र.

पद्य- सं० ना० अक्षरें मात्रादिकांचा-
ज्यांत नियम असतो अशी कविताती.

पद्मास- प्रा० ना० शृंगार अथवा भूषण- भा० अ० २२ ओ० २९३.

पद्मासिणें- प्रा० धा० ना० शृंगारणें
रचणें- ता० अ० १२ ओ० ४८- ता० अ० १
ओ० ११९.

पय- सं० ना० १ दूध- २ पाणी.

पयफेनधवल- सं० ना० शिव.

पयोधर- सं० ना० १ स्तन- २ मेघ.

पयोधि- सं० ना० समुद्र.

पर्यावो- सं० अप० ना० पर्याव अथवा

पर्याय- म्हणजे नामांतर.

पर्यालोच- सं० अप० ना० पर्यालो

चन अथवा विचार.

पर्ये- प्रा० ना० झोंका- ता० अ० १२
ओ० ५.

पर- सं० ना० भिन्न- अन्य.

परतत्व- सं० ना० ब्रम्ह.

परत्र- सं० ना० परलोक.

परद्वार- सं० ना० व्यभिचार.

परमा- सं० अप० ना० प्रमेह म्हणजे
शिश्टद्वारापूवाहाणें.

परमार्थ- सं० ना० ब्रम्ह- २ ज्यावरहु
सरा अर्थ उरत नाही तो.

परवड- प्रा० ना० उपचार- अमृ० प्र०
७ ओ० २४९.

परवडी- प्रा० ना० १ परवड अथवा
प्रकार- भा० अ० २९ ओ० ४५१-

२ चातुर्य- ता० अ० १७ ओ० ३४६-३४७.

३ उपचार- भा० अ० १२ ओ० २११.

४ अ० पुनः वा० ओ० ३३०.

परशधर- सं० अप० ना० परशुधर
अथवा परशुराम.

परा- सं० ना० नाभिस्छानस्थित-
निर्विकल्प आठवरूपचतुर्विधवाचें
तील पहिली वाचा.

पराग- सं० ना० १ महान् अपराध
२ पुष्पाचे गंधरज.

परामर्ष- सं० ना० अनुमान अथवा
अटकळ- वा० ओ० ३६८१.

परावें- सं० अप० वि० परकें- दा०
द० २ स० १ ओ० १६.

परास्कंध- सं० ना० शनि मंडळापा
सून सप्त ऋषीं पावेतों ज्याची मर्यादा
अससप्तस्कंधांतील साहावास्कंधतो

परिआलोच- सं० अप० ना० प
र्यालोचन.

परिकर- प्रा० वि० चांगलें- ता०
अ० १ ओ० ९२.

परिव- सं० ना० खंदक.

परिगुण- प्रा० ना० सण- ता० अ०
१४ ओ० २१६- अमृ० प्र० १ ओ० २४.

परिग्रह- सं० ना० संग्रह.

परिघ-सं० ना० घेर.

परिचर्या-सं० ना० सेवा.

परिजन-सं० ना० सेवक.

परिणत-सं० वि० पक्क.

परिणाम-सं० ना० शेवट-चरमाव
स्था-

परिणामकार्य-सं० ना० पूर्वकारणा
चालोपहोऊन-जे त्यास रूपांतर प्राप्त
होते-त्याचे नाव-जसें दूधमूळ कारण
लोपून त्याचे दही हें रूपांतर तें.

परिणामा-सं० ना० पूर्णविस्था-ज्ञा०
अ० ९ ओ० १९१.

परिपाक-सं० ना० परिणाम.

परिपाटी-सं० अप० ना० रीत.

परियाळें-प्रा० ना० खाण्याचे पदार्थ-अमृ० प्र० ६ ओ० ३३.

परिये-प्रा० ना० झोंका-ज्ञा० अ० १२
ओ० ५.

परियेसणें-प्रा० धा० ना० ऐकणें-
समजणें-ज्ञा० अ० ८ ओ० ३.

परिरंभ-सं० ना० आलिंगन.

परिवर-सं० अप० ना० घर-ज्ञा० अ०
९ ओ० ५९.

परिवसणें-प्रा० धा० ना० स्पर्शणें-
ज्ञा० अ० १९ ओ० ३९३.

परिवारु-सं० अप० ना० परिवार
अथवा आवार-उ० देवदेऊळ परिवार
रु॥ कोरून किजे डोंगरु॥

परिवारणें-सं० अप० धा० ना० विस्ता

रणें-ज्ञा० अ० १४ ओ० २३८.

परिवाहकस्कंध-सं० ना० सप्तक्र
षांपासून ध्रुवा पावेतो ज्याची मर्यादा
आहे असा सप्तस्कंधांतील सातवा स्कं
धतो.

परिवेष-सं० ना० १ परिधि-२ चंद्र
सूर्याभोंवतालचे खळे

परिव्राज-सं० ना० सन्यासी.

परिसणें-प्रा० धा० ना० ऐकणें-श्र
वणकरणें-

परिसर-सं० ना० स्थान-ज्ञा० अ०
१३ ओ० ६१२.

परिहारु-सं० अप० ना० परिहार
अथवा निरास.

परी-प्रा० अव्य० परंतु-ना० प्र
कार अथवा गोष्ट-भा० अ० २ ओ०
२८०

परीघ-सं० ना० स्तंभ.

परीस-सं० अप० ना० १ अष्टधा
तुंचें सुवर्ण करणारा पाषाण-स्पर्श
मणि-२ क्रि० ऐक.

परेतराट्-सं० ना० यम.

परोक्षज्ञान-सं० ना० जीवास-
ज्यास सावस्था आहे त त्यांतली अ
सदावरणांशनाश करणारी चौथी
अवस्था ती.

पन्हा-प्रा० अव्य० पलीकडे.

पल-सं० ना० मांस.

पलभोज-सं० ना० राक्षस-मांस

भक्षक.

पलाटण-सं० अप० ना० पर्यटनअ
थवापरिभ्रमण.

पलांडु-सं० ना० कांदा.

पलाशी-सं० ना० मांसभक्षक-अथ
वाराक्षस.

पलाशजन-सं० ना० सक्षस.

पल्ली-सं० ना० गांव.

पर्वत-सं० ना० मोठाडोंगर.

पर्वत-प्रा० ना० घेणें देणें-भा० अ०
२३ ओ० १२८. दा० द० २ स० १ ओ० ६३

पवन-सं० ना० वायु.

पवनात्मज-सं० ना० मारुती.

पवनारी-सं० ना० सर्प.

पवमान-सं० ना० वायु.

पवळ-प्रा० ना० होडगें.

पवाद-प्रा० ना० १ मोठेपण-आ० पं
१ स० १ ओ० ८-२ कीर्ती-दा० द० १ स०

७ ओ० ३३-३ विस्तार-ज्ञा० अ०

६ ओ० ४०१-४ अवकाश-ज्ञा० अ०

११ ओ० २९८-५ महत्त्व अथवा थोरी

भा० अ० २ ओ० २४९.

पवादणें-प्रा० धा० ना० शिरणें अ
थवारिघणें-दा० द० १ स० ४ ओ० २-

वा० ओ० १०३८-३२५१.

पवाद-प्रा० ना० ठाव-अवकाश-

ज्ञा० अ० ७ ओ० १३८.

पवि-सं० ना० वज्र.

पवणी-प्रा० ना० नौका-भा० अ०

५ ओ० ५६३.

पळे-प्रा० ना० पाणछत्र-भा०
अ० १ ओ० १६२.

पशुपति-सं० ना० शिव-२ सिंह

पश्यंती-सं० ना० हृदयस्थित
चतुर्विधवाचेंतील-भास रूपदुस
रीवाचा.

पष्ट-सं० अप० वि० स्पष्ट.

पसाय-सं० अप० ना० प्रसाद-
ज्ञा० अ० १५ ओ० २८-भा० अ० १
ओ० ६१.

पसाव-सं० अप० ना० प्रसाद-
ज्ञा० अ० १८ ओ० २९.

पसावो-सं० अप० ना० पसाव.

पडुडणें-प्रा० धा० ना० आरोहण
करणें-भा० अ० २ ओ० ३३८.

पहरणी-प्रा० ना० वीई पर्यंत दू
धदेणारी गाय अथवा म्हैस-ज्ञा० अ०
१७ ओ० २४७-२४८.

पळपणें-प्रा० धा० ना० पेटणें-
ज्ञा० अ० १६ ओ० ३९३-३९४.

पळें-प्रा० ना० कापसाचें झाड-
अमृ० प्र० ७ ओ० २६३.

पक्ष-सं० ना० १ पंख-२ पंधवडा-
३ कैवार.

पा

पा-प्रा० संवो० १ अपा अथवा बा-

२ पाद पूरण-

पाइक- प्रा० ना० सेवक- उ० आम्हीरा
माचे पाइक ॥ आमचा श्रीरामनाईक ॥१

पाइकु- प्रा० ना० पाइक- सा० अ० ६
ओ० ४९.

पाउटी- प्रा० ना० सकाम पाऊल- स
काम पुण्य- सा० अ० १३ ओ० ८११.

पाउटी सरणें- प्रा० धा० ना० पुण्य
क्षय होणें- सा० अ० ९ ओ० ३२८.

पाउड- प्रा० ना० पैसा सुपारी- सा० अ०
१८ ओ० ४६.

पाउडें- प्रा० वि० माघारलेलें- भा०
अ० ७ ओ० २०१.

पाकशासन- सं० ना० इंद्र-

पाकारि- सं० ना० इंद्र-

पारवंड- सं० अप० ना० पाषांड म्हण
जे नास्तिक मत्त.

पारवर- प्रा० ना० रूपा- २ घोड्या
ची उंची पाठ सालर- ३ वि० रूपाळू-
सा० अ० ९ ओ० २०५.

पारवाळणें- सं० अप० धा० ना० प्रक्ष
ळणें- अमृ० प्र० २ ओ० ११.

पारवाळी- सं० अप० ना० शुद्धत्व-
सा० अ० ६ ओ० २६५.

पांग- प्रा० ना० पराधीनपण- सा०
अ० ६ ओ० २४.

पांगडा- प्रा० ना० अधीनत्व- दा० द०
५ स० २ ओ० ३९.

पांगु- प्रा० ना० पांग- सा० अ० ५ ओ० ६५

पांगुळणें- प्रा० धा० ना० थोटावणें

पांगौरा- प्रा० ना० झाड मुळ्यांचीं
बारीक बारीक मुळें तीं- दा० द० ९ स०

६ ओ० ४६- सा० अ० १५ ओ० ४७७.

पांचइखवले- प्रा० ना० पंचभू
तीक देह- सा० अ० ८ ओ० ६२.

पांचरवाणी- सं० अप० ना० १ मा
नसीक रवाणी- २ जरायुज- ३ अंड

ज- ४ स्वेदज- ५ उद्दीज-

मनुष्य पश्वादिक हे जरायुज- प
क्षी सर्पादिक हे अंडज- मशकादि

क हे स्वेदज- रुक्षादिक हे उद्दीज.

पांचजिन्नस- सं० अप० ना० १ पां
चभूतें व पांचरवाणी मिळून १०- २ पं

चकर्मेन्द्रिय व पंचप्राण मिळून १०- ३ पं

चज्ञानेंद्रियें व मन बुद्धि मिळून ७-

४ मूलमाया व विद्या- अविद्या मिळून ३

५ जीव आणि ईश्वर मिळून २- या प्र

माणें ३२ पदार्थ मिळून जिन्नस ५

पांचपिसे- प्रा० ना० वर्णन- सा०

अ० १८ ओ० १८- २ भ्रांती अथवा वेड

भा० अ० २९ ओ० १५८.

पांचवनी- सं० अप० ना० पंचवह्नि

त्यांचीं नावें- १ प्रलयानल- २ विद्यु

दानल- ३ वडवानल- ४ शिवनेत्रा

नल- ५ द्वादशादित्यरूपानल असे

हे पांच अग्नि ते.

पांचाली- सं० ना० द्रौपदी.

पाचिक- प्रा० वि० हीनकस- सा०

अ०१३ ओ०१०११.

पांचैपालव- सं० अप० ना० १ पंच
पलव-२ अंतःकरणपंचक- ज्ञा० अ०
११ ओ० ६३.

पांजरणें- प्रा० धा० ना० पिंजारणें
अथवा पसरणें- ज्ञा० अ० १४ ओ०

पांजरा- सं० अप० ना० पंजर अथ
वा पिंजरा- भा० अ० २६ ओ० २३०.

पांजी- प्रा० ना० अग्र- भा० अ० ५
ओ० ३०१

पाट- सं० अप० ना० पट्टाभिषेक- भा०
अ० २ ओ० ६४१-२ पद अथवा पदवी
ज्ञा० अ० १२ ओ० ८४.

पाटण- सं० अप० ना० पत्तन अथ
वानगर- भा० अ० १४ ओ० ३२५.

पाटव- सं० अप० ना० १ पटुत्व-२
पावशक्ति- ज्ञा० अ० ९ ओ० २४२.

पाटवें- सं० अप० वि० सर्वोत्कृष्ट-
ज्ञा० अ० १५ ओ० ३१६.

पाटीर- सं० ना० चंदन वृक्ष

पाटु- सं० अप० वि० श्रेष्ठ- ज्ञा० अ०
१८ ओ० ६०३.

पाटुबांध- सं० अप० ना० पट्टाभिषे
क- ज्ञा० अ० १५ ओ० ९.

पाटोळा- प्रा० ना० नेसायाचें पातळ

पाठोवाटी- प्रा० अव्य० पाठोपाठ-
भा० अ० २ ओ० १०.

पाड- प्रा० ना० १ थोरी- ज्ञा० अ० १७
ओ० १२- अमृ० प्र० ८ ओ० ९-२ मोल-

भा० अ० ५ ओ० १०३.

पाडा- प्रा० ना० खोंड अ० गो-हाउ०
कांहीं केला तडामोडा ॥ विकिला घर
चा पाडारेडा ॥ १॥

पाडारु- प्रा० ना० स्वसत्ताधीन कर
णारा- अमृ० प्र० २ ओ० ५.

पाडुधरणें- प्रा० धा० ना० मानणें-
ज्ञा० अ० १३ ओ० ८५.

पाटु- प्रा० ना० संग्रह- ज्ञा० अ०
१८ ओ० ३०.

पाटाऊ- प्रा० ना० स्वसत्ताधीनता
ज्ञा० अ० ९ ओ० २१२.

पाणपिसें- प्रा० वि० भ्रमिष्ट- भा०
अ० १२ ओ० २९.

पाणबुडा- प्रा० ना० मासे धरणारा
कोडी- पाणबुड्या.

पाणवडा- प्रा० ना० पाणवथा अथ
वा पाणवग- ज्ञा० अ० १६ ओ० ४०६

पाणि- सं० ना० हात- पंचकर्मेद्रियां
तील दुसरे इंद्रियतें.

पाणिग्रहण- सं० ना० विवाह- लग्न.

पाणीटाळ- प्रा० ना० पाणीटाळ अ
थवा ओहोटे- ज्ञा० अ० ७ ओ० ९९.

पाणीयाडे- प्रा० ना० पाणवग- ज्ञा०
अ० ९ ओ० २१४- भा० अ० ९ ओ० १२७

पाणीयाटे- प्रा० ना० तळे- ज्ञा० अ०
१६ ओ० २२७.

पाणीवणें- प्रा० धा० ना० पळणें-
ज्ञा० अ० ६ ओ० ४७१.

पात-सं० ना० पतन.
 पातंजली-सं० ना० योगमार्ग.
 पातणें-प्रा० धा० ना० येणें-वा० ओ०
 ३१०.
 पातलेतणें-प्रा० धा० ना० कळणें-
 ज्ञा० अ० ८ ओ० ५३.
 पातिकरु-प्रा० ना० पातीकर अथ
 वा भागीदार.
 पांती-प्रा० ना० बरोबरी-भा० अ० ६
 ओ० ३५६-वा० ओ० २७७३.
 पातेजणें-प्रा० धा० ना० विश्वासणें-
 भा० अ० १२ ओ० २५६.
 पाथर-प्रा० ना० दगड.
 पार्थ-सं० ना० अर्जुन.
 पाद-सं० ना० पाय अथवा चरण-पं
 चकर्मद्रियांतील तिसरें इंद्रिय तें.
 पादप-सं० ना० वृक्ष.
 पादसेवनभक्ति-सं० ना० उपासना
 मार्गांतील नवविधभक्तिरूपसाधनाचें
 चौथें अंग.
 पादोदर-सं० ना० उरग अथवा सर्प.
 पानपणें-प्रा० धा० ना० घाबरेंकरणें
 भा० अ० २३ ओ० ५९.
 पानशिसें-प्रा० ना० शिसेलेखणी-दा
 द० १९ स० १ ओ० ७.
 पापर-प्रा० ना० लाथ-भा० अ० १ ओ०
 ३८८-भा० अ० १४० ओ० १०६.
 पापरा-प्रा० ना० लाथ-ज्ञा० अ० ११
 ओ० १०५-

पावळ-प्रा० ना० झरा-दा० द० १६
 स० ४ ओ० ८.
 पावळें-प्रा० वि० नाशिवंत-तुछ-
 ज्ञा० अ० १० ओ० १९३-१९५.
 पामर-सं० वि० मूर्ख.
 पामा-सं० ना० रवरुज.
 पायमांडा-प्रा० ना० पायघडी-रु
 किम० अ० १५ ओ० १५७-भा० अ० ९
 ओ० ५६.
 पायवणी-प्रा० ना० तीर्थ-भा० अ०
 २ ओ० ३१.
 पायांतर-सं० ना० पायरी-ज्ञा०
 अ० ८ ओ० २२३.
 पायातळींघाळणें-प्रा० धा० ना०
 इमारतीच्या पाया मध्यें जीवंत मनुष्य
 पुरणें तें.
 पायु-सं० ना० शुद्ध-म्हणजे मलवि
 सर्जनमार्ग.
 पार-सं० ना० अंत-भा० अ० १४
 ओ० १५-उ० पार नाहीं नाहीं अयोध्ये
 च्या सुरवा ॥ हंसदासा लेखाकर वेना.
 पार-प्रा० ना० झाडोरा-म्हणजे पिंप
 लवड यांसचिरे बंदी बांधितात ओरा
 तो-उ० देवदारीपडशाळा ॥ पायरिया
 दीपमाळा ॥ रुंदावनें पार पिंपळा ॥ बां
 धेतो सत्वगुण ॥
 पारकेया-प्रा० ना० निवळी-ज्ञा०
 अ० १६ ओ० ८८.
 पारखें-सं० अप० वि० परोक्ष-अन्य.

विन्मुख-भा० अ० २० ओ० ७३४-भा०
अ० १७ ओ० १२४.

पारड्यांत घालणे- प्रा० धा० ना०
१ प्रतिदिवशीं वजन करून कमी भरत
जाईल असे हाल करणे- २ मनुष्याचें व
जन व मारण्याची दिन संख्या- यामाना
नुरूप प्रतिदिवशीं कांहीं अवयव काप
णे- दा० द० ३ स० ७ ओ० ७२.

पारद- सं० ना० पारा.

पारमार्थिक- सं० वि० व्यावहारि
क व प्रातिभासिक नव्हे म्हणजे वास्त
विक असें ते.

पारावार- सं० ना० समुद्र.

पारिजात- सं० ना० पारिजातक ना
मादेव तरु.

पारिजे- सं० अप० ना० पारद अथवा
पारा.

पारितोषिक- सं० ना० देणगी.

पारियात्र- सं० ना० पर्वत.

पारियेणे- प्रा० धा० ना० ऐकणे- अ
मृ० प्र० ७ ओ० २८६.

पारिसे- प्रा० वि० पारोसे- अमृ० प्र०
७ ओ० १२७.

पारुरवणे- सं० अप० धा० ना० स्पर्शणे-
ज्ञा० अ० १० ओ० ९.

पारुषणे- प्रा० धा० ना० १ शब्द खुंटणे-
ज्ञा० अ० ५ ओ० १५२- २ तुच्छ करणे- ज्ञा०
अ० १३ ओ० ३- ३ राहणे- ज्ञा० अ० ६ ओ०
१०- भा० अ० १ ओ० २५७- ४ मुकावणे-

भा० अ० १ ओ० २९.

पारुष्य- सं० ना० कठिन्य- कठिण व
चन.

पालक- सं० ना० रक्षण करणारा.

पालक- सं० अप० ना० पालरव म्हण
जे पालणा- ज्ञा० अ० १२ ओ० ५.

पालटें- प्रा० वि० बदला- भा० अ०
२ ओ० २३७.

पालव- सं० अप० ना० पल्लव अथ
वा पदर- प० प्र० ४ ओ० ११.

पालवपांचै- सं० अप० ना० पांचै
पालव- हाशब्द पाहा.

पालविये- सं० अप० ना० पल्लव
अथवा अंकुर- ज्ञा० अ० ८ ओ० २७.

पालाणने- प्रा० धा० ना० आछा
दणे- रुक्मि० अ० ५ ओ० ३९.

पाल्हविणे- प्रा० धा० ना० पेरणे-
ज्ञा० अ० ६ ओ० ४८९.

पाल्हाळ- प्रा० ना० विस्तार.

पावके- सं० ना० अग्नि.

पावडें- प्रा० वि० पांगळें- दा० द० ३
स० ६ ओ० ४१.

पार्वण- सं० ना० श्राद्ध.

पावो- सं० अप० ना० पाव अथवा
पाय म्हणजे पाद.

पावोसरणे- प्रा० धा० ना० कळो
सरणे म्हणजे कळो येणे- ज्ञा० अ० ६
ओ० ४८७.

पाशि- सं० ना० वरुण.

पाशुचीटेंपुळी - सं० अप० ना० पां
सु म्हणजे रजः कण पांची टेंप या अथर्वि
रुत्त - पृथ्वी - सा० अ० १५ ओ० ४००० ४०१

पाशुता - सं० अप० ना० पांसु रूपताया
अथर्विरुत्त - माती -

पार्श्वद - सं० अप० ना० पार्श्वद म्हणून
देवगणले.

पासवण - सं० अप० ना० पाश - बंध
न.

पासवणें - प्रा० धा० ना० मागें पाहणें
सा० अ० १३ ओ० ४९६.

पासिक - सं० अप० ना० पाश अथ
वा फांस - सा० अ० १४ ओ० १४७.

पाहाड - सं० अप० ना० पर्वत.

पाहोडीटाकणें - प्रा० धा० ना० पर्व
त चढणें - सा० अ० ८ ओ० ८१.

पाहालणें - प्रा० धा० ना० उजाडणें
सा० अ० ५ ओ० ३१.

पाहे - प्रा० ना० १ पाहांट - सा० अ०
९ ओ० ४०५ - २ अव्य० उद्यां - सा०
अ० १३ ओ० ५४७ - ५४८.

पाहेणें - प्रा० धा० ना० प्रवेशणें - सा०
अ० ७ ओ० २००.

पाळ - प्रा० ना० समूह - भा० अ० १३
ओ० १९३.

पाळत - सं० अप० ना० पालन.

पाळत - प्रा० ना० चोर वातमी.

पाळा - प्रा० ना० वेदा अथवा गरका
दा० द० ४ स० १० ओ० ६.

पाळिगण - प्रा० ना० सांठवण - सा०
अ० ११ ओ० २०३.

पाळिगा - प्रा० ना० घवा.

पाळिजणें - प्रा० धा० ना० पाळ्हा
ळणें - अथवा फांकणें - सा० अ० १०
ओ० २०८.

पाळें - प्रा० ना० १ समुदाय - २ लांक
डी वाडगा.

पि-पी.

पिक - सं० ना० कोकिलपक्षी.

पिंगळा - सं० ना० पिंगला नाडी म्ह
णजे दक्षिण नासा पुट नाडी - जिला
सूर्यनाडी स्वरोदयशास्त्रांत म्हणता
त - वि० दक्षिण.

पिछोंडा - प्रा० ना० मागले बाजूस
हात वळवून बांधणें त्याचें नाव. दा०
द० ३ स० ७ ओ० ६७.

पिंजरी - सं० अप० ना० पिंजरा - सा०
अ० ९ ओ० १२५.

पिंड - सं० ना० देह - उ० प्रल्हादेह
रिचरणीं ॥ अर्पियेला आत्मपिंडता
ताचा ॥ आर्या ॥

पितामह - सं० ना० आज्ञा - २ ब्रम्ह
देव - ३ श्रीष्ठाचार्य - दुसऱ्या अर्थीचें
उदा० ॥ अभंग ॥ दुःस्वसारे तिवें ऐक
तांचि पाहा ॥ झाला पितामहाचिंता
तुर ॥ ॥ तिसऱ्या अर्थीचें ॥ के० ॥

पितामहतदावदेप्रबलतुं पृथानंदना॥

रमेशरथीं सारथीचतुरवागवीस्यंदना॥

पितृप- सं० ना० यम.

पितृपक्ष- सं० ना० १ पितरसमूह- २

भाद्रपद कृष्णपक्ष.

पितृलंड- सं० अप० वि० पितरप्री

त्यर्थश्चाध्यादिकर्मन करणारा.

पितृवन- सं० ना० स्मशानभूमि.

पित्तकुरुपण- प्रा० ना० ज्वाला वमन

जा० अ० १६ ओ० ३९३.

पिनाक- सं० ना० एकाधनुष्याचेंना

व.

पिनाकपाणि- सं० ना० शिव.

पिंपलिका- सं० अप० ना० पिपिलिका

पिपिलिका- सं० ना० मुंगी.

पियुरव- सं० अप० ना० पीयूषमूष

जेअमृत- अमृ० प्र० ४ ओ० २.

पिलंगणें- प्रा० धा० ना० पुढेंपुढेंधा

वणें- भा० अ० ११ ओ० १२१०.

पिशित- सं० ना० मांस.

पिशिताशन- सं० ना० राक्षस.

पिशुण- सं० अप० ना० पिशुनमूष

जेचाहाड अथवा उणें पाहाणारा- दा०

द० २ स० २ ओ० २३.

पिसा- प्रा० ना० १ कापूस- जा० अ०

१३ ओ० ११००- २ वि० वेडा- उ० वेडी

पिसीसाल्यें पूर्णनिवाल्यां ॥ मासें पीप

णहरलेंगेवार्ड- ॥ ध्रु० ॥

पिसाट- सं० अप० ना० १ पिशाच- २ वेडें

पिसुण- सं० अप० ना० पिशुणहा

शहपाहा.

पिसुवा- प्रा० ना० पांखउवा.

पिसै- प्रा० ना० १ वेड- अमृ० प्र० ६

ओ० २०- २ वि० वेडें.

पिसेपण- प्रा० ना० वेड- भा० अ०

१ ओ० ४८.

पीत- सं० वि० पिबळें-

पीन- सं० वि० पुष्ट.

पीयूष- सं० ना० अमृत.

पु- पू.

पुंख- सं० अप० ना० १ पुछ- २ पिसा

रा-

पुंगळ- प्रा० ना० पिंगूळ मूषजेपाद्रा

अथवा पाद्राकिडा.

पुंज- सं० ना० दोग.

पुंजाळणें- प्रा० धा० ना० परिपक्व

ज्ञानभक्तिच्या योगानें नेत्र तेजाऊन

गंभीरदिसणें- भा० अ० १४ ओ० ३१३

पुंड- प्रा० वि० अप्रमाणिक- उलारा

ल्या.

पुंडरीक- सं० ना० कमल.

पुंदारणें- प्रा० धा० ना० बोलणें- जा०

अ० १८ ओ० २९९.

पुंदासणें- प्रा० धा० ना० पुढें घाल

णें- भा० अ० ४ ओ० १९४.

पुंरील- प्रा० वि० अन्य- अमृ० प्र० ४

ओ०३८.

पुटीलपाय-प्रा०ना० प्रवृत्ति-ज्ञा०
अ० १० ओ० ७२.पुटीबळणें-प्रा०धा०ना० वांकडेहो
णें-ज्ञा० अ० १८ ओ० ८४२.पुटें-प्रा०वि० पाहाण्यास योग्य असें
दुसरेंतें-ज्ञा० अ० १७ ओ० १२.पुत-सं०ना० पुत्र-भा० अ० २ ओ०
५५५.

पुनीत-सं०ना० पवित्र.

पुनीव-सं०अप०ना० पूर्णिमा-अ
मृ० प्र० २ ओ० ७.

पुर-सं०ना० नगर.

पुरंदर-सं०ना० प्रस्तुत जो स्वर्गांत
इंद्र आहे त्याचें नाव.पुरंदरी-सं०अप०ना० पुरंध्री म्ह
णजे विलासी स्त्री-भा० अ० ८ ओ० १९.पुरस्करणें-सं०अप०धा०ना० सा
वधकरणें-ज्ञा० अ० ९ ओ० २३८.पुराण-सं०वि० १ जुनाट-२ ना०
स्मृतिच्या खालच्या योग्यतेचा ग्रंथ तोत्यांची संख्या १८ त्यांचीं नावें-१ ब्रम्हपु
राण-२ पद्मपुराण-३ विष्णुपुराण-४वायुपुराण-५ देवीपुराण अ० देवीभा
गवत-६ नारदपुराण-७ मार्कंडेयपु
राण-८ अग्निपुराण-९ भविष्योत्तरपुराण-१० ब्रम्हवैवर्तपुराण-११ स्कंदपु
राण-१२ वाराहपुराण-१३ लिंगपुराण-१४वामनपुराण-१५ मह्यपुराण-१६ कु
र्मपुराण-१७ गरुडपुराण-१८ ब्रह्मांडपु.पुराणपुरुष-सं०ना० आदिपुरुष
म्ह० भगवान्.

पुरांतक-सं०ना० शिव.

पुरारि-सं०ना० शिव.

पुरीश-सं०ना० पुराधिपति.

पुरीष-सं०ना० विष्टा.

पुरुस-सं०अप०ना० विष्टा.

पुरुहूत-सं०ना० इंद्र.

पुरोधो-सं०ना० उपाध्याय.

पुरोहित-सं०ना० उपाध्याय.

पुलिका-सं०ना० धर्मजु ज्याचा
तो-ज्ञा० अ० ६ ओ० २४६.

पुंश्रवली-सं०वि० व्यभिचारिणी

पुष्कर-सं०ना० १ कमल-२ शुंडा
ग्रभाग.

पुष्पवंत-सं०ना० चंद्र सूर्य.

पुष्टपण-सं०अप०ना० मोठेपण.

पुष्टी-सं०ना० बळ.

पुंस-प्रा०ना० १ राव-ज्ञा० अ० ११
ओ० १७-२ पुरुष-दा० द० १ स० १

ओ० ३८.

पुळिका-प्रा०ना० काजळी-अ
मृ० प्र० २ ओ० ५१.

पूत-सं०वि० पवित्र.

पूतना-सं०ना० कौंसभागिनी
जोराक्षसी तिचें नाव.पूत-सं०ना० वापीतडागादि
णेंतें कर्म.

पूरक-सं०ना० प्राणायाम समई

नासापुटद्वारा प्राणवायु ओढून घेणें त्या
चें नाव.

पूर्वपक्ष- सं० ना० यथार्थविषय प्रति
पादनार्थ जी अयथार्थ शंकातिचें नाव

पूर्वमीमांसा- सं० ना० कर्मश्रुतिचें
सूत्रप्रधान मानून जो जेमिनीनें ग्रंथके
ला त्याचें नाव.

पूर्वारणि- सं० ना० अभिमथन कर
ण्योची वरली अरणी.

पूषा- सं० ना० सूर्य-

पूस- सं० अप० ना० पुछ-भा० अ०
१ ओ० ३४८.

पृतना- सं० ना० सेना.

एथा- सं० ना० १ कुंती पांडवमाता
२ प्रतिति- अमृ० प्र० ४ ओ० २६

पृथु- सं० वि० १ स्तूळ-२ जाड.

पे-पै.

पेरवण- प्रा० ना० १ कल्पितकथा
भा० अ० १ ओ० ३८४. २ भूषण-अ
थवा व्यर्थ बडिवार- दा० द० ३ स० ६ ओ०
२०-३ कल्पितवार्ता- आ० पं० २ स० २
ओ० १.

पेटी- प्रा० ना० सांगड.

पेंडवळे- प्रा० ना० मर्यादा- सा० अ०
११ ओ० ४६५.

पेंडळी- प्रा० ना० पुष्टता.

पेणी- प्रा० ना० मुकाम- सा० अ० १२

ओ० १४३

पेणें- प्रा० ना० पेणा- भा० अ० १ ओ०
२५४.

पेंदळी- प्रा० ना० पाहा-पेंडळी- सा०
अ० १६ ओ० ४०९.

पेंधा- प्रा० वि० पांगळा-अथवा पां
गूळ- सा० अ० १३ ओ० ९८२- अमृ०
प्र० ६ ओ० ६७.

पेलणें- प्रा० धा० ना० १ पोहणें- २
हलुवार तोलणें- सा० अ० ७ ओ० १०१

सा० अ० ८ ओ० २५९- ३ लोरणें- रु
क्मि० अ० १० ओ० ४३.

पेलिणें- प्रा० धा० ना० पोसणें-
भा० अ० १ ओ० ८

पेलोवेली- प्रा० ना० वृद्धि- सा०
अ० १४ ओ० ८९.

पेह- सं० ना० पोह-फुगीरोग-दा०
द० ३ स० ६ ओ० २०.

पेह्य- सं० ना० पिण्याचे पदार्थ.

पै- सं० अप० ना० वै- पादपूरण-
सा० अ० १८ ओ० ६३१- भा० अ० १
ओ० १७२.

पैक- प्रा० ना० समुदाय- सा० अ०
१६ ओ० ५४.

पेंजण- प्रा० ना० पादभूषण- भा०
अ० ३ ओ० ४६.

पैठणें- प्रा० धा० ना० बसणें- अ
मृ० प्र० ७ ओ० १३७.

पैस- प्रा० ना० १ विन्यार- सा०

अ०९ ओ० १३७-२ वि० मोकले-३०

पैस आकाश अवकाश ॥३०

पैसारु-प्रा० ना० अवकाश-शा०

अ० १७ ओ० २७.

पो-पो.

पोखण-सं० अप० ना० पोषण-अ

मृ० प्र० २ ओ० ६९.

पोखरणी-सं० अप० ना० पुष्कर

णी-लहे-विहीर-अमृ० प्र० ४ ओ० ३३

पोटाळणे-प्रा० धा० ना० १ कंबळ

णे-अमृ० प्र० ७ ओ० १०९-२ आंबळून

धरणे-शा० अ० १३ ओ० ३८२

पोत-सं० ना० नौका.

पोत-सं० अप० ना० पुत्र.

पोतडे-प्रा० ना० पिशवी.

पोतास-प्रा० ना० कापूर-शा० अ०

१० ओ० १४२-अमृ० प्र० ४ ओ० ५.

पोफळ-प्रा० ना० १ सुपारी-२ प्र

तिज्ञा-शा० अ० १३ ओ० २०.

पोरटे-प्रा० वि० पोरके अथवा नि

पितरें-मृणजे निपटारें-दा० द० ३

स० २ ओ० १६.

पोषक-सं० ना० रक्षणकर्त्ता पुरुष

२ साधन-शा० अ० १० ओ० १३६.

पोसणे-प्रा० वि० पोसलेले-धा०

ना० पोषणकरणे-

पोहणी-प्रा० ना० पीहो अथवा पहू

रास-भा० अ० २६ ओ० २०३.

पोंगड-सं० अप० वि० बाल आ

णि तरुण यांच्या मधली दशा-भा०

अ० १२ ओ० ३२९.

पौत्र-सं० ना० पुत्राचा पुत्र अथवा

नातू.

पौर-सं० वि० पुरवासी.

पौळी-प्रा० ना० १ मूढ दशा-शा०

अ० १८ ओ० ५४९. २ धर्मपौर्-३

आवार-शा० अ० १८ ओ० ३६.

प्रकंपन-सं० ना० वायु.

प्रकर-सं० ना० समुदाय.

प्रकाश-सं० ना० चिद्रूप.

प्रकृति-सं० ना० १ माया-२ प्र

जा.

प्रखर-सं० वि० तीक्ष्ण.

प्रचारु-सं० अप० ना० प्रचार अथ

वा गमन.

प्रचीत-सं० अप० ना० प्रतितिह

णजे अनुभव.

प्रजापति-सं० ना० १ ब्रम्हदेव-

२ दक्ष कर्दमादि ऋषिते.

प्रणत-सं० वि० शरण.

प्रणम्य-सं० ना० प्रणम अथवा

नमन.

प्रणव-सं० ना० ॐकार.

प्रतिकार-सं० ना० दूरीकरण.

प्रतिकुंचक-सं० अप० वि० प्रतिकू

ल-दा० द० ११ स० ६ ओ० ५.

प्रतिग्रह- सं० ना० दानघेणे.

प्रतिपत्ति- सं० ना० ग्रंथरचना-

ज्ञा० अ० ६ ओ० २२.

प्रतिलोम- सं० ना० व्यतिरेक-२
वि० उलटें.

प्रतिलोमज- सं० ना० उत्तमवर्णा
चेस्त्रियेचेठायींनीवर्णाचेपुरुषापा
सून झालेली संततीती.

प्रतिविभूति- सं० ना० ऐश्वर्यादि
क- ज्ञा० अ० १० ओ० ४१.

प्रतीति- सं० ना० साक्षात्कार.

प्रतोद- सं० ना० चाबूक.

प्रत्यग्बोध- सं० ना० ब्रम्ह प्रत्य गा
त्माअभेदज्ञान.

प्रत्यगात्मा- सं० ना० देहामध्ये-
व्यापून राहिलें जें ब्रम्ह ते-२ त्वंपदीं
चें लक्ष्य ते-३ कूटस्थ.

प्रत्यगावृत्ति- सं० ना० स्वस्वरू
पाकार वृत्तिती.

प्रत्यय- सं० ना० अनुभव.

प्रत्याहार- सं० ना० इंद्रियांची अं
तर्मुखता- ज्ञा० अ० ९ ओ० २१५.

प्रत्युह- सं० ना० विघ्न.

प्रदोषचर- सं० ना० राक्षस.

प्रधान- सं० वि० मुख्य-२ ना० माया

प्रबंधहोडा- सं० अप० ना० कवि
वकरण्याची पैज- ज्ञा० अ० १० ओ० ८

प्रभजन- सं० ना० वायु.

प्रभव- सं० ना० उत्पत्ति.

प्रभाकर- सं० ना० सूर्य.

प्रभु- सं० ना० राजा.

प्रमथनाथ- सं० ना० शिव.

प्रमद- सं० अप० ना० प्रमाद.

प्रमदा- सं० ना० स्त्री.

प्रमय- सं० अप० ना० प्रमेय- प
रमार्थ- ज्ञा० अ० ७ ओ० १८८.

प्रमा- सं० ना० प्रमाण- अमृ० प्र०
६ ओ० ४१.

प्रमाण- सं० ना० १ प्रत्यंतर-२ अं
तःकरण

प्रमाणचैतन्य- सं० ना० सप्तचै
तन्यांतील आभासचैतन्याचें अंतः
करणचैतन्य नामक तिसरें अंग
तें.

प्रमाता- सं० ना० प्रमाणकरणा
रा.

प्रमातृचैतन्य- सं० ना० सप्तचै
तन्यांतील आभासचैतन्याचें ज
डसचेतविणारें चौथें अंग तें.

प्रमाद- सं० ना० अतिशय मोह किं
वा असावधपणा.

प्रमेय- सं० ना० विषय.

प्रमेयचैतन्य- सं० ना० सप्तचै
तन्यांतील आभासचैतन्याचें पांच
वें अंग.

प्रमेयत्व- सं० ना० विषयत्व- अ
मृ० प्र० ५ ओ० १६.

प्रयत्न- सं० वि० नम्र.

प्रयोजन- सं० ना० अनुबंधचतुष्ट
यांतील शोकापगमन आणि आनंदा
वासि- या उभयरूपानें तिसरें अंगतें
२ कारण.

प्ररोह- सं० ना० उदय- जा० अ० ६ ओ
१२.

प्रलाप- सं० ना० भाषण.

प्रवस्कंध- सं० ना० ज्याची मर्यादामे
घमंडळापासून सूर्य मंडळापावेतो आ
हे- असा जो सप्तस्कंधांतील दुसरा स्कं
धतो.

प्रवाद- सं० अप० ना० प्रवाद म्हणजे
बोलणे.

प्रविविक्तभोग- सं० ना० स्वप्न
स्थान किंवा मनोगत्य यांतील अस्प
ष्ट भाग तें.

प्रवृत्ति- सं० ना० बहिर्मुखवृत्ति- २ प्र
पंच- ३ प्रवर्तन.

प्रश्म- सं० ना० १ पछा- २ अथर्वण
वेदांतील एका उपनिषदाचें नाव.

प्रसर- सं० ना० १ विस्तार- २ प्राप्ति
जा० अ० १६ ओ० १०७.

प्रसादिक- सं० वि० गुरु किंवा देव
यांच्या रूपानें जे कांहीं काव्यादि भाष
ण लोकांत मान्य पडतें त्याचें नाव.

प्रसाद- सं० अप० ना० १ प्रासाद
अथवा मंदिर- २ देऊळ. जा० अ० १४
ओ० २३२.

प्रसुप्त- सं० वि० गाढ निद्रिस्त.

प्रसू- सं० ना० प्रसुत होणारी स्त्री.
प्रसूते- सं० अप० ना० प्रस्थ म्हणजे
खटलें- दा० द० १४ स० १ ओ० ५२.

प्रस्ताव- सं० ना० पश्चात्ताप- दा०
द० १ स० १ ओ० ३३.

प्रस्तावा- सं० ना० पश्चात्ताप-
वा० ओ० ५२ ४१.

प्रस्तावो- सं० अप० ना० प्रस्ताव
म्हणजे प्रसंग अथवा गोष्ट. अमृ० प्र०
७ ओ० ७.

प्रस्थानत्रय- सं० ना० १ शरीर
भाष्य- २ गीता भाष्य आणि उपनि
षदाष्य. या तिहींचा समुच्चय

प्रच्छावो- सं० अप० ना० प्रस्तावो
म्हणजे प्रसंग- जा० अ० १६ ओ० ६२

प्रळयो- सं० अप० ना० प्रलय म्ह
णजे हलका लोळ.

प्रज्ञा- सं० ना० बुद्धि.

प्रज्ञाचक्षु- सं० वि० १ जन्मांध- २
धृतराष्ट्र.

प्राकार- सं० ना० १ कोट- २ पोंवळी
जा० अ० १८ ओ० ३६.

प्राकृत- सं० वि० अज्ञानी.

प्राकृतदृष्टि- सं० वि० १ लौकिक
दृष्टि- २ चर्मदृष्टि.

प्राकृतहृदय- सं० अप० वि० ग
याळी- जा० अ० १ ओ० ३८०.

प्राची- सं० ना० पूर्व दिशा.

प्राचीन- सं० वि० १ पुरातन- २

ना० पूर्वकर्म अथवा प्रारब्ध.
 प्राचेतस-सं० ना० वाल्मीकिऋषि.
 प्रांजल-सं० अप० वि० प्रांजल मूण
 जे स्पष्ट.
 प्राज्य-सं० वि० १ पुष्कल-२ रुद्धि
 गत.
 प्राण-सं० ना० शरीरस्थ आधोर्ध्व
 गामी वायु.
 प्राणतिया-प्रा० ना० परल-ता०
 अ० १७ ओ० ९६.
 प्राणधर्म-सं० ना० क्षुधा आणि
 लुषा.
 प्राणपंचक-सं० ना० व्यानसमा
 नोदान प्राणापान यासमुच्चयाचे ना
 वे.
 प्रांत-सं० ना० १ असंत नाश-२ म
 र्यादा.
 प्रातराश-सं० ना० सकाळचा फ
 राळ अथवा जेवण.
 प्रायश्चित-सं० ना० शुद्धि.
 प्रारब्ध-सं० ना० त्रिविध कर्माती
 ल तिसरें कर्म-मूणजे जें संचितक
 मांतून भोगास आले तें.
 प्रावृत्-सं० ना० वर्षाकाल.
 प्राशु-सं० वि० उंच.
 प्रास-सं० ना० यमक उ० कविग
 यपद्यभेदाभेद ॥ पदप्रास कर्ते.
 प्रासाद-सं० ना० गमंदीर-२ देऊळ.
 प्राजाभिमान-सं० ना० सुषुप्तिज

वस्त्रेतील अभिमान.
 प्राजाभिमान-सं० ना० नेणि
 वदशेचा अभिमान धरणारा सुषु
 प्तिगत जीव.
 प्रिय-सं० ना० १ आनंद-२ वि० आ
 वडतें.
 प्रियु-सं० अप० ना० १ पतीस सं
 ता-२ वि० आवडतें.
 प्रेक्ष-सं० अप० ना० प्रयत्न-दा०
 द० ८ स० ७ ओ० ६३.
 प्रेषणें-सं० अप० धा० ना० पाठवि
 णें.
 पूर्वंग-सं० ना० वानर.
 पूर्वग-सं० ना० वानर.
 पूर्वंगम-सं० ना० वानर.

फ-

फटकाळ-प्रा० वि० १ वार्द-२ दु
 भाषणी-३ चोरटे.
 फड-प्रा० ना० ससुदाय-दा० द०
 १९ स० २ ओ० १९.
 फणि-सं० ना० सर्प.
 फणिवर-सं० ना० १ श्रेष्ठ सर्प-
 २ लक्ष्मण.
 फरश-सं० अप० ना० परशुनामक
 आयुध.
 फरसाळ-प्रा० ना० स्वाद-ता०
 अ० १८ ओ० २०५.

फरा- प्रा० ना० पिंपळवण- रुक्मि०
अ०७ ओ०२१.

फरारी- प्रा० ना० ओद-ज्ञा० अ०१८
ओ०२५१.

फलचैतन्य- सं० ना० सप्तचैतन्यां
तील आभासचैतन्याचें साहाय्ये अंग
याचें लक्षण प्रमाण आणि प्रमेय या
चा लोलीभावतो.

फलव्याप्ति- सं० ना० जीवचैतन्या
ची व्याप्तिती.

फलश्रुति- सं० ना० कांहीं एका रु
तीचें फळ ती विषयींची जी श्रुति ती.

फळ- सं० अप० ना० फल- २ भाला
आदिकरुत ज्या शास्त्रास अग्रभागीं
होखंडाचें शास्त्र असतें तें.

फळी- प्रा० ना० १ खेळ- २ कलह अ
थवा युध्य.

फा-फि.

फांकणें- प्रा० धा० ना० पसरणें.

फारा- प्रा० ना० बडबड.

फाडोवाड- प्रा० ना० मोठेपणा-भा०
अ०५ ओ०१०३-२ वि० पुष्कळ-भा०

अ०३ ओ०२५४-३ वि० स्पष्ट अथवा
मोकळे.

फांपावणें- प्रा० धा० ना० विस्तारणें
दा०६०११ स०१ ओ०८.

फाल्गुन- सं० ना० अर्जुन.

फाव- प्रा० ना० अवकाश- अमृ०
प्र०७ आ०११२.

फासादा- सं० अप० ना० पाश-भा०
अ०१ ओ०१०.

फिटणें- प्रा० धा० ना० १ सुटणें-
२ क्षीण होणें.

फु.

फुई- प्रा० ना० तुषार- अथवा शिं
तौडा- दा०६०११ स०७ ओ०५

फुंग- प्रा० ना० फुगारा अथवा अ
भिमान-भा० अ०२ ओ०५५०

फुगा- प्रा० ना० अभिमानबुडबु
डा.

फुंज- प्रा० ना० अभिमान-विवे०
पू० प्र०२ ओ०८४.

फुटी- प्रा० ना० दीप्ति अथवा तेज
ज्ञा० अ०११ ओ०२०४.

फुडें- प्रा० वि० १ खरें- ज्ञा० अ०६
ओ०७८-विवे० पू० प्र०१ ओ०६-

अमृ० प्र०४ ओ०३५-२ निश्चये-
ज्ञा० अ०७ ओ०९८-३ बरें- ज्ञा०

अ०८ ओ०२४२.

फुणगा- सं० अप० ना० सुडिंग-
ठिणगी.

फुनगा- सं० अप० ना० फुणगा- ज्ञा०
अ०१६ ओ०८.

फुलावणी- सं० अप० ना० प्रफुलि.

तपणा.

फुलिंग- सं० अप० ना० शिणगी-दा०
द०८ स०४ ओ०२५.

फुली- प्रा० ना० फुलण्याचाभर-ज्ञा०
अ०१५ ओ०१२०.

फुर्से- प्रा० ना० विषारीजनावर.

फे - फौ.

फेडणें- प्रा० धा० ना०१ दूरकरणें-
अमृ० प्र०७ ओ०६१-२ उघडेंकरणें-
दा०८१ स०१ ओ०१२.

फेण- प्रा० ना० फेंस.

फोकरणें- प्रा० धा० ना० प्रगटकर
णें-ज्ञा० अ०१६ ओ०२२९.

फोस- प्रा० वि० व्यर्थ-तुछ.

फोसैं- प्रा० वि० फोस अथवा फलक
ट-वा० ओ०६३१.

ब-

बंक- सं० ना० चौकी.

बकारादिलकारांत- सं० वि० ब
पासून ल पावेंतों वर्ण असें तें.

बगा- प्रा० ना० आकार-ज्ञा० अ०११
ओ०४६८-४६९-ज्ञा० अ०१३ ओ०१०४९

बर्गे- प्रा० शब्द० अव्य०-योगें-ज्ञा० अ०
१५ ओ०३३८.

बटवाळ- प्रा० वि० भ्रष्ट-दोषी-दा०

द०२ स०३ ओ०३०.

बडिवार- प्रा० ना० मोठेपणा-की
र्ति-विवे० पू० प्र०३ ओ०३९.

बडिवारु- प्रा० ना० बडिवार-आ०
पं०१ स०१ ओ०१.

बणवी- प्रा० ना० घणवा-दा० द०३
स०७ ओ०४२.

बत्तीस- प्रा० वि०१ कांहीं पदार्था
चें-२ ना० बत्तीस पदार्थ.

बत्तीस पदार्थ- प्रा० ना० पांचजि
न साच्या रूपानें असणारे पदार्थ-
वा० ओ०२१४३.

बंदी- सं० ना० स्तुतिकरणारा पुरु
ष.

बंदीजन- सं० ना० भाट.

बंधकी- सं० ना० दासी.

बद्ध- सं० ना०१ चत्वार जीव को
टीतील अधम कोटीचा पुरुष तो-उ०

सृष्टिजेकाचराचर ॥ जीवदारले अ
पार ॥ परिते अवघे चत्वार ॥ बोलि

जेती ॥१॥ दा० ॥२ वि० बांधलेला-
उ० ॥ तरी बद्ध म्हणजे बांधला ॥ तो वि

वेकें मोकळा केला ॥

बंधु- सं० अप० ना० बंध अथवा बं
धन-२ सं० ना० भाऊ.

बभ्रा- सं० ना० उपहास.
बरटा- प्रा० ना० रापलेला चिरवल
ज्ञा० अ०७ ओ०८८.

बरड- प्रा० ना० माळजमीन-अमृ०

प्र०७ओ०१११.

बराडी- प्रा० वि० दुकळलेलें अथवा
आशाळभूल.

बरव- प्रा० ना० शोभा- बरवेपण
अमृ० प्र०१ओ०२६.

बरळ- प्रा० वि० चावळलेलें अथवा
छांदिष्ट- आर्ष- ज्ञा० अ०५ओ०११६-
विवे० प्र० प्र०२ओ०६- २ भ्रमिष्ट- वा०
ओ०४४२.

बल- सं० ना० सैन्य.

बलंगी- प्रा० ना० बाजरीच्या निंबु
राचेंकसपट किंवा तें दातांत अडक-
ल्यानें होतें दुःख ते- दा० द० ३ स० ६
ओ० १८.

बलहा- सं० ना० इंद्र.

बलवे- सं० ना० गौळी.

बलाहक- सं० ना० मेघ.

बस्त- सं० ना० बोकड.

बस्वण्णा- प्रा० ना० जंगममतीलो
कनंदास म्हणतात.

बहुळ- प्रा० वि० बहुत- ज्ञा० अ० १५
ओ० ६- भा० अ० ९ओ० २०७.

बहाळी- प्रा० ना० साजूकपण- ज्ञा०
अ० १३ओ० १७९- १८०.

बहिः करण- सं० ना० चक्षुरादिद
शेंद्रियें.

बहिर्मुख- सं० वि० विषयोत्मुख.

बहिरंगोपासन- सं० ना० १ संप
हिधि- २ आरोपविधि- ३ संवर्गविधि

४ अध्यासविधि- असें चार प्रकारचे
बाहेरलें उपासन तें म्हणजे कर्मभ
क्ति.

बहि- सं० ना० मोर.

बही- सं० ना० दर्भ.

बहुडणें- प्रा० धा० ना० १ मार्गेस
रणें- ज्ञा० अ० ९ओ० ३७१- २ फि
रणें- ज्ञा० अ० १०ओ० ७३.

बहुडा- प्रा० ना० वर्षावि- ज्ञा० अ०
११ओ० ६७०- ६७१.

बहुरूप- सं० ना० सोंगाचा खेळ-
अमृ० प्र० २ओ० ९.

बहुवसपण- सं० अप० ना० स
र्वज्ञत्व- ज्ञा० अ० ६ओ० १०७.

बहुसाल- सं० अप० वि० बहुत-
बहुधा- भा० अ० ३ओ० २७५.

बहुळ- सं० अप० वि० अमित
भा० अ० २३ओ० ३२६.

बळ- सं० अप० ना० १ सैन्य- २ शक्ति

बळबंद- सं० अप० वि० दांडगा.

बळसें- प्रा० मा० मुखनासिका
दिमळ- दा० द० ३ स० १ओ० २०

बळाहक- सं० अप० मेघ.

बळीकरण- प्रा० ना० निरोगीक
रण- ज्ञा० अ० १६ओ० १६०.

बा.

बाउला- प्रा० ना० बाहुला- अथ

पुतळा-ज्ञा० अ० १८ ओ० ४३८

बाकस-प्रा० ना० चोइटी-अथवा

विपाड-दा० द० ६ स० ३ ओ० ९

बागडी-प्रा० ना० चेषा-ज्ञा० अ०

१३ ओ० ५७०.

बागा-प्रा० ना० १ आकार-विवे० उ०

प्र० ९ ओ० ७४-२ मार्ग-अमृ० प्र० ७

ओ० ८०.

बागीबळ-प्रा० ना० कंप

बागु-प्रा० ना० बाग अथवा मार्ग-

अमृ० प्र० ७ ओ० ८०.

बाजा-प्रा० ना० पलंग-ज्ञा० अ० ९

ओ० २२-

बाजी-प्रा० ना० डाव.

बाजीगरी-प्रा० ना० गारुडविद्या-

दा० द० ११ स० ४ ओ० १२.

बारु-प्रा० ना० ग्रंथ-उ० बाडाचे

भातरी ओषधें लिहिलीं॥ पाहोनीस

मजलीं तरी काय॥ इ०॥

बाणनें-प्रा० धा० ना० प्रातीतिस

येणें-२ प्रवेशणें-ज्ञा० अ० १२

ओ० ५२.

बादरायण-सं० ना० रुष्णाद्वैपाय

ननामक व्यास.

बांदवडी-प्रा० ना० १ अधीनता-

२ शहू-अव्य० अधीन-ज्ञा० अ० ६ ओ०

३४६-विवे० पू० प्र० ७ ओ० ३६.

बाधणें-प्रा० धा० ना० १ बाधक हो

णें-२ निरसणें-अमृ० प्र० ७ ओ० ३०

बाधा-सं० ना० १ निरास-नामरू

पसत्यत्व बुद्धिचें हनन. २ विकार-

उ० भक्ति संधार संधा॥ घ्या सरव

यानो कधी नो हो बाधा॥ इ०॥

बापया-प्रा० ना० चालक पक्षी-ज्ञा०

अ० १० ओ० १८२-१८४.

बापिक-प्रा० ना० कुल परंपराध

र्म-ज्ञा० अ० १२ ओ० ६७.

बापुडें-प्रा० वि० अनाथ-दीन.

बापैया-प्रा० ना० पाहा-बापया.

बावडें-प्रा० वि० भाजलेलें-भा०

अ० २१ ओ० २९६.

बाबरझोटी-प्रा० ना० भयंकर मो

कळेकेंस-

बाबळपडणें-प्रा० धा० ना० बहुत

होणें-ज्ञा० अ० १५ ओ० १०१.

बाबळेजणें-प्रा० धा० ना० पाल्हा

ळणें म्हणजे विस्तारणें-ज्ञा० अ० १५

ओ० १८५.

बाबुळी-प्रा० ना० शेवाळ-ज्ञा०

अ० ७ ओ० ६०-विवे० उ० प्र० ३ ओ०

बाळें भोळें-प्रा० वि० अज्ञा भोळें

सर-भा० अ० ३ ओ० २२४.

बायणी-प्रा० ना० बायदा-ज्ञा०

अ० १८ ओ० २५२.

बाराबळी-प्रा० ना० बारसें-भा०

अ० १२ ओ० ५९९.

बाराबुळी-प्रा० ना० बाराबळी

बारासोळा-प्रा० वि० १ सूर्यकला

चंद्रकलायांचे- ना० सूर्यचंद्रकला-
बारी- प्रा० ना० छत्रादिधर- सा० अ०
१३ ओ० ४१६-४१७.

बाल- सं० ना० १ लेंकरुं- २ केश- ३
वि० अज्ञान.

बालक- सं० ना० लेंकरुं अथवा मूल.

बालबुद्धि- सं० वि० अज्ञान.

बालबोध- सं० वि० सुगम किंवा सोपे
२ ना० देवलिपी.

बालिश- सं० वि० मूर्ख.

बावनया- प्रा० ना० मैलागरुचंद
नरक्ष- सा० अ० १८ ओ० ६३१.

बावळा- प्रा० वि० १ वेडसर- २ सा
धा- उ० वेषधरावाबावळा ॥ अंतरीज
साव्या नानाकळा ॥

बाष्कळ- सं० अप० वि० अप्रमाणिक
खोटे- वा० ओ० ५२३६.

बाष्ट- प्रा० वि० बासर.

बासर- प्रा० वि० ओशट- सा० अ०
१६ ओ० ४०३-४०४.

बाहाणे- प्रा० धा० ना० बोलावणे-
वा० ओ० ४१२.

बाहाळी- प्रा० ना० पाहा- बहाळी.

बाहुज- सं० ना० क्षत्रिय.

बाहुल्य- सं० ना० अतिशयता- अ
धिकता.

बाहे- सं० अप० ना० बाहु- उ० वि
श्वनाहीं मानी आहेत ॥ वेद उभा रोनी
बाहे ॥ बोलतसे जीव कांहे ॥ यथार्थ

हें न जाणती ॥ १ ॥ स्पष्ट पूर्ण स्थिति०

बाहेरसवडियाभंगी- प्रा०

अ० अहाच- वरवर- सा० अ० १०

ओ० ३२६-३२७.

बाह्य- सं० वि० १ बाहेरील- २ ना०

विषय- सा० अ० ५ ओ० १३०.

बाह्य- सं० अप० ना० हात.

बाळक- सं० अप० ना० लेंकरुं

बाळबुद्धि- सं० अप० वि० लें

कुरबुद्धि.

बाळबोध- सं० अप० वि० सुगम-

सोपे- २ ना० देवलिपी- उ० ग्राम्हणे

बोळबोध अक्षर ॥ घडसून करावे

सुंदर ॥

बाळा- सं० अप० ना० १ तारुण्याव

स्थेस पूर्ण आली नाही ती स्त्री- २ सं

बो० हे बालका-

बाळाबगुळा- सं० अप० ना० बा

ला नामक व बगलाना मक देवता.

बि० बी० बु०

बिजावळी- प्रा० ना० भेद अपणा

भिन्नता- सा० अ० १८ ओ० २७०.

बिडाल- सं० ना० मांजर.

बिडालक- सं० ना० मांजर.

बिडालक- सं० अप० ना० मांजर.

बिडीस- सं० अप० ना० बाडिश.

अमिष अथवा मांस.

विडोज-सं०ना०इंद्र

विटार-प्रा०ना०बिन्हाड-विवे०
पू०प्र०२ओ०४०

विंदुलें-सं०अप०ना०विंदु-भू
न्य.

विंव-सं०ना०तोंडलें.

विबडु-प्रा०ना०नीटकेलेलीओ
लीभूमि-ज्ञा०अ०९ओ०५३३.

विंबीफल-सं०ना०तोंडलें.

विराणा-सं०अप०ना०वीरपुरुष.

विरार-प्रा०ना०विकार-विवे०
पू०प्र०७ओ०५०.

विरिदाईत-सं०अप०वि०ब्राद
धर्त्ता-

विरुद-सं०अप०ना०ब्राद.

विलार-प्रा०ना०कौंच.

विसाट-प्रा०वि०सामान्य-ज्ञा०
अ०१०ओ०३७५.

विहणें-प्रा०धा०ना०भिणें-अमृ०
प्र०७ओ०५६.

विहिती-सं०अप०ना०भीति-
ज्ञा०अ०१२ओ०८८.

वीक-प्रा०ना०१ आवड-ज्ञा०अ०
६ओ०१५.२ सौंदर्य अथवा शोभा-
ज्ञा०अ०१३ओ०७००.३ तेज-अमृ०
प्र०२ओ०६.

बीज-प्रा०ना०बुसरीतिथि म्हणजे
द्वितीया-वा०ओ०३८७०.

बीजावळी-प्रा०ना०भिन्नता

बिजावळीशहपाहा.

वीरभाटीव-सं०अप०ना०वीर
रस.

बु

बुचकळणें-प्रा०धा०ना०भिज
विणें-निमग्न होणें.

बुझणें-प्रा०धा०ना०१ समजणें
विवे०पू०प्र०२ओ०३-२ जाणणें-
प०प्र०४ओ०१०.

बुझावणें-प्रा०धा०ना०समजा
वणें-ज्ञा०अ०६ओ०२०.

बुडसळ-प्रा०ना०झडूनवाळ
लेलावृक्ष-ज्ञा०अ०१५ओ०१६०.

बुंशी-प्रा०ना०घुंगट-रुक्मि०
अ०१५ओ०३६.

बुधनालदांडा-प्रा०ना०झाडा
च्याबुंधाशीनालाकृतीकरून बांधू
नमारणें-तो-दा०द०३सं०७ओ०६७

बुधलेमार-प्रा०ना०दारुभरले
त्याबुधल्याशीं बांधून त्या दारूस आ
गदेऊन कोणेंकासमारणें

बुद्धि-सं०भा०अंतःकरणपंच
कोतील-निश्चयकर्त्ता तिसराअव
यव त्याचेंनाव.

बुभुक्षु-सं०वि०भुकेलेले.

बुरु-प्रा०वि०उत्तम-ज्ञा०अ०१७
ओ०२८०-२८१.

बृध- सं० ना० सूर्य किरण.
 बृहती- सं० ना० अपान द्वार.
 बृहदारण्यक- सं० ना० वाजसने
 ईशाखेचं उपनिषत्.

बे-बो-बौ.

बेगें- प्रा० ना० खिडकी- स्ता० अ०६
 ओ०२७९.

बेच- प्रा० ना० पानांत पानतें- स्ता०
 अ०१५ ओ०१०३.

बेचळ- प्रा० ना० जुंबाड- स्ता० अ०
 १५ ओ०९३.

बेचाड- प्रा० ना० जुंबाड- दा० द०५
 स०२ ओ०४०.

बेजें- प्रा० ना० युक्ति- स्ता० अ०१८
 ओ०१३४.

बेथु- प्रा० ना० राजबंधु- स्ता० अ०१
 ओ०१३१.

बेबळ- प्रा० वि० दिलें- स्ता० अ०१
 ओ०२१५.

बोचिरें- प्रा० वि० दंतहीन.

बोणें- प्रा० ना० नैवेद्य- अमृ० प्र०१
 ओ०३६.

बोध- सं० ना०१ उपदेश-२ ज्ञान-
 वा० ओ०७०७.

बोधाभास- सं० ना० ज्ञानाभास
 म्हणजे जीव.

बोने- प्रा० ना० बळी- नैवेद्य- स्ता०

अ०६ ओ०२८२.

बोबडी- प्रा० ना० बरळशाह.

बोवणें- प्रा० धा० ना० बुनऊनदाक
 णें- रोधकरणें- स्ता० अ०७ ओ०८८.

बोवाणें- प्रा० धा० ना० बोभाटणें-
 स्ता० अ०१३ ओ० १४.

बोभाटणें- प्रा० धा० ना० मोक्या
 नेहाकमारणें- ओरडणें- आ० पं०१

स०५ ओ०७१.

बोभाट- प्रा० ना० गलबला- अ
 मृ० प्र०३ ओ०१-

बोरवार- प्रा० ना०१ खटपट-
 स्ता० अ०८ ओ०३५-२ सुख दुःख

शीण.

बोलिगड- प्रा० वि० बोलकें.

बोलु- प्रा० ना० शाह- अमृ० प्र०६
 ओ०७.

बोहणी- प्रा० ना० आरंभ- स्ता०
 अ०१८ ओ०७८४

बोहरी- प्रा० ना०१ अग्नि- स्ता०
 अ०१८ ओ०५५५-२ भस्म- भा०

अ०५ ओ०४८१- आ० पं०२ स०५
 ओ०७१-

राख- राखुंडी अथवा

रांगोळी- दा० द०५ स०२ ओ०२६.

बोहिणें- प्रा० धा० ना० हाकमार
 णें- बोलाविणें- स्ता० अ०९ ओ०२१५.

बोळावा- प्रा० ना०१ बोळवण.
 २ सोबती- स्ता० अ०१६ ओ०६५.

बोटणें- प्रा० धा० ना० लयास जा

णें- अमृ० प्र०९ ओ० २८.

बोहे- प्रा० वि० बहुत- सा० अ० ९
ओ० १७.

बध्म- सं० ना० सूर्य.

ब्रम्ह- सं० ना० १ त्रिविधभेद व त्रिवि
धपरिछेद रहित जी सच्चिदानंद वस्तु
ती अथवा त्याचें नाव- २ वेदास संज्ञा

ब्रम्हकटाह- सं० ना० ब्रम्हांड.

ब्रम्हकन्या- सं० ना० १ सरस्वती-

अहिल्या-

ब्रम्हग्रहो- सं० अप० ना० ब्रम्हग्र
ह म्हणजे ब्रम्हरक्षस.

ब्रम्हगोल- सं० अप० ना० ब्रम्हांड

ब्रम्हचारी- सं० ना० लग्नकरतां

इंद्रिये दमन करून राहाणारा जो च

त्वार आश्रमांतील पहिला आश्रमध

रतो- २ परब्रम्हांच्या गयीं ज्याची ग

तितो.

ब्रम्हनंदन- सं० ना० नारद- वसि

ष्ठादिके ब्रम्हमानसपुत्र.

ब्रम्हभुवन- सं० ना० सत्यलोक

ब्रम्हविणा- सं० अप० ना० १ ब्रम्ह

वीणा- नारदाचा हातांत जो विणा

असतो त्याचें नाव- २ मस्तकास सं

ज्ञा.

ब्रम्हविद्- सं० अप० ना० ब्रम्हवि

त् म्हणजे ब्रम्हज्ञानी पुरुष.

ब्रम्हवृत्ति- सं० ना० १ ब्रम्हाका

रवृत्ति- २ ब्राम्हणाची उपजीवन वृ

त्ति-

ब्रम्हशाळा- सं० अप० ना० ब्रम्हशा
ला म्हणजे वेदशाळा.

ब्रम्हसंवित्ति- सं० ना० ब्रम्हज्ञान.

ब्रम्हसाक्षात्कार- सं० ना० निर्गुण
साक्षात्कार.

ब्रम्हसूत्र- सं० ना० यज्ञोपवीत.

ब्रम्हज्ञानी- सं० वि० निर्गुणस्वरूप
ज्ञानी-

ब्राम्हण- सं० ना० १ चत्वार वर्णांतील
उत्तम वर्णितो- २ ब्रम्हस्वरूप जाणतो
तो.

ब्राम्हमुहूर्त- सं० ना० पाहाटची धंघ
टकारात त्याचें नाव.

भ

भक्ताद्- प्रा० ना० बहकावण- दा०
द० ५ सं० २ ओ० ५७.

भक्ताध- प्रा० ना० भक्ताद्.

भक्ति- सं० ना० १ भजन- २ ऐक्य.

भग- सं० ना० १ ऐश्वर्य- २ छिद्र.

भंग- सं० ना० १ तरंग- २ नाश.

भंग- प्रा० ना० अंग- सा० अ० १०

ओ० ३३५- ३३६

भर्ग- सं० ना० १ शिव- २ सुवर्ण.

भगण- सं० ना० नक्षत्र समूह.

भगवान्- सं० ना० षड्रुणेश्वर्यसं
पन्न ईश्वर.

भगिनी- सं० ना० बहीण.
 भर- सं० ना० योद्धा. उ० गोधनह
 रावयास्तव ॥ आलेभर कोण कोण पा
 हूदे ॥
 भेट- सं० ना० भिक्षुक ब्राम्हण- न्या
 पातील एक मत्ता चें नाव.
 भंड- प्रा० ना० फजीती- उ० ॥ परितें
 अवघे थोतांड ॥ भंड पुढें ॥
 भंड उभंड- प्रा० ना० निरर्थक वा
 झल्य- दा० द० २ स० १ ओ० २७.
 भंडस- प्रा० ना० पूर- लोट- विवे०
 पू० प्र० १ ओ० ६६.
 भंडसें- प्रा० ना० १ अधिक्य- सा०
 अ० ६ ओ० ३५६-२ थोरपण- सा० अ०
 ८ ओ० १५२.
 भंडिमा- प्रा० ना० दंभ- भा० अ० ३
 ओ० ३८८.
 भणभण- प्रा० ना० १ ओसाडी-
 २ वि० ओसाड- दा० द० १९ स० ७.
 ओ० ८.
 भदे- प्रा० ना० खापरांत विस्रवाच्या
 ज्वाळा निघतात असा पेटवून डोईव
 र घेऊन नाचतात त्याचें नाव- उ० ॥ म
 स्तकीं भदे घ्यावें ॥ पोतें अंगूठुपेचावें
 भद्र जाती- सं० ना० हत्ती.
 भद्रासन- सं० ना० सिंहासन.
 भयभीर- सं० वि० भयभीत- सा०
 अ० ११ ओ० ३२८.
 भरण- सं० ना० पोषण.

भरण- प्रा० ना० आयुष्य- सा० अ०
 ११ ओ० ४९९-५००-२ भराभर अ०
 वाभरती- उ० ॥ वायुमेघाचें भरण
 भरी ॥ सर्वेंचि पिटून परते सारी ॥
 वायो ऐसा कारभारी ॥ आणीक ना
 हीं ॥
 भरवसा- प्रा० ना० १ विश्वास-
 २ आश्रय.
 भराडा- प्रा० ना० कीर्तनकरणा
 रागोसावी.
 भरें- प्रा० ना० माप- सा० अ० ९
 ओ० ४९६.
 भरोवरी- प्रा० ना० १ सामग्री-
 सा० अ० १३ ओ० ११३५-दा० द० १ स०
 २ ओ० २१-२ श्रम- भा० अ० १३-
 ओ० १७.
 भव- सं० ना० १ शिव- उ० ॥ जि
 वलग माझा त्रैलोक्य विसावा ॥ ज्या
 चें ध्यान भवा सर्व काळ ॥ अभंग ॥
 २ संसार- उ० ॥ भव नेणों- भवनेणों
 ॥ सर्व हे ब्रम्हचि जाणों ॥ भवनेणों
 भवनेणों ॥ प्रद ॥
 भवनदी- सं० ना० १ गंगा- २ सं
 सारनदी.
 भवरा- सं० अप० ना० १ नमर-
 अमृ० प्र० ५ ओ० ४२.
 भवरी- सं० अप० ना० १ नमण-
 गरगराट- भा० अ० ८ ओ० १९३.
 भव्य- सं० वि० तेजस्वी- ठळक.

भाषण-सं० ना० कुत्रे.
 भसित-सं० ना० भस्म.
 भक्ष्य-सं० ना० नचावतां खाण्याचे
 जे पदार्थ ते.

भा.

भाक-सं० अप० ना० भाषण अथवा
 वचन-अमृ० प्र० ७ ओ० १४९.
 भाकड-प्रा० वि० १ निरर्थक २ म्हा
 तारी गाय म्हैस तिला संजा.
 भारवा-सं० अप० ना० भाषण-अ
 मृ० प्र० २ ओ० ५४.
 भागवत-सं० ना० १ आठरा पुरा
 णाहून निराळें असें एक पुराण आहे
 तें-२ भगवद्भक्त पुरुष-३ वि० भग
 वद्भक्त.
 भागाफिटणें-प्रा० धा० ना० १ हें त
 जाणें-ज्ञा० अ० ५ ओ० १४७-२ वां-
 द्यास जाणें-ज्ञा० अ० ११ ओ० १५९.
 भांगारें-कानडी शब्द-ना० १ सोने-
 अमृ० प्र० ७ ओ० २३६-२ द्रव्य-ज्ञा०
 अ० १५ ओ० ४८०-ज्ञा० अ० ५ ओ० ९८
 भार्गवी-सं० ना० सरस्वती-शु
 काचार्य-उ० ॥ नमो आतां हे कवि ॥
 व्यासवाल्मीक भार्गवी ॥ जयातें उश
 नाकवि ॥ पुराण गौरवीं बोलिजे ॥ १ ॥
 भाज-सं० अप० ना० भार्या-
 भाजन-सं० ना० पात्र.

भाजा-सं० अप० ना० भार्या-उ० ॥
 देह नोहे लुझा ॥ तेथे कास याची भा
 जा ॥ १ ॥
 भाट-सं० अप० ना० बंदीजन.
 भाट-प्रा० ना० उखर भूमी-ज्ञा०
 अ० १३ ओ० ४५.
 भांड-प्रा० ना० पुष्कळ बोलून भिडे
 वर निर्वाह करणारा मनुष्य-भा०
 अ० ८ ओ० ८१.
 भांडार-सं० ना० कोशगृह अथ
 वा कोश.
 भांडें-प्रा० ना० तोफ-दा० द० ३ स०
 ७ ओ० ७२.
 भाणवसा-प्रा० ना० उत्तरंडघर.
 रुक्मि० अ० १८ ओ० ३५.
 भाणा-सं० अप० ना० भगिनी अ
 थवा बहीण-दा० द० ३ स० ३ ओ० १०
 भाणें-प्रा० ना० १ तार अथवा पात्र
 ज्ञा० अ० ८ ओ० १४३-ज्ञा० अ० १८
 ओ० १५०-भा० अ० ३१ ओ० ४५०
 भातडी-प्रा० ना० पाठिशीं बाण ठे
 वण्याचा भाता-
 भातारु-सं० अप० ना० भ्रतार-अ
 मृ० प्र० १ ओ० २२
 भाति-सं० वि० चिह्नन-अथवा
 प्रकाशकर-
 भातुक-प्रा० ना० खाजें अथवा भ
 क्ष्य-
 भातें-प्रा० ना० १ भरतें अथवा भा

रती-२ मजूरी- सा० अ० ६ ओ० ३५२
भान- सं० ना० १ चैतन्य-२ स्मरण
अथवा शुद्धि-

भान- सं० अप० ना० सूर्य-

भानु- सं० ना० सूर्य-

भानुनंदन- सं० ना० १ यम-२ श
नी-३ सुग्रीव-४ कर्ण-

भानुपुत्र- सं० ना० भानुनंदन-

भांब- प्रा० ना० १ शोभा- सा० अ०

६ ओ० २५३-२ आभास- सा० अ०

१० ओ० ७७-३ सौंदर्य- सा० अ० ७

ओ० २०७-

भांबा- प्रा० ना० विकार- विवे० पू०

प्र० ७ ओ० ११५-

भाम- सं० ना० मेढूणा-

भामिनी- सं० ना० १ रागावलेली

स्त्री-२ संवो० हे कुध्यस्त्रिये-

भार्या- सं० ना० स्त्री-

भारजा- सं० अप० ना० भार्या-

भारणी- प्रा० ना० अधिकता- सा०

अ० १२ ओ० १५८-

भारती- सं० ना० वाग्देवी- वाचा

अमृ० प्र० ३ ओ० ३३-

भारदोरी- प्रा० ना० भारलेलीदोरी

भारैणें- प्रा० धा० ना० जडत्वासयेणें

सा० अ० १४ ओ० ११

भालू- प्रा० ना० कोल्ही-

भाव- सं० ना० स्वरूप- सा० अ० १०

ओ० १०-२ अभिप्राय- सा० अ० १०

ओ० १०३-३ अस्तिक्यबुद्धि-४ अ
स्तित्व-

भावगर्भ- सं० ना० सारांश-

भावणें- सं० अप० धा० ना० कस्मि
णें-

भावना- सं० ना० अस्तिकता-

उ० भावनामूणिजे अभाव नसावा॥

वादूनये गोवा अनित्याचा॥

भावनु- सं० अप० ना० भूतकर्ता

भावसदा- प्रा० ना० आश्रय- सा० अ० ओ०

भावसा- प्रा० ना० बडीलदोर-

भावीप्रतिबंध- सं० ना० पुढें सा

ताशता जन्मानीं ब्रम्ह साक्षनात्कार

साधूं- आजच काय घाई आहे- अ

सामनांत विक्षेप येऊन होतो प्रति

बंधतो-

भावो- सं० अप० ना० भावमूण

जे अस्तित्व अथवा आत्मा- सा०

अ० १० ओ० १४१-

भाव्या- प्रा० ना० पाहाभावसाशब्द

भा० अ० ७ ओ० ५६०-

भाष्यकार- सं० ना० श्रीमच्छंकर

राचार्य- सा० अ० १८ ओ० १७२३-

भास्वत- सं० ना० १ सूर्य-२ अग्नि

भाळ- सं० अप० ना० भाल अथ

वाकपाळ-

भाळणें- प्रा० धा० ना० भुलणें-

भा० अ० ११ ओ० १५२४-

भाळनेत्र- सं० अप० ना० भाल

नेत्र-शिव.

भि-भी.

भिङ्ग-प्रा० ना० अश्वक-अमृ० प्र०
५ ओ० ५२.

भिङ्गुरटी-सं० अप० ना० भ्रमरी-
भा० अ० ९ ओ० २३९.

भिङ्गुळवाणें-सं० अप० वि० भ
यानक-सा० अ० ११ ओ० ३४६.

भिङ्गोरी-सं० अप० ना० १ भ्रमरी
ची आळी-दा० द० १ स० १० ओ० ३८

२ भिङ्गरी-

भित-प्रा० ना० काष्ट-सा० अ० १७
ओ० २५५-२५६.

भितुर-सं० ना० वज्र.

भिरुड-प्रा० ना० कीड-विवे० पू०
प्र० ७ ओ० ११५-भा० अ० १० ओ० ७००

भीक-सं० अप० ना० भिक्षा.

भीडसारु-प्रा० वि० भिडरु.

भीमकी-सं० ना० रुक्मिणी.

भु-भू

भुकार-प्रा० ना० फिरतें कुंभारचा
क-सा० अ० १८ ओ० ४२७.

भुजग-सं० ना० सर्प.

भुजंग-सं० ना० सर्प.

भुजंगम-सं० ना० सर्प.

भुजणें-सं० अप० धा० ना० भोगणें
भुजाड-सं० अप० वि० भर्जित मू
णजे भाजलेले-विवे० उ० प्र० ७-
ओ० ९७.

भुजिजणें-सं० अप० धा० ना० भोग
णें-सा० अ० १८ ओ० १२७०.

भुराटकी-प्रा० ना० १ खटपट-उ०
॥ अवधी भांतीची भुराटकी ॥ -

२ घड मोड-आ० पं० ३ स० ५ ओ०
भुता-प्रा० ना० देवीचा आराधी-उ०

आईभुता करीन तुझा ॥ नाव ठेवीन के
र पुंजा ॥ इ० ॥

भुतोंडी-सं० अप० ना० भूतबळी
सा० अ० ९ ओ० १८४.

भुभुसणें-प्रा० धा० ना० उदयास
यणें-सा० अ० १८ ओ० १२३५.

भुयाळ-प्रा० ना० वाराड्या-भा०
अ० ३ ओ० ८०७.

भुयेर-प्रा० ना० तळघर.

भुररें-प्रा० ना० १ कंवराळ अथ
वा चेटूक चेडें-२ भुरळ-दा० द० २
स० ३ ओ० ३१.

भुरी-प्रा० ना० उरी-भा० अ० १४
ओ० ४८३.

भुवन-सं० ना० १ आश्रय-सा०
अ० १० ओ० ५-२ उदक अथवा पा
णी-३ मंदीर-४ ब्रम्हांड.

भुवनदीप-सं० ना० ब्रम्हांडदीप
मूणजे सूर्य.

भू- सं० ना० पृथ्वी.
 भूगर्भवास- सं० ना० गुहानिवास.
 भूचरीमुद्रा- सं० ना० नासिकाया
 वरून भूमी पाहाणे- अशी एक धारणा
 प्रकरणी मुद्रा आहे तिचे नाव.
 भूजा- सं० ना० सीता.
 भूजासंतापहरण- सं० ना० मारु
 ती.
 भूतणें- सं० अप० धा० ना० भुलणें-
 ता० अ० १५ ओ० ४७.
 भूतपति- सं० ना० शिव.
 भूतप्रतिबंध- सं० ना० पूर्वी विषय
 भोगलेले विरक्त होऊन सकल त्याग
 झाल्यावर मनांत उभे राहून परमा
 र्थास विक्षेप होतो त्याचे नाव.
 भूतलें- सं० अप० वि० मागलें- ता०
 अ० ११ ओ० ५७६.
 भूलाहिली- सं० ना० देवपितर आत्म
 कर्णेन देणारा- ता० अ० १२ ओ० ६०.
 भूतें- सं० ना० पंचीकृत पृथिव्यादि
 क भूतेंतां.
 भूतौडी- सं० अप० ना० भूतबली-
 ता० अ० ९ ओ० १८४.
 भूदेव- सं० ना० ब्राम्हण.
 भूधर- सं० ना० १ पर्वत- २ शेष.
 भूमज- सं० ना० राजा.
 भूमिदरी- सं० ना० इंद्र.
 भूमि- सं० वि० महान्.
 भूमिजा- सं० ना० सीता-

भूरी- सं० वि० पुष्कळ.
 भूरुह- सं० ना० वृक्ष.
 भूषावे- सं० अप० ना० भूषण- ता०
 अ० ९ ओ० ३६२.
 भूसुर- सं० ना० ब्राम्हण.
 भूंग- सं० ना० भ्रमर.
 भूगुनंदन- सं० ना० शुक्राचार्य.
 भूत्य- सं० ना० सेवक.

भे-भो-भौ

भें- सं० अप० ना० भय.
 भेंडर- सं० अप० ना० भय- ता०
 अ० १३ ओ० १०४२.
 भेंक- सं० ना० वेडूक.
 भेंड- प्रा० ना० बेंड- विवे० पू० प्र०
 ७ ओ० ४६.
 भेंडुका- सं० अप० वि० भयभीत
 ता० अ० ११ ओ० ३८६.
 भेंण- सं० अप० ना० भय- अमृ०
 प्र० ७ ओ० ३९.
 भेंदरा- सं० अप० ना० भय- ता०
 अ० २२ ओ० २८८.
 भेंली- प्रा० ना० टेंप.
 भेंषज- सं० ना० औषध.
 भोंग- प्रा० ना० सपक्षकीट- दा०
 द० १ स० १० ओ० ५५.
 भोगचतुष्टय- सं० ना० स्तूळ
 भोग- प्रविधिक भोग- आनंद भोग

वनिरानंदभोग- यांच्यासमुच्चयाचे नाव.

भोंगळ- प्रा० ना० एक कर्ण्यसार खें मुखवाद्य आहे तें.

भोगा- प्रा० ना० नाक-ज्ञा० अ० १३ ओ० ५५७.

भोगावती- सं० ना० पाताळगंगा.

भोगावेया- प्रा० ना० संवादसुख ज्ञा० अ० ६ ओ० ११४.

भोगी- सं० ना० सर्प.

भोगीभूषण- सं० ना० शिव.

भोगेंद्र- सं० अप० ना० भोगेंद्र म्हणजे शेष.

भोज- प्रा० ना० १ आवड-ज्ञा० अ० ९ ओ० २०६-विवे० पू० प्र० ३ ओ० ३८

अमृ० प्र० ५ ओ० ६६-२ संतोष-ज्ञा० अ० ९ ओ० ५११-३ राज्य-ज्ञा० अ०

१० ओ० १२०. ज्ञा० अ० १४ ओ० २०१-४ मोल-मोठेपण-भा० अ० १ ओ० २६

भोज्य- सं० ना० चाऊनखाण्याचे पदार्थ ते.

भोल- प्रा० ना० आनखशिख अंगा चें कातडे काढल्यावर जी आकृती तो-
-दा० द० ३ स० ७ ओ० ७४.

भोय- सं० अप० ना० भूमी.

भोंवर- सं० अप० ना० पाहा-भवरा दा० द० ३ स० ७ ओ० ७.

भोंवरा- प्रा० ना० पाणभोंवरा.

भोंवरी- प्रा० ना० १ गिरकी-२ बुगडी

भौतिक- सं० ना० शरीरविषयादि क.

भ्याड- सं० अप० वि० भित्रा.

भ्यासुर- सं० अप० वि० भयंकर.

भ्रम- सं० ना० १ भ्रांति-२ फेरा-३ भरली मूठ.

भ्रमरगुंफा- सं० ना० गोल्हाराव राल योगशास्त्रोक्त स्थान.

भ्रमहत- सं० वि० भ्रांत.

भ्रामक- सं० वि० १ भ्रमकारक २ ना० लोहचुंबक-ज्ञा० अ० ९ ओ०

११६-ज्ञा० अ० १८ ओ० १३११.

भ्रलता- सं० ना० भ्रुकुटी- म्हणजे भिंवई अथवा भोंवई.

म

मकरंद- सं० ना० १ पुष्परस-२ सुवास.

मकरध्वज- सं० ना० १ काम-२ असंभोगजन्मा असा मारुतीपुत्र तो.

मकरालय- सं० ना० समुद्र.

मकार- सं० ना० प्रणवाची तिसरी मात्रा.

मकारांत- सं० ना० तूर्यविस्था-ज्ञा० अ० १२ ओ० ५६.

मख- सं० ना० यज्ञ.

मगज- प्रा० ना० १ सार-२ बीज

अथवा महत्त्व-दा०द०११ स०१०ओ०
मर्गजि-सं०ना० मोलवान पाषाणे
मंगल-सं०वि०१ शुभ-२ ना०स्मृ
ति-स्तुति-आणि नमन असें त्रिवि
धरूपानें ग्रंथारंभां भाषणतें-

मंगळ-सं०अप०ना०१ भूमिपुत्रजो
तिसरा ग्रह तो-२ वि० कल्याण-
मंगळजन्तनी-सं०अप०ना० पृथ्वी-
मंगळनिधि-सं०अप०ना० कल्या
णाची खाण-

मंगळभगिनी-सं०अप०ना० सी
ता-

मघमघीत-प्रा०वि०खमंग-भा०
अ०२० ओ०२४३-

मघवा-सं०ना० इंद्र-

मछघ्न-सं०ना० कोळी-भोई-

मजारुस-हिंदु०ना० सभा-

मंजुषा-सं०ना० पेढी-

मंडण-सं०अप०वि० मंडन अथ
वा भूषण-

मंडन-सं०ना०१ स्थापन-२ वि०
भूषण-

मंडूक-सं०ना० बेडूक-

मट-प्रा०ना०१ कळी-ज्ञा० अ०१०

ओ०४६२-२ अंकुर-ज्ञा० अ०१८-

ओ०४६३-

मटगा-सं०अप०ना० मठ अथवा

घर-दा०द०५ स०१ ओ०३९-

मटु-प्रा०ना० अंकुर-ज्ञा० अ०११

ओ०३०४-

मणिक-सं०ना० मडकें-

मणिवंध-सं०ना० मणगट-

मणिमय-सं०वि० रत्नखचित

मलंग-सं०ना० हत्ती-

मंत्र-सं०ना०१ विचार-२ कर्म

कांड-आ०पं०२ स०१ ओ०२३-

मंतु-सं०ना० अपराध-

मत्सर-सं०ना० द्वेष-

मथन-सं०ना० घुसळण-

मंथा-सं०ना० अग्निमथूनकाढ

ण्याची अरणी-

मद-सं०ना० मीनकायतोशाहा

णा असा अभिमान अथवा उन्मत्त

पणालो-

मदगज-सं०ना० उन्मत्तहत्ती-

मदत्रय-सं०ना०१ विद्यामद-

२ धनमद-३ कुलमद-यांच्यास

मुच्ययाचें नाव-

मदन-सं०ना० काम-

मदनतात-सं०ना० रुष्णा-

मदनांतक-सं०ना० शिव-

मदमुख-सं०ना० उन्मत्तहत्ती

ज्ञा० अ०११ ओ०३९४-

मंदरूप-सं०वि० सूक्ष्मरूप-

अमृ०प्र०१ ओ०३५-

मंदसत्व-सं०अप०ना० मदस

त्व-दा०द०१ स०२ ओ०१२-

मंदाकिनी-सं०ना० स्वर्गगंगा-

मंदार- सं० अप० ना० १ रुईयक्षा
वानर- २ कल्पवृक्ष.

मदिरा- सं० ना० मद्य अथवा दारु

मर्दन्या- सं० ना० अंगरगडणारा.

मंद्र- सं० ना० नाभिस्थानीचा गं-
भीर नाद तो.

मधु- सं० ना० १ मध- २ चैत्र मास

मधुकर- सं० ना० भ्रमर.

मधुकेटभारी- सं० ना० विष्णु.

मध्यमा- सं० ना० १ कंठ स्थानस्थि

त मननात्मक चतुर्विध वाचेंतील ति

सरी वाचा- २ सुषुम्ना नाडी- ज्ञा०

अ० १८ ओ० १० ३८.

मन- सं० ना० १ अंतःकरण पंचकां

तील संशय व त्यात्मक दुसरा अव

यव- २ माया- ज्ञा० अ० १० ओ० १०१

मनन- सं० ना० ज्ञान मार्गातील

अधिकाऱ्याचें चत्वार साधनांतील

दुसरें साधन.

मनस्वी- सं० ना० मन ज्याच्या

स्वाधीन आहे तो पुरुष.

मनाक- ग्रा० अव्य० क्षणभर- उ०

विसरचि न पडावा मनाक ॥

मनाकलित- सं० अप० वि० म

नानें आकळलेलें.

मनिहो- सं० अप० ना० मनोविष

य- ज्ञा० अ० १ ओ० ८८.

मनु- सं० ना० १ मंत्र- २ वि० चौदा

संख्या- ३ एका ब्रम्हदेव सांत पृथ्वी

वरमोगले सार्वभौम राजे चौदा

होतात त्यांचें साधारण नाव- चौ

दा मनुंचीं नावें- १ स्वायंभुव- २ स्वा

रोचिष- ३ उत्तम- ४ तामस- ५ रै

वत- ६ वाक्षुष- ७ श्राध्यदेव- ८

णजे सांप्रतचा वैवस्वत मनु- ८ सा

वर्णी- ९ दक्ष सावर्णी- १० ब्रम्ह साव

र्णी- ११ धर्म सावर्णी- १२ रुद्र साव

र्णी- १३ देव सावर्णी- १४ इंद्र साव

र्णी-

मनुज- सं० ना० मनुपासून झाले

ले ते म्हणजे- मानव.

मनुष्यगंधर्व- सं० ना० प्रस्तुत

च्या कल्पीं तप करून गंधर्वत्व पाव

लेले असे देव गंधर्वांच्या स्वालच्या

पदवीचे पुरुष ते.

मनुष्यभक्ष- सं० ना० राक्षस.

मनोज- सं० ना० मदन.

मनोधर्म- सं० ना० शोक आणि

मोह.

मनोभव- सं० ना० मदन.

मनोरथ- सं० ना० मनसंकल्प

अथवा हेतु.

मनोहर- सं० वि० मनहरण क

रणारें.

मनोरें- सं० अप० ना० मनेछा-

ज्ञा० अ० १ ओ० ३.

मन्मथ- सं० ना० मदन

मन्यु- सं० ना० क्रोध.

ममत्व- सं० ना० ममता अथवा मो
 क्षेपणा.
 मयंक- सं० ना० चंद्र.
 मयजा- सं० ना० मंदोदरीरावणस्त्री
 मयासुर- सं० ना० दैत्यांचा सुतार-मं
 दोदरीपिता.
 मयोर- सं० अप० ना० मयूर.
 मराल- सं० अप० ना० मराल म्हण
 जे हंसपक्षी.
 मरिगळा- प्रा० ना० मूर्ति अथवा
 आकार-भा० अ० ५ ओ० ३४९.
 मरुत्- सं० ना० वायु.
 मरुधन्व- सं० ना० निर्जलदेश.
 मरुभूमि- सं० ना० मरुधन्व अथ
 वा निर्जलदेश.
 मरुत्सारव- सं० ना० अग्नि.
 म-हा-दे- सं० अप० वि० १ प्राकृत
 २ स्पष्ट-ज्ञा० अ० ५ ओ० ५२.
 मलपणें- प्रा० धा० ना० हलणें-दा०
 द० १ स० २ ओ० १६.
 मवणीं- प्रा० ना० गणना-ज्ञा० अ०
 १६ ओ० ३३१-३३२.
 मवणें- प्रा० धा० ना० मोजणें-अ
 मृ० प्र० ५ ओ० २६.
 मसक- सं० अप० ना० मशक म्हण
 जे चिलीट-ज्ञा० अ० १ ओ० ७५.
 मसी- प्रा० ना० शार्द-अमृ० प्र० ६
 ओ० ३६-दा० द० १९ स० १ ओ० २.
 मसैरें- प्रा० ना० अंधारें-ज्ञा० अ०

५ ओ० ८३.

मस्करी- सं० ना० सन्यासी.

महत्तत्व- सं० ना० जिच्या गभंति
 तीन गुण समान अवस्थेनें असता
 त- ती शुद्ध सत्व. अथवा गुण सा-
 म्य नामक माया.

महद्ब्रम्ह- सं० ना० माया.

महाकोरणदेह- सं० ना० देह
 चतुष्टयांतील पिंडांचा चौथा देह.

महाजवन- सं० वि० मोठा वेग
 वानू-

महातेज- सं० ना० १ ब्रम्ह-२ सूर्य.

महानस- सं० ना० स्वयंपाकघर.

महानुभाव- सं० ना० ब्रम्हानुभ
 वा पुरुष.

महापद- सं० ना० ब्रम्ह.

महाप्रस्थान- सं० ना० प्रारब्धां
 तां देह त्यागून विदेह कैवल्य साजा
 णें तें-

महाप्रलय- सं० ना० शरीरां ज
 से मरण-तसा ब्रम्हांडा मध्ये महा
 कल्प तो. त्याची संख्या चार युगें
 सहस्रवेळा गेल्यानें जो ब्रम्हदेवा-
 चा एक दिक्कस म्हणजे नित्य कल्प-
 अथवा नित्य प्रलय होतो असे छ-
 तीस हजार कल्पांतीं जो सकल ब्र-
 म्हांडाचा नाश होतो त्याचें नाव-

महाभूतें- सं० ना० अपंचीकृत
 सूक्ष्म पंच महातत्वे तीं.

महायंत्र- सं० ना० तोफ.
महावाक्य- सं० ना० १ गायत्री-
२ तत्वमस्यादिचहूंवेदींचीं वाक्ये
तीं.

महाशून्य- सं० ना० शून्यास अ
धिष्ठान तें ब्रम्ह- ज्ञा० अ० ११ ओ० २६६
महासुरव- सं० ना० ब्रम्हसुरव अ
थवा ब्रम्ह साक्षात्कार- ज्ञा० अ० ८ -
ओ० २६४.

महारमशान- सं० ना० श्रीकाशी
क्षेत्र.

महिरव- सं० अप० ना० म्हैस अ
थवा रैडा- ज्ञा० अ० १८ ओ० ४४४.

महिरवळ- प्रा० ना० इंद्रिय- ज्ञा०
अ० १८ ओ० ५४१.

महिंद्र- सं० ना० इंद्र.

महिमा- सं० ना० मोठेपणा.

महिमान- सं० ना० महिमा- कीर्ति.

महिला- सं० ना० १ स्त्री- २ नदी.

महिषी- सं० ना० १ पहराणी- २ म्हैस

मही- सं० ना० पृथ्वी.

महीध्र- सं० ना० पर्वत.

महीसुत- सं० ना० मंगळ- २ अहं

कार- ३ रेत. उ० ॥ महीसुतसरसावला

॥ सरसावोनीहिधाकेला ॥ उभयतांमि

ळोनीचालिला ॥ कार्यभाग ॥ १ ॥.

कित्येकरामदासी महीसुतयाचा अर्थ

लेखणीचा बरु आहे असें म्हणतात.

महूर- सं० अप० वि० मधुर- ज्ञा०

अ० ५ ओ० ११५- ज्ञा० अ० १६ ओ० १२१.

महेश- सं० ना० महादेव.

मा.

मा- सं० ना० १ लक्ष्मी- २ कि० नको
अथवा नाही.

माकोडा- प्रा० ना० सुंगळा.

मागध- सं० ना० १ एकदेश आहे
२ जरासंध

मागावे- सं० अप० ना० मार्ग- ज्ञा०
अ० १७ ओ० ४१.

मागिलीकडे- प्रा० वि० अंतर्मु
ख म्हणजे- प्रत्यगात्म्याकडे जी रूचि
ती- ज्ञा० अ० १० ओ० ७३.

मार्गण- सं० ना० बाण.

माघु- सं० अप० ना० मार्ग- माग.

माघावा- सं० अप० ना० माग- ज्ञा०
अ० १८ ओ० १७२३.

माच- प्रा० ना० ठिकाण अथवा
आश्रय- ज्ञा० अ० १३ ओ० १२०.

माचीगाण- प्रा० ना० दंडीगाणा
सारिखी- एक जाती आहे.

माज- प्रा० ना० मस्ती- २ अधि
क्य- ज्ञा० अ० १० ओ० १२०- ३ कंबर
उ० दुखेमाज आणि मान ॥

माजघर- सं० अप० ना० मध्यगृ
ह- अथवा मधले घर.

माजवण- प्रा० ना० १ उन्मत्तपण

अधिकपण-२ उन्मत्तद्रव्य- मद्या

दिक-ज्ञा० अ० ११ ओ० ४२.

माजिरा-प्रा० ना० उत्कर्ष-ज्ञा०

अ० ६ ओ० १०९.

माजिरा-प्रा० वि० उन्मत्त-ज्ञा०

अ० १६ ओ० ३६१.

माजिवटा-प्रा० ना० १ उन्माद-२

मरण-ज्ञा० अ० ८ ओ० २०८.

माजु-प्रा० ना० माज म्हणजे मस्ती.

२ कंबर-भा० अ० १५ ओ० ४९२.

माज्जरि-सं० ना० मांजर.

माझेपण-प्रा० ना० भजनास संज्ञा

ज्ञा० अ० ९ ओ० ४५६.

माझेमन-प्रा० ना० मायेस संज्ञा.

ज्ञा० अ० १० ओ० ९४.

मादुळणें-प्रा० धा० ना० खुंटणें-

ज्ञा० अ० १८ ओ० १०८२.

मांड-प्रा० ना० पसारा.

मांडलीक-सं० ना० चारदेशांचें ए

क मंडळ त्या मंडळाचा अधिकारी तो.

मांडुक्य-सं० ना० अथर्वणवेदांती

ल एका शारवेचें उपनिषत् त्याचें नाव.

मांडोवा-प्रा० ना० विस्तार.

माण्णा-प्रा० ना० उंसाचारसजीत ग

ळतो ती नांद-भा० अ० ३ ओ० २८१.

माणीक-प्रा० ना० १ तांबडा मोल

वान्खडातो-२ लेंकरूं-ज्ञा० अ० १३

ओ० ७८९.

माणें-प्रा० धा० ना० समावणें-

मात-प्रा० ना० १ घडलेली गोष्ट-

दा० द० ४ स० २ ओ० १००२ बुदबुळा

च्या रेवळांत जी प्यादे मातली. उ०

॥ हंसदास म्हणें बुदबळांचे रेवळीं ॥

॥ नाहीं जरीं जाहाली प्यादे मात ॥ तरी

ती अखेर नाहीं कीं साधिली ॥ घर बु

डी झाली प्राण्यातूझी ॥ १ ॥

मातंग-सं० अप० ना० मलंग म्हण

जे हत्ती.

मातंग-सं० ना० मांग.

मातेंड-सं० ना० १ सूर्य-२ मळारि.

मात्रा-सं० ना० विषय-२ फराळा

चें साहित्य-अथवा भोजन सामग्री.

३ औषध-उ० ॥ जेणें विवृल मात्रा

च्यावी ॥ तेणें पथ्य सांभाळावी ॥

मात्रात्रय-सं० ना० अकार-उ

कार-मकार-अशा प्रणवाच्या तीन

मात्रा त्यांचें नाव.

मादवी-प्रा० ना० वरुत्र-अमृ०

प्र० ७ ओ० १२६.

मांदार-सं० ना० रुई दृक्षाचा पुरु

ष.

मांदाळ-प्रा० ना० मुदंग.

मांदियाळी-प्रा० ना० समुदाय.

भा० अ० ५ ओ० १५४.

मांदियाळें-प्रा० ना० समुदाय.

मांदी-प्रा० ना० समुह-अमृ०

प्र० २ ओ० २७-वा० ओ० २२६८.

मादुरी-प्रा० ना० चाबुकस्वार-

ज्ञा० अ० १६ ओ० २२४.

मांदस - प्रा० ना० पेटी - ज्ञा० अ०

१५ ओ० ८३.

मांदोडा - सं० अप० ना० १ मांडव-

ज्ञा० अ० ८ ओ० ८ - २ जुंबाड - ज्ञा०

अ० १५ ओ० ६१.

मार्देव - सं० ना० मृदुल - नम्रता-

माधव - सं० ना० १ विष्णु - २ वैशाख

मास.

माधवी - सं० ना० वसंतकाल.

माधुरी - सं० अप० ना० वाचेस सं

ज्ञा० ज्ञा० अ० १४ ओ० ३१.

माध्यमिक - सं० ना० आत्मा अणु

नाहीं महान् नाहीं - मध्यम परिमाणा

चा आहे असे ज्यांत मानितात ते मत्त

अथवा तत्तु यायी पुरुष तो.

मानव - सं० ना० मनुज अथवा मनु

ष्य - ज्यांस वैरवरी द्वारा भाषणकर्ती

येतें ते - यांची संख्या ससद्विपाष्टां

तजे चार लक्ष देश आहेत त्यांवरून ति

तकी नवमानली आहे ॥ ३० ॥ ती सलक्ष

योनीं पशुचियाघरी ॥ मानवाभितरी

ज्यार लक्ष ॥ अ० ॥ १ ॥ ३० ॥ लक्षचला

रीमानवी ॥ योनीससद्विपाष्टुवी ॥ १ ॥

मानस - सं० ना० १ मन - २ वि० मा

नसिक अथवा मानसोद्भव.

माने - प्रा० शब्द० अव्य० वरोवर-

ज्ञा० अ० ८ ओ० २६३.

माप - सं० ना० लक्ष्मीपति-

माप - प्रा० ना० गणना - प० प्र० २

ओ० ६.

मापारी - प्रा० ना० मापाड्या - भा०

अ० ३ ओ० ८७२.

मायदळ - प्रा० ना० मांदाळ शब्द

हा.

मायराणी - सं० ना० एकदेवताजा

हेती.

माया - सं० ना० १ कपट - २ जीना

हांती म्हणजे अभाव.

माया - प्रा० ना० १ द्रव्य - पैसा-

दा० द० स० ४ ओ० २९ - २ प्रेम - उ०

भाग्यवंत म्हणोंत या ॥ अवधी देवा

वरी माया ॥ १ ॥

मायीकरस - सं० ना० शृंगारादि

नवरस.

मार - सं० ना० मदन.

मार - प्रा० ना० घोडेराऊत - ज्ञा०

अ० ११ ओ० ३९५.

मारग - सं० अप० ना० मार्ग - उ० ॥

साडूं संतांचे मारग ॥ आडरानीं भ

रलें जेग.

माराणु - सं० अप० ना० १ लक्ष्मी

पतिविष्णु - २ कृष्ण - ३ राम.

मारुत - सं० ना० वायु.

मालाथणें - प्रा० धा० ना० माल्या

तणें शब्द पाहा.

मालोवाली - प्रा० अव्य० चहू

कडेन - ज्ञा० अ० १५ ओ० १९८.

माल्हात-प्रा० ना० अंगिकार-ज्ञा०
अ० १४ ओ० १००.

माल्हातणें-प्रा० धा० ना० निस्ते
जहोणें-ज्ञा० अ० १४ ओ० २५३.

माव-प्रा० ना० माया अ० कपट-उ०
तैसीच मावराक्षसांची ॥ देवांसही वा
देसाची ॥ इ० ॥

माही-प्रा० ना० छत्री-रा० द० ४ स०
२ ओ० १००.

माहरी-प्रा० ना० माहुरी शब्द पाहा.

माहवणी-प्रा० ना० १ रजस्वला स्त्री
२ वि० रजस्वला-ज्ञा० अ० १८ ओ० ७६.

माळ्या-प्रा० ना० राव-काकवी-
ज्ञा० अ० १० ओ० ३३.

माळिया-प्रा० ना० झाडाच्या आड
व्याफांल्या-ज्ञा० अ० १५ ओ० १५१.

माळी-प्रा० ना० खाण-ज्ञा० अ० १८
ओ० ३५.

माळीण-प्रा० ना० नाकांत होतो फो
डतो.

मि-मी.

मिठांशु-सं० अप० ना० मिष्टांशु-
अमृ० प्र० ५ ओ० ७.

मिठी-प्रा० ना० ऐक्य.

मिडकणें-प्रा० धा० ना० धाधावणें
-आशाळवणें-दा० द० ३ स० ५ ओ० ७.

मिडोगणी-प्रा० ना० स्तुती-ज्ञा०

अ० १२ ओ० ३१९.

मिणधा-प्रा० वि० ओशाळा.

मित-सं० वि० परिमित.

मितलें-सं० अप० वि० परिमित.

मिती-सं० ना० गणना.

मित्र-सं० ना० १ सूर्य-२ सरवा.

मित्रतनया-सं० ना० १ यमुना-
२ सावित्री.

मित्रपत्र-सं० ना० सूर्यपान-शब्द
पाहा.

मिथिलेश-सं० ना० जनक राजा.

मिथ्यात्मा-सं० ना० देह.

मिनधा-प्रा० वि० मिणधा अथ
वा ओशाळा.

मिलिंद-सं० ना० भ्रमर.

मिथ्री-प्रा० ना० साकर.

मीन-सं० ना० मासा.

मीनकेतन-सं० ना० मदन.

मीनणें-प्रा० धा० ना० एकत्र हो
णें अथवा मिळणें-वा० ओ० १२६४.

मु-मू.

मुकणें-प्रा० धा० ना० अंतरणें-
आ० अ० १ ओ० ८७.

मुकळित-प्रा० वि० १ स्पष्ट-२

संक्षिप्त-ज्ञा० अ० १३ ओ० २३.

मुकुटाभरण-सं० ना० राज्या

मिषेक.

मुकुळ - सं० अप० ना० कमल-पुष्प
सा० अ० १५ ओ० ६ अमृ० प्र० १ ओ० ५९

मुकुळणें - प्रा० धा० ना० ठेवणें - सा०
अ० ५ ओ० १४२.

मुक्त - सं० वि० ज्ञानी - अज्ञानापासू
नसकटलेला.

मुक्तक्रिया - सं० ना० ज्याक्रियेसवे
दाधारनाहीं ती.

मुक्तमार्ग - सं० ना० ज्या मार्गास
वेदाधारनाहीं तो.

मुक्तलग - सं० ना० १ मोत्यांचे घों
स-२ वि० मोत्यांनीं युक्त.

मुक्ता - सं० ना० मोतीं.

मुक्ताफल - सं० ना० मोतीं.

मुक्तिक - सं० ना० यजुर्वेदांतील ए
का उपनिषदाचें नाव.

मुखळ - सं० अप० ना० मुशळ अ
थवा मुसळ - भा० अ० १ ओ० ३६७.

मुखरण - सं० अप० ना० ममुख-उ०
॥ चंद्रावळी या नामें ॥ मुखरण गोपी
बाहीण राहीची ॥

मुख्यअहंकार - सं० ना० ज्ञाना
पूर्वीचा अहंकार तो.

मुख्यउपासना - निर्गुणोपास
ना जांत त्रिपुरी नाही ती.

मुख्यचैतन्य - सं० ना० सत्यचैत
न्यांतील अविनाशी चैतन्य तें म्हण

जे परब्रम्ह.

मुख्यदेव - सं० ना० परब्रम्ह.

मुख्यब्रम्ह - सं० ना० चौदा ब्रम्हां
तील अनिर्वच्य ब्रम्ह तें.

मुख्यभक्त - सं० ना० आर्त-जि
ज्ञासु-अर्थार्थी निंदे अज्ञाज्ञानी भ
क्त तो.

मुख्यभक्ति - सं० ना० जी मध्ये-
ध्येय-ध्याता-ध्यान अशी त्रिपुरी
नाहीं ती निर्गुण भक्ति-अथवा अद्वैत
भक्ति.

मुख्यपरमात्मा - सं० ना० परब्र
म्ह.

मुख्यात्मा - सं० ना० प्रत्यगात्मा ब्र
म्ह-कूटस्थ.

मुग - सं० अप० ना० मौन-ज्ञा० अ०
१४ ओ० ११.

मुगुतें - सं० अप० ना० मुक्ति-ज्ञा०
अ० ७ ओ० ४९.

मुग्ध - सं० वि० १ अस्पष्ट-२ अ
ज्ञान-ज्ञा० अ० १८ ओ० ५४४.

मुंड - सं० ना० मस्तक-२ अथर्वण
वेदांतील एका उपनिषदाचें नाव.

मुंडक - सं० ना० मुंडनामक उपनि
षत्.

मुंडपघसणी - सं० अप० ना०
मुंडघर्षण-म्हणजे मस्तकावर म

स्तकें आदळलें इतकी मनुष्यादि
कांची दारी ती.

मुडा - प्रा० ना० धान्यठेवण्यास पें
ठ्याचा करितात गोल तो-ज्ञा० अ०

६ ओ० ४८९ - अमृ० प्र० ५ ओ० ५९.
 मुंडासें - प्रा० ना० पागोटें
 मुद - सं० ना० हर्ष अथवा आनंद
 मुद्गलसिंचन - सं० अप० ना० रेता
 व्याव्ययाससंज्ञा - भा० अ० ३ ओ० २५५
 मुद्गलतूट - प्रा० ना० पुण्यक्षय - ज्ञा०
 अ० १७ ओ० ३४६.
 मुद्रा - सं० ना० १ रवेच-यादिक-व्या
 रमुद्रा त्या एकेक - २ आकार अथवा
 आकृती.
 मुद्रा - प्रा० ना० गांढोडी - ज्ञा० अ० ११
 ओ० १२१.
 मुद्रालावणें - सं० अ० घा० ना० सिद्धां
 तकरणें - ज्ञा० अ० १० ओ० ३२.
 मुध्दारा - सं० ना० प्रेम रस धारा
 मुनि - सं० ना० १ मननशील पुरुष -
 २ वि० सात संख्या.
 मुमुर्षु - सं० ना० मरणोन्मुख पुरुष.
 मुमुक्षु - सं० ना० चत्वार जीव कोटीं
 ताल मध्यम पुरुष म्हणजे मोक्षेच्छु.
 मुमुक्षुत्व - सं० ना० मोक्ष प्राप्तीची
 इच्छा.
 मुरणें - प्रा० धा० ना० जिरणें - षट्क
 होणें - उ० ॥ वेदुबोले कांहीं करितां ॥ मी
 मी हें मुरवीं ॥ रे नर देह बुद्धि मुरवीं ॥
 निज शेजे जो मुराला ॥ इ० ॥
 मुरांतक - सं० ना० विष्णु - उ० ॥ म्हणें
 क्षण मुरांतक क्षण पुरांतक ब्राम्हणा.
 मुरारि - सं० ना० विष्णु - उ० सदुरुको

पतां मुरारी पुरारि ॥ संरक्षितीना ॥
 मुहूर्तकरणें - प्रा० धा० ना० चेत
 विणें - ज्ञा० अ० १४ ओ० १४४.
 मुळिक - सं० अप० वि० पहिलें
 ज्ञा० अ० १४ ओ० ५५ - अमृ० प्र० १
 ओ० १.
 मूर्छना - सं० ना० मूर्छा - १ गाय
 नांते एक विस स्वर तीन ग्रामा-व्या
 धोरणानें होतात त्यांचें नाव.
 मूढवृत्ति - सं० ना० तमो गुणाची
 वृत्ती.
 मूर्ति - सं० ना० आकृति - आकार.
 मूत्रकोण्ड - सं० ना० मूत्र खड.
 मूर्धज - सं० ना० केंस.
 मूलाज्ञान - सं० ना० त्रिपुटी.
 मूषक - सं० ना० उंदीर.
 मूळ अहंता - सं० अप० ना० मू
 लस्फुरण - ब्रम्हत्व - ज्ञा० अ० १४
 ओ० ३०३.
 मूळ प्रकृति - सं० अप० ना० मू
 ल प्रकृती अथवा मूळ माया ब्रम्हां
 डींचा महाकारण देह.
 मूळ बंध - सं० अप० ना० गुदरुद्धा
 न स्थित आधार चक्र.
 मूळ भूत - सं० अप० ना० आदिका
 रणें.
 मूळहारी - सं० अप० ना० मूळ पा
 ठ विलातो पुरुष.
 मृगमद - सं० ना० कस्तुरी.

मृगराज-सं० ना० सिंह.
 मृगांक-सं० ना० चंद्र.
 मृदु-सं० ना० शिव.
 मृडानी-सं० ना० पार्वती.
 मृणालतंतु-सं० ना० कमलतंतु.
 मृते-सं० अप० ना० मृत्तिका अ०
 माती-अमृ० प्र० ३ ओ० ५.
 मृत्युलोक-सं० ना० मानवलोक अ०
 थवा भूलोक.
 मृदोली-सं० अप० ना० गिरि रु
 मि० अ० १५ ओ० ४०.
 मृषा-सं० वि० मिथ्या.

मे-मे.

मेखळा-सं० अप० ना० कटिसूत्र.
 मेखळे-प्रा० ना० मेखळानामकेव
 स्त्र-ज्ञा० अ० १५ ओ० २४१.
 मेघडंब्री-सं० अप० ना० १ उंच छ
 व्री-२ घुमट-दा० द० ४ स० ५ ओ० २०.
 मेघनाद-सं० ना० इंद्रजीत.
 मेचणें-प्रा० धा० ना० आटोपणें-
 ज्ञा० अ० १४ ओ० २४७.
 मेचु-प्रा० ना० प्राति अथवा आवड
 ज्ञा० अ० १५ ओ० १२५-अमृ० मृ० भू०
 मेदिनी-सं० ना० पृथ्वी.
 मेदिनीवरसन-सं० ना० समुद्र.
 मेधा-सं० ना० आवड.
 मेध्य-सं० वि० पवित्र.

मेर-प्रा० ना० १ समय-ज्ञा० अ० ८
 ओ० ७४-२ कड अथवा बाजू-ज्ञा०
 अ० २ ओ० २००.
 मेरु-सं० ना० ज्याच्या भोंवतीं सप्त
 द्विपेंव सप्त समुद्र व लयाकार स्थिती
 नें असून जो त्यांच्या मध्यभागी केंद्रवत
 असणारा पर्वत तो.
 मेरुदंड-सं० ना० पाठीचा कणा.
 मेल्हारें-सं० अप० ना० संयोग-
 अमृ० प्र० २ ओ० ५२.
 मेसको-प्रा० ना० एक जलदेवता आहे.
 मेहुडा-सं० अप० ना० मेघ-ज्ञा० अ०
 १४ ओ० १७५.
 मेहूण-प्रा० ना० दंपत्य.
 मेळोवा-प्रा० ना० समारंभ-ज्ञा०
 अ० ११ ओ० ४७५.
 मेळिकार-सं० अप० ना० भेट.
 मेळु-सं० अप० ना० मेळ अथवा
 संयोग.
 मैथुन-सं० ना० रेतो सर्ग अथवा
 रति.
 मैद-प्रा० वि० फांसेगार अ० घातकी.
 मैदावे-प्रा० ना० मैदपण.
 मैळ-सं० अप० ना० मल अ० मळ.

मो-मो.

मोकलणें-प्रा० धा० ना० सोडणें.
 अथवा उपेक्षणें-उ० ॥ सुसेदारीचा कू

तरा॥ नकोमोकलूदातारा॥ अभंग॥

मोकळवाडी - प्रा० ना० मोकळीक
भा० अ० २० ओ० २१६.

मोकार - प्रा० वि० मोकळा - अनर्गल
दा० द० २ स० ३ ओ० ३०.

मोकादु - प्रा० वि० मोकार - ज्ञा० अ०
१३ ओ० ६९७.

मोगर - प्रा० ना० पायदळ - ज्ञा० अ०
११ ओ० ३९५ - रुक्मि० अ० ५ ओ० २६

मोघ - सं० वि० निर्फळ.

मोघरीमार - प्रा० ना० अपानादि
हारींमैखगोकून मारणें त्याचें नाव.

मोचा - प्रा० ना० पादरक्षा म्हणजेच
मी जोडा.

मोट - प्रा० ना० १ वाट - ज्ञा० अ० ७
ओ० १२७ - २ गांवोडें - उ० ॥ तनुपा
हतां हे जीची ॥ मोट जैशी कातड्या-
ची ॥ १॥

मोटकें - प्रा० वि० थोडकें - ज्ञा०
अ० ९ ओ० ४९ - २ अंमळसें - ज्ञा०
अ० ११ ओ० ३४७ - ३ सूक्ष्म - ज्ञा०
अ० १४ ओ० १४४ - विवे० उ० प्र० ९ -
ओ० ६० - ४ नेटकें - नीट - अमृ० प्र० १
ओ० १३.

मोडी - प्रा० ना० आकार - ज्ञा० अ०
६ ओ० २७६.

मोडोनयेणें - प्रा० धा० ना० दारभ
रूनयेणें - ज्ञा० अ० ८ ओ० २२ - अमृ०
प्र० २ ओ० १७.

मोतड - सं० अप० वि० मुक्तलग
अथवा मोतलग - भा० अ० १३ ओ०
२२९.

मोती - सं० अप० ना० मूर्ति - आ
कार.

मोद - सं० ना० आनंद.

मोदळा - प्रा० ना० १ मुद्गल - अमृ०
प्र० ६ ओ० ४९ - २ वांसरास दूधपाज
ण्याची चमीपिशवी ती.

मोरकुन्ना - सं० अप० ना० मोरचे
ल.

मोरवीस - सं० अप० ना० मयूर
पिच्छ - भा० अ० ६ ओ० ५५.

मोवाज्वर - सं० अप० ना० तापा
ची एक जाती आहे - दा० द० ३ स० ६
ओ० ३४.

मोवाळ - सं० अप० वि० मुदु.

मोहर - प्रा० ना० मार्ग - ज्ञा० अ० ३
ओ० २११.

मोहरणें - प्रा० धा० ना० १ प्राप्त हो
णें - अमृ० प्र० ७ ओ० ३९ - २ शिरणें -
उ० रत्निचें एक बरें ॥ मोहरितां चिमो
हरे ॥ स्वरूपां घालितां भरे ॥ निर्विक
ल्पीं ॥ दास० ॥

मोहरा - प्रा० ना० औषधि मणि.

मोहाळी - प्रा० ना० घोड्याची म्हा
रकी - रुक्मि० अ० ८ ओ० १५.

मोहिरे - प्रा० ना० साहित्य अथवा
सापशी - अमृ० प्र० २ ओ० ९.

मोळा- प्रा० ना० ओर्से- भा० अ०
५ ओ० ११८.

मोक्ष- सं० ना० स्वकीय स्वरूपाचे
जे अज्ञान त्याचा जो नाश तो- स्वरू
पावरुत्थान.

मोक्षश्री- सं० ना० मोक्षलक्ष्मी.

मौ- सं० अप० वि० मृदु.

मौल्य- सं० ना० मूढत्व.

मौल- सं० ना० मस्तक.

मौळ- प्रा० ना० फळावरील कांटे-
शा० अ० १८ ओ० ६५८.

म्लेंछ- सं० अप० ना० यवन.

मृणियारा- प्रा० ना० सेवक अथ
वादूत- दा० द० ३ स० ९ ओ० ४.

मृणियें- प्रा० ना० कार्य अथवा काम
शा० अ० ८ ओ० १६८- शा० अ० ११ ओ० १३२

य

यजन- सं० ना० यज्ञकरणे.

यज्वा- सं० ना० यजनकर्ता- शा०
अ० ९ ओ० २४२.

यती- सं० ना० १ यत्न करणारा- २ स
न्यासी.

यंत्र- सं० ना० १ कळासी- २ प्राणाय
म- शा० अ० १२ ओ० ५०.

यदुभूषण- सं० ना० रुष्णा.

यम- सं० ना० १ मरणोत्तर पातकी ज
नांस शासन करणारा अधिकारी आहेतो

२ अष्टांग योगांतील पहिले अंग- त्याचे
अंतर्गत बारा अवयव आहेत त्यांचीं
नावें- १ अहिंसा- २ सत्य- ३ अस्तेय
ता- ४ असंगत्व- ५ निंद्यकर्मलज्जा
- ६ असंचय- ७ अस्तिक्य- ८ ब्रम्ह
चर्य- ९ मोन- १० स्टेर्य- ११ क्षमा
१२ अभय.

यमनंदन- सं० ना० धर्मराजा.

यमयातना- सं० ना० पातकी
जनांस मरणोत्तर कुंभपाकादियात
ना यम करितो त्या.

यमल- सं० वि० दोषे अथवा जु
ळे- जावळे.

यमी- सं० ना० योगीपुरुष.

यवन- सं० ना० यावनदेशी यमनुष्य.
म्लेंछ.

यवव्रीही- सं० ना० गहू साळी.

यळील- प्रा० वि० निर्फळ- दा० द०
१२ स० ४ ओ० १९.

यक्ष- सं० ना० राक्षसांचे सापत्नवं
धु.

यक्षप- सं० ना० कुबेर.

यक्षवर- सं० ना० कुबेर.

यक्षवित्त- सं० ना० कुबेर धन.

यज्ञ- सं० ना० ईश्वरोद्देशाने जें हव
न कर्मकरणें तें.

यज्ञवाद- सं० ना० यज्ञ मंडप.

यज्ञोपहार- सं० ना० यज्ञशेषभाग.
या.

याग-सं० ना० यज्ञ-
 याजन-सं० ना० यज्ञकरविणें-
 याजी-सं० वि० यजनशील-
 यातायात-सं० अप० ना० येणें जा
 णें-श्रम-
 याती-सं० अप० ना० जाता-
 यातु-सं० ना० राक्षस-
 यातुधान-सं० ना० राक्षस-
 यातुप-सं० ना० राक्षसेंद्र-रावण-
 यात्रा-सं० ना० संचार-
 याद-सं० ना० जलचर-
 यादवेन्द्र-सं० ना० कृष्ण-
 यादसराज-सं० ना० वरुण-
 यान-सं० ना० गमन-अर्थादिक-
 याम-सं० ना० १ प्रहर-२ वायुजय-
 यामिनी-सं० ना० रात्र-
 यामिनीचर-सं० ना० राक्षस-
 यावा-प्रा० ना० १ उदय-भा० अ० ३
 ओ० २९-२ प्राप्ति-दा० द० ३ स० ४ ओ०
 ३-३ धैर्य-दा० द० २ स० २ ओ० ३९-
 याज्ञसेनी-सं० ना० द्रौपदी-
 याज्ञीक-सं० ना० यज्ञकरणारा-

यु-यू-

युक्ताथिला-सं० अप० वि० अ-
 स्तिव्यभावनायुक्ततो-
 युक्तिघोष-सं० ना० मूलबंध-ओ
 डिया आणि जालंदर असेजे-आधा

र-हृदय आणि कंठस्थान स्थित ती
 नबंधतत्संबंधि मंत्रतो-ज्ञा० अ० ८
 ओ० ५०-

युग्म-सं० ना० जोडी-
 युपु-सं० अप० ना० यज्ञांतील प
 शुबंधस्तंभ-ज्ञा० अ० ९ ओ० २३९
 युवती-सं० ना० स्त्री-
 युस्मदंड-सं० अप० ना० इक्षुदंड
 म्हणजे उंस-
 युथ-सं० ना० समूह-
 यूप-सं० ना० यज्ञस्तंभ-

ये-

येकट-सं० अप० वि० एकाकी-ए
 कटा-
 येकुणा-प्रा० वि० दीटदुमता-
 येकलुके-सं० अप० अव्य० सार
 खें-वि० समान-ज्ञा० अ० ७ ओ० २५
 येकांतर-सं० अप० वि० एकादि
 वसाआड-ज्ञा० अ० १७ ओ० ३६२
 ३६४-
 येकंदरें-प्रा० वि० एकाकार-ज्ञा०
 अ० ५ ओ० १५९-
 येकवगी-सं० अप० ना० एकप्रका
 र-ज्ञा० अ० ११ ओ० ४०४-
 येकसुरव-सं० अप० शब्द० अव्य०
 ससुरव-भा० अ० १ ओ० १५९-
 येकमोहरें-सं० अप० अव्य० एकत्र

ज्ञा० अ० १० ओ० २५२-२५३.
 येकरस-सं० अप० ना० एकरसम्ह
 णजे ब्रम्ह.
 येकलें-सं० अप० वि० एकलें-सा
 मर्थ्यहीन-ज्ञा० अ० १० ओ० ३०९-३१०.
 येकवंकिया-सं० अप० ना० एका
 कारता-ज्ञा० अ० ६ ओ० ३९६.
 येकवंकी-सं० अप० ना० तादात्म्य.
 ज्ञा० अ० ८ ओ० १३६.
 येकवंके-सं० अप० ना० एकरूप
 त्व अथवा सारखेपण-ज्ञा० अ० १५
 ओ० ५७१.
 येकवद-सं० अप० ना० एकत्व.
 येकवळा-सं० अप० ना० एकोप-
 ज्ञा० अ० ११ ओ० ५.
 येकवेळु-सं० अप० ना० मरणास
 संज्ञा-ज्ञा० अ० ९ ओ० २०६.
 येकसरणें-प्रा० धा० ना० अनुस
 रणें-ज्ञा० अ० १३ ओ० ६०६.
 येकसार-सं० अप० ना० अनन्य
 भक्त-ज्ञा० अ० ५ ओ० ४.
 येकसारांश-सं० अप० ना० एक
 सार.
 येकायतनु-सं० अप० ना० एका
 यतन अथवा अधिष्ठान ब्रम्ह.
 येकायेकी-सं० अप० वि० एकाए
 की अथवा निःसंग-भा० अ० १ ओ० ४३.
 येकावळी-सं० अप० ना० एकाव
 ली म्हणजे एकेराहार.

येर-प्रा० वि० अन्य-दुसरा.
 येरझार-प्रा० ना० वेरझार अथ
 वा जाणें येणें.
 येरयेर-प्रा० अव्य० परस्पर-
 सं० ना० तोआणिहा.
 येरिका-प्रा० ना० लळाव्याचीए
 कजात-भा० अ० १ ओ० ३८०.
 येरीमोहर-प्रा० वि० उलटें-ज्ञा०
 अ० १५ ओ० ४९.
 येरु-प्रा० वि० अन्य.
 येवी-प्रा० वि० येरु अथवा येर.
 ज्ञा० अ० ११ ओ० १५३.

यो.

योग-सं० ना० १ संयोग-२ हृदयो
 ग अथवा कर्मयोग.
 योगनिद्रा-सं० ना० समाधि.
 योगपट-सं० ना० श्रेष्ठभोग-
 ज्ञा० अ० १६ ओ० ३३१.
 योगक्षेम-सं० ना० १ अप्राप्तें
 प्राप्त होणें व त्याचें संरक्षण करणें त्या
 चें नाव-२ उदरनिर्वाहास चुकून म्हा
 णतात.
 योषा-सं० ना० स्त्री.
 योषिता-सं० ना० स्त्री.

र.

रंक- सं० वि० गरीब- दीन.
रंकु- सं० अप० वि० रंक- शा० अ० ६
ओ० ११५.

रक्तप- सं० ना० राक्षस.
रक्तपरमा- सं० ना० शिश्नद्वारा कां
हीं व्याधिव्या योगाने जो रक्त प्रवाह
तिडीक लागून होतो तो.
रखतवाणी- प्रा० ना० मजूर काम.
दा० द० २० स० १ ओ० १०.

रंग- सं० ना० सभामंडप.
रंगण- सं० ना० सभा.
रंगमाळा- सं० अप० ना० रंगवल्ली
म्हणजे रांगोळी.

रचणें- सं० अप० धा० ना० १ रचना
करणें- २ तन्मय होणें- शा० अ० ५
ओ० १४१.

रज- सं० ना० कण- धुरोळा.
रजक- सं० ना० परीट.
रजत- सं० ना० रुपें.
रजतवणीं- सं० अप० ना० रुपेरीपा
णी म्हणजे रुपेरी मुलामा.
रजनी- सं० ना० रात्र.
रजनीचर- सं० ना० राक्षस.
रजस्वला- सं० वि० विटाळशी- शि
ऊन येशी.

रजोगुण- सं० ना० त्रिगुणांतीलज
न्ममरणदायक दुसरा गुणतो.
रज्जु- सं० ना० दोरी.
रणचत्वर- सं० ना० रणांगण.

रणमोहरी- सं० अप० ना० रणवा
द्य.

रति- सं० ना० मदनस्त्री- मेथुन.
रतिनाथ- सं० ना० मदन.

रत्नाकर- सं० ना० समुद्र.
रद- सं० ना० दौल

रदन- सं० ना० दौल- उ० रदनखा
तबहु कर कर कर कर

रुद्दी- सं० ना० हत्ती.
रंधन- सं० ना० १ पाकक्रिया- अ

मृ० प्र० ५ ओ० ६४- २ पाकपात्र- भा०
अ० २६ ओ० २६२.

रंध्र- सं० ना० छिद्र.
रंध्रशालका- सं० ना० छिद्रपाड

ण्याची सळई.
रंभा- सं० ना० १ स्वर्गलील नृत्यां

गना- २ केळ.
रंभागर्भ- सं० ना० केळीचाणाभा.

रंभापुत्र- सं० ना० कापूर.
रमण- सं० ना० पति.

रमणी- सं० ना० स्त्री
रमा- सं० ना० लक्ष्मी.

रमाबंधु- सं० ना० चंद्र.
रमावर- सं० ना० विष्णु.

रय- सं० ना० वेग.
रयनी- सं० अप० ना० रात्र.

रव- सं० ना० शहर.
रंवदळी- प्रा० ना० १ नाश- बुरा

डा- भा० अ० ३ ओ० ३- २ दाणादाग.

रुक्मि-अ० १३ ओ० ६.

रवरव-सं० अप० ना० रौरवनामैनर
क.

रवळिया-प्रा० ना० एकक्षुद्रदेवत.

रवि-सं० ना० सूर्य.

रवितनया-सं० ना० यमुना.

रवी-प्रा० ना० घुसळदंड.

रशाना-सं० ना० कटिबंध.

रश्मि-सं० ना० किरण.

रस-सं० ना० १ पंचविषयांतील

चौथाविषय-२ पाणी.

रसद-सं० ना० मेष.

रससौय-सं० अप० ना० पाक.

अमृ० प्र० ५ ओ० ४३.

रसा-सं० ना० पृथ्वी.

रसाधिपति-सं० ना० वरुण.

रसास्वाद-सं० ना० विक्षेप-ल

य-कषाय-ह्यातिहींविघ्नांचानाश

करणारा-ब्रम्हस्वरूपाभिमानतो.

रहंवर-सं० ना० रथ.

रहाण-प्रा० ना० अंगांतदेवतआ

णऊनबोलविणें-अथवाअंगांतदेव

तघालणेंत्याचेंनाव-दा० द० ३ स० ३

ओ० ४४.

रळी-प्रा० ना० विनोद.

रक्ष्मा-सं० ना० १ संरक्षण-२ राक्ष अ

थवाभस्म-३ वि० रक्षित-उ० ॥ प्रभु

जीरक्षातुमची॥ दासाचीमीलहान

शीबटिक॥ आर्या॥

राई-प्रा० ना० मोहरी-उ० ॥ समुद्रा
मध्येजैशीराई॥ इतुकीस्फूर्तिचीअसे
नवाई॥

राऊळ-प्रा० ना० देव-भा० अ० ७

ओ० १७३-विवे० पू० प्र० २ ओ० ३१.

राऊत-प्रा० ना० १ स्वार-२ अपान

वायूससंज्ञा-दा० द० १८ स० २ ओ० १७.

राऊळ-प्रा० ना० १ घर-ज्ञा० अ०

१० ओ० १६०-२ मंदिर-भा० अ० २

ओ० ३८-३ देऊळ.

राका-सं० ना० पूर्णिमा.

राख-सं० अप० ना० विवाहपत्नी

शिवायउपभोगार्थवाळगलेलीरत्नी.

राखोंडे-प्रा० वि० जन्मओठतुटके.

राग-सं० ना० १ प्रीति-२ भैरवादि

गायनसंबंधीरागते-

रागबागा-प्रा० ना० घोडचालशि

कवण-भा० अ० २० ओ० २१४.

रागज्ञान-सं० ना० भैरव-पंचम

नाद-मल्हार-गोडमाल-आणिदेसा

ख-यांचेंज्ञानतें.

रागी-सं० वि० आसक्त.

रागीसांडी-सं० अप० वि० विष

यासक्त-ज्ञा० अ० ७ ओ० ९३.

रागेचें-सं० अप० वि० आवडीचें

ज्ञा० अ० ९ ओ० ३२६.

राघ-सं० ना० महत्पाप.

राघावळी-प्रा० ना० जाळीदारघो

ड्याचीपाठझालर-रुक्मि० अ० ८ ओ०

राजयोग- सं० ना० हृद्यानेमनाचानि
रोधनकरितां हळू हळू चित्तास आकळ
णें असा प्रकार ज्यांत आहे तो- म्हणजे ज्ञा
नयोग.

राजस- प्रा० वि० १ डोळस अथवा सुंद
र- २ वि० रजोगुणी.

राजहंस- सं० ना० दूधपाणी एक जा
हाले असतां त्यांतून दूध तितकेंच निव
डून घेणारा. असा एक पक्षी आहे तो.

राजी- सं० ना० पंक्ति ओळ.

राजी- प्रा० वि० अनुकूल.

राजीव- सं० ना० कमळ.

रांडवडा- प्रा० ना० तोडा तोडी.

राडी- प्रा० ना० धगधगीत निरवान्यां
ची खार्डी ती- दा० द० ३ स० ३ ओ० ४१.

रांडोळी- प्रा० ना० १ उपहास- भा०
अ० १ ओ० ३३५- २ विनोद- भा० अ०
६ ओ० ३६३- ३ मारामारी- रुक्मि०
अ० ६ ओ० ९.

रानवटी माळ- सं० अप० ना० वन
माळा.

राणसोरु- सं० अप० ना० अरण्यसू
कर म्हणजे रानडुकर- भा० अ० ५ ओ०
१६७.

राणिवसा- सं० अप० ना० अंतःपुर
भा० अ० १३ ओ० ५९१.

राणीव- सं० अप० ना० १ राज्य- पर०
प्र० १२ ओ० ८- अमृ० प्र० ७ ओ० २६८-
२ राज्यसुख- जा० अ० १५ ओ० १२-

विवे० पू० प्र० १ ओ० ६

रातणें- सं० अप० धा० ना० रतहो
णें- प० प्र० २ ओ० २- भा० अ० २
ओ० ६६४.

राती- सं० अप० ना० रात्र.

रातो त्यळ- सं० ना० तांबडे कम
ळ.

रात्रिंचर- सं० ना० राक्षस- उ०
॥ हे रात्रिंचर राजा ॥

रांधणें- सं० अप० ना० १ भाजण
खापर- २ धा० ना० पाककरणें.

राधा- सं० ना० १ एक गोपी- २ गा
डावानाची स्त्री ती-

राधेय- सं० ना० कर्णराजा.

रानशकट- सं० अ० न० एका
जातीचे श्वापद- दा० द० ३ स० ७
ओ० ९.

राभस्य- प्रा० ना० १ विषयसुख
ज्ञा० अ० १८ ओ० १०२८- २ अविचा
र- ज्ञा० अ० १७ ओ० ३९९.

रामा- सं० ना० स्त्री.

रायवणी- प्रा० ना० मोह्यांचे वा
णी.

रायविनोद- सं० अप० ना० राय
नंद म्हणजे बहुरूपी.

रायेण- प्रा० ना० कडु रुंदावन.
विवे० पू० प्र० ७ ओ० ७२.

रावणारि- सं० ना० श्रीराम.

रावणी- सं० ना० इंद्रजीत.

राविणें- प्रा० धा० ना० रंगविणें-
ज्ञा० अ० ११ ओ० ६००- अमृ० प्र० ७
ओ० १६.

राषभी- सं० अप० ना० रासभी
मृणजे गाढवी- स० ओ० ३७.

राष्ट्र- सं० ना० देश.

रासभी- सं० ना० गाढवी- उ० ॥ तु
स्या गुणकथामहासुरभि त्यांतहीत
सभी ॥

राहटी- प्रा० ना० रहणी अथवामा
र्ग- विवे० पु० प्र० १ ओ० ६.

राहाटणें- प्रा० धा० ना० आचरणें-
वर्तणें- ज्ञा० अ० २ ओ० २३४.

राहाडी- प्रा० ना० राडी अथवाराड.
ज्ञा० अ० १७ ओ० १६०.

राहाण- प्रा० ना० रहाण शब्द प्राहा

राहो- सं० अप० ना० राहु नामादैत्य.

रि-री.

रिगनिग- प्रा० ना० रिघणें- निघणें

रिगु- प्रा० ना० रिघाव- मृणजे शिर
काव- भा० अ० १ ओ० ३१३

रिघणें- प्रा० धा० ना० प्रवेशणें- अ
मृ० प्र० ६ ओ० २३.

रिघनिघ- प्रा० धा० ना० जाये अथ
वा यजा.

रिचवणें- प्रा० धा० ना० ओतणें-
भा० अ० ७ ओ० ५१४.

रितें सोप- प्रा० वि० निरर्थक
रिद्धि- सं० ना० १ स्वाभाविकसि
द्धि- मृणजे पूर्वतपसाध्यसिद्धि

भा० अ० ६ ओ० ५४- २ द्रव्य- ज्ञा०
अ० ७ ओ० १३- अमृ० प्र० ७ ओ०
१२५.

रिपु- सं० ना० शत्रु.

रीण- सं० अप० ना० ऋण- मृण
जे कर्ज.

रीस- सं० अप० ना० ऋक्ष मृणजे
अस्वल.

रु-रू.

रुका- प्रा० ना० पैशाचा तृतीयांश.

रुक्म- सं० ना० सुवर्ण.

रुक्मिणी- सं० ना० कृष्णपत्नि.

रुक्मिणीसुत- सं० ना० मदन.

रुख- सं० अप० ना० रुक्ष.

रुचिर- सं० वि० सुंदर.

रुची- प्रा० ना० १ शोभा- २ आवड
३ चव अथवा गोडी.

रुंजी- प्रा० ना० गुंजारव- भा० अ०
१ ओ० १०२.

रुजुत्व- सं० अप० ना० ऋजुत्व-
मृणजे सरलत्व.

रुण- सं० अप० ना० ऋण.

रुतुमती- सं० अप० वि० ऋतुम
ती मृणजे रजस्वला.

रुद्र-सं०ना० एकादश संख्या क दे
वता आहेत त्यांचें नाव.
रुधणें-सं०अप०धा०ना०रोधणें.
रुधिर-सं०ना०रक्त.
रुपणें-प्रा०धा०ना०स्वोचणें.
रुमा-सं०ना०सुभीवस्त्री.
रुषी-सं०अप०ना०ऋषि.
रुसणें-प्रा०धा०ना०शांकणें-अ
मृ०प्र०७ओ०१६.
रुळेना-प्रा०क्रि०हैतदिसेना-ज्ञा०
अ०८ओ०६५.
रुक्ष-सं०अप०ना०ऋक्ष म्हणजे
अस्वल-२ऋक्षम्ह०नक्षत्र-३वि०
कौरुडें-ज्यांत आर्द्रतानाहींअसें.
रूप-सं०ना०पंचविषयांतीलति
सराविषय-२आकारवंतस्वरूप.
रूपक-सं०ना०सुख्यबोलावयाचा
विषय अन्योक्तिनें सांगणें त्याचें नाव.
रुळणें-प्रा०धा०ना०विराजणें-दा०
द०१स०२ओ०१९.

रे-रो-री.

रेखणें-प्रा०धा०ना०१रेखारणें-२
लिहिणें-
रेखा-सं०अप०ना०रेषाअ०पर्वा
दा०भा०अ०५ओ०२००.
रेखा-प्रा०ना०१कवित्वरचना-ज्ञा०
अ०६ओ०१०-२यथोक्तकर्म-ज्ञा०

अ०६ओ०५१.
रेचक-सं०ना०पूरकानेंवायुओ
दलेलाकुंभकांतस्थिरशालाजोतो
सोडणें त्याचें नाव.
रेटमकाहणी-प्रा०ना०भाकड
कथा.
रेण-सं०अप०ना०रेणु-भा०अ०
१४ओ०१८९.
रेणुका-सं०ना०जमदग्न्यपत्नि
परशुराममाता.
रेंदा-प्रा०ना०चिरवल.
रेवणणा-प्रा०ना०जंगममतांती
लदेवतांचें नाव.
रेवती-सं०ना०बलरामपत्नि.
रोकडें-प्रा०वि०प्रत्यक्ष-भा०अ०
१ओ०२०-दा०द०५स०१ओ०२
रोख-सं०अप०ना०रोषअथवा
क्रोध-रुक्मि०अ०११ओ०१९.
रोध-सं०ना०प्रतिबंध-वाणास
संज्ञा.
रोप-प्रा०ना०वाण-
रोम-सं०ना०केंस.
रोष-सं०ना०क्रोध.
रोहिणी-सं०ना०बलराममाता
२एकताराआहे-३एकनक्षत्र.
रोहिणी-प्रा०ना०मृगजल-ज्ञा०
अ०५ओ०११६-ज्ञा०अ०७ओ०२५
रोहिणीपति-सं०ना०चंद्र.
रोहो-प्रा०ना०१रुधि-ज्ञा०अ०

१६ ओ० ३६९-३७० २ उपक्रम-
ज्ञा० अ० १८ ओ० ६५२.

रोळा - प्रा० ना० रुष्टी-भा० अ० ३१
ओ० ३७.

रौरव-सं० ना० एका महानरकाचें
नाव.

ल.

लगटणें - प्रा० धा० ना० दाटफळणें
दा० द० ७ स० १ ओ० १०.

लगबग - प्रा० ना० खरा-भा० अ०
६ ओ० ३०९.

लगामी - प्रा० शहू-अव्य० स्वाधीन.
लग्न - सं० ना० ऐक्य० ज्ञा० अ० ८-
ओ० ११६.

लंघणें - प्रा० धा० ना० भुकेनें थकणें.
लंघणें - सं० अप० धा० ना० उलंघणें.

लंघन - सं० अप० ना० उलंघन.

लंघन - प्रा० ना० उपवास.

लघिमा - सं० ना० अष्टमहासिद्धीं
ताल तिसरी सिद्धि-२ हलुवरपणा.

लघुशंका - सं० ना० मूत्र.

लचकणें - प्रा० धा० ना० धमकणें-
२ तरळणें-ज्ञा० अ० १४ ओ० ८५.

लचाळ - प्रा० वि० लाचुंगा अथवा
लेंचर-दा० द० २ स० ३ ओ० २८.

लटपट - प्रा० ना० धांदल-दा० दू० सु० ओ०

लुटी - प्रा० ना० १ लेखा-ज्ञा० अ० १०

ओ० ३००-३०१-२ वि० लटकें-ज्ञा०
अ० ७ ओ० ३०.

लंड - प्रा० वि० १ अतिधूर्त-दा० द०
२ स० ३ ओ० २९-२-बाडगा-अथ
वा उन्मत्त.

लडिवाळपणा - प्रा० ना० लाडके
पणा.

लंडी - प्रा० वि० भिन्ना-दा० द० २
स० १ ओ० ३३.

लब्ध - सं० धा० वि० मिळालेले-
लब्धसंज्ञ - सं० वि० सावध.

लय - सं० ना० १ संहार-२ शोष
३ राजयोग समाधीस होणारे दुस
रें विघ्नत्याचें नाव.

लय - प्रा० ना० लक्ष अथवा ध्यास.
लयस्थ - सं० वि० निद्रिस्त-ज्ञा०
अ० ११ ओ० १२९.

ललना - सं० ना० स्त्री.

लव - सं० ना० १ क्षण-२ बालाग्र.

लवक - प्रा० ना० १ उभारणी-२ वि०
किंचित-अमृ० प्र० ५ ओ० ३३.

लवंगा - प्रा० ना० दाह-ज्ञा० अ०
१७ ओ० १४९.

लवटे - प्रा० वि० लवलेले-विवे०
उ० प्र० ९ ओ० ७४.

लवडसवड - प्रा० ना० लगबग
अथवा खरा-भा० अ० ३ ओ० ६१६.

लवण - सं० ना० मीठ.

लवण - प्रा० ना० वाकण अथवा ली

नता-उ०॥ नुरेगवचि हैताशि॥ साधे
लवण मीनाशी॥

लवणशाक- सं० ना० लोणचें-
लवलाह- प्रा० ना० वेग अथवा त्व
रा- भा० अ० १ ओ० २८४. अन्य०

सत्वर- विवे० पू० प्र० ७ ओ० १०२.

लवलाहे- प्रा० अन्य० सत्वर-

लवलाहो- प्रा० ना० त्वरा-

लविथपी- प्रा० ना० लपंडाव म्हण

जे लपणें प्रगटणें- ज्ञा० अ० १४ ओ० ९

लसती- सं० ना० १ शुभांगीरुत्री-

२ वि० शुभांगी-

लळा- प्रा० ना० लाड- भा० अ० ७

ओ० ८२. वा० ओ० ५१६०.

लळेवाडे- प्रा० वि० लाडकें-

लक्ष्य- सं० ना० १ शुद्धस्वरूप- २

वि० लक्षायास योग्य असें ते.

लक्ष्यांश- सं० अप० ना० वाच्यांशा

चा त्याग झाल्यावर उर्वरीत जो अधिष्ठा

न ब्रम्हात्मा तो.

ला.

लाकण- प्रा० ना० बंधन- ज्ञा० अ०

१४ ओ० १५१.

लारवाजोहर- सं० अप० ना० ला

क्षाजोहर अथवा लाक्षाग्नि- दा० द० ४

स० ८ ओ० ११.

लाग- प्रा० ना० बंधन- भा० अ० १ ओ०

२५८.

लागवेग- प्रा० ना० अतित्वरा-
उ०॥ सर्वसांडोनियां मार्गे॥ देवाशि
ये लागवेगे॥

लागु- प्रा० ना० १ स्पर्श- लागाला

ग- भा० अ० ८ ओ० ६९२ इच्छा-

प्राप्ति- ज्ञा० अ० १३

लांगूल- सं० ना० पुच्छ-

लाघव- सं० ना० १ सूक्ष्मत्व- भा०

अ० १ ओ० ९८- ज्ञा० अ० ४ ओ० २

२ लघुता अथवा कनवाळूपणा-

३ कुशलता- उ० लाघवदेखतां भरे

वृत्ती॥ परंतु तेथें त्रिभाग॥

लाघवी- सं० वि० नाटकी- नम्र

कुशल- मायाळू-

लांच- प्रा० ना० १ कुमार्ग- ज्ञा०

अ० १८ ओ० ७४३. २ भाड- उ०॥ तु

काम्हाणे जैशी लाचा साठी गाही॥ दे

ती परिनाहीं ठावी वरतु॥ १॥

लांचावणें- प्रा० धा० ना० संव

कणें- भा० अ० १ ओ० २९०.

लांचुगें- प्रा० वि० भाडखाऊ-

भा० अ० २ ओ० ६३.

लाजहिणें- सं० अप० धा० ना०

लाजणें-

लाजा- सं० ना० लाक्षा-

लाठा- प्रा० वि० मोठा- भा० अ०

१२ ओ० ६०९.

लातु- प्रा० वि० थोर- समर्थ- ज्ञा०

अ०१५ओ०२५७.

लाडिलें-प्रा०वि० लाडकें.

लाणी-प्रा०ना० शोवर-सा०अ०८

ओ०१००-सा०अ०२ओ०२४२-

सा०अ०९ओ०४७०.

लाताड-प्रा०वि० पायपोसरवाऊ

लाद-प्रा०ना० पाणवरचिरवल-

दा०द०११स०७ओ०३

लाधणें-सं०अप०धा०ना० लब्ध

होणेंअ० मिळणें-

लापणिका-सं०अप०ना०१शद

पांडित्य-२भाषण-

लापणी-सं०अप०ना०१भाषण-

लांबाउगवे-प्रा०वि० श्रेष्ठ-सा०

अ०६ओ०४४४.

लाबाड-प्रा०वि० लबाड-

लालणें-सं०अप०धा०ना० लाल

नकरणें.

लालन-सं०ना० पालन-क्रीडा-सा०

अ०१०ओ०२.

लालसा-सं०ना० आवडभा०अ०

६ओ०५५.

लालसैं-सं०अप०ना० प्रीतीनेखे

ळविणें-सा०अ०११ओ०१३०.

लांब-प्रा०ना० लांसअथवाजरवी

ण-डांकीण-दा०द०३स०१ओ०६

लावणें-प्रा०धा०ना० तोडणें-सा०

अ०१८ओ०१७९.

लाविणें-प्रा०धा०ना० जाळणें-सा०

अ०९ओ०४६.

लांसणें-प्रा०धा०ना० डागणें.

लासी-प्रा०ना० मांजरी

लासैं-प्रा०ना०१चिन्ह-सा०अ०

१७ओ०७३-२लांससं०डोळ्यासहो

तेतें-दा०द०३स०६ओ०५०.

लास्य-सं०ना० नृत्य.

लाहणें-सं०अप०धा०ना० लाभ

णें-सा०अ०१६ओ०४६विवे०पू०

प्र०२ओ०६.

लाहलाहत-प्रा०वि० रुसलसी

त-सा०अ०१५ओ०१९४.

लाहो-प्रा०ना० छंद-दा०द०१

स०१०ओ०१.

लाळणें-प्रा०धा०ना० जीभलोंब

विणें.

लि-ली-लु-लू.

लिंग-सं०ना०१चिन्ह-२प्रतिमा-

लिंगटणें-प्रा०धा०ना० लागणेंअ

थवास्पर्शणें-

लिंगदेह-सं०ना० वासनात्मकदे

ह-अथवासूक्ष्मदेह.

लिंगभेद-सं०ना०१सूक्ष्मदेहभे

द-२पूज्योद्धेद.

लिंगभेदु-सं०अप०ना०१लिंग

भेद-२वैषम्य-सा०अ०२ओ०३१

अमृ०प्र०१ओ०५१.

लिंगाध्यास - सं० ना० वासनाता
दात्म्य.

लिथाडणें - प्रा० धा० ना० १ वरवट
णें - दा० द० १ स० १ ओ० २५ - २ ल्यथा
ळणें - दा० द० ५ स० ९ ओ० ३८.

लिंपणें - सं० अप० धा० ना० लिसहो
णें - भिजणें - ता० अ० ५ ओ० ५०.

लिही - प्रा० ना० शहोचार अथवा
लेख - अमृ० प्र० २ ओ० २८.

लीला - सं० ना० काडा - कौतुक.

लीळा - सं० अप० ना० लीला.

लीळाविग्रह - सं० अप० ना० स्वकी
यइछेनें अपराधीनत्वे - भक्तमनोर
थपूरणार्थधरलेला देह तो.

लुगडें - प्रा० ना० वरत्र - उ० द्रौपदी
चागडी ॥ सभेपुरउनीलूगडीं ॥ अ० ॥

लुंठणें - प्रा० धा० ना० लोळणें - ता०
अ० ९ ओ० २२२

लुबुधका - सं० अप० ना० पारध.

लुब्धक - सं० ना० पारधी.

लुलाय - सं० ना० रंडा.

लुता - सं० ना० कौंतीण

ले - लो. लौ.

लेंकविता - प्रा० ना० जनिता म्हण
जे पिता.

लेख - सं० ना० १ देव - २ लिखित.

लेखी - सं० ना० नारद - देवर्षि.

लेखा - सं० अप० ना० लेखन ग
णित - उ० ॥ गोकुळींच्या सुरवा ॥ अ०
तपार नाहीं लेखा ॥ १ ॥

लेंडिया - प्रा० ना० लेंड ओहळ.

लेंडोरा - प्रा० ना० अमंगळ अशा
लेंड्या.

लेणें - प्रा० ना० भूषण - अथवा अ
लंकार - अमृ० प्र० ७ ओ० २३६.

लेणें - प्रा० धा० ना० १ भूषण कर
णें - भा० अ० १ ओ० ७० - २ येणें - अ

मृ० प्र० ७ ओ० १६६.

लेप - प्रा० ना० बाहुलें अथवा चित्र
भा० अ० ६ ओ० १४

लेपें - प्रा० ना० लेप - अमृ० प्र० ६
ओ० १००.

लेसा - प्रा० ना० १ चांगली रीत -
ता० अ० ७ ओ० २०९ - २ वि० सम

यदि - ता० अ० १३ ओ० २४६.

लेह्य - सं० ना० १ चाहून खाण्या
चे पदार्थ ते. २ वि० चाहून खाण्या

स योग्य.

लो - प्रा० ना० लय अथवा छंद.

दा० द० ३ स० २ ओ० २२

लोकत्रय - सं० ना० स्वर्ग - मृत्यु
आणि पाताळ असें त्रैलोक्य.

लोकचुल - सं० वि० लोकस्तुत.

लोकपाल - सं० अप० ना० इंद्रादि
क लोकपाल अथवा दिग्पाल - ते.

लोक प्राणेश - सं० ना० वायु.

लोकबन्धु-सं० ना० लोकहितक
ससूर्य.

लोकोलोकपर्वत-सं० ना० प्रका
शव अंधःकार यांच्यामधोमध सप्त
द्विपें सप्तसमुद्र व सुवर्णभूमी पोटीये
ऊन मेरू पासून साडेबारा कोटीयो
जनांतरानें वलयाकार असा पर्वत
आहे तो.

लोकोत्तर-सं० वि० अलौकि
की-विशेष.

लोचन-सं० ना० नेत्र.

लोटांगण-प्रा० ना० नमस्कार.

लोथ-प्रा० ना० मोट-ज्ञा० अ० १०
ओ० २५९.

लोधणें-प्रा० धा० ना० सोवणें, चि
कटणें.

लोप-सं० ना० नाश.

लोपासुद्रा-सं० ना० अगस्त्यना
मक ऋषीची स्त्री.

लोभित-सं० अप० वि० लोभित.

लोलंगता-प्रा० ना० आसक्ति-
भा० अ० २१ ओ० ३२९-दा० द० २
स० ३ ओ० ५.

लोष्ट-सं० ना० मातीचें देकूळ.

लोह-सं० ना० लोखंड.

लोह-प्रा० ना० सोनें-ज्ञा० अ० ९
ओ० ५९.

लोहचंद-प्रा० वि० सोनेरी.

लोहवी-सं० अप० ना० तांबूस

पण-ज्ञा० अ० १५ ओ० ११४.

लोहीव-सं० अप० वि० तांबडे.

लौकिक-सं० वि० अवैदिक.

लौट-प्रा० वि० गलेलट-दा० द०
२ स० ३ ओ० ३२.

व.

वंकनाळ-सं० अप० ना० ज्यावा
टेनें मातेनें खालेले रस मुलास ग
भाति पोचून पुष्टता येत्ये तें नाळ-
दा० द० ३ स० १ ओ० ६.

वक्ता-सं० ना० बोलणारा-उ० ॥
होवोनीयां श्रोता वक्ता ॥ करी आपु
ली आपणकथा ॥ १ ॥

वक्त्र-सं० ना० मुख-उ० ॥ रामव
देवक ॥ तेंचि जाणारें पवित्र ॥ १ ॥

वक्र-सं० वि० वांकडे.

वक्रावलोकन-सं० ना० वांकडे
अवलोकन म्हणजे चोरदृष्टी.

वंगु-सं० अप० ना० कलंक-ज्ञा०
अ० १० ओ० ४६-२ कथील.

वच-सं० ना० वार्तावण.

वक्षुप-सं० अप० ना० वक्षप म्ह
णजे गोपाळ.

वज्रधर-सं० ना० इंद्र.

वज्रपाणी-सं० ना० इंद्र-उ० ॥ रु
पाभाकिता जाहला वज्रपाणी ॥ त्या
कारणें वामनुचक्रपाणी ॥ इ०

वज्राग्नि- सं० ना० विद्युलताग्निम्ह
णजे विजेचा अग्नि- ज्ञा० अ० १२ ओ० ५०

वट- सं० ना० वडाचा वृक्ष.

वटक- प्रा० ना० लेंकरास दूधपाज
तांच लहान लहान गोळ्या होऊन ओ
कते त्याचें नाव- दा० द० ३ स० ६ ओ० २२

वटवट- प्रा० ना० बड बड- दा० द०
२ स० ३ ओ० ७.

वटु- सं० अप० ना० वट वृक्ष- अमृ०
प्र० ७ ओ० १४९

वडप- प्रा० ना० पडप अथवा शृंगार
शोभा- ज्ञा० अ० ६ ओ० ४९०-२ आश्र
य- ज्ञा० अ० १० ओ० ४६-३ वृष्टि-
ज्ञा० अ० १३ ओ० ३९०-३९९.

वडवा- प्रा० ना० पाणधरण अ०
पाणबांध.

वडवाळी- प्रा० ना० ग्रास- ज्ञा० अ०
६ ओ० २३०.

वडस- प्रा० ना० डोळ्यांत वाढलेले
मोठे फूल.

वडील- सं० अप० वि० वृद्ध- श्रेष्ठ.

वर्दणी- प्रा० ना० दुर्गंधी- दा० द० ३
स० ३ ओ० २३.

वणिजे- सं० अप० ना० वाणिज्य-
म्हणजे व्यापारकर्म- ज्ञा० अ० ६ ओ०
११०.

वर्ण- सं० ना० १ व्याधिरूपकोड-
किंवा छिद्र- त्याचें नाव- २ श्वेत पीता
दिकरंग त्याचें नाव- ३ ब्राम्हणादि

जाती- उ० सकळ ही वर्णा ॥ शरणां
अधिकार ब्राम्हणा ॥ असंग ॥

वर्णसंकर- सं० ना० वर्णैक्य अ
थवा भ्रष्टाकार- उ० चार लक्ष सत्ता
वीस सहस्र ॥ दोन शें चाळी स संव
सर ॥ पुढें अन्योन्य वर्ण संकर ॥ हो

णार आहे ॥ १ ॥ दु० उ० ॥ जगीं भेद
का मानये ॥ वर्णसंकर करूं नये ॥

वर्तमान- सं० ना० वार्ता- २ वि०
सांप्रतचें.

वर्तमानप्रतिबंध- सं० ना० प
रमार्थास प्रस्तुत विघ्न करणारा प्रतिबंध तो.
त्याचे अंतर्गत भेद चार आहेत त्यां
चीं नावे- १ प्रज्ञा मांघ म्हणजे बु
द्धिची मंदता- २ कुतर्क म्हणजे बु
द्धिचांगली पण तर्क अन्यथा- ३ वि
पर्यय- म्हणजे विपर्यास असें असे
लकीं नाहीं कोण जाणें अशी कल्पना
मनांत येणें- ४ दुराग्रह म्हणजे तु
म्ही म्हणतां असें नाहींच- म्हणून
म्हणनें तो.

वसल- सं० वि० कृपावंत.

वसळु- सं० अप० वि० दयाळू.

वदती- सं० ना० भाषण.

वदन- सं० ना० मुख.

वंदन- सं० ना० नमन- नमस्का
र.

वंदनभक्ति- सं० ना० उपासना
मार्गांतील नवविध भक्तिरूप साध

वैसाहावेंअंगतें.

वदान्य- सं० ना० दाता.

वर्धिष्णु- सं० वि० वाढणारा.

वधु- सं० अप० ना० वधूमूणजे स्त्री.

वन- सं० ना० १ उदक- २ अरण्य.

वनद- सं० ना० मेघ.

वनश्री- सं० ना० फलपुष्पसंभा
ररूपवनलक्ष्मी.

वनाळ- प्रा० ना० स्वभाव- दा० द०
१४ सं० ६ ओ० २.

वनिता- सं० ना० स्त्री उ० मानी
शीलाडकी ॥ वनिताजेमाणसस्त्री ॥

वनौक- सं० ना० वनचर

वन्हि- सं० ना० अग्नि.

वपने- सं० ना० क्षौर.

वपु- सं० ना० शरीर.

वर्मक- सं० ना० वमन थवावां
ती- ओक.

वमणें- सं० अप० धा० ना० ओक
णें- टाकणें.

वर्म- सं० ना० १ मर्म- २ गुह्य- ३ सार
उ० ॥ हंसदासमूणेशुरवर्मतेवी
॥ शोधितांरुचिवी सांभडेना ॥ १ ॥

वयसा- प्रा० ना० वय- भा० अ० ९
ओ० २६२- दा० द० २ सं० १ ओ० ५४.

वयसे- प्रा० ना० तरुणपण- जा०
अ० ७ ओ० ८५.

वय- सं० ना० १ पति- २ वि० मुख्य.

वरगण- प्रा० ना० वांटणीं.

वरचिलें- प्रा० अव्य० आणखी-
२ वि० वरलें- जा० अ० ८ ओ० १३५.

वरदा- सं० ना० हंसी.

वरद- सं० वि० वरदाता.

वरदळ- प्रा० ना० वरीलभाग.

वरपंगी- प्रा० अ० बाह्यतः वा०
ओ० २६५३.

वरपडा- प्रा० वि० गुंतलेला- दा०
द० ३ सं० १ ओ० ४८.

वरपडी- प्रा० ना० मिठी मूणजे
मुरकुंडी- भा० अ० ६ ओ० ५७.

वरपेकरी- प्रा० वि० लुटारू- ना०
चोर- दा० द० २ सं० ३ ओ० ३१.

वरपेरुकरी- प्रा० वि० वरपेकरी.
वरमाय- सं० अप० ना० वराची
आई.

वरवर्णिनी- सं० ना० सुंदरस्त्री.

वरवळा- प्रा० ना० वरचढपणा.

वरस- सं० अप० ना० वर्षावि- जा०
अ० १८ ओ० ३२२.

व-हाडी- सं० अप० ना० वराचे
सुहृद अथवा वरपक्षीयलोक.

वराक- सं० वि० नीच.

वरारोहा- सं० ना० सुंदरस्त्री.

वरासने- सं० ना० श्रेष्ठासन.

वरिरवणें- सं० अप० धा० ना०.

वृष्टिकरणें- जा० अ० १८ ओ० ४३४.

वरितु- सं० अप० ना० भ्रतार-

ज्ञा० अ० १० ओ० ३२८-३२९.

वरिपट्टणं - प्रा० धा० ना० १ नकळणं

ज्ञा० अ० १३ ओ० ७०-२ अज्ञान - वा०
ओ० ३८ ३८.

वरी - सं० अप० क्रि० प्राप्त करून घे
ई-उ० ॥ श्रीकृष्णनवरानवरीमी ॥ शु
शुपाळनवरानवरीमी ॥

वरी - प्रा० शब्द० अव्य० पर्यंत - उ०
देवजवळी अंतरां ॥ भेटि नाहीं जन्म
वरी ॥

वरुणदिक् - सं० ना० पश्चिमदि
शा-उ० तंव तो वरुणदिग्बधुचें सदन ॥
वासरमणि प्रवेशाला ॥

वरुणालय - सं० ना० समुद्र

वरुषणं - सं० अप० धा० ना० वर्षा
वकरणं - भा० अ० १ ओ० ३४.

वरोस - प्रा० ना० पोट - ज्ञा० अ०
१८ ओ० २५८.

वरोसी - प्रा० ना० पोट खर्च.

वल्लय - सं० ना० कंकण.

वलाह - सं० अप० वि० बलाह्य.
ज्ञा० अ० १८ ओ० ८५७.

वल्कल - सं० ना० झाडाची साल

वल्गेजणं - सं० अप० धा० ना० व
लनाकरणं.

वल्मिक - सं० ना० वारूळ.

वल्भ - सं० ना० पति.

वंश - सं० ना० १ पूर्वजमालिका-श्वे

वृ

वंशी - सं० ना० सुरली अथवा वेणु
पावा.

वश्य - सं० अप० अव्य० वश म्हण
जे अनुकूल.

वर्ष - सं० अप० ना० वर्षावि.

वसंत - सं० अप० वि० राहते अ
थवा वस्तीचें.

वसु - सं० ना० अष्टसंख्याक देव
ते.

वसुंधरा - सं० ना० पृथ्वी.

वसुधा - सं० ना० पृथ्वी.

वसुमती - सं० ना० पृथ्वी.

वसा - सं० अप० ना० वसु अथ
वा पोळ - ज्ञा० अ० १७ ओ० २८०.

वसोटा - सं० अप० ना० वस्ती -
ज्ञा० अ० ५ ओ० १२. भा० अ० ५

ओ० १०१.

वस्तु - सं० ना० १ पदार्थ - २ परब्र
म्ह - भा० अ० २१ ओ० ४६.

वस्तुतंत्र - सं० वि० ध्येय परब्र
म्ह रूप.

वस्तुतंत्रता - सं० ना० ध्येय ब्र
म्ह रूपता.

वस्तुता - सं० अप० अव्य० वा
स्तवीकरणं - भा० अ० ११ ओ० २९.

वस्तुपरिछेदरहित - सं० वि०
अमुक वस्तुंत असणें व अमुक व

स्तुंत नसणें असान्या परब्रम्हासव
स्तुपरिछेद नाहीत त्याचें नाव.

वहिलें - प्रा० अ० १ सत्वर - शा०
अ० ५ ओ० ३२ - २ लौकर - भा० अ०
१ ओ० १७७.

वहिलेंपण - प्रा० ना० वेग - शा०
अ० ७ ओ० ८९.

वही - प्रा० ना० प्रतिबंध - शा० अ०
१३ ओ० १४०.

वळ - प्रा० ना० मांडीचे संधींत होतो
लांबटवरवंरातो.

वळघ - प्रा० ना० वेंघ - अमृ० प्र०
६ ओ० २७.

वळण - प्रा० ना० धरण - दा० द० ११
स० ७ ओ० ३.

वळणें - प्रा० धा० ना० उलटणें.

वळवर - प्रा० ना० गंठले आदिक
रून वळीव सामग्री.

वळसा - प्रा० ना० १ नदीच्या पुराम
धलाकेर कचरा - भा० अ० २ ओ० १४

वा० ओ० ४८०९ - २ गलबला - यों
गळा - दा० द० ५ स० १० ओ० २९ - ३ वे

दा - दा० द० ११ स० ७ ओ० ६ - ४ उपद्रव
दा० द० १७ स० ६ ओ० ११ - ५ फेरास

पाटा - दा० द० ३ स० १ ओ० ६.

वळही - प्रा० ना० गंज.

वळी - प्रा० ना० वेग - शा० अ० ६ ओ०
२१७.

वा

वाइलें - प्रा० वि० निराळें - भिन्न.

वाउधान - सं० अप० ना० व्यवधा
न - शा० अ० १५ ओ० १८३ - भा० अ०

१३ ओ० २४१.

वाउर - प्रा० वि० १ वाईट - शा० अ०
११ ओ० ५३८ - ५३९ - २ वाउर्गे - शा०

अ० १६ ओ० ४२१ - ४२२.

वाकी - प्रा० ना० पायवाळे - भा०
अ० १४ ओ० ४९४. दा० द० १ स० २

ओ० २३.

वांकुलिया - प्रा० ना० निंदा - शा०
अ० १७ ओ० १४.

वांकोण - प्रा० ना० वक्रता - दा०
द० ११ स० ७ ओ० ३ - २ वांक - दा०

द० १९ स० १ ओ० ५.

वाक्यदीप - सं० ना० यथार्थ
अशीं वाक्यें.

वारव - प्रा० ना० दशी - अमृ० प्र०
७ ओ० २६७.

वारवती - प्रा० ना० १ भजन - शा०
अ० ९ ओ० ४८० - २ चिंता - शा०

अ० १३ ओ० ८०८.

वारवाणनें - सं० अप० धा० ना०
स्तवनकरणें.

वारवाणा - सं० अप० ना० व्या
ख्यान - स्तुती.

वारवारी - प्रा० ना० दुकान - शा०
अ० ७ ओ० १३५.

वारवोरा - प्रा० ना० घर - शा० अ०

७ ओ० १३८.

वांग- प्रा० ना० सुरमाच्या काळसरपु
ळ्या- दा० द० ३ स० ६ ओ० ५०.

वागारा- सं० अप० ना० वागुरा-
ज्ञा० अ० १५ ओ० ३५६.

वागारे- सं० अप० ना० वाग्दोर-
भा० अ० १६ ओ० १०३.

वागेश्वरी- सं० ना० सरस्वती.

वाग्देवता- सं० ना० सरस्वती.

वाग्ब्रम्ह- सं० ना० वेद- ज्ञा० अ०
१२ ओ० ११२.

वाग्बाण- सं० ना० शहूबाण-

वाग्बज्र- सं० ना० शहूशस्त्र-

वाग्विलास- सं० ना० वाणीप्रभा
व.

वाग्शून्य- सं० वि० वाचाहीन.

वाघुरा- प्रा० ना० जाळें.

वाचस्पति- सं० ना० देवगुरुब्रह्म
स्पति.

वाचा- सं० ना० पंचकर्मेन्द्रियांती

ल- वाणिनामकपहिलें इंद्रिय-

वाचारंभण- सं० ना० वाणीनें बो
लावया पुरतामात्र जो विषय तो.

वाच्य- सं० वि० बोलायास योग्य
ते.

वाच्यांश- सं० ना० १ बोलण्यास
योग्य अंश तो. २ काम- कर्म अविद्या
दिक तसेच सर्वज्ञत्वादिक हे जिवे
श्वरांचे वाच्यांश ते.

वाजट- प्रा० वि० रथा- ज्ञा० अ०

१३ ओ० ५९- ज्ञा० अ० १४ ओ० २६.

२ वादाड्या- दा० द० २ स० ३ ओ०

३०- ३ वाचाळ-

वांजट- सं० अ० वि० वंध्यापुत्र

वत्- अमृ० प्र० ७ ओ० २४४

वाजणें- प्रा० धा० ना० आदळणें
ज्ञा० अ० १६ ओ० ८९.

वाजांतर- सं० अप० ना० वाद्य-

वाजी- सं० ना० घोडा.

वाजी- प्रा० ना० अपवाद- विवे०
पू० प्र० ७ ओ० ५१- २ कंटाळा अ

थवानास-

वांझोले- सं० अप० ना० वांझ
फळ- वंध्याफळ- ज्ञा० अ० १०-

ओ० ३३३- ३३४.

वारणें- प्रा० धा० ना० १ भासणें-

उ० ॥ तुज वारें हे जागृती ॥ मज सा
ली अनुभव मासि ॥ २ आवडणें-

ज्ञा० अ० ७ ओ० २०८.

वारवधें- प्रा० ना० अडथळा-
ज्ञा० अ० १२ ओ० ६१.

वाटी- प्रा० ना० गुरुघीरोग- दा०
द० ३ स० ६ ओ० २२.

वाटीव- प्रा० ना० पुरुषार्थ- ज्ञा०
अ० १ ओ० १८८- विवे० उ० प्र० ३

ओ० ११- १ ना० अ० ६ ओ० २५८.

रुक्मि० अ० ८ ओ० ९.

वाटेय- प्रा० ना० विषय- ज्ञा० अ०

१६ ओ० ४६.

वाड- प्रा० वि० थोर अथवा मोठे-
ज्ञा० अ० ११ ओ० ८७.

वाडव- सं० ना० वडवानल.

वाडवेळ- प्रा० अव्य० फार वेळ.
विवे० पू० प्र० २ ओ० ६.

वाडेकाड- प्रा० ना० १ मोठी आवड
भा० अ० ३ ओ० २५४-२ मोठें कपट
भा० अ० २ ओ० ८९-३ वि० कोटीपट
भा० अ० २ ओ० ७१७.

वाडेकोडे- प्रा० अव्य० अत्यंत.

वादीव- सं० अप० ना० कीर्ति.

वाण- प्रा० ना० १ तोटा- ज्ञा० अ० ३
ओ० ४५-२ ठसा

वाणने- प्रा० धा० ना० स्तवनकर
णें.

वाणिज्य- सं० ना० व्यापार.

वाणी- प्रा० ना० १ वाण- अथवा तो
टा- भा० अ० १ ओ० ४३-२ शब्द० अ
व्य० सारखें- भा० अ० १३ ओ० ४०४.

वाणेउमट- प्रा० ना० नाना प्रकार
ज्ञा० अ० ६ ओ० १३३.

वाँल- सं० अप० ना० वांती अथवा
वमन.

वातात्मज- सं० ना० अग्नि-मा
रुती.

वातायन- सं० अप० ना० वाताय
न म्हणजे खिडकी- भा० अ० ९ ओ०

वाताहत- प्रा० ना० नासाडी- दा०

द० ३ स० ३ ओ० २६.

वार्तिक- सं० ना० ग्रंथाचें नाव-
शंकराचार्याच्या सूत्रां वरील वृत्त्या
त्यांचें व्याख्यान ले-

वादीकुडे- प्रा० ना० वादीचें को
डे अथवा खेळ.

वाधावणे- प्रा० धा० ना० मूळ धा
वणे- ज्ञा० अ० १३ ओ० ८३९-२ ना०
मौन- अमृ० प्र० ९ ओ० २८.

वाधावा- प्रा० ना० १ मूळ आल्या
चा सूचना- भा० अ० ५ ओ० ५६४.
२ वार्ता- भा० अ० ७ ओ० ५७३.

वाध्यक्य- सं० ना० म्हातारपण.

वानप्रस्थ- सं० ना० विधियुक्त
प्रपंच करून- स्त्रीसहीत. परंतु
स्त्रीसंभोगवर्जून वनांत राहणारा च
त्वार आश्रमांतील तृतीयाश्रम धर
तो.

वानवसा- प्रा० ना० १ मध्यगृह
अथवा माजघर- २ भोजनशाळा-
ज्ञा० अ० ११ ओ० १०८.

वानी- प्रा० ना० १ कस- ज्ञा० अ०
१२ ओ० २५-२ मोल- ज्ञा० अ० १८
ओ० १२९- भा० अ० ३ ओ० ३८४.

वापी- सं० ना० पायऱ्यांची विही
र म्हणजे बारव.

वाम- सं० वि० १ डावे- २ सुंदर.

वाय- प्रा० वि० वाव अथवा व्यर्थ
विवे० पू० प्र० ३ ओ० ४०.

वायवस- प्रा० वि० लटकें- विवे०
पू० प्र० १ ओ० ३५.

वायस- सं० ना० कावळा.

वांयाणी- प्रा० वि० व्यर्थ- शा० अ०
१ ओ० १८६. अमृ० प्र० ७ ओ० २०५.

वायुधारणा- सं० ना० प्राणायाम.
भा० अ० ३ ओ० २७८.

वायो- सं० अप० ना० वायु.

वायोसुत- सं० अप० ना० १ मारुती
२ अग्नि.

वारण- सं० ना० हत्ती.

वारयावेघणें- प्रा० धा० ना० वायु
चक्रानुरूपमनभ्रमणें. दा० द० ३ स०
२ ओ० ६३.

वारांगना- सं० ना० वेश्या.

वारि- सं० ना० पाणि.

वारिको- प्रा० ना० वेग- शा० अ० ६
ओ० २७२.

वारिकें- प्रा० ना० शेरडू- शा० अ० ११
ओ० ५३८-५३९.

वारिज- सं० ना० कमळ.

वारिरासी- सं० ना० समुद्र.

वारिवाह- सं० ना० मेघ.

वारी- प्रा० ना० वेळ- शा० अ० १३
ओ० ६५४-२ फेरी. उ० परीमासीवा
री चुकोनेदाहरि ॥

वारु- सं० ना० घोडा.

वालुभ- सं० अप० ना० १ आकड अ
थवा प्रीति- शा० अ० ६ ओ० १२३.

शा० अ० १ ओ० ४६५-२ तादात्म्य-

शा० अ० ७ ओ० १६५.

वालीफ- प्रा० ना० गवसणी- शा०
अ० ६ ओ० २५.

वालेंदुलें- प्रा० वि० युग्मरूप- शा०
अ० १५ ओ० ९४.

वालेंदुलें- प्रा० वि० वालेंदुलें.

वावरणें- प्रा० धा० ना० विश्राम
णें- शा० अ० ११ ओ० २१९.

वावरणें- प्रा० धा० ना० फिरणें अ
थवा भटकणें.

वावरिजेंणें- प्रा० धा० ना० व्यवहा
रणें. अमृ० प्र० ५ ओ० ६३.

वावरें- प्रा० वि० व्यर्थ.

वावो- प्रा० वि० वाव अथवा व्यर्थ
- शा० अ० १३ ओ० १०५.

वाषी- सं० अप० ना० दृष्टि- शा०
अ० १ ओ० ११९.

वास- सं० ना० १ वस्त्र- २ वास्तव्य.

वास- प्रा० ना० १ सोय- १ मार्ग-

अमृ० प्र० २ ओ० १३-२ वाद- आ०

पं० १ स० ५ ओ० ७२-३ मार्गप्रतिष्ठा

दा० द० ३ स० २ ओ० ११.

वासनी- सं० ना० पापपुण्याचेंवी
जजिज्यांत असते ती.

वासरमणि- सं० ना० सूर्य.

वासव- सं० ना० इंद्र.

वासिपणें- प्रा० धा० ना० वचक
णें अथवा भिणें- शा० अ० ११ ओ० ३५१.

विवे० पू० प्र० ७ ओ० ४७.

वासी- प्रा० वि० व्यर्थ- सा० अ० १२
ओ० १२२.

वासिप- प्रा० ना० काळ.

वासिपु- प्रा० ना० काळ अथवा मृत्यु
सा० अ० १८ ओ० ७५९.

वासु- सं० अप० ना० वारुण्य- भा०
अ० १ ओ० ३.

वाहण- प्रा० ना० भजन- सा० अ० ९
ओ० ३२८.

वाहणें- प्रा० धा० ना० वागवणें- दा०
द० १ सं० ६ ओ० २०.

वाहर- प्रा० ना० बाधकता- सा०
अ० ११- ओ० ६०.

वाहाणी- प्रा० ना० मार्ग- प्रवाह-
रूढी- सा० अ० ६ ओ० ८५.

वाहिनी- सं० ना० सेना.

वाहिवा- प्रा० ना० कारभार- सा०
अ० १३ ओ० ३६.

वाळणें- प्रा० धा० ना० १ निषिद्ध
करणें- सा० अ० १५ ओ० २६७- २ नि

रासकरणें- अमृ० प्र० २ ओ० ३६.

वि-वी.

विकडी- प्रा० ना० चालुर्य- सा० अ० ओ०

विकरणें- सं० अप० धा० ना० विकार

पावणें-

विकरणें- प्रा० धा० ना० विरवरणें-

अ० पसरणें- सा० अ० ७ ओ० ५२.

विकार- सं० ना० बाधा अथवा वि
कृति.

विकार- प्रा० ना० विस्तार- सा०
अ० ५ ओ० १३८.

विकारी- सं० वि० १ बाधक- २ ना०
कार्यजाल- अ० नाशिवंतपदार्थ- सा०
अ० ९ ओ० १२५.

विकृति- सं० ना० १ विकार- कु
बुद्धि.

विकोपी जाणें- प्रा० धा० ना० फा
रणें- सा० अ० १५ ओ० २५३.

विक्रम- सं० ना० पराक्रम.

विरव- सं० अप० ना० विष.

विरवरणें- प्रा० धा० ना० पसर
णें- विस्तारणें-

विरवार- सं० अप० ना० विषाका
रम्हणजे सर्प- वा० ओ० २३५४.

विरवास- प्रा० ना० श्रम- अमृ०
प्र० २ ओ० ४७.

विरवी- सं० अप० शब्द- अव्य० वि
षयी- भा० अ० १३ ओ० ६१४.

विरवो- सं० अप० ना० विषयो अ
थवा विषय- अमृ० प्र० २ ओ० ३६.

विगतविषय- सं० वि० विरक्त.

विंगळ- सं० अप० ना० अंगार
अथवा इंगळ- निरवारा.

विग्रह- सं० ना० १ साकारदेह-
२ युद्ध.

विचंबणें - प्रा० धा० ना० १ खोळंबणें
ज्ञा० अ० ६ ओ० ४९-२ श्रमकरणें-
ज्ञा० अ० १८ ओ० ६०९-३ विघ्नकरणें
भा० अ० ४ ओ० १६७.

विचंबु - प्रा० ना० संकट-भा० अ०
२३ ओ० ३९८.

विचळणें - प्रा० धा० ना० १ आश्रय
होणें- ज्ञा० अ० १३ ओ० १६-२ भांबा
वणें- भा० अ० ३ ओ० ६८३.

विचक्षणा - सं० वि० बुद्धिमान्-
शाहणा.

विचारणा - सं० ना० १ विचार-२ स
सभूमिकांतील दुसरी भूमिका.

विचित्र - सं० ना० १ आश्चर्य-२ वि-
चमत्कारीक.

विची - सं० ना० पाण्याची लाट अथ
वालहरी.

विजया - सं० ना० भांग- भा० अ०
२ ओ० २३०.

विजातीय - सं० वि० १ अन्य-२ अ
पूर्व- भा० अ० २० ओ० ८.

विजातीयभेदरहित - सं० वि०
वृक्षासपाषाण हाजसा विजातीय अ
सत्यामुळे भेद संभवतो. तसा ज्याप
रब्रम्हीं भेद घडत नाहीं त्याचें नाव.

विजावळी - प्रा० ना० वेगळेपण अ
थवा भिन्नता- ज्ञा० अ० १८ ओ० २६९.

विजु - सं० अप० ना० विद्युच्छता अ
थवा वीज.

विर - सं० ना० १ जार-२ जांवई
विरंकु - प्रा० वि० निबिड अथवा घ
नदाट- ज्ञा० अ० १५ ओ० ६३.

विरणें - प्रा० धा० ना० १ नासणें-
२ आसणें.

विरप - सं० ना० वृक्ष.

विरपी - सं० ना० वृक्ष.

विरंब - सं० अप० ना० अपमान-
नाश.

विरंबना - सं० ना० अप्रतिष्ठा.

विराळु - प्रा० ना० १ स्पर्श-२ अशुचि
त्व.

विडापाउड - प्रा० ना० विडोपैसा
ज्ञा० अ० १८ ओ० ४६.

विणावणी - प्रा० ना० उपाधी-
विवे० पू० प्र० १ ओ० ४३.

वितंड - प्रा० वि० १ अघटित- ज्ञा०
अ० १३ ओ० २१-२ विशाळ- भा०
अ० २ ओ० १८८-३ प्रशस्त अथवा
मोठें- दा० द० १ स० २ ओ० १०.

वितंडु - प्रा० वि० वितंड- भा० अ०
५ ओ० १२३.

वितरेक - सं० अप० ना० व्यति
रेक शब्दपाहा.

वितान - सं० ना० छत.

वितुळणें - प्रा० धा० ना० मावळणें
वा० ओ० ३५१८.

वित्त - सं० ना० द्रव्य अथवा धन.

वित्तप - सं० ना० कुबेर.

वित्पत्ति-सं० अप० ना० व्युत्पत्ति-
मृणजेशास्त्रपठण.

विद-सं० ना० १ जाणतापुरुष-२

वि० ज्ञानी.

विदरें-प्रा० वि० कुरूप-दा० द० ३

स० ओ० ४२.

विदळ-प्रा० वि० डांकलग-ज्ञा०

अ० १३ ओ० १०११.

विंदाणी-प्रा० ना० १ कारागिरीअ०

कौशल्य-२ वि० कुशल-ज्ञा० अ० १०

ओ० ४५४.

विंदाण-प्रा० ना० १ निग्रह-ज्ञा० अ०

६ ओ० ३६५-२ वर्मलिक्ष्य-ज्ञा० अ०

१३ ओ० २७१-३ लक्षण-ज्ञा० अ० ३

ओ० ५३७.

विदुदयोद्यान-सं० ना० ज्ञानोप-
तीची बाग.

विदेहमुक्त-सं० ना० गुरूपदेशा

नैनिवृत्तिक समाधान पावून निर्विक

ल्प स्थितिने असतो तो.

विदेहस्थिति-सं० ना० देह आहे

तावत्काल राहातो परंतु देहाची स्मृ

ति नाही अशी जी ज्ञानी पुरुषाची नि

र्विकल्पस्थीति तिचे नाव.

विद्वद्-सं० अप० ना० आत्मज्ञान

ज्ञा० अ० १० ओ० १.

विद्या-सं० ना० १ ज्ञान-२ अन्य

था ज्ञान रूप म्हणजे विक्षेपरूप ई

श्वरोपाधि शक्तिती.

विद्याधर-सं० ना० देवांमध्ये एक
जाती आहे त्यांचे नाव.

विद्युलता-सं० ना० वीज.

विद्रुम-सं० ना० पोंवळे.

विहस्रन्यास-सं० ना० ज्ञान

होऊने जो न्यास म्ह० त्यागतो.

विंधणें-सं० अप० धा० ना० टोंचणें

विधाता-सं० ना० ब्रम्हदेव.

विधि-सं० ना० १ ब्रम्हदेव-२ अ

मुकचकरणें अथवा घेणें अशा अ

र्थाचा उपदेशतो.

विधिनिषेध-सं० ना० अमूक

करावे अथवा घ्यावे व अमूक करू

नये अथवा घेऊन ये असे ज्यांत

सांगितलें आहे त्यांचे नाव.

विधिमुख-सं० ना० सच्चिदानं

दानंत स्वरूपाचे जे वर्णन ते.

विधु-सं० ना० चंद्र.

विधुर-सं० वि० गतस्त्रीक म्हण०

ज्याची बायको मेली तो.

विनटणें-प्रा० धा० ना० मग्न होणें-

रंगून जाणें-ज्ञा० अ० ५ ओ० ३५०.

विनटु-प्रा० ना० खेळ-ज्ञा० अ०

१४ ओ० ११३.

विनतानंदन-सं० ना० १ गरुड

२ अरुण.

विनतापुत्र-सं० ना० १ गरुड-

२ अरुण.

विनयोग-सं० अप० ना० विनियोग.

व्यवस्था.

विनयोगणों- सं० अप० धा० ना० स्वाणों-
ज्ञा० अ० ६ ओ० २८१.

विनायक- सं० ना० १ गणपति-२ गरुड.

विनाश- सं० वि० १ विपरीत- २ ना०
नाश.

विनास- सं० वि० नकटा.

विनित- सं० वि० नम्र.

विनियो- सं० अप० ना० विनयो-विन
य अथवा नम्रता- ज्ञा० अ० १ ओ० २२६

विनोद- सं० ना० कौतुक.

विनोदु- सं० अप० ना० विनोद अथवा
चमत्कार- ज्ञा० अ० ५ ओ० १७६.

विन्यास- सं० ना० विस्तार- ज्ञा० अ० १५
ओ० ६६.

विपट- प्रा० ना० वैषम्य- दा० द० १३ स०
५ ओ० १३.

विपत्ती- सं० ना० आपदा.

विपत्प्राप्त- सं० ना० आपदा प्राप्ति.

विपनणों- प्रा० धा० ना० शास्त्रदृष्ट्या-
पाहाणों- ज्ञा० अ० २ ओ० २७४.

विपरीतभावना- सं० ना० देहच आत्मा
अशीभावनाती.

विपरीतज्ञान- सं० ना० अन्यथाज्ञान
मृणजेनामरूपात्मकवस्तुजाताचें-हैंस
त्यच असेंज्ञानतें.

विपादले- प्रा० वि० १ एकादें- ज्ञा० अ०
७ ओ० १०- २ थोडें- ज्ञा० अ० ७ ओ० १०२.

विपाय- सं० ना० अपाय.

विपायें- प्रा० अ० कदाचित्- ज्ञा० अ०
६ ओ० १२- अमृ० प्र० १ ओ० १४.

विपारा- प्रा० वि० विरूप- दा० द० २
स० ३ ओ० ३५.

विपावो- सं० अप० ना० विपाव अ
थवा कठीणपण- ज्ञा० अ० १७ ओ० २८.

विपिन- सं० ना० अरण्य.

विपुळात- सं० अप० वि० विपुल अ
थवा पुष्कळ- प्रा० अ० ५ ओ० १०५.

विप्र- सं० ना० ब्राह्मण.

विफल- सं० वि० निष्फल.

विफळ- सं० अप० वि० विफल.

विफळात- सं० अप० वि० विफल अ
थवा व्यर्थ.

विबुध- सं० ना० त्रिदश अथवा देव.

विभक्त- सं० ना० १ अभक्त- २ वि०
भिन्न अथवा वेगळें.

विभव- सं० ना० भाग्य अथवा वैभ
व- २ संपत्ति- ३ वि० सुखदायक-
ज्ञा० अ० १० ओ० ३१०.

विभांडणें- प्रा० धा० ना० पराभव
करणें अथवा जिंकणें- ज्ञा० अ० १६
ओ० १२१.

विभावसु- सं० ना० अग्नि.

विभु- सं० वि० महान्.

विभूति- सं० ना० भूगु आदिकरू
नमहोन्महान् पुरुषते.

विरांची- सं० अप० ना० विरिंचि
अथवा ब्रम्हदेव.

विरज- सं० वि० निर्मल.

विरजा- प्रा० ना० साध्यकर्ता- जा०
अ० १८ ओ० ४५६.

विरजांबर- सं० ना० निर्मलवस्त्र.

विरजिये- प्रा० वि० साध्यकर्ते- जा०
अ० १ ओ० १२०.

विरजे- प्रा० ना० सोवती- जा० अ०
१५ ओ० ४४९.

विरमणे- प्रा० धा० ना० विरणे अथवा
लाजणे-

विरल- सं० अप० वि० विरल म्हणजे
कचित्.

विराग- सं० ना० विरक्ति अथवा वैरा
ग्य.

विराट्- सं० ना० ब्रम्हांड- ईश्वरात्मा-
स्थूलदेह.

विराणा- प्रा० ना० एकदेवता आहे-
दा० द० १३ स० ८ ओ० १४.

विरावे- सं० अप० ना० शौर्य- दा० द० ३
स० १ ओ० ७.

विरु- सं० अप० वि० विरुद्ध- जा० अ०
१६ ओ० ५७.

विरुगोळा- सं० अप० ना० अडथळा-
जा० अ० १५ ओ० ४६५.

विरुद्ध- सं० वि० उलटें.

विरुद्धनानिज- सं० अप० ना० द्वैत
नाब्रम्ह- जा० अ० १४ ओ० ७८.

विरुळे- सं० अप० वि० विरल अथवा-
फाटके.

विरूपाक्ष- सं० ना० त्रिनेत्र म्ह० शिव.
विरोचनात्मज- सं० ना० बळीनामा
दैत्य.

विरोध- सं० ना० द्वेष.

विरोधु- सं० अप० ना० विरोध.

विलग- प्रा० ना० उपद्रव- जा० अ०
१२ ओ० ६२.

विलपणे- सं० अप० धा० ना० विला
पकरणे अथवा शोककरणे.

वित्यावणे- सं० अप० धा० ना० विल
यासजाणे.

विलसणे- सं० अप० धा० ना० शोभा
णे- वा० ओ० १२६८.

विवर्त- सं० ना० १ भोंवरा- २ नसून
दिसतेतें-

विवर- सं० ना० गुहा.

विवर- सं० अप० ना० विवरण- दा० द०
१४ स० ३ ओ० ४६.

विवरण- सं० ना० सविस्तरनिरूपण.

विवसी- प्रा० ना० १ घूत- २ विघ्नदे
वता- दा० द० १४ स० ५ ओ० ३२.

विवस्कंध- सं० ना० नक्षत्रमंडळा-
पासून शनीमंडळापावेतो ज्याची मर्या

दा असा सप्तस्कंधांतील पांचवा स्कंध तो

विवळ- प्रा० वि० १ सविस्तर- जा० अ०
५ ओ० १६४- २ सुगम- जा० अ० १० ओ०
१८८-१९०.

विवळणे- प्रा० धा० ना० स्पष्टकरणे-
स्पष्ट होणे अथवा समजणे- जा० अ०

१६ ओ० ३.

विवर्णो- प्रा० वि० आनंदयुक्त- ज्ञा०
अ० ६ ओ० १३५.

विवक्षा- सं० ना० १ हेतु अथवा कारण-
२ भाषण- ज्ञा० अ० ११ ओ० २७१.

विविक्त- सं० वि० एकांत.

विविदिषा- सं० ना० जाणायाची इच्छा.

विवेक- सं० ना० नित्यकायव अनित्य
काय याचा विचारतो- साधनचतुष्टयांती
लपहिले साधन.

विशद- सं० वि० स्पष्ट अथवा प्रांजळ.

विशदु- सं० अप० वि० विशद.

विशाण- सं० अप० ना० विषाण म्हण
जेशिंग.

विशिरव- सं० ना० बाण.

विशिष्ट- सं० वि० १ वर्णादिलक्षणयुक्त
ना २ श्वेतपीतादिकवर्ण.

विशोख- सं० अप० वि० विशेष- भा०
अ० १ ओ० १२.

विशेषण- सं० अप० धा० ना० वर्णनक
रणे

विशेषज्ञान- सं० ना० आभासरूपजी
वचैतन्याचें ज्ञान.

विशो- सं० अप० ना० विषय- ज्ञा० अ०
१८ ओ० १७३६.

विश्लेष- सं० ना० दुःख.

विश्व- सं० ना० जग.

विश्वकर्मा- सं० ना० देवांचा सुतार.

विश्वसूट- सं० ना० ब्रम्हदेव.

विश्वाभिमान- सं० ना० हा देहमी
आणि हे विषय माझे असा जागृतीम
धला अभिमानतो.

विश्वाभिमानी- सं० ना० विश्वाभि
मान धरणारा जीवतो.

विश्वोदयपंथ- सं० ना० माया.

विश्वोदयपंथकंधर- सं० ना० मा
यानियंता.

विषकंठ- सं० ना० शिव.

विषदु- सं० अप० वि० विशद.

विषय- सं० ना० १ शास्त्रादिपंचविष
यते- २ वेदांत शास्त्रांत ब्रम्हप्रत्यगा
त्मा यांचे ऐक्य त्याचें नाव.

विषयपंचक- सं० ना० शास्त्र- स्पर्श-
रूप- रस- आणि गंध- या पांचाचा स
मुदायते.

विषयी- सं० वि० विषयासक्त.

विषव्रतति- सं० ना० विष वल्ली.

विषाण- सं० ना० शिंग.

विषो- सं० अप० ना० विषयो अथवा
विषय.

विष्कळित- सं० अप० वि० विसक
टित.

विष्टप- सं० ना० देव.

विष्टर- सं० ना० दर्भ.

विष्णुनाभ- सं० ना० ब्रम्हदेव.

विष्णुपदी- सं० ना० गंगा.

विसकुस- प्रा० ना० विषड अथवा
तुटा तूट- अमृ० प्र० २ ओ० ६९.

विसकुसे- प्रा० ना० व्यर्थकासाविशी-
ज्ञा० अ० ८ ओ० ६७.

विसर्ग- सं० ना० त्याग.

विसंचणें- प्रा० धा० ना० नासणें- ज्ञा
अ० ८ ओ० १००- २ विकारणें- वि० पू० प्र०
१ ओ० ९१.

विसणनें- प्रा० धा० ना० आवेशणें-
ज्ञा० अ० १ ओ० १६१.

विसंब- प्रा० ना० १ अवकाश- २ त्याग-
भा० अ० २३ ओ० ३५.

विसंबणें- प्रा० धा० ना० विश्रांतिपावणें
ज्ञा० अ० १५ ओ० १०- विवे० दु० प्र० ७ ओ०
१०६.

विसंवादिभ्रम- सं० ना० लाभहीनभ्र
मतो.

विसाळ- प्रा० ना० कांहीं बाधा- दा०
द० २ स० ६ ओ० १३.

विसिफ- प्रा० ना० गुरांच्या आरवाड्यां
त एककिडा असतो तो.

विसुरा- प्रा० ना० १ विस्मय- ज्ञा० अ०
५ ओ० १७४- २ अभिप्राय- ज्ञा० अ०
१७ ओ० १५२.

विसुरें- प्रा० ना० भ्रांती- ज्ञा० अ० ६
ओ० ९८- अमृ० प्र० ७ ओ० २९४.

विसूचिका- सं० ना० हाग ओकीचारी
ग- रुक्मि० अ० १४ ओ० ६५.

विस्मो- सं० अप० ना० विस्मय- ज्ञा०
अ० १३ ओ० ६३०.

विहंग- सं० ना० पक्षी.

विहंगम- सं० ना० पक्षी.

विहरण- सं० ना० विहार.

विहरा- प्रा० ना० मोठा पाणदुरा- दा०
द० १६ स० ४ ओ० ७.

विहित- सं० वि० योग्य.

विहून- प्रा० अ० एकावेळांतून- भा०
अ० ८ ओ० २५२.

विक्षिप्तता- सं० ना० अभ्यासाच्या
व्यारभूमिकांतील पहिली भूमीका.

विक्षेप- सं० ना० १ अडथळा- २ विघ्न
३ जीवाससत्तावस्था आहेत त्यांतली
तिसरी अवस्था.

विक्षेपशक्ति- सं० ना० अन्यथा-
ज्ञानरूपविद्या.

विज्ञान- सं० ना० १ प्रपंच- ज्ञा०
अ० ९ ओ० ४२- २ ज्ञाना ज्ञान दोन्ही
भावळून उर्वरीत स्थितितेव्हेनाव.

वी- सं० ना० पक्षी.

वीचि- सं० अप० ना० विचि म्हणजे
जललहरी.

वीर्य- सं० ना० पराक्रम.

वीर- सं० वि० १ शूर- २ वैराग्यशील

वीरगुंठी- सं० अप० ना० बद्धकेश
त्यांचेनाव.

वीरसू- सं० ना० वीरमाता.

वुंडी- प्रा० ना० बलिदान- ज्ञा० अ०
१७ ओ० ९७.

चक- सं० ना० लांडगा.

चुत्ति- सं० ना० १ स्फुरण अथवा स्व

स्वरूपाची मूळ आठवण-२ वतन.
 वृत्रघ्न-सं० ना० इंद्र.
 वृत्रारि-सं० ना० इंद्र.
 वृत्रारिशत्रु-सं० ना० इंद्रजीत.
 वृंद-सं० ना० समुदाय.
 वृंदारक-सं० ना० देव.
 वृष-सं० ना० कर्णराजा.
 वृषण-सं० ना० अंड.
 वृषभ-सं० ना० बैल-नंदी.
 वृषभध्वज-सं० ना० शिव.
 वृषली-सं० वि० व्यभिचारिणी.
 वृष्णिप-सं० ना० रुष्ण.

वे.

वेउळी-प्रा० ना० इंगळी-ज्ञा० अ० १६
 ओ० २५८-२५९.
 वेरवासें-प्रा० वि० १ विरुद्ध-ज्ञा० अ०
 ७ ओ० ४७-२ व्यर्थ-ज्ञा० अ० १७ ओ०-
 ३०९-३१०-३ दृष्ट अ० पाहिलेलें-ज्ञा०-
 अ० १३ ओ० ८०१.
 वेंगडी-सं० अप० ना० वेग अथ० गति
 दा० द० १ स० ५ ओ० १०.
 वेगाटें-सं० अप० अव्य० लवकर-भा०
 अ० ६ ओ० ३०९.
 वेगु-सं० अप० ना० त्वरा-वेग
 वेगु-प्रा० ना० दूषण-ज्ञा० अ० १३ ओ०
 २७१.
 वेंघणें-प्रा० धा० ना० चढणें.

वेच-सं० अप० ना० १ व्यय अथ० स
 च० २ क्षय.
 वेंतालणें-सं० अप० धा० ना० १ वेष्ट
 णें-२ स्वस्वाधीनकरणें.
 वेंठणें-सं० अप० धा० ना० वेष्टणें-
 भा० अ० १ ओ० ४७.
 वेदांलावणें-सं० अप० धा० ना० वे
 ष्ठणें-२ भुलविणें.
 वेदुनुपुरें-सं० अप० ना० वेष्टन-व
 स्त्र-ज्ञा० अ० ६ ओ० १०९.
 वेतंड-सं० ना० हत्ती.
 वेत्रपाणि-सं० ना० भालधर अ०
 भालदारें.
 वेद-सं० ना० १ ज्ञान-२ भगवं
 ताच्या सुरवापासून अनेक श्रुतिनींयु
 क्त अशी निघालेली स्वतः प्रमाणवाणी.
 वेदत्रयी-सं० ना० धर्म-अर्थ-का
 म-यांचा समुच्चय.
 वेदलोक-सं० अप० ना० श्रुति.
 वेदवती-सं० ना० पृथ्वी-ज्ञा० अ०
 ११ ओ० २२४.
 वेदांत-सं० ना० १ अद्वैतशास्त्र-
 २ शास्त्रप्रतीति.
 वेदांतशास्त्र-सं० ना० अद्वैतशा
 स्त्र.
 वेदिका-सं० ना० कुंड-ओटा-ज्ञा०
 अ० ८ ओ० ४९.
 वेद्य-सं० ना० विषय-१ वि० जाणा
 यास योग्य.

वेद्य-सं०अप०ना०वेद्य
 वेध-प्रा०ना०छंद
 वेही-प्रा०शब्द०अव्य०पावेतो-पर्यंत
 वेल्-प्रा०ना०मर्यादा-भा०अ०८ओ०
 ४४.
 वेल्ही-प्रा०ना०फल-ज्ञा०अ०१६-
 ओ०३६६-३६७.
 वेल्गंडी-प्रा०ना०वृद्धि-ज्ञा०अ०
 १५ओ०२८१.
 वेल्हावणें-प्रा०धा०ना०सुरवावणें-अ
 सु०प्र०९ओ०२.
 वेल्हावणें-प्रा०धा०ना०भोगणें-ज्ञा०
 अ०१२ओ०६४.
 वेल्हाळ-प्रा०वि०१प्रिय-२सविस्त
 र-ज्ञा०अ०१३ओ०३११.
 वेशरत्री-सं०ना०वेश्या.
 वेश्या-सं०ना०कळवंतीण.
 वेषधारी-सं०वि०सोंगाड्या-उ०येर
 मायीक वेषधारी॥असल्लिख्य॥१॥७॥
 वेसणी-प्रा०ना०वेसण अ०नथणी.
 वेसजें-सं०अप०ना०व्यसन-ज्ञा०
 अ०६ओ०१०.
 वेळार्डित-प्रा०ना०केंवारी-विवे०उ०-
 प्र०९ओ०२३-विवे०उ०प्र०११ओ०५८
 वेळाउळ-प्रा०ना०घर-ज्ञा०अ०१३
 ओ०३११.
 वेळिलवाणें-प्रा०नवि०दीनवाणें-दा.
 द०१४स०१ओ०५४.
 वे

वैकल्य-सं०ना०विकलता.
 वैकुण्ठ-सं०ना०१विष्णु०२ब्रम्हसृष्टी
 बाहेर विष्णूचें स्वेछानिर्मितरहिवासस्था
 नतें म्हणजे विष्णुलोक.
 वैरवरी-सं०ना०जिच्या योगानें श
 इस्पष्ट उमटतात अशी चतुर्विध वाचेंती
 लचौथी वाचाती.
 वैदर्भी-सं०ना०रुक्मिणी.
 वैदिक-सं०वि०वेदाध्ययनशील-
 वेदोक्त.
 वैदेही-सं०ना०सीता.
 वैनतेय-सं०ना०गरुड.
 वैभव-सं०ना०ऐश्वर्य.
 वैरागर-सं०ना०१खाण-२दुकान.
 वैराग्य-सं०ना०विरक्ति.
 वैशेषिक-सं०ना०न्यायशास्त्रांतील
 एकमत.
 वैश्य-सं०ना०चत्वार वर्णांतील ति-
 सरावर्णतो.
 वैश्रवण-सं०ना०कुबेर.
 वैश्वानर-सं०ना०१अग्नि-२सूक्ष्म
 ब्रम्हांडाभिमानादेवता.
 वैसा-प्रा०ना०वयसा-पाहा-भा०
 अ०११ओ०४१६.
 वो.

वोरवटे-प्रा०वि०वार्डि.
 वोरवटेवर्ण-प्रा०ना०हज्यावर्ण

दिरोग.

वोरवद- सं० अप० ना० औषध- जा०
अ० १७ ओ० ६१.

वोगर- प्रा० ना० वादपी.

वोगरणें- प्रा० धा० ना० भोजनवादनं
अमृ० प्र० २ ओ० ३.

वोगराळें- प्रा० ना० वादनपात्र.

वोंगळ- सं० अप० वि० अमंगळ.

वोज- प्रा० ना० चांगुलपण- स्वच्छ प
ण- भा० अ० १९ ओ० ३००.

वोजावणें- प्रा० धा० ना० आकर्षणें-
सावरणें- भा० अ० १ ओ० ९.

वोजें- प्रा० वि० उत्तम- शुद्ध- स्वच्छ
भा० अ० १ ओ० ५.

वोड्यें- प्रा० ना० भार- अमृ० प्र० ६ ओ० ६०.

वोटगण- प्रा० ना० गिर्दी.

वोटगणें- प्रा० धा० ना० लागणें- जा०
अ० १२ ओ० ७५.

वोडउ- प्रा० ना० आदर- जा० अ० १३
ओ० ६३६.

वोडगस्तपण- प्रा० ना० ओदाताण
वा० ओ० ४६००.

वोडण- प्रा० ना० दाल- रुक्मि० अ० ८
ओ० ४००.

वोडंबरी- प्रा० ना० गारुड विद्या- जा०
अ० ९ ओ० १७३- अमृ० प्र० ६ ओ० ३२.

वोडंबा- प्रा० ना० गलबला- जा० अ०
१५ ओ० २७६.

वोडवणें- प्रा० धा० ना० प्राप्तहोणें-

भा० अ० १ ओ० ३५८- २ खालीकरणें

अथवापुदेंकरणें- भा० अ० १ ओ० ३६०.

वोडवा- प्रा० ना० योग्यता- जा० अ०
६ ओ० ३३९.

वोडवणें- प्रा० धा० ना० वोडवणें

वोटावारा- प्रा० ना० मर्यादा अथवा
धरबंध- जा० अ० १३ ओ० ६९२.

वोत- प्रा० ना० वोहट अथवा वोहटी
ओहोट- जा० अ० १५ ओ० ३३५.

वोतपली- प्रा० ना० १ दासि अथवा
तेज- जा० अ० ७ ओ० १३१- २ उन्हा

चाशोक- जा० अ० १० ओ० १५६.

वोतप्रोत- सं० अप० वि० ओतप्रो
तमूणजे अस्वददंदायमान.

वोथंबा- प्रा० ना० १ गंवड्याचालंब
क- जा० अ० १३ ओ० ५३६- ५३७.

२ आश्रय- जा० अ० १३ ओ० १०८३-
जा० अ० १५ ओ० २७६.

वोथर- प्रा० ना० पडशह- अमृ० प्र०
६ ओ० ४६.

वोधिजणें- प्रा० धा० ना० १ पातळ
करणें- जा० अ० ९ ओ० २१- २ विस्तार

रणें- जा० अ० ९ ओ० ६६.

वोपणें- प्रा० धा० ना० देणें- विक
णें- जा० अ० ९ ओ० ३३५- भा० अ०
२९ ओ० ४७९.

वोपसर- प्रा० ना० हीनखडाहिर
कणी सारखादिसावा म्हणून देतात पू
रतें- अमृ० प्र० २ ओ० ७३.

वोपसारा- प्रा० ना० वोपसिरा.
 वोपसिरा- प्रा० ना० संबंध- ज्ञा० अ०
 १५ ओ० ७६.
 वोभण- प्रा० ना० १ प्रवाह- २ वेग.
 वोभाण- प्रा० ना० वोभण.
 वोभाणें- प्रा० ना० १ वेग- ज्ञा० अ०
 ७ ओ० ७३- २ धा० ना० वेगानें वाहणें
 वोमथणें- प्रा० धा० ना० उमथणें- उ
 गवणें- ज्ञा० अ० १३ ओ० ५६.
 वोरप- प्रा० ना० १ इच्छा- ज्ञा० अ० १७
 ओ० २३०- २३१- २ क्रि० भुरक अथ०
 भुरका किंवा फुरकामार.
 वोरबारें- प्रा० ना० अपेक्षा- अमृ० प्र०
 ६ ओ० ३६.
 वोरस- प्रा० पि० १ स्नेहभरित- ज्ञा०
 अ० १४ ओ० ६२- २ ना० स्नेहभरित
 पान्हा.
 वोल्- प्रा० ना० ओल् म्हा० हडप अ०
 गाहण- ज्ञा० अ० १३ ओ० ३७१
 वोलाकुष्ठ- सं० अप० ना० रक्तपिती
 रोग- दा० द० ३ स० ६ ओ० २९.
 वोलांडा- प्रा० ना० पाहा- ओलांडा-
 दा० द० ३ स० ६ ओ० २३.
 वोलावा- प्रा० ना० १ ओलेपणा- २ आ
 श्रय.
 वोल्हावणें- प्रा० धा० ना० भिजणें-
 अमृ० प्र० ६ ओ० ३५.
 वोल्हासु- सं० अप० ना० उल्हास-
 भा० अ० १ ओ० ३६.

वोल्हासु- प्रा० ना० ओलावा- अमृ०
 प्र० ६ ओ० ३४- भा० अ० १६ ओ० १४४.
 वोवसा- प्रा० ना० व्रत- ज्ञा० अ० १३
 ओ० ८१८.
 वोवांडणें- प्रा० धा० ना० ओवाळून
 टाकणें- ज्ञा० अ० १३ ओ० १६४.
 वोवांडा- प्रा० ना० ओलांडा- ज्ञा०
 अ० १३ ओ० २६५.
 वोवाडेंणें- प्रा० धा० ना० लवणें-
 ज्ञा० अ० १५ ओ० २००.
 वोसंग- प्रा० ना० मांडी- पाहा- वो
 सिंगा.
 वोसंडणें- प्रा० धा० ना० १ भरून वा
 हणें- विवे० पू० प्र० १ ओ० ४५- २ भर
 पूर होणें- भा० अ० ९ ओ० २२७- ३ टा
 कणें अ० सांडणें.
 वोसण- प्रा० ना० पाहा- वोसाणें
 वोसणनें- प्रा० धा० ना० बरळणें-
 भा० अ० १० ओ० ३०७.
 वोसणातियाचाग्रंथ- प्रा० ना०
 झोंपेतल्याची बडबड- ज्ञा० अ० १५ ओ०
 ३९३.
 वोसंतणें- प्रा० धा० ना० आचरणें
 ज्ञा० अ० १६ ओ० ९१- ९२.
 वोसर- प्रा० ना० ओहोर- आप०
 १ स० ५ ओ० ५३.
 वोसरणें- प्रा० धा० ना० वोहोरणें
 अमृ० प्र० ५ ओ० ४९- भा० अ० १ ओ०
 २४४.

वोसाडा- प्रा० ना० शिंतोडा. भा० अ० ११
ओ० १५.

वोसाणें- प्रा० ना० पुरामधील लांकडे के
रकचन्याचा समूह- ज्ञा० अ० ७ ओ० ७३.

वोसावणें- प्रा० धा० ना० ओस अथवा
रितें पडणें- ज्ञा० अ० १५ ओ० ३०३.

वोसिंगा- प्रा० ना० मांडी- भा० अ० १
ओ० ७६.

वोहर- सं० अप० ना० वधुवर-दंपत्य
अ० मेहण.

वोहळणें- प्रा० धा० ना० वाहून जाणें-
अमृ० प्र० ३ ओ० २९.

वोहा- प्रा० ना० गाय म्हैस यांची का
स. अमृ० प्र० ७ ओ० ६३.

वोळगण- प्रा० ना० प्राप्ति- भा० अ० ११
ओ० ३२८.

वोळगणा- प्रा० ना० सेवाधार.

वोळगणें- प्रा० धा० ना० प्राप्त होणें-
अमृ० प्र० ९ ओ० २९.

वोळगें- प्रा० ना० सेवा- ज्ञा० अ० १७-
ओ० १०.

वोळणें- प्रा० धा० ना० प्राप्त होणें.

वोळंबा- प्रा० ना० १ वाळवी- ज्ञा० अ०
८ ओ० ८९- विवे० पू० प्र० ७ ओ० ११५-

२ मुंग्या- ज्ञा० अ० १८ ओ० ६०९.

वोळसा- प्रा० ना० फेरा.

वोळा- प्रा० ना० मेघ- ज्ञा० अ० ९
ओ० २८.

व्यक्ति- सं० ना० आकार अ० आकृति

व्यंजक- सं० वि० प्रकाशक.

व्यतिरेक- सं० ना० अव्याप्ति.

व्यभिचार- सं० ना० जो ज्या वस्तूचा
धर्म तो एके क्षणीं असणें दुसरे क्षणीं न
सणें त्याचें नाव.

व्यय- सं० ना० वेच अथ० खर्च.

व्यवस्थिणें- सं० अप० धा० ना० ख
रे करणें- ज्ञा० अ० ११ ओ० १५९.

व्यवस्थित- सं० अप० अव्य० व्यव
स्थित अ० निश्चित- ज्ञा० अ० ६ ओ० ३३२

व्यष्टि- सं० ना० पिंड अथ० देह.

व्यसन- सं० ना० १ छंद- २ दुःख.

व्यस्त- सं० वि० उलटें.

व्याकरण- सं० ना० सहाशास्त्रांती
लशाहूनियमशास्त्र- शाहूशास्त्र.

व्याघात- सं० ना० वाणीची हानी-
ज्याला जें नबोलावें तें त्याला बोलणें त्या
चें नाव.

व्याज- सं० ना० मिष अ० निमित्त.

व्याधि- सं० ना० शरीरव्यथा- ३.
श्रीमत्परब्रह्मसत्यसर्वाआधीं ॥ जेथें
आधिव्याधिमुळीं नाहीं ॥ १॥

व्यान- सं० ना० आपादमस्तकशरी
रांत व्यापला राहून सर्वनाडीस अन्न
रस पोचविणारा पंचप्राणांतील पहि
ला वायु तो.

व्याप्ति- सं० ना० १ व्यापकता- २ अन्व
य.

व्याप्य- सं० ना० व्यापकतास योग्य

असेपदार्थ.

व्यामोह- सं० ना० अत्यंत मोह.

व्याल- सं० ना० सर्प.

व्यावर्तक- सं० वि० आगंतुकलक्षण
युक्त- मू० क्षणिकलक्षण युक्त- आ० पं०
१ सं० १ ओ० १९

व्यावर्ति- सं० ना० अव्याप्ति अ० व्य
तिरेक.

व्यासंग- सं० ना० उद्योग.

व्याहाळी- प्रा० ना० क्रीडा- ज्ञा० अ०
१० ओ० ५४१- भा० अ० ६ ओ० ३६२.

व्याळ- सं० अप० ना० व्याल मू० सर्प.

व्योम- सं० ना० आकाश.

व्योमकेश- सं० ना० श्रीमहादेव.

व्रज- सं० ना० १ समुदाय- २ गोकुळ

घात- सं० ना० समूह.

घीडा- सं० ना० लज्जा.

श.

शकट- सं० ना० गाडा.

शकटु- सं० अप० ना० शकट मू० गाडा

शकुंत- सं० ना० पक्षी.

शकुन- सं० ना० पक्षी.

शकुनी- सं० ना० गांधार अ० दुर्योधनमा
तुल.

शक्ति- सं० ना० १ वल्ली- ज्ञा० अ० ६

ओ० २२७- २ सामर्थ्य- उ० नामशक्तिबळे

जळीं पाषाणतरले ॥ १ ॥- ३ माया- उ० जे

महंताची शांति ॥ जे ईश्वराची शक्ति ॥ इ०

शक्तिचक्र- सं० ना० मायाचक्र- उ०

जे शक्तिचक्राशी वेगळ ॥

शक्तिपात- सं० ना० महावाक्योप
देशाने जो अज्ञानशक्तिचा निरास तो.

शक्तिसुत- सं० ना० १ कार्तिकस्वामी-
२ पराशरऋषि.

शक्र- सं० ना० इंद्र.

शक्रजित- सं० ना० इंद्रजीत.

शक्रनंदन- सं० ना० १ वाळी २ अर्जुन.

शक्रसुत- सं० ना० शक्रनंदन.

शक्रारि- सं० ना० इंद्रजीत.

शक्रारिजनक- सं० ना० रावण.

शक्रारिजनकप्रिया- सं० ना० मंदो
दरी.

शक्रारिजनकांतक- सं० ना० श्रीरा
म.

शंखतीर्थ- सं० ना० फाल्गुन वाद्यास
संज्ञा- उ० ॥ तं व ते मातेनें घेतले ॥ शंख
तीर्थ ॥

शंखवळी- सं० अप० ना० बांगड्या
भा० अ० ९ ओ० ९५.

शंखावळी- सं० अप० ना० शंखव
लय मू० बांगडी.

शचि- सं० ना० इंद्राणी.

शचिनायक- सं० ना० इंद्र.

शचिपति- सं० ना० इंद्र.

शचिवर- सं० ना० इंद्र.

शठ- सं० वि० १ कदर्यु- २ हरामी.

शण-सं०ना० १ अंबाडी-२ वारव-३ ता
ग.

शणपट्ट-सं०ना० तागांचीं वस्त्रे.

शतक्रतु-सं०ना० इंद्र.

शतधृति-सं०ना० ब्रम्हदेव.

शतपत्र-सं०ना० कमळ.

शतमख-सं०ना० इंद्र.

शनिपात-सं०ना० सन्निपात.

शनैःशनैः-सं०अप०अव्य० शनैःश
नैः म्ह० हळूहळू.

शंपा-सं०ना० विद्युलता अ० बीज

शपरीध्वज-सं०ना० मदन.

शबर-सं०ना० भिल्ल अ० कोळी.

शबल-सं०वि० औषाधिक.

शट्ट-सं०ना० विषयपंचकांतील पहि
लाश्रवणविषय

शट्टब्रम्ह-सं०ना० वेद-ज्ञा० अ० १० ओ०

शट्टविता-सं०अप०ना० शट्टद्योतक
परमात्मा-

शट्टसृष्टि-सं०ना० कविता-ज्ञा० अ०

१३ ओ० २

शहानुविध्यसमाधि-सं०ना० अं
तः करणानें कल्पिलेला भास बाधित क-
रून त्याचें अधिष्ठान जें परमात्मस्वरूप
तेंच चिंतन करणें त्याचें नाव.

शम-सं०ना० मनादिक अंतरिंद्रियांचा नि
ग्रह.

शमन-सं०ना० यम-२ शांतता.

शमादिषट्संपत्ति-सं०ना० साधन

चतुष्टयांतील तिसरें साधन-त्याच अ

तर्गत साहाभेद आहेत-१ शम-२ द

म-३ तप-४ तितिक्षा-५ अर्था-६ स

माधान.

शर्म-सं०ना० सुख.

शय-सं०ना० हात.

शर-सं०ना० बाण.

शरण्य-सं०ना० शरणांगताचें रक्ष

णकरणारा.

शरधि-सं०ना० बाणदेवण्याचा भागा

उ० ॥ कदां नेणों वोढी ॥ शरधितुनी काढी

शरकदां ॥ इ०

शराव-सं०ना० परळ.

शरासन-सं०ना० धनुष्य.

शरीरभाव-सं०ना० अहंभाव म्ह०

मीदेह असा भाव.

शरीरादि एकवीस भेद-सं०अप०

ना० ४ देह-४ अवस्था-४ अभिमान

४ गुण-४ भोग आणि जीवमिळून जो

समुच्चय तो-

शलभ-सं०ना० मशक

शव-सं०ना० प्रेत.

शर्व-सं०ना० श्रीशंकर.

शशक-सं०ना० ससा.

शशांक-सं०ना० चंद्र.

शशि-सं०ना० चंद्र.

शशिमोळी-सं०अप०ना० श्रीशिव.

शशिविरवाण-सं०अप०ना० शशि.

विषाण-ज्ञा० अ० १५ ओ० २१५.

शशिविषाण-सं०ना० शशिशृंगम्ह-
सशान्वेशिंग-

शशिशेखर-सं०ना० चंद्रचूड अ०शि
व.

शष्य-सं०ना० कोमलतृण-

शस्त्र-सं०ना० हत्यार-

शस्त्रि-सं०ना० कटार-

शा.

शाक्त-सं०ना० शक्तिउपासक अथ०दे
वीभक्त-

शाक्तमार्ग-सं०ना० ज्यांत देवतो देशा
नेमद्य प्राशनकरावे असे सांगितले आहे
त्यातंत्रोक्त मार्गाचे नाव.

शारवामृग-सं०ना० वानर-

शारिवया-सं०अप०ना० वृक्ष-जा०अ
१८ ओ०८६८-

शाडूळ-सं०अप०ना० १ लसलसीत
धान्याकुर-२ वि० लसलसीत-जा०अ
१५ ओ०५६६-

शांतवृत्ति-सं०ना० १ सत्वगुण-वा०
ओ०१४५-२ वि० सौम्य-

शांधी-सं०अप०ना० संधि अ० साम
भा०अ०१९ ओ०१५५-

शारदा-सं०ना० सरस्वती-

शारदी-सं०अप०ना० शारत्काळ-जा०
अ०१ ओ०५६६-भा०अ०३ ओ०१५३

शारी-प्रा०ना० अंगावर येतो शारातो

भा०अ०१७ ओ०२५४-

शारें-प्रा०ना० शारी-

शाल-सं०ना० एकवृक्षजाती आहे-

शालिका-सं०ना० उत्पत्ति-जा०अ
१४ ओ०६७-

शालीय-सं०ना० मंदिर-

शावक-सं०ना० मृगबालक-

शासन-सं०ना० १ साधन-जा०
अ०१५ ओ०१४७-२ आज्ञा-शिक्षा
अ० शिकवण-

शास्त्र-सं०ना० वेदप्रमाणधरुलजी
आज्ञातिचे नाव-

शाहाडा-प्रा०ना० मोठा वृक्ष-जा०
अ०११ ओ०३४४-२ सिंह-

शि-शी.

शिरु-सं०अप०ना० शिव अ० ईश्वर
अमृ० प्र०१ ओ०२४-

शिरवा-सं०ना० १ ज्वाला-२ शेंडी-

शिरवी-सं०ना० १ अग्नि-२ मोर-

शितरु-प्रा०वि० शितरें मृ० फसवि
णारें-दा०द०२ स०३ ओ०२९-

शितिकंठ-सं०ना० १ शिव-२ मोर-

शिविका-सं०ना० पालखी-

शिराणी-प्रा०ना० १ महत्त्व-विवे० पू०
प्र०५ ओ०७-२ उपभोग-आ० पं०७
स०४ ओ०३३-

शिरियाळें-सं०अप०ना० शिरज

मस्तक- जा० अ० १४ ओ० १८६
 शिला- सं० ना० धोंड अ० दगड.
 शिलाराशी- सं० ना० पर्वत.
 शिलोच्चय- सं० ना० पर्वत.
 शिल्पशास्त्र- सं० ना० सुतार काम
 संबंधी कौशल्य.
 शिव- सं० ना० १ ईश्वर-२ महादेव-
 ३ कल्याण.
 शिव- प्रा० ना० मर्यादा अ० हृद्.
 शिवतणें- प्रा० धा० ना० स्पर्शणें.
 शिवदिनी- सं० ना० १ एकादशी-२ शि
 वरात्री.
 शिवा- सं० ना० कोल्हा.
 शिंशिपा- सं० ना० सीतापल्ली वृक्ष.
 शिशु- सं० ना० लेंकरुं.
 शिशोदपरायण- सं० वि० आहार
 मैथुन परायण.
 शिष्टागम- सं० ना० शिष्टाचार.
 शिलु- सं० अप० ना० शील मू० स्वभाव.
 शिळा- सं० अप० ना० धोंड अ० दगड.
 शिळाराशी- सं० अप० ना० पर्वत.
 शिळोच्चय- सं० ना० पर्वत.
 शील- सं० ना० थंडी-२ वि० थंड.
 शीतकर- सं० ना० चंद्र.
 शीतभानु- सं० ना० चंद्र.
 शीतवास- सं० ना० शीतकाळी पाण्यां
 तउभेराहाणें.
 शील- सं० ना० स्वभाव.
 शीलवृत्ति- सं० ना० धन्यानें शेतांतील

धान्यनेल्यावरपडलेले दाणेंजमाकरस्त
 निर्वहिकरणें अशी जी वृत्ति तिचें नाव.
 शुक- सं० ना० १ रांवा अथवा राषु-
 २ व्यासपुत्र.
 शुक्ति- सं० ना० मोतशिंपला.
 शुक्तिका- सं० ना० शुक्ति.
 शुक्र- सं० ना० १ शुक्राचार्य-२ रेत.
 शुक्लित- सं० ना० रेत.
 शुचि- सं० ना० १ आषाढमास-२ शृं
 गार-३ वि० पवित्र अ० शुद्ध.
 शुध्यअपरोक्ष- सं० वि० स्वप्रका
 श अपरोक्ष.
 शुध्यउपदेश- सं० ना० जीवेशलक्ष्य
 ब्रम्ह प्रत्यगात्मा त्यांचे ऐक्याचा उपदेश
 तो.
 शुध्यचैतन्य- सं० ना० मुख्यचैत
 न्य म्ह० ब्रम्हचैतन्य.
 शुध्यस्वरूप- सं० ना० प्रत्यगात्मा
 ब्रम्ह.
 शुध्यज्ञान- सं० ना० स्वप्रकाश अ
 परोक्षस्वरूपज्ञान.
 शुनक- सं० ना० कुत्रें.
 शुनें- सं० अप० ना० शुनक अ० कुत्रें
 शुभ- प्रा० वि० बुद्धिहीन-दा० द० २
 स० ३ ओ० २९.
 शुभा- सं० ना० गोंवऱ्या-दा० द० ६
 स० ९ ओ० ७.
 शुभेच्छा- सं० ना० ज्ञानी जीवाच्या-
 सप्तभूमिकांतील पहिली भूमिका-जि

आयोगाने जीवास अनुताप उत्पन्न होऊन
साधनचतुष्टय संपन्नता येते व गुरुरूपदेशा
संपादना प्राप्त होत्ये.

शुभ्रंशु-सं० ना० चंद्र.

शुशुप्ति-सं० अप० ना० सुषुप्तिम्हं
झोप.

शुश्रूषा-सं० ना० सेवा-परिचर्या

शूकर-सं० अप० ना० सूकर म्हणजे
डुकर.

शूद्र-सं० ना० चत्वारवर्णतील चौथा
वर्णतो.

शून्य-सं० ना० १ माया-ज्ञा० अ० ७

ओ० २७-२ वि० निराकार अ० निरव
यव-ज्ञा० अ० ८ ओ० १६.

शून्यवादी-सं० ना० १ नास्तिकपुरु
ष-२ वि० नास्तिक.

शून्यशेज-सं० ना० माया.

शून्यसिध्दांत-सं० ना० पदार्थमा
त्रनाशिवंत म्हणून हेमृगजलवत् दिस
ले तरी नाहीतच-आणि ब्रम्हही अस
तेंच तर प्रत्ययास येते-जे जेव्हां प्रत्यया
स येत नाही तेव्हां तेही नाही-तर जे नाही
तेच ब्रम्ह असा जो सिध्दांत तो.

शूलपाणि-सं० ना० महादेव.

शूळपाणि-सं० अप० ना० महादेव.

शृंगार-सं० ना० भूषण.

शृंगाळ-सं० अप० ना० कोल्हा.

शृजणें-सं० अप० धा० ना० सृजणें
म्ह० निर्माणकरणें.

शेरवी-प्रा० क्रि० अव्य० शेवटीं-वा०
ओ० २२९३.

शेली-सं० ना० गळा.

शेवडी-प्रा० ना० चर्म-ज्ञा० अ० ९
ओ० १९२.

शेषकन्या-सं० ना० सुलोचनाइं
द्रजीतस्त्री.

शैल-सं० ना० पर्वत.

शैल्य-सं० अप० ना० मद्रदेशाधिप
तिशाल्यराजा-शाल्यम्ह० सलणी-
भा० अ० २३ ओ० ५९.

शोकणें-सं० अप० धा० ना० शोषणें.

शोकनिवृत्ति-सं० ना० शोकभंग.

शोकभंग-सं० ना० जीवास सप्ताव
रुद्धा आहेत त्यांतली साहावी-शोकाप
गमन अवस्था.

शोच्य-सं० वि० १ शोकाकुलित-२ अ

योग्य-विवे० पू० प्र० १ ओ० ९१.

शोच्यता-सं० ना० १ शोकाकुलता

२ अयोग्यता-ज्ञा० अ० १० ओ० १८१-
१८३.

शोण-सं० वि० रक्तवर्ण-अ० तांब
डें

शोणित-सं० ना० रक्त.

शौरी-सं० ना० कृष्ण.

श्रद्धा-सं० ना० शमादिषट्कसंप

त्तिचें पाचवें अंग-म्ह० गुरुवेदांतवा

क्यावर विश्वास त्याचें नाव.

श्रद्धार्पण-सं० ना० धर्मपत्ति.

श्रवण- सं० ना० ऐक्येण-२ कान-३ ज्ञा
नाधिकान्याचे चत्वार साधनांतील पहिले
साधन.

श्रवणभक्ति- सं० ना० उपासनामार्गी
तील नवविध भक्तीरूप साधनाचें पहिलें
अंग.

श्रांतु- सं० अप० वि० १ श्रमलेला-२ ना०

विश्रांति- ज्ञा० अ० ९ ओ० ४.

श्राप- सं० अप० ना० शाप म्ह० अमंगल
भाषण.

श्रावणारि- सं० ना० दशरथराजा.

श्री- सं० ना० १ लक्ष्मी-२ संपत्ति.

श्रीकंठ- सं० ना० महादेव.

श्रीद- सं० ना० कुबेर.

श्रीमदु- सं० अप० ना० श्रीमद- ज्ञा०
अ० १४ ओ० ३२८.

श्रीया- सं० अप० ना० कमल- ज्ञा०
अ० १६ ओ० १९९-२००.

श्रीयेसाररिवया- सं० अप० ना० अ

ष्टमहासिद्धि- ज्ञा० अ० ९ ओ० ३१३

श्रीवल्लभ- सं० ना० विष्णु.

श्रीहट- सं० ना० ब्रम्हरंध्र अ० सह
सुदल कमल म्हणून योगशास्त्रोक्त स्था
न.

श्रुताधित- सं० वि० बहुश्रुतवपटीक.

श्रुति- सं० ना० १ कान-२ भगवंताच्या
मुखपासून निघालेली वेदश्रुतवाणी ती
श्रुत होतांच लिहिली त्या लेखाचें नाव.

श्रेणी- सं० ना० पंक्ति.

श्रोणवी- प्रा० ना० निशाण- ज्ञा०
अ० १४ ओ० ३२८.

श्रोणित- सं० अप० ना० शोणित म्ह
ण० रक्त-प० प्र० ४ ओ० १८.

श्रोता- सं० ना० श्रवणकर्ता

श्रोत्र- सं० ना० पंच ज्ञानेंद्रियांतील
श्रवणनामक पहिलें इंद्रिय.

श्रोत्रो- सं० ना० १ अभिहोत्री-२ अ
कामहतपुरुष.

श्रौत- सं० ना० श्रौताग्निविधान.

श्रौतसमो- सं० अप० ना० श्रुतीस
मूह.

श्लाघेजता- सं० अप० ना० श्लाघ्य
ज्ञा० अ० १७ ओ० ४८.

श्लाघ्य- सं० वि० योग्य.

श्लेष्मा- सं० ना० कफ.

श्व- सं० ना० कुत्रा.

श्वपच- सं० ना० अंत्यज.

श्वपाक- सं० ना० अंत्यज.

श्वचृत्ति- सं० ना० नीचसेवाकरून
न निर्वाहकरणे ती चृत्ति.

श्वसन- सं० ना० वायु.

श्व्या- सं० ना० कुत्रा.

श्वान- सं० ना० कुत्रा.

श्वित्र- सं० ना० कुष्ठ अ० कोड.

श्वेत- सं० वि० पांढरें- सत्व.

श्वेतु- सं० अप० ना० सेतु म्ह० पूल.

श्वेतवाह- सं० ना० अर्जुन.

श्वेतवाहन- सं० ना० अर्जुन.

षट्कर्म- सं० ना० १ यजन २ याजन-

३ अध्ययन-४ अध्यापन-५ दान-

६ प्रतिग्रह- या साहांचा समुच्चयते-

षट्चक्र- सं० ना० १ मूलाधार-२ स्वा-

धिष्ठान-३ मणिपुर ४ अनाहत ५ वि-

शुध्य ६ आज्ञा अ० अग्निचक्र- या सा-

हांचा समुच्चयत्याचें नाव-

षट्दर्शन- सं० ना० १ सौर-२ शाक्त-

गाणपत्य-३ शैव-४ वैष्णव ५ स्कां-

द- या साहांचें नाव-

षट्पद- सं० ना० १ अमर-

षट्प्रमाण- सं० ना० १ जीव आणि अं-

तःकरणपंचकमिळून जें षट्क त्याचें नाव

षट्शास्त्र- सं० ना० १ छंद-२ निरुक्त-

३ व्याकरण-४ ज्योतिष-५ शिक्षा-६

कल्पसूत्र- या साहांचें नाव-

षडानन- सं० ना० १ कार्तिक स्वामी

षडास्य- सं० ना० १ षडानन

षट्दुर्मी- सं० ना० १ जन्म २ मरण-

३ क्षुधा ४ तृषा ५ शोक ६ मोह- या

साहांचें नाव-

षड्गोश्वर्य- सं० ना० १ ज्ञान-२ वै-

राग्य-३ ऐश्वर्य-४ यश-५ कीर्ति ६

औदार्य- या साहांचें नाव-

षड्वाक्विकार- सं० ना० १ षड्विकार-

षड्स- सं० ना० १ कडू-२ अंबर-३

गवारट-४ लुरट-५ तिरखट आणि-६

मधुर- यांचें नाव-

षड्विकार- सं० ना० १ उत्पन्न होणे-

२ ओहे सेंदिसणे-३ वाढणे-४ परि-

णासासपावणे-५ क्षीण होणे-६ म-

रणे- असें देहास साहा विकार ते

षष्मुरव- सं० ना० १ कार्तिकेय-

षष्मुरवी- सं० ना० १ कानाची छि-

द्रें-२ डोळे-३ नाक पुज्या मिळून सा-

हा अंगुष्ठादिकांनी दाबून जी मुद्राला

वणे तिचें नाव-

स

सकट- प्रा० शा० अव्य० १ बरोबर

२ सुध्यां-

संकट- सं० ना० १ अडचण-२ को-

डें-३ अरिष्ट-

संकल्प- सं० ना० १ कल्पना-२

निर्धार-३ जीवसहित मन अ० बु-

द्धि-

संकल्पविहंग- सं० ना० १ मनोविहं-

ग म्ह० मनोरूपपक्षी- ज्ञा० अ० ८ ओ०

३४-

संकलित- सं० अप० अव्य० संक-

लित म्ह० संक्षेपतः

सकुली- सं० अप० ना० १ शकुली

म्ह० करंजी- भा० अ० २७ ओ० २९०

संकेतकुंज- सं० ना० १ श्रीडाखान

संकोचित- सं० अप० वि० संकु-

चित म्ह० अडचणीचें-

सरव - सं० ना० सरवा अ० मित्र.
 सरबोल - प्रा० वि० १ अतिशयबोल-
 शंभीर.
 सरव्य - सं० ना० युध्य.
 सरव्यभक्ति - सं० ना० उपासना मार्गी
 तीलनवविधभक्ति रूपसाधनाचें आठ-
 वें अंग.
 संख्या - सं० ना० गणना.
 संख्या - प्रा० अव्य० निश्चये - ज्ञा० अ०
 ७ ओ० १६३.
 संख्यावान् - सं० वि० विद्वान्.
 सगट - प्रा० शब्द० अव्य० सारखें.
 सगर्भप्राणायाम - सं० ना० प्रणव
 युक्तप्राणायाम.
 संगीन - प्रा० वि० यथास्थित-दा० द०
 १९ स० ओ० २५.
 सगुणब्रम्ह - सं० ना० शबल ब्रम्ह-
 अ० मायीक ब्रम्ह.
 सगुणसाक्षात्कार - सं० ना० १ शिव
 विष्णवादिरूप होणें-२ शिवविष्णवा
 दिदृष्टीसंपडणें त्याचें नाव.
 सर्ग - सं० ना० उत्पत्ति.
 संघ - प्रा० ना० समुदाय.
 संघाट - प्रा० ना० समुदाय-ज्ञा० अ०
 ओ० ७४-ज्ञा० अ० ११ ओ० ३९४.
 संघात - प्रा० ना० समुदाय-वा० ओ०
 संचणें - प्रा० धा० ना० असणें-भा० अ०
 अ० १ ओ० ९९.
 संचरणें - सं० अप० धा० ना० १ अंगी

भरणें-२ अंगीशरणें-भा० अ०
 ओ० ७१.
 संचार - सं० ना० १ फिरणें-पर्यटन
 २ बाधा.
 संचारु - सं० अप० ना० १ फिरणें-
 २ बाधा अथवा पीडा-ज्ञा० अ० १२
 ओ० २१७.
 संचित - सं० वि० सांचलेले.
 संचितकर्म - सं० ना० अनंतजन्मीं
 चें सांचलेलें कर्म तें.
 सच्चिदानंद - सं० वि० सत्य-ज्ञान
 घनव आनंदरूप.
 सच्चिदानंदतनु - सं० ना० सच्चि
 दानंदविग्रह.
 सचिव - सं० ना० प्रधान.
 सजातीयभेदरहित - सं० वि०
 दृष्टासदुसरादृष्टसजातीयभेदआ
 हे-तसें सच्चिदानंदब्रम्हासारखेंदु
 सरें ब्रम्हनाहीं म्हणून भेद तेथे नाहीं.
 संजोगणें - सं० अप० धा० ना० १ सं
 योगणें अ० जुंपणें-२ सिद्धकरणें
 भा० अ० ३० ओ० ९३.
 संरणें - प्रा० धा० ना० १ सोडणें-अ
 मृ० प्र० ८ ओ० ४-२ सांठवणें-भा० अ०
 १४ ओ० ३२६.
 सरवणें - प्रा० धा० ना० क्षयपावणें
 अ० पतनपावणें-दा० द० ५ स० २-
 ओ० ६०.
 सटी - सं० अप० ना० उपजल्याची

जीषष्टितिथीती अथवा तत्संबंधी एक
क्षुद्रदेवता मानितात ती- दा० द० १४ स०
१ ओ० ५३.

सडक - प्रा० ना० वस्त्राचापदर-२ सु
गमपंथ

सडे - प्रा० वि० संगरहित-ज्ञा० अ०
७ ओ० १३०.

सदळ - प्रा० वि० उदार.

सणाणें - प्रा० वि० तीव्र-ज्ञा० अ० १५
ओ० २५९.

सत् - सं० वि० त्रिकालाबाधित म्ह०
जें जगदुत्पत्तिपूर्वी होते- जग असता-
नां आहे व जगलय पावले तरी असणा
र एवंच असें जें तिहीं काळीं अबाधित
तें ब्रम्ह.

संत - सं० ना० ब्रम्हस्वरूपचळतना-
हीं दळत नाहीं आहे तसेंच सर्वकाळ आ
हे असा स्वात्मत्वेकरून दृढानुभवज्या
सतोपुरुष.

सततिसावे - प्रा० सं० वि० छत्तीसत
त्वांस आधार भूत तें ब्रम्ह-ज्ञा० अ० ११
ओ० ३०९.

संताच - सं० ना० मूललेकरून-२ वंश
३ वृक्ष.

सतिक - सं० अप० ना० सत्यत्व-ज्ञा०
अ० १५ ओ० २२३.

सती - सं० ना० पार्वती-२ वि० पतिव्र
ता.

सत् - सं० अप० वि० सत्-अमृ० प्र०

६ ओ० ३१.

संतोरवु - सं० अप० ना० संतोरव
म्ह० संतोष-भा० अ० १ ओ० १०१.

सत्ता - सं० ना० सद्रूपत्व अ० आहे
पणा.

सत्यदर्शी - सं० ना० ब्रम्हतत्वदर्शी
म्ह० ब्रम्हतत्वस्वात्मत्वेकरून अवलो
कनकरणारापुरुष.

सत्यप - सं० ना० ब्रम्हदेव.

सत्यपांड - सं० ना० ब्रम्हांड.

सत्यलोक - सं० ना० ब्रम्हलोक.

सत्यलोकनाथ - सं० ना० ब्रम्हदेव.

सत्यवतीकुमर - सं० अप० ना० रु
ष्णाद्वेपायन नामाव्यास.

सत्यवतीदृढयरत्न - सं० ना० स
त्यवतीकुमर.

सत्या - सं० ना० सत्यभामा.

सत्यापति - सं० ना० रुष्णा.

सत्राण - सं० ना० बल - रुक्मि -

अ० ११ ओ० ४१ - २ वि० थोर-ज्ञा० -

अ० १५ ओ० १०३ - ३ अव्य० सवेग-भा०

अ० २ ओ० १५०.

सत्व - सं० ना० १ सार-२ वि० सू

क्ष्म-ज्ञा० अ० ७ ओ० ३५.

सत्वगुण - सं० ना० त्रिगुणांतील ऊ
र्ध्वगतीदातागुणतो.

सत्वापत्ति - सं० ना० ज्ञानी जीवाच्या
सत्तभूमिकांतील चौथा भूमिकातिचें
नाव.

सद-सं.ना.सभा.

सद-प्रा.वि.१ मोठें-दा.द.१सं.
२ओ.५-२भारी-भा.अ.३ओ.३३६

सदन-सं.ना.घर-उ.प्रल्हादबोले
सदनत्यजावें॥

सदसुरव-सं.अप.अव्य.सत्सुरव

संदिसैं-प्रा.अ.सुकलें-दा.द.३

सं.३ओ.३९-वा.ओ.२६३२.

संदु-प्रा.ना.छंद-जा.अ.६ओ.७४

भा.अ.११ओ.२१२.

संदेह-सं.ना.संशय.

सहुरु-सं.ना.श्रीगुरुम्ह.आज्ञान
तमहेर्तासनातनतो.

सद्य-सं.ना.घर.

सद्यःप्रतीति-सं.ना.मेल्यावांचू
नस्वर्गाचीप्रतीतिनाहीं-तसेंब्रम्हसु

खअ.योक्षयासमरणेंनको-याचदे
हींयाचडोळांप्रतितीआहेतिचेंनाव.

सधर-सं.वि.आश्रययुक्त-जा.

अ.१ओ.७६.अमृ.प्र.६ओ.१

सनकादिक-सं.ना.१ सनक.२ स

नंदन-३ सनत्सुजात-४ सनत्कुमार-

असेब्रम्हदेवाचेचौघेमानसपुत्रते.

सनातन-सं.वि.शाश्वत-नित्य.

सनीळरव-प्रा.वि.ओळखाचें.

सन्मध-सं.श.अ.१ जवळ-२ वि.
सिध्य.

सन्यास-सं.ना.चतुर्थश्रम.

सन्यासी-सं.ना.सकलत्यागउत्त

मप्रकारचाकरूनसिध्यझालेलाअ
साचत्वारआश्रमांतीलचतुर्थश्रमध
रतो.

सपत्न-सं.ना.शत्रु.

सपाई-प्रा.वि.यच्चयावत्-अ.सं

पूर्ण-जा.अ.१३ओ.१०१९-जा.

अ.१४ओ.६१.

सपाखर-प्रा.वि.सरूप.

सपातळ-प्रा.ना.पडदा-जा.

अ.६ओ.११४.

संपादणी-सं.अव.ना.मिळव
णीअ.बलावणी.

सपिली-प्रा.वि.समूळ-जा.अ.
१३ओ.७६८.

सपुर-प्रा.वि.बारीक-जा.अ.
१ओ.६.

सपूरण-प्रा.वि.बारीक-जा.
अ.८ओ.१६.

सपोस-सं.अप.वि.पुष्ट-भा.
अ.३ओ.६७८.

सपोष-सं.अप.वि.पुष्ट-जा.
अ.१३ओ.४४२-४४३.

सातकंचुकब्रम्हांड-सं.ना.५मू
ळपंचतत्त्वें-१ अहंकार-१ महत्तत्त्व

मिळून सातकंचुकयुक्तत्रैलोक्यते.

सातकर-सं.ना.अग्नि.

सातकरनेत्र-सं.ना.अग्निनेत्र
म्ह.शिव.

सातचैतन्य-सं.ना.१ मुख्यचै

तन्य अ० ब्रम्हचैतन्य-२ ईशचैतन्य-
३ जीवचैतन्य-४ प्रमाणचैतन्य-५ प्र
मातृचैतन्य-६ प्रमेयचैतन्य-७ फलचै
तन्य-यांतमुख्यचैतन्यशाश्वत बाकी
साहामायिक आहेत.

सप्तजिह्व सं० ना० अग्नि.

सप्तद्वीपपृथ्वी- सं० ना० १ जंबुद्वी
प-२ प्लक्षद्वीप-३ शाल्मलद्वीप-४ कु
शद्वीप-५ क्रौंचद्वीप-६ शाकद्वीप-७ पु
ष्करद्वीप- हीं सप्त द्वीपें मिळून पृथ्वीती.

सप्तधातु- सं० ना० १ अस्मि-२ ना
डी-३ मज्जा-४ मांस-५ खचा-६ रक्त
आणि-७ नखवकेंश मिळून याप्रमाणें
देहाच्या सप्त धातु किंवा सप्तकोशसम
जावे

सप्तपाताळ- सं० अप० ना० १ अत
ल-२ वितल-३ सुतल-४ तलातल-५
महातल-६ रसातल-७ आणि पाता
ळ.

सप्तभूमिका- सं० ना० ज्ञानी जीवा
च्या सात भूमिका त्यांचीं नावे- १ शुभे
छा-२ विचारणा-३ तनुमानसा-४ स
त्वाप्रति-५ असंसक्ति- ६ पदार्था
भाविनी- ७ तूर्याविगाहिनी.

सप्तव्यसन- सं० अप० ना० सप्त
व्यसन त्यांचीं नावे- १ जारण-२ मार
ण-३ विध्वंसन-४ वशीकरण-५ स्तं
भन-६ मोहन-७ उच्चारन- अशीं सा
त व्यसन.

सप्तसागर- सं० ना० क्षारसमुद्र
-२ क्षीरसमुद्र-३ सुरासमुद्र-४ घृत
समुद्र-५ दधीसमुद्र-६ इक्षुरससमु
द्र-७ शुद्धजल समुद्र-असे सात
समुद्र एकेक द्वीपाभोंवते आहेत ते
सप्तस्कंध- सं० ना० १ अवास्कंध
२ प्रवस्कंध ३ उदस्कंध ४ सहस्कंध
५ विवस्कंध-६ परास्कंध ७ परिवा
हकस्कंध असे एकावर एक सात
स्कंध ते.

सप्तस्वर्ग- सं० ना० १ भूलोक-२
भुवर्लोक-३ स्वर्लोक- ४ महर्लोक
-५ जनोलोक-६ तपोलोक-७ स
त्यलोक असे सप्तस्वर्ग.

सप्तावस्था- सं० ना० १ अज्ञान
२ आवरण-३ विक्षेप ४ परोक्षज्ञा
न ५ अपरोक्षज्ञान-६ शोकभंग
७ निरंकुशावृत्ति- याप्रमाणें जीवा
स सप्तावस्था आहेत त्या.

संप्रज्ञात- सं० वि० सविकल्प-
संप्रज्ञातसमाधि- सं० ना० सवि
कल्पसमाधि.

संबंध- सं० ना० साध्यसाधकरूप
जोयोगतो.

संबंध- सं० अप० ना० गुरुशिष्या
दिसंवाद- सा० अ० ११ ओ० ३७०

सवराभरीत- सं० अप० वि० स
वाह्याभ्यंतरित म्हणजे व्यापक- वा०
ओ० ५२०७.

सवळ- सं० अप० वि० शबल मू० औ
पाधिक-अ० मायीक.

सवाह्य- सं० अप० वि० अंतर्बाह्य.

संघोरवर्णे- प्रा० धा० ना० समजावणें
आ० पं० १३ स० ४ ओ० ३०.

सघोंव- प्रा० वि० सुशोभित-ज्ञा० अ
१५ ओ० १०७.

संभव- सं० ना० उत्पत्ति.

संभ्रम- सं० ना० वैभव.

संभावना- सं० ना० १ संभव-२ यो
ग्यता-ज्ञा० अ० ११ ओ० १३.

संभावनीय- सं० वि० संभवायास
योग्य.

संभूति- सं० ना० उत्पत्ति-ज्ञा० अ० ९
ओ० १३२.

सम- सं० वि० १ समान-२ ना० ब्रह्म-
ज्ञा० अ० ६ ओ० ४३.

समता- सं० ना० समानता-अ० ब्रह्म
रूपता-ज्ञा० अ० ५ ओ० ८८.

संमति- सं० ना० अनुमोदन-उ० ना
नाग्रंथाच्या संमति ॥ उपनिषदे वेदांतश्रु
ति ॥

समर्थ- सं० वि० शक्तिमान्.

समर्थणें- सं० अप० धा० ना० बोलणें
ज्ञा० अ० ९ ओ० ४८५.

समर्थवर्णे- सं० अप० धा० ना० प्रतिपाद
णें-ज्ञा० अ० ९ ओ० ४८३.

समंधु- सं० अप० ना० संबंध-भा० अ०
१ ओ० १९.

समर- सं० ना० युद्ध.

समरस- सं० ना० ब्रह्मस्वरूप.

समरसणें- सं० अप० धा० ना० मि
ळूनजाणें-भा० अ० २ ओ० ३९१.

समवाय- सं० ना० १ कारणतंतु-ज्ञा०
अ० ९ ओ० १०६-२ व्यापकता-ज्ञा०

अ० ९ ओ० ३४४-३ समुदाय अ० स
मूह.

समवाव- सं० अप० ना० समवाय
अ० समुदाय-ज्ञा० अ० १३ ओ० १७४

समसमीत- प्रा० अव्य० खरोखरी.
ज्ञा० अ० ११ ओ० ४२९.

समष्टि- सं० ना० ब्रह्मांड.

समस्या- सं० ना० आकांक्षा-शंका
समस्या- प्रा० ना० शक्ति-ज्ञा० अ०

११ ओ० ९२.

समाकुळ- सं० अप० वि० व्याप्त-
ज्ञा० अ० ११ ओ० ३१५.

समाज- सं० ना० १ समुदाय-२ स
भा-ज्ञा० अ० ९ ओ० २

समाधान- सं० ना० चित्तेकाग्रता
शमादिषट्कसंपत्तींतील साहाय्यें अं

ग.

समाधि- सं० ना० वृत्तीला स्वात्मते
करून स्वरूपज्ञान होऊन जो तिचा उ

परम त्याचें नाव.

समान- सं० ना० १ नाभिस्थानस्थित
सकलसंधींस हलविणारा पंचप्राणांती

लदुसरा वायु-२ शब्द० अव्य० सारखें.

समास- सं० ना० अव्ययीभाव- तत्पु
रुप- कर्मधारय- बहुव्रीही- आणि दंड
असें प्रत्येकते.

समित्- सं० ना० समिध-

समिध- सं० धा० वि० पेटलेले.

समीपता- सं० ना० सानिध्य-

समीपतामुक्ति- सं० ना० चतुर्विधमु
क्तिमधीलदुसरी मुक्ति-

समीर- सं० ना० वायु-

समुध्यर्ता- सं० ना० उद्धारकर्ता-

समुवाचो- सं० अप० ना० समुदाय-

ज्ञा० अ० ८ ओ० २११-

समो- सं० अप० ना० १ समूह- ज्ञा० अ०

१४ ओ० २६०- अमृ० प्र० ९ ओ० ६९- २ स

मय- ज्ञा० अ० १७ ओ० २९४- २९५

संमोह- सं० ना० अतिभ्रान्ति- ज्ञा० अ०

७ ओ० ७७-

सम्यक्- सं० वि० चांगले.

सम्यक्- सं० अप० वि० सम्यक्-

संयति- सं० ना० नेम- ज्ञा० अ० १२

ओ० १२७-

संयमनी- सं० ना० यमनगरी-

सर- सं० ना० सरोवर-

सरकाळे- प्रा० ना० कड व्याचेंतांरा

चा मुळाकडील भाग-

सरधा- सं० ना० मधमाशी-

सरणें- प्रा० धा० ना० १ स्वपणें- सरू

नजाणें- २ सरसावणें अ० पुढें होणें- अ

मृ० प्र० ६ ओ० १८- ३ मनांत येणें- प्रा० अ०

२ ओ० २१०-

सरता- प्रा० अ० १ कृतकृत्य- २ वंद्य

- भा० अ० १ ओ० १७६- ३ पुढारी- भा०

अ० २५ ओ० १४-

सरसगट- प्रा० वि० मिश्रित-

सरसिज- सं० ना० कमल-

सरसिजोद्भव- सं० ना० ब्रम्हदेव-

सरसिजोद्भवकुमारी- सं० अप०

ना० सरस्वती-

सरळी- सं० अप० ना० मोकळीक-

ज्ञा० अ० १४ ओ० २२८-

सरिता- सं० ना० नदी-

सरिसें- प्रा० शा० अव्य० सारखें- व

रोबर- विवे० पू० प्र० ७ ओ० २६-

सरिसेपण- प्रा० ना० सारखेपण-

२ व्यापकपण- ज्ञा० अ० ६ ओ० २०

सरी- प्रा० ना० १ बरोबरी- २ उपमा

दा० द० १ स० ९ ओ० २३-

सरूपवासनाक्षय- सं० ना० स

विकल्पजीवन्मुक्ति-

सरोक- प्रा० वि० बिनकाड- ज्ञा० अ०

१५ ओ० ९८-

सरोरव- सं० अप० क्रि० वि० सरोष

अ० सक्रोध- ज्ञा० अ० २ ओ० ८८-

सरोज- सं० ना० कमल-

सरोत्तर- सं० अप० क्रि० अव्य०

बरोबरीने-

सरोझरी- प्रा० ना० आदर- ज्ञा०

अ० १६ ओ० १८-

सलगी- प्रा० ना० १ संगति- भा० अ० ६
 ओ० ३४६- २ बरोबरी- भा० अ० ६ ओ०
 ३४८- ३ अतिपरिचय- उ० तुम्हा संतां
 चामीसलगी॥ म्हणोनिकरितो-
 सलिल- सं० ना० पाणी.
 सलिलराशी- सं० ना० समुद्र.
 सलिली- सं० अप० ना० पाणी-
 सलेप- सं० अप० वि० मलिन- ज्ञा०
 अ० ११ ओ० २९१- २९२.
 सलोकतामुक्ति- सं० ना० उपास्यदे
 वतेच्यालोकीं राहाणें जें त्यामुक्तिचें नाव.
 संवगडे- प्रा० ना० सोबती.
 संवगण- प्रा० ना० धान्यजमाबंदी-
 ज्ञा० अ० १३ ओ० ३८.
 संवगणी- प्रा० ना० संवगण.
 संवचोर- प्रा० ना० १ सोबतचोर- २ सा
 वचोर- भा० अ० १३ ओ० १३६.
 सवडी- प्रा० ना० शेवट- ज्ञा० अ० १० ओ०
 ६०
 सवतें- प्रा० ना० १ सार्थक- ज्ञा० अ० १३
 ओ० ५८२- २ वि० निराळें.
 संवसाट- प्रा० ना० सद्भाव- भा० अ० ८
 ओ० २४८.
 संवसारी- प्रा० ना० बरोबरी- भा० अ० ११
 ओ० ६७०.
 संवसारें- प्रा० श० अव्य० बरोबर-
 ज्ञा० अ० १५ ओ० १८१.
 सर्वगत- सं० वि० व्यापक.
 सर्वस्व- सं० वि० १ संपूर्ण- २ ना० मन

ज्ञा० अ० १३ ओ० ३३१.
 सर्वज्ञ- सं० वि० १ महान्ज्ञानी-
 २ ना० ईश्वर.
 सव्यसाची- सं० ना० अर्जुन.
 सवा- प्रा० धा० अव्य० १ घेतां- अण
 घेत असतां- ज्ञा० अ० ६ ओ० ५०- २
 ना० कांठ अ० किनारा- तीर- भा०
 अ० २० ओ० १७९.
 संवाद- सं० ना० वादरहितभाषण.
 संवादिभ्रम- सं० ना० भ्रमव्हावाप
 रंतु त्यांतला असावा त्याचें नाव.
 संवाहन- सं० ना० आरोहण- ज्ञा०
 अ० १७ ओ० ३८.
 सविता- सं० ना० सूर्य.
 संविती- सं० ना० ज्ञान.
 सविद्या- सं० अप० अव्य० सहज
 ज्ञा० अ० ५ ओ० ७. अमृ० प्र० ६ ओ०
 ७५.
 संवे- प्रा० ना० संवय- भा० अ० ६
 ओ० ३४४- दा० द० ६ स० २ ओ० २०
 सर्वे- प्रा० श० अव्य० समागमें- अमृ०
 प्र० २ ओ० ८- २ अव्य० तत्क्षणीं- दा०
 द० १ स० १ ओ० ४८
 सवेशा- सं० अप० ना० स्वइच्छा-
 ज्ञा० अ० ५ ओ० १३.
 सवेळ- प्रा० ना० प्रातःकाल- ज्ञा०
 अ० १६ ओ० ३.
 सवेळे- प्रा० अ० तत्काळ- ज्ञा० अ० १३
 ओ० ७७१.

संश्लिष्टता - सं० ना० अभ्यासा-व्याप्ता
 रभूमिकांतील तिसरीभूमिका.
 सर्पप - सं० ना० मोहरी.
 संसर्ग - सं० ना० सांनिध्य-आ० पं० ७
 स० २ ओ० ३.
 ससाणे - प्रा० वि० लखलखीत-भा०
 अ० १२ ओ० ५८२.
 संसार - सं० ना० १ प्रपंच-२ विस्ता
 र-ज्ञा० अ० ५ ओ० ५४-३ लोक-ज्ञा०
 अ० ५ ओ० ९९.
 संसृति - सं० ना० जन्ममरण.
 संस्था - सं० ना० निर्णय-ज्ञा० अ० ५
 ओ० २६.
 सस्मित - सं० वि० विकसित.
 सस्य - सं० ना० धान्य.
 सस्यांत - सं० ना० शिशिरऋतूचा
 अंत-ज्ञा० अ० १४ ओ० ३५१
 सहजमाधि - सं० ना० दत्तिस वि
 कल्प असो कीं निर्विकल्प असो-परंतु
 उभयकाळीं ही जें एक सारखें समाधा
 न त्याचें नाव.
 सहसा - सं० अ० एकाएकी.
 सहस्कंध - सं० ना० ज्याची मर्यादा
 चंद्रमंडळापासून नक्षत्रमंडलापावेतो
 आहे असा जो सप्तस्कंधांतील चौथा
 स्कंध तो.
 सहस्रकर - सं० ना० सूर्य.
 सहस्रदल - सं० ना० ब्रम्हरंध्र.
 सहस्रनयन - सं० ना० इंद्र.

सहस्रमुख - सं० ना० शेष.
 सहिष्णु - सं० अप० वि० सहिष्णु
 म्ह० सहनशील.
 सळ - सं० अप० ना० छल अ० वैर.
 सळ - प्रा० ना० १ आग्रह अ० अभि
 मान-ज्ञा० अ० १६ ओ० ४५३-४५४.
 २ घडिमोड - दा० द० ३ स० ५ ओ० ४९
 सळणी - सं० अप० ना० छलण.
 सळा - सं० अप० ना० छल.
 सळु - प्रा० ना० १ आग्रह-ज्ञा० अ०
 १५ ओ० ३०२-२ वळ-ज्ञा० अ० १०
 ओ० २६८-२६९-अमृ० प्र० ५ ओ० ६३
 ३ न्यूनत्व-ज्ञा० अ० ५ ओ० ७८-अ
 मृ० प्र० ७ ओ० २६१-४ वि० वाईट
 ज्ञा० अ० ७ ओ० १६८.
 संक्षेप - सं० वि० अविस्तृत.
 संज्ञा - सं० ना० वरूण-२ आज्ञा-
 ज्ञा० अ० ९ ओ० ३६

सा

साइकडे - प्रा० ना० साइखडे
 साइखडे - प्रा० ना० खांबसूत्र अ०
 कळबाहुली-ज्ञा० अ० ९ ओ० ३०-
 ज्ञा० अ० १३ ओ० १००
 साइपण - प्रा० अव्य० स्वतः अमृ०
 प्र० ७ ओ० ७९
 साउमा - प्रा० शा० अव्य० समोर-
 ज्ञा० अ० १६ ओ० ६२-सदा० ओ० ३७

भा० अ० २ ओ० १९८.

साउली- सं० अप० ना० १ छाया-२ प्र
तिबिंब- ज्ञा० अ० ८ ओ० १३८.

साऊळ- प्रा० ना० पांढरेपण- ज्ञा० अ०
१३ ओ० ७५९.

सांकड- प्रा० ना० १ अडचण-२ संको
च- ज्ञा० अ० ११ ओ० ८०-३ वि० कठिण-
४ संकोचित अ० अल्प- ज्ञा० अ० १४ ओ०
१६३- ज्ञा० अ० ११ ओ० ३०.

सांकडणें- प्रा० धा० ना० अवघडणें-

सांकडी- प्रा० ना० १ अडचण-२ दु
र्लभत्व- ज्ञा० अ० १० ओ० १३७.

सांकडें- प्रा० ना० १ संकट- भा० अ०
१ ओ० ३९-२ ओझें- दा० द० ३ स० १०
ओ० ११-३ वि० कठिण- विवे० पू० प्र० १
ओ० १२२-४ संकोचित- दा० द० ५ स०
१ ओ० २.

सांकळ- सं० अप० ना० शृंगवळा म्ह०
बेडा- स० ओ० ७३९.

सा कांक्ष- सं० वि० श्रद्धालू- भा० अ०
३ ओ० ३१.

साकें- प्रा० वि० डांकलग- ज्ञा० अ० ८
ओ० ३८.

साकेत- सं० ना० अयोध्यानगर.

सांखळ- सं० अप० ना० पाहा- सांकळ

सांखी- सं० अप० वि० सांख्य- स
ज्ञानी.

सांख्य- सं० ना० विचार.

सांग- सं० वि० सापराध अ० अपरा

धयुक्त.

सांग- सं० वि० अव्यंग- भा० अ० २०
ओ० ७३.

सांगडें- प्रा० वि० १ अवघड- भा०
अ० ६ ओ० १४-२ शब्द० अव्य० सारि
खें- योगें ज्ञा० अ० ५ ओ० ८.

सांगळा- प्रा० ना० सारीधरणारा-
ज्ञा० अ० १३ ओ० ४१८-४१९.

सांगी- सं० अप० ना० संगत- सोबत
भा० अ० १० ओ० ३३८.

सांघडें- प्रा० ना० पाहा- सांखडें.

सांघाती- सं० अप० ना० संगतिचा
मनुष्य- सोबती.

साच- सं० अप० वि० सत्य- खरें-
अमृ० प्र० ६ ओ० २१.

साचें- सं० अप० वि० १ खरें-२ ब
रें- ज्ञा० अ० ८ ओ० ७९- भा० अ० १
ओ० १२.

साचोकार- सं० अप० अव्य० खरो
खर- भा० अ० १ ओ० ३.

साचोळ- प्रा० ना० अस्पष्टध्वनि-

साज- प्रा० ना० १ रास- ज्ञा० अ० १३
ओ० ३९-२ सामान- अ० सामग्री-

३ क्रि० शोभ- अ० शोभिवंत हो.

साजणें- प्रा० धा० ना० १ शोभणें-
२ बोलणें- ज्ञा० अ० १२ ओ० ६४

अमृ० प्र० २ ओ० ३९-३ ना० मैत्री-
ज्ञा० अ० १३ ओ० १४८- विवे० पू० प्र० ३

ओ० ५५- दा० द० ४ स० ८ ओ० २९.

सांजवणी- प्रा० ना० सायंकाल अ०
 अरुमान- सा० अ० १८ ओ० ४८१.
 सांजवेळ- प्रा० ना० सायंकाल.
 साजा- प्रा० वि० नूतन- साजूक.
 साजिरें- प्रा० वि० सुशोभित.
 साजिवता- सं० अफ० ना० सजीवता
 टवटवितपणा.
 साजुकुळ- प्रा० वि० शांत- सा० अ०
 १ ओ० ९१.
 साजूक- प्रा० ना० निर्गुणसायुज्य-
 सा० अ० १० ओ० १३९.
 साजें- प्रा० वि० टवटवीत- अमृ० प्र०
 ७ ओ० ९१.
 साट- प्रा० ना० भय-
 सारी- प्रा० ना० १ बदला- सा० अ० ८
 ओ० २६२-२ संगत- भा० अ० १३ ओ०
 १९९-३ सोबत- दा० द० ३ स० ४ ओ०
 ४२.
 साटु- प्रा० ना० साट म्हा० भय- भा०
 अ० २९ ओ० ११२.
 सारोप- प्रा० ना० अतिनेट- भा० अ०
 १७ ओ० ३१४.
 सारोपु- प्रा० वि० साहंकार- अ० अ०
 हंकारयुक्त- सा० अ० ६ ओ० ४६.
 सारोवा- प्रा० ना० सांठवण- रुक्मि
 अ० १ ओ० ३५.
 सारोवारी- प्रा० ना० बदला- भा०
 अ० २९ ओ० ४०७.
 साठ- प्रा० ना० सबदा.

सांडणें- प्रा० धा० ना० १ टाकणें-२
 राहाणें- सा० अ० ६ ओ० ५८.
 सांझीपडणें- प्रा० धा० ना० हरणें-
 सा० अ० १४ ओ० २३५.
 सांडीमांडी- प्रा० ना० टाकणें घेणें-
 उ० मगहे सांडीमांडी जलगेतूज ॥
 सांडें- प्रा० क्रि० नव्हे- सा० अ० ५
 ओ० ३३.
 सांडोवा- प्रा० ना० १ कुरवंडी- सा०
 अ० १३ ओ० १६७-२ त्याग- सा० अ०
 ९ ओ० ३८१.
 सातरिया- प्रा० ना० सात संख्या
 कांहीपदार्थ अ० फळ त्याचें नाव.
 सांतवण- प्रा० ना० सांठवण अ०
 संग्रह- भा० अ० ९ ओ० २७.
 साता- सं० अप० धा० अव्य० अस
 तां- सा० अ० ८ ओ० १९८.
 सातिशाय- सं० वि० अधिकाधिक.
 साती- सं० अप० धा० अव्य० अस
 तां- सा० अ० ७ ओ० ४.
 सात्विक- सं० वि० १ सत्वशील-
 २ ना० शुद्धसत्व- सा० अ० ५-
 ओ० १४०.
 सार्थक- सं० ना० कृतकृत्यता.
 साद- सं० अप० ना० शब्द.
 साद- प्रा० ना० स्मरण- सा० अ०
 ११ ओ० ५८७। ५८८.
 सादर- सं० वि० तत्पर.
 सादु- सं० अप० ना० साद अ० शब्द.

ज्ञा० अ० १६ ओ० २७५.

सांद्र- सं० वि० निषिड अ० घनदातः

साधक- सं० ना० मनुष्यमात्रान्याचा
रकोटीआहेत त्यांतील उत्तम कोटीचा
पुरुषतो.

साधनचतुष्टय- सं० ना० १ नित्या
नित्यवस्तुविवेक- २ इहामुत्रफलभोग
विराग- ३ शमादिषट्क संपत्ति- ४ सुख
सुख- यासमुच्चयाचें नाव.

साधर्म्य- सं० ना० सादृश्य अ० सार
स्वेषणा-

साधारण- सं० वि० सामान्यरूप.

साधारणकार्य- सं० ना० एक्याव्य
क्तिचें विशेषें करून नव्हे असें जें कार्य
तें-

साधु- प्रा० ना० १ पवित्रपुरुष- भगव
द्भक्त- २ वि० चांगला अ० बरा.

साध्वस- सं० ना० भय.

साध्वस- प्रा० ना० उद्देश- ज्ञा० अ० ११
ओ० ३८-

साध्वी- सं० वि० यतिव्रता.

सान- प्रा० वि० लहान- भा० अ० १ ओ०

सानुराग- सं० वि० सप्रेम.

सानै- प्रा० वि० लहान- ज्ञा० अ० ८-
ओ० २६३.

सापत्न- सं० वि० सावत्र.

सापै- सं० अप० अव्य० सांप्रत अ०

आज- आतां- ज्ञा० अ० ९ ओ० ५०९.

साबडें- प्रा० वि० भोळें अ० भोळसर.

सावरें- सं० अप० ना० शंबर म्ह० पाणी
ज्ञा० अ० ९ ओ० ३२४.

सावळा- प्रा० ना० बर्छी- ज्ञा० अ० १३
ओ० ६६२- भा० अ० ११ ओ० ३६.

सावळें- प्रा० ना० भाळनामक श
स्त्राचें लोखंडीफळ- ज्ञा० अ० १७ ओ०
१४३.

सामरस्य- सं० ना० समरसत्व अ०
ब्रम्ह- ज्ञा० अ० ५ ओ० १३७.

सामान्यस्त्री- सं० ना० वेश्या-
ज्ञा० अ० १७ ओ० २९५.

सामान्यज्ञान- सं० ना० निर्विकार
ज्ञान.

सामान्या- सं० ना० वेश्या- ज्ञा०
अ० १३ ओ० ७००.

सामास- सं० अप० ना० अव्ययी.
भावादिसमास.

सामें- प्रा० ना० सामग्री- दा० द० १९
स० १ ओ० १४

साम्यता- सं० ना० १ समता अ०
समबुद्धि- २ ब्रम्हप्राप्ति- ज्ञा० अ० ७
ओ० १३१

सायक- सं० ना० बाण.

सायकासन- सं० ना० धनुष्य.

सायास- सं० ना० श्रम.

सायुज्यमुक्ति- सं० ना० चौथीमु
क्ति.

सायोज्यता- सं० अप० ना० सायु
ज्यता.

सारंग-सं० अप० ना० शार्ङ्ग नामक
धनुष.

सारंग-प्रा० ना० अमर-ज्ञा० अ०

१८ ओ० १६३६-ज्ञा० अ० १ ओ० १०२

सारंगधरु-सं० अप० ना० शार्ङ्गध
रम्ह० विष्णु-

सारजा-सं० अप० ना० शारदा अ०
सरस्वती.

सारमेय-सं० ना० कुत्रा.

सारस-सं० ना० कमल.

सारसाक्ष-सं० वि० कमलनयन.

सारस्वते-सं० अप० ना० १ विद्या
मात्रसर्व-ज्ञा० अ० १३ ओ० २-२ भाव

गर्भ-ज्ञा० अ० ९ ओ० २८.

सारासार-सं० वि० नित्यानित्य.

सारिका-सं० ना० मैना.

सारिखें-प्रा० वि० समान.

सारी-प्रा० ना० सोंगरी अ० सो
करी.

सारीपार-प्रा० ना० सोंगरीचा

पार-सोंगरीचाखेळ.

साला-सं० अप० ना० शालक म्ह०

मेहुणा-मेहुणा.

सावचित्त-सं० वि० सावधान.

सावचोर-प्रा० ना० वाटावा साव

आणि असावाचोर असामनुष्यतो.

सावज-सं० अप० ना० श्वापद-

सावडणें-प्रा० धा० ना० गोळाकरणें

उ० ॥ तुजहोतां व्यधाटकमकापाहाती ॥

परीसावडीतीद्रव्य आधीं ॥ अ० ॥ ॥

सांवर्तिक-सं० वि० प्रलयकालीन

म्ह० प्रलयकालचे

सावळगोंदा-प्रा० वि० मलीन-घा

णेश-दा० द० २० सं० ३ ओ० १८-

सावाई-प्रा० वि० सांग-ज्ञा० अ०

१७ ओ० ३९०-३९१-

सावाय-सं० अप० ना० साह्य-ज्ञा०

अ० ११ ओ० ३९३-अमृ० प्र० २ ओ० १६

सावालणें-प्रा० धा० ना० सांगकर

णें-ज्ञा० अ० १७ ओ० ३६६-३६७.

सावावो-प्रा० ना० १ अधिकता-

ज्ञा० अ० ६ ओ० १६५-२ सबळता-

ज्ञा० अ० ८ ओ० ४१६-३ प्रदीप्तता-

ज्ञा० अ० ८ ओ० २११-४ साह्यकर्त्ता

ज्ञा० अ० १० ओ० २२८-५ साह्य-

ज्ञा० अ० ११ ओ० ३५५.

सावित्र्या-सं० अप० अव्य० सहज

ज्ञा० अ० ६ ओ० १३४.

सावेव-सं० अप० वि० सावयव-

अमृ० प्र० ५ ओ० ३.

सासन-सं० अप० ना० साधन-ज्ञा०

अ० १५ ओ० १४७.

सासिक-सं० वि० सशस्त्र.

सासितले-प्रा० ना० निबिडछाया

ज्ञा० अ० ९ ओ० ४.

सासिनणें-प्रा० धा० ना० पिकणें-

ज्ञा० अ० १४ ओ० २६२.

सासु-सं० वि० सप्राण अ० जिवंत

साहणें- सं० अप० धा० ना० सहनकर
णें.

साहना- सं० अप० ना० सेना- ज्ञा०
अ० १० ओ० ३०९

साहित्य- सं० ना० सामग्री.

साहीगुण- सं० अप० ना० षड्गुणम्.
षड्विकार- ज्ञा० अ० १४ ओ० ३१५.

साहीविकार- सं० अप० ना० षड्विका
र-

साहेब- प्रा० ना० धनी.

साळयी- प्रा० ना० साळीधान्य- भा०
अ० ३ ओ० १२७.

साक्षत्व- सं० अप० ना० साक्षित्व-
जाणतें ज्ञान.

साक्षात्कार- सं० ना० ब्रम्हात्मैक्य
श्रवण- मनन- निदिध्यास यांचा परिपा
कें करून जें स्वरूपावस्थान तें- उपासना
मार्गांत श्रवण कीर्तनादिकांचा परिपाक
झाला असतां जें आत्मनिवेदन होतें तें
च ज्ञानी पुरुषाचें स्वरूपावस्थान एकच
तीव्र मंद अधिकारभेदानें मात्र मार्ग दो
न वाटतात- परंतु दोघांचें ही पावण्या
चें स्थान एक.

साक्षात्कारु- सं० अप० ना० साक्षा
त्कार.

साक्षी- सं० ना० जाणतें ज्ञान.

साक्षीभूत- सं० वि० साक्षीरूप अ०
प्रकाशक.

साक्षेप- सं० ना० यत्न.

साक्षेपु- सं० अप० ना० साक्षेप-
उत्कंठा- भा० अ० १ ओ० ५७.

सि-सी.

सिकता- सं० ना० वाळू.

सिंतरणें- प्रा० धा० ना० शकविणें
ज्ञा० अ० १४ ओ० ३४१- दा० द० ३ स०
३ ओ० ९

सिता- सं० ना० साकर.

सिदणें- सं० अप० धा० ना० छेदणें
ज्ञा० अ० १० ओ० ६४३.

सिंधुर- सं० ना० हत्ती.

सिध्य- सं० ना० १ चत्वार जीवको
टींतील ब्रम्हात्म साक्षात्कार वानू उ
त्तमोत्तम कोटीचा पुरुष तो- २ आ
णिमादिसिद्धि ज्यास साध्य तो- ३ कि
तयार.

सिध्यतत्व- सं० ना० ब्रम्ह.

सिध्धांत- सं० ना० १ गुरुप्रतीति
२ निश्चय.

सिध्धांतमार्ग- सं० ना० गुरुभ
क्तिमार्ग.

सिद्धि- सं० ना० १ अणिमादिक
२ इह जन्मीतपादिकेल्यानें प्राप्त हो
तें जें अंगीं सामर्थ्य तें.

सिनसाळ- प्रा० वि० क्षणिक- ज्ञा०
अ० १५ ओ० १४०.

सिनसाळें- प्रा० ना० उच्चतेपासून

यतन- जा० अ० १३ ओ० ५६०.

सिनाने- प्रा० ना० १ वेगळेपण- जा०
अ० ६ ओ० ३९-२ वि० वेगळे- अमृ०
प्र० १ ओ० ६०.

सिनार- सं० ना० वेगळेपण- विवे०
पू० प्र० २ ओ० ६१- जा० अ० १८ ओ०
१५८९.

सिने- प्रा० ना० १ वेगळेपण- २ वि० वे
गळे

सिन्हे- प्रा० ना० सिने- जा० अ० १५
ओ० ४५७-४५८.

सिंपणे- प्रा० धा० ना० १ सिंचनकर
णे अ० भिजवणे- २ स्पर्शणे- जा० अ०
५ ओ० ७७.

सिमुर्- प्रा० वि० मुरलेले अ० रुळले
ले- भा० अ० ३ ओ० ३९३

सियारी- प्रा० ना० शारा- कंप- जा०
अ० १६ ओ० ६८.

सिराणी- प्रा० ना० श्रेष्ठता- जा० अ०
१६ ओ० ३९.

सिरे- प्रा० ना० कारण.

सित्प- सं० अप० ना० शिल्प- शाहपा
हा.

सिसार- सं० अप० ना० अर्धशीशी-
जा० अ० १८ ओ० १७९.

सिसाके- सं० अप० ना० शीस अ०
सीस म्ह० मस्तक- जा० अ० ११ ओ० ४१५.

सिहाडा- सं० अप० ना० सिंह- जा०
अ० ११ ओ० ४७४-४७५.

सिंहावलोकन- सं० ना० सिंह पुढें
पुढें जसा चालत जाऊन वरचे वर मार्गे
पाहतो- तसें मनुष्यानें लेख भाषणादि
कांत वरचे वर पूर्वति संधान ठेवणें त्या
चें नाव.

सिंहिका- सं० ना० राक्षसी- राहु
ची माता.

सिंहिकासुत- सं० ना० राहु नामादे
त्य.

सीमा- सं० ना० मर्यादा- पराकाष्ठा-

सीस- सं० अप० ना० शीर्ष अ० म
स्तक.

सु-सू.

सुआवणे- प्रा० धा० ना० १ करणे-
जा० अ० ७ ओ० १५६-२ सेवनकर
णे- जा० अ० १६ ओ० ३१.

सुइणे- प्रा० धा० ना० घालणे- जा०
अ० ११ ओ० ३५०.

सुकंठ- सं० ना० सुग्रीव.

सुकरणे- प्रा० धा० ना० आनंदविणे
अमृ० प्र० १० ओ० १

सुकृत- सं० ना० पुण्य.

सुख- सं० ना० आनंद.

सुरवासन- सं० ना० पालरवी आदि
करून.

सुगर- प्रा० वि० सुगर अ० चतुर-
दा० द० २ स० ८ ओ० १९.

सुगंधमार्जार-सं० ना० जवादिमांजर

सुगंधमृग-सं० ना० कस्तुरीमृग-

सुगल-सं० ना० सुग्रीव-

सुग्रावा-प्रा० ना० चातुर्य-भा० अ० १३
ओ० १४८-

सुघट-सं० वि० घटण्याससुलभ-

सुघट-प्रा० अव्य० केवळ-ज्ञा० अ०
७ ओ० ५५-

सुघटी-प्रा० ना० टौच-ज्ञा० अ० ६
ओ० १९३-

सुजणें-प्रा० धा० ना० घालणें-अमृ०
प्र० ५ ओ० ६५-

सुजन्म-सं० ना० दैवी संपत्तियुक्तज
न्म-

सुझणें-प्रा० धा० ना० १ दिसणें-ज्ञा०
अ० १४ ओ० १५६-२ जाणनें-कळणें-
प० प्र० ८ ओ० १-

सुटंक-प्रा० ना० १ सुचिन्ह-भा० अ० २
ओ० १७८-२ वि० सुचिन्हित-भा० अ०
३ ओ० ४४९-

सुंठरें-प्रा० ना० गांठ ओलांडेफोड म्ह०
पिवळ्याफडक्यांत जोधळेसात अ० पां
चगांभीनीं बांधून फोडां वरून उतरून र
स्त्यांत टाकितो त्याच्या ओलांड्यानें हो
तात फोड-बेंडें अथवा गळवें त्याचें ना
व० दा० द० ३ स० ६ ओ० २५-

सुडावणी-प्रा० ना० १ एकाकारता-
ज्ञा० अ० १२ ओ० ५४-२ सूडउगविणें-
भा० अ० ९ ओ० १२९-

सुणें-सं० अप० ना० शुनक अ० कु
त्रें-भा० अ० १२ ओ० ५७७-दा० द०
२ स० १ ओ० ६५-

सुत-सं० ना० पुत्र-उ० ॥ बाळपणीं
मरमाता ॥ तारुण्यपणीं मरेकांता ॥ वृ
द्धपणीं मृत्युसुता ॥ यानाव अधिभू
तिक ॥

सुतणें-सं० अप० धा० ना० निजणें-
ज्ञा० अ० ५ ओ० ४७-ज्ञा० अ० ८ ओ०
१८८ ज्ञा० अ० ११ ओ० १५०-

सुतसणें-प्रा० धा० ना० घालणें-
ज्ञा० अ० ११ ओ० ३८३-

सुता-सं० ना० कन्या-

सुतिणें-प्रा० धा० ना० मारणें-ज्ञा०
अ० १६ ओ० ४०३-४०४-

सुती-प्रा० ना० १ प्रवेश-ज्ञा० अ०
१० ओ० १०९-२ विसार-ज्ञा० अ०
१४ ओ० १४५-दा० द० ५ स० १-
ओ० ३२

सुदती-सं० वि० सुंदरी-

सुदंशु-सं० अप० वि० ज्ञाता-अ
स्तिक-ज्ञा० अ० ५ ओ० १६१-

सुदावा-प्रा० ना० धांग-वा० ओ०
२८९०-

सुधा-सं० ना० अमृत-

सुधा-प्रा० वि० सदुणी-

सुधाकर-सं० ना० चंद्र-

सुधापानी-सं० ना० स्वर्गवासीदेव

सुधांशु-सं० ना० चंद्र-

सुनार-सं० अप० वि० शून्यरूप अ०
व्यर्थ-भा० अ० १५ ओ० १६२.

सुनी-सं० अप० वि० शून्यरूप.

सुनी-प्रा० धा० अव्य० घालून-ज्ञा०
अ० १२ ओ० ४७.

सुपर्ण-सं० ना० गरुड-

सुपर्णाग्रज-सं० ना० सूर्यसारथी अ०
रुण.

सुपाणी-सं० अप० ना० मोतीं.

सुपाणीदाणा-सं० अप० ना० पाणी
दार मोतीं. भा० अ० ३ ओ० ३९३

सुभग-सं० वि० उत्तमभाग्यवान्.

सुभगे-प्रा० धा० ना० घालणे-ज्ञा०
अ० १८ ओ० १९५.

सुभट-सं० वि० शूर-योद्धा.

सुभद्रा-सं० ना० कृष्णभगिनी-अ०
जुनेस्त्री

सुभर-सं० अप० वि० उत्तमभरलेले

सुभरें-सं० अप० वि० परिपूर्ण-ज्ञा०
अ० ८ ओ० २२६

सुम-सं० ना० पुष्प.

सुमन-सं० ना० पुष्प-उत्तममन.

सुमनस-सं० ना० स्वर्गवासीदेव.

सुमनश्वाप-सं० ना० मदन.

सुमरु-सं० अप० ना० स्मरण-अमृ०
प्र० ७ ओ० १००

सुयाण-प्रा० ना० सुकाक-ज्ञा० अ०
११ ओ० ३३८

सुर-सं० ना० स्वर्गवासीदेव.

सुरंगी-प्रा० ना० वाट-ज्ञा० अ० १३
ओ० ४८.

सुरत-सं० ना० १ मैथुन-२ वि० उत्त
मप्रकारें रत.

सुरतरु-सं० ना० कल्पवृक्ष.

सुरति-सं० ना० ऐक्य-ज्ञा० अ० ५
ओ० १३४.

सुरद्रु-सं० ना० कल्पवृक्ष.

सुरद्रुम-सं० ना० कल्पवृक्ष.

सुरनदी-सं० ना० भागीरथी-

सुरपति-सं० ना० इंद्र.

सुरफुरें-प्रा० वि० सूचक-ज्ञा० अ०
१५ ओ० ६८.

सुरभी-सं० ना० कामधेनु-

सुरभीपुत्र-सं० ना० शिववाहनं
दी. ती.

सुरभूरुह-सं० ना० कल्पवृक्ष.

सुरमा-प्रा० ना० अंगावरपांढरेचट्टे
येतात तो रोग-२ डोळ्यांत घालणेचा परार्थ.

सुरयानी-सं० ना० शुक्रकन्यादेव
यानी ती.

सुरयुवती-सं० ना० देवांगना.

सुरवाद-प्रा० ना० स्वाधीनपण-
ज्ञा० अ० ९ ओ० २१४.

सुरवाडणें-प्रा० धा० ना० १ प्रफुल्लि
तहोणें-ज्ञा० अ० ११ ओ० ३३७ -

२ सुरवावणें-ज्ञा० अ० १६ ओ० २१५-२१६

सुरवाडिक-प्रा० वि० सुखदायक
विवे० पू० प्र० २ ओ० ४.

सुरसरित्- सं० ना० भागीरथी.
 सुरसरी- सं० अप० ना० भागीरथी.
 सुरस- सं० वि० रसिक.
 सुरसिंधु- सं० ना० भागीरथी.
 सुरा- सं० ना० मद्य.
 सुरांगना- सं० ना० देवांगना.
 सुरालय- सं० ना० स्वर्ग.
 सुलीनता- सं० ना० चत्वार अभ्या
 सभूमिकांतील चरमभूमिका.
 सुलोचना- सं० ना० १ इंद्रजीतरुची-
 २ वि० उत्तमलोचना.
 सुलभ- सं० अप० वि० सुलभ- उ० सा
 हित्यविषयी सुलभा ॥ अष्टनायकाहो
 ती ॥
 सुवर्ण- सं० ना० १ सोने- २ ब्राम्हण-
 ३ उत्तमअक्षरवर्ण.
 सुवर्णधालुमार्ग- सं० ना० किमया-
 दा० द० ५ स० २ ओ० ३
 सुवर्णपिंथी- सं० ना० किमयागार-
 दा० द० ३ स० ७ ओ० ४९.
 सुवर्म- सं० वि० सुयुक्त- ज्ञा० अ० १०
 ओ० ६२
 सुवारु- प्रा० ना० पाककर्त्ता- ज्ञा० अ०
 १३ ओ० ४२१.
 सुवावो- सं० अप० ना० सुवायो म्ह०
 सुवायु अ० उत्तमवायु.
 सुषमा- सं० ना० उत्तमशोभा.
 सुषुप्ति- सं० ना० सोप.
 सुषुम्नानाडी- सं० ना० इडा आणि

पिंगला यांचे मध्यसंधीसजी नाडी आ
 हेती.
 सुस- सं० अप० ना० सुख- अमृ०
 प्र० २ ओ० १३
 सुसड- सं० अप० वि० उत्तमसडीक
 ज्ञा० अ० ८ ओ० ९०
 सुहाड- प्रा० वि० १ सुजाण- ज्ञा०
 अ० ९ ओ० २४१-२ विलासी- ज्ञा०
 अ० ११ ओ० ६००-३ जाता- ज्ञा० अ०
 १२ ओ० ४८.
 सुहाव- प्रा० ना० १ आवड- ज्ञा० अ०
 १५ ओ० ६८-२ वि० सुशोभित- भा०
 अ० १ ओ० १०९.
 सुहावणें- प्रा० धा० ना० कल्पिणें-
 सुहावा- प्रा० वि० १ आवडता- २ ना०
 साह्यकर्त्ता- ज्ञा० अ० १४ ओ० २
 सुज्ञ- सं० वि० जाणता.
 सुकर- सं० ना० डुकर- उ० आम्हा
 साठीं अवतार ॥ मरु कूर्मादिसूकर ॥
 सूत- सं० ना० गाडीवान्- २ पुराणा
 दिकसांगणारा-
 सूतपणें- प्रा० धा० ना० तन्मयहो
 णें- ज्ञा० अ० ५ ओ० १४८
 सूत्र- सं० ना० वेद्यज्ञोपवीत- २ दोरा
 ३ व्यास ऋषि.
 सूत्रकार- सं० ना० व्यास ऋषि.
 सूनी- प्रा० धा० अव्य० घालून- ज्ञा०
 अ० ७ ओ० २०२
 सूनु- सं० ना० पुत्र.

सूपरम-सं० ना० मरण.
 सूपराम-सं० ना० मरण.
 सूपशारत्र-सं० ना० पाककरण्यान्वी-
 विद्या.
 सूर्यदुहिता-सं० ना० यमुना.
 सूर्यनंदन-सं० ना० १ यम-२ शनी-
 ३ सुग्रीव-४ कर्ण.
 सूर्यपान-सं० अप० ना० अद्वागिरी-
 अद्वागीर-दा० द० २ स० ७ ओ० २६.
 सूर-सं० अप० ना० स्वर.
 सूर-सं० अप० ना० शूर-भा० अ० १३
 ओ० १७६.
 सूक्ष्म-सं० वि० बारीक-अस्पष्ट.
 सूक्ष्मदेह-सं० ना० लिंगदेह-अ० वा
 सनात्मकदेह.
 सूगाल-सं० ना० कोल्हा.
 सृजणें-सं० धा० ना० उत्पन्नकरणें.
 सृष्टि-सं० ना० जग-२ उत्पत्ति.

से-सै.

से-प्रा० ना० छंद-ज्ञा० अ० ६ ओ० ७
 से-प्रा० ना० सय अ० स्मृति-स्मरण
 ज्ञा० अ० १३ ओ० ६४५.
 सेरवीं-प्रा० अव्य० शोवथें-भा० अ०
 १ ओ० ८२.
 सेज-सं० अप० ना० शय्या.
 सेजार-सं० अप० ना० शय्या-ज्ञा०
 अ० १५ ओ० ४८९-४९०-विवे० पू० प्र० २

ओ० ९४-भा० अ० १ ओ० २४६
 सेजारीं-प्रा० शब्द० अव्य० जवळ-
 अथवा समीप.
 सेजारें-प्रा० शब्द० अव्य० जवळ-
 ज्ञा० अ० ९ ओ० ३९०.
 सेंद-प्रा० ना० करंडा-ज्ञा० अ० १८
 ओ० ४२३.
 सेन-सं० अप० ना० स्येन म्ह० ससा
 णापक्षी.
 सेना-सं० ना० चमू म्ह० फौज.
 सेनानी-सं० ना० कार्तिकस्वामी.
 सेल-प्रा० ना० १ उत्तमवांटा-२ भा
 क-ज्ञा० अ० ११ ओ० ६४३-६४४-
 ३ शोवट-अमृ० प्र० २ ओ० २१-
 ४ वि० सेलका अथवानिवडक-ज्ञा०
 अ० १० ओ० १३०.
 सेवटिली-प्रा० ना० ज्ञानभक्ति-
 ज्ञा० अ० ओ० ४१९.
 सेवट-प्रा० ना० शोवट अ० नाश-
 सेवनें-सं० ना० सेवा.
 सेव्याठाय-सं० अप० ना० सेव्य
 ठाव म्ह० मुख्यस्थानब्रम्ह.
 सेस-प्रा० ना० भरण-ज्ञा० अ० ४
 ओ० ५८.
 सेंघ-प्रा० विशेषहुत-ज्ञा० अ० ६
 ओ० १४४-२ पुष्कळ-ज्ञा० अ० १०
 ओ० १२६-३ फार-भा० अ० ३०
 ओ० ६५-४ अव्य० केवळ-ज्ञा० अ०
 ६ ओ० १००-५ स्वतसिद्ध-ज्ञा० अ० ९

ओ० ३२२.
 सेंधव- सं० ना० १ मीठ- २ जयद्रथ.
 सैन्य- सं० ना० दळ.
 सैर- सं० अप० वि० सैर अ० स्वछं
 दी- दा० द० २ स० १ ओ० २१
 सैरा- सं० अप० वि० अफार- भा० अ
 ३ ओ० ६५.
 सैराट- सं० अप० वि० अहा तहा-
 मोकार.
 सैरावैरा- सं० अप० अव्य० इक
 डेतिकडे-

सो.

सोई- प्रा० ना० सोय अ० मार्ग.
 सोकरणे- प्रा० धा० ना० रक्षणकर
 णे- ज्ञा० अ० १३ ओ० ३८- भा० अ० ४
 ओ० ६१
 सोगयाचें अंजन- सं० अप० ना०
 सौवीरांजन म्हणजे डोळ्यांत सुरमापा
 लितात त्याहून अतिगुणकर व मनोह
 र असा एक उंची पदार्थ आहे त्याचें ना
 व.
 सोज्वळ- सं० अप० वि० अतिस्वछ
 सोर- प्रा० ना० १ एकजंतु आहे- २ वि०
 फटिंग.
 सोरवाय- प्रा० ना० फोक- ज्ञा० अ०
 १५ ओ० १८६.
 सोत्कंठा- सं० ना० कळकळ.

सोनवी- प्रा० ना० निशाण- ज्ञा० अ०
 १४ ओ० ३३८
 सोनसळा- प्रा० ना० १ पीतांबर-
 भा० अ० ३ ओ० ५५१- २ वि० गव्हां
 ची एक पिकळर जाती आहे- उ० ॥
 आले बाय कोचे भाऊ ॥ त्याला सोन सळे
 गहू ॥ इ० ॥
 सोपे- प्रा० वि० १ सोपटें अ० फोल
 ज्ञा० अ० ११ ओ० ४७६- २ लटकें-
 ज्ञा० अ० १६ ओ० १२२.
 सोपाधिकविवर्त- सं० ना० जो
 विवर्त अ० भ्रमज्ञान झालें तरी उपा
 धि आहे तावत्काल दिसतां राहत ना
 हीं त्याचें नाव- जसें मृगजल.
 सोपान- सं० ना० जिना.
 सोपाना- सं० अप० ना० पाय-या
 ज्ञा० अ० ६ ओ० ५४.
 सोपु- प्रा० वि० व्यर्थ- ज्ञा० अ० ८
 ओ० ६
 सोम- सं० ना० १ चंद्र- २ अमृत.
 सोमप- सं० ना० सोमपानकर्ते.
 सोम्य- सं० संबी० हे शिष्य.
 सोमादि- सं० ना० रानशेरादिपा
 ले- ज्ञा० अ० ९ ओ० २६७.
 सोय- प्रा० ना० मार्ग- उ० कांहीं
 तरी धरावी सोय आगांतुका गुणाची ॥
 सोर- प्रा० ना० आकांत.
 सोरु- सं० अप० ना० सूकर- अ० डु
 कर- भा० अ० १३ ओ० १९६.

सोवते- प्रा० वि० १ निराकें- २ अन्य
स्वतः अ० स्वाधीन- ज्ञा० अ० १६ ओ० २०
२८१

सोवाणी- प्रा० ना० गणना- ज्ञा० अ०
११ ओ० ४२४.

सोस- सं० अप० ना० हाव- हावरेप
णा.

सोसणी- सं० अप० ना० हावरेपणा

सोसु- सं० अप० ना० १ शोष- हाव
अमृ० प्र० ६ ओ० २९- २ यत्न- भा० अ०
ओ० ९०.

सोहं- सं० ना० ब्रम्हमी असाभाव-

सोहम- सं० अप० ना० सोहं म्हादे
हमीनकेतरतोमी जो या देहादिकांस
अधिष्ठानभूतपरमात्मा- अमृ० प्र० ३
ओ० २३.

सोहळा- प्रा० ना० उत्साह- विवे० पू०
प्र० १ ओ० ४०.

सोळाकळा- सं० अप० ना० षोड
शकळा म्हा० चंद्रास अमृतादिसोळा क
ळा आहेत त्या

सौ.

सौकट- प्रा० ना० कोष्ठ्याचा माग- अ
मृ० प्र० ७ ओ० १४१.

सौरव्य- सं० ना० सुरव.

सौजन्य- सं० ना० सुजनत्व- अ० मित्र
त्व.

सौंदर्य- सं० ना० सुंदरत्व.

सौदामिनी- सं० ना० विद्युच्छता
अप० बीज.

सौध- सं० ना० मंदिर- राजमंदिर.

सौधव- सं० अप० ना० मंदिर.

सौचळ- सं० अप० ना० शकुनीमामा

सौभद्र- सं० ना० अभिमन्यु अर्जुन
पुत्र-

सौभाग्य- सं० ना० सुभगता- अहे
वपण.

सौभाग्यद्रव्य- सं० ना० हरिद्राकुंकु
म.

सौम्य- सं० वि० शांत.

सौरभ- सं० ना० सुवासित्व.

सौरभ्य- सं० ना० सौरभ-

सौरस- सं० ना० सुरसिकत्व.

सौरस- प्रा० ना० १ यत्न- ज्ञा० अ०
६ ओ० ४५९ - ज्ञा० अ० ९ ओ० ३६७

२ आसक्ति- ज्ञा० अ० ९ ओ० ३९९- वि
वे० पू० प्र० २ ओ० ८१- ३ प्रसाद.

सौरसु- प्रा० ना० प्रसाद- विवे० पू०
प्र० १ ओ० ११ - ज्ञा० अ० १० ओ० ६-

२ ऐक्यभाव- ज्ञा० अ० ११ ओ० १००

सौरसु- सं० अप० ना० सुरसत्व-
ज्ञा० अ० १२ ओ० २०२- भा० अ० १-
ओ० ९०

सौरा- सं० अप० वि० शूर.

स्कंद- सं० ना० स्वामीकार्तिक.

स्कंध- सं० ना० खांद्या.

स्तंब- सं० ना० अणुरेषु सारिखे बारीक
जीव.

स्तबक- सं० ना० पुष्पगुच्छ- घोंस.

स्तंभ- सं० ना० खांब.

स्तोम- सं० ना० समूह.

स्थविर- सं० वि० स्थातारा.

स्थाणु- सं० ना० दृढस्वंद.

स्थावर- सं० ना० दृष्टादिक.

स्थिति- सं० ना० रक्षण- व्यवस्था.

स्थूल- सं० वि० जाड- मोठे.

स्थूलदेह- सं० ना० अस्थिमांसाच्चाप्र
त्यक्षदेहतो.

स्थूलदृष्टी- सं० ना० दृढदृष्टी.

स्थूलबुद्धि- सं० ना० जडबुद्धि.

स्थूलभोग- सं० ना० जागृती मधील

प्रत्यक्षभोग.

स्थूळ- सं० अप० वि० स्थूल- मोठे-
जाडे.

स्थूळदेह- सं० अप० ना० स्थूलदेह.

स्नपन- सं० ना० स्नान.

स्निग्ध- सं० वि० चोपडवार्तिक- बुळ
बुळीत- ओशट.

स्नुषा- सं० ना० सून- पुत्राची बायको.

स्नेह- सं० ना० तेल- २ आर्द्रता- ३ मै
त्री.

स्पंद- सं० ना० गति.

स्पर्शमिणि- सं० ना० परीस.

स्पर्शवर्ण- सं० ना० कपासून मपर्यं
त पंचवीस वर्णिते.

स्पृहा- सं० ना० इच्छा.

स्फिति- सं० ना० कीर्ति.

स्फुंज- सं० अप० ना० फुंज अ० फुगा
रा- गर्व.

स्फूर्ति- सं० ना० १ आठवरूपरत्ति
२ माया.

स्मर- सं० ना० मदन.

स्मरगृह- सं० ना० कामसदन अ०
उपस्थ.

स्मशान- सं० ना० मसणवटा.

स्मशानवैराग्य- सं० ना० मसण
वट्यांतून घरी परत ये सतो पर्यंत ये
तें वैराग्य तें.

स्मरार- सं० ना० शिव.

स्मरारि- सं० ना० शिव.

स्मारक- सं० वि० स्मरण देणारे अ०
करणारे.

स्मृति- सं० ना० १ भगवंताच्या मु
खापासून निघालेली वाणी जी श्रुत
झाली होती- ती अवकाशाने स्मरण
करून लिहिली तिचे नाव आणि याच
कारणावरून श्रुत होतांच लिहिली जी
श्रुति तीहून स्मृतिकमी योग्यतेची आहे
२ स्मरण.

स्यंदन- सं० ना० रथ.

सृजणें- सं० अप० धा० ना० सृजणें

म्ह० उत्पन्नकरणें

स्रष्टा- सं० ना० ब्रम्हदेव.

स्रोत- सं० ना० प्रवाह.

स्त्री- सं० ना० वायको.

स्त्रीधर्मिणी- सं० वि० रजस्वला.

स्त्रेण- सं० वि० स्त्रीलुब्ध अथवा स्त्री लोभी.

स्वगतभेदरहित- सं० वि० दृष्टा सफांत्यापानें फुलें हे अनेक अवयव आहेत असे जेथे अवयव नाहीत ती परब्रम्हवस्तु तद्भेदरहित.

स्वर्गलोक- सं० ना० ब्रम्हसृष्टीच्या आंत जें इंद्राचें वसतें स्थान तें.

स्वर्गोनि- सं० अप० अव्य० लांबून- जा० अ० १४ ओ० २१६

स्वजात- प्रा० ना० सार्थक- जा० अ० १२ ओ० ११९.

स्वतः प्रमाण- सं० ना० वेद अ० वेदांतील श्रुति- यांस प्रमाणांत रापेक्षा नाही- वेदाचें अ० वेदश्रुतिचें- स्मृति पुराणादिकांस प्रमाण पाहिजे तसें वेदास कोणाचें प्रमाण नको त्याचें प्रमाण त्यालाच म्हणून वेदश्रुति स्वतः प्रमाण असें समजावें.

स्वधर्म- सं० ना० मानवी प्राण्यानें- आपलें स्वरूप ओळखून तेंच अंतःकरणांत दृढ धरून तदाकार होऊन राहणें त्याचें नांव.

स्वधाम- सं० ना० निजधाम अ० स्वप्रकाश निजरूप तें.

स्वधुनी- सं० ना० भागीरथी.

स्वप्नगुरु- सं० ना० स्वप्नांत उपदेश

करणारा गुरु तो.

स्वप्नावस्था- सं० ना० कल्पित इंद्रियांनीं कल्पित विषय ग्रहण होतें ती अवस्था.

स्वप्न- सं० वि० स्वप्रकाश.

स्वप्रकाशापरोक्षज्ञान- सं० ना० श्रुतपदार्थांचें ज्ञान तें परोक्षज्ञान- व दृष्टपदार्थांचें ज्ञान तें अपरोक्षज्ञान असें नैय्यायिकमत आहे- त्यांत जें न्यायोक्त अपरोक्षज्ञान तें परप्रकाशापरोक्षज्ञान समजावें- त्या हून वेगळें तें स्वप्रकाशापरोक्षज्ञान जें देहादिकांचें साक्षी व अधिष्ठान असें तें.

स्वमेवो- सं० अप० अव्य० स्वयमेव म्ह० आपला आपण.

स्वयंजोती- सं० ना० स्वप्रकाश वस्तु.

स्वयंप्रकाश- सं० ना० स्वप्रकाश ब्रम्ह.

स्वयंभू- सं० अप० ना० स्वयंभू म्ह० स्वतःसिध्यवस्तु.

स्वरूप- सं० ना० निजरूप ब्रम्ह.

स्वरूपतामुक्ति- सं० ना० तिसरी मुक्ति.

स्वरूपलक्षणा- सं० ना० स्वाभा

विकलक्षणा- म्ह० ज्यालक्षणास उत्प

त्तिबलय नाही असें लक्षण सत्त्व

त आण आनंद तें.

स्वसर्णे- सं० अप० धा० ना० श्वासदा
कर्णे.

स्वसंवेद्य- सं० ना० ज्ञानस्वरूपवस्तु.

स्वसो- सं० अप० ना० संशय- ज्ञा० अ०
११ ओ० २९९.

स्वस्ति- सं० वि० वरें- कल्याणरूप.

स्वांतःकरण- सं० ना० लिंगदेह-
ज्ञा० अ० १४ ओ० २८४.

स्वाद- सं० ना० रुचि अ० चव- गोडी

स्वाधिष्ठानचक्र- सं० ना० मूलाधा
रावरलेंव मणिपुरास्वालचैषदचक्रां
तील दुसरें शरीरस्थचक्र योगशास्त्रां
त मानलें आहे तें.

स्वाध्यायो- सं० अप० ना० अध्ययन

स्वेतु- सं० अप० ना० सेतु- म्ह० पूल-
भा० अ० ४ ओ० २४९

स्वेद- सं० ना० घाम.

स्वैरत्व- सं० ना० स्वैच्छाचारित्व.

स्वैरिणी- सं० वि० स्वैच्छाचारिणी-अ०
व्यभिचारिणी.

ह.

हकाटा- प्रा० ना० हकाहाक.

हट- सं० अप० ना० हट म्ह० आग्रह

हटयोग- सं० अप० ना० हट्टयोग-
म्ह० प्राणनिरोधरूप योगाभ्यास त्या
चें नाव.

हटवट- प्रा० ना० बाजार अ० बाजा

रचाचौक.

हडप- प्रा० ना० १ गाहण- २ पानदा
न- ज्ञा० अ० १३ ओ० ४१९.

हडपी- प्रा० ना० विडा देणारा- भा०
अ० ९ ओ० १५७

हततुक- प्रा० ना० अटकळ- अ०
अदमास.

हतवसर्णे- सं० अप० धा० ना०
करतळा मळकरणें.

हतासन- प्रा० ना० मिष अ० नि
मित्त- ज्ञा० अ० ६ ओ० ११९

हुतियार- सं० अप० ना० शस्त्र-

हंदोळविंदोळ- प्रा० वि० १ चळ
बळीत- २ ना० चळबळ.

हन- प्रा० अव्य० १ आणीक अ० आ
णखी- ज्ञा० अ० ९ ओ० १८६- अमृ०

प्र० ३ ओ० ३३- २ ही- अमृ० प्र० २
ओ० ७७. अमृ० प्र० ६ ओ० ७५.

हनन- सं० ना० वध- मारणें.

हनु- सं० ना० हनवटी.

हनुमंत- सं० ना० मारुती- अंज
नीसुत.

हय- सं० ना० घोडा.

हयपति- सं० ना० घोड्यावरील सु
ख्य अधिकारी.

हयहय- सं० अप० ना० हेहय-पा
हो- भा० अ० ४ ओ० २४२

हयंगवीन- सं० ना० साजूकलोणी.

हयारोह- सं० ना० स्वार.

हरसं० ना० नित्यमुक्तशिव-
 हरद्र- सं० अप० ना० हार्द-मू० ह
 दत अभिप्राय- दा० द० १९ स० २ ओ० २०
 हरपणें- प्रा० धा० ना० हरबणें- सां
 उणें.
 हर्पणें- प्रा० धा० ना० हरपणें.
 हरंबळणें- प्रा० धा० ना० तळमळणें
 दा० द० ३ स० ७ ओ० ३९.
 हराश- सं० अप० ना० हास-
 हरास- सं० अप० ना० हास-
 हरासु- सं० अप० ना० हरास-मू०
 हास- जा० अ० १६ ओ० १०६- भा० अ०
 २० ओ० २७४.
 हरि- सं० ना० नित्यमुक्तविष्णु- २ इंद्र
 ३ वानर- ४ सिंह- ५ घोडा.
 हरिरव- सं० अप० ना० हर्ष- भा० अ०
 १ ओ० २४२- दा० द० २ स० ७ ओ० ८३.
 हरितणें- सं० अप० धा० ना० हरण
 करणें-
 हरिहय- सं० ना० इंद्र-
 हरुषतें- सं० अप० वि० हर्षित- भा०
 अ० १ ओ० ५.
 हरौन- सं० अप० धा० अव्य० संगर
 हित खंतद्रूपकरुन- जा० अ० ५ ओ०
 ३४.
 हल- सं० ना० नांगर.
 हलकालोळ- सं० अप० ना० हाहः
 कार.
 हलधर- सं० ना० बलराम.
 हलयाणें- प्रा० धा० ना० हाणनें- जा०

अ० १६ ओ० १२५
 हलायुध- सं० ना० बलराम.
 हलासिणें- प्रा० धा० ना० हाणनें- जा०
 अ० ११ ओ० १०५.
 हलेणें- प्रा० धा० ना० १ बडविणें- अ
 मृ० प्र० ६ ओ० ४४- २ मारणें- अमृ० प्र०
 ७ ओ० ५०
 हलुर- प्रा० ना० गाणें- जा० अ० १२
 ओ० ७
 हवाई- प्रा० ना० चंद्रजोत-
 हवाव- प्रा० ना० शोभा- जा० अ० ६
 ओ० १३२
 हवावा- प्रा० ना० शोभा- जा० अ० ७
 ओ० २०९.
 हवि- सं० ना० होमद्रव्य.
 हव्य- सं० ना० यज्ञयागादिकर्म-
 हव्यवाद- सं० ना० अग्नि-
 हव्यास- प्रा० ना० १ छंद- विवे० पू०
 प्र० २ ओ० ८१- दा० द० २ स० ६ ओ०
 २१- २ सुख- दा० द० ३ स० २ ओ० ३९
 हंस- सं० ना० सूर्य- २ शिव- ३ विष्णु
 ४ क्षीरनीर निवडणारा एक पक्षी आ
 हे तो ५ नित्याभित्यविचारकर्ते जा
 नी अ० श्रीगुरु.
 हंसकुलप्रभु- सं० ना० श्रीराम-
 राघव- अ० रघुनाथ.
 हंसकुलभूषण- सं० ना० श्रीराम-
 श्रीरघुनाथ.
 हंसकुलवर्य- सं० ना० श्रीराम-

श्रीरघुनाथ- उ० भक्तां साठीं झाला जल
गार न्याय ॥ हंस कुलवर्य कृपासिंधु ॥ ॥
हंसगमनी- सं० अप० ना० हंसगामि
नी म्ह० सरस्वती.

हंसवाहन- सं० ना० ब्रम्हदेव-
हंसवाहिनी- सं० ना० सरस्वती-
हस्तमात्रा- सं० ना० कडीं तोडे अ०
गोटपाटल्या आदिकरून हस्तभूषणें.

हस्तोदक- सं० ना० संकल्योदक-
ज्ञा० अ० १० ओ० ३२२-३२३

हळ- सं० अप० ना० हल म्ह० नांगर-
हळधर- सं० अप० ना० हलधर म्ह०
बलराम.

हळाहळ- सं० अप० ना० हालाह
ळविष.

हळाळ- सं० अप० ना० हालाहल
विष.

हळुवर- प्रा० वि० १ हळू- २ उणें ऊ
उपमेदेतां हिजराजभार्या ॥ तेहीवाटे
हळुवर.

हा

हाकारा- सं० अप० ना० दोंडी-भा०
अ० ५ ओ० ५५७

हाट- सं० अप० ना० हाटक म्ह० वा
जोर.

हाटकरस- प्रा० ना० शार्ई.

हाठावावरी- प्रा० अ० येथवर-अमृ०

प्र० १ ओ० ६

हाणावन- प्रा० ना० हाणावनी-
हाणावनी- प्रा० ना० आवड-ज्ञा०
अ० १८ ओ० १०

हातणें- प्रा० धा० ना० सारवणें-
ज्ञा० अ० १८ ओ० ५३२

हाततुक- प्रा० ना० अटकळ-ज्ञा०
अ० १८ ओ० १३१.

हातफळी- प्रा० अ० हातो पाती-
ज्ञा० अ० १८ ओ० १२२

हातरुं- सं० अप० ना० हत्ती-
हातवटी- प्रा० ना० धाटनी- प्रकार
ज्ञा० अ० ९ ओ० २२९

हातवसणें- सं० अप० धा० ना०
हस्तगतकरणें अ० होणें-भा० अ०
७ ओ० १५४.

हातवसी- प्रा० धा० ना० हातउगा
रणें- प्र० ६ ओ० ४३ अमृ०

हातवा- प्रा० ना० काडवात-ज्ञा०
अ० १६ ओ० २३

हातिणें- प्रा० धा० ना० मारणें-भा०
अ० १ ओ० ३८८.

हातिवा- प्रा० ना० पाहा-हातवा
हातींचामळु- सं० अप० ना० क
रतलामलक.

हातोफळी- प्रा० अव्य० हातोपा
ती-भा० अ० २३ ओ० ६८२.

हादंशु- सं० अप० ना० हदतांश
म्ह० हदताभिप्राय-ज्ञा० अ० ९

ओ०१३६.

हायन- सं० ना० वर्ष

हार- प्रा० ना० मोगीमाला- जा० अ०

९ ओ० १४८

हालाहल- सं० ना० विष- कालकूट.

हाव- प्रा० ना० इच्छा- आशा

हावभाव- प्रा० ना० कामोत्पादकचेष्टा.

हावरें- प्रा० वि० आशाळ- उ० ॥ हा वरीनें म्याकंचुकीलोभें ॥ वनीं धाडिये लाभतीरे ॥

हावाव- प्रा० ना० हवाव अ० शोभा

हि-ही.

हिंगुरडे- प्रा० ना० हिंगाच्या अवयव पथ्यानें होतें बेंड तें.

हिणकट- प्रा० ना० खोटे नाणें- २ कि० खोटे साळ.

हित- सं० ना० कल्याण.

हिनसुदे- प्रा० वि० हिरमुसें अ०

हिरमुसलेले-

हिंपुरी- प्रा० वि० कष्टी- भा० अ० ७

ओ० २०४.

हिमनग- सं० ना० हिमाचल.

हिमनगजामात- सं० ना० शिव.

हिमनगबाळा- सं० अप० ना० पार्वती.

हिमभानु- सं० ना० चंद्र.

हिमाचळ- प्रा० ना० हिमालय.

हिमांशु- सं० ना० चंद्र-

हिमालय- सं० ना० नवखंडात्मक भारतवर्ष त्याच्या उत्तरेस व किन्नर वर्षाच्या दक्षिणेस असा उभयमध्य भागां पर्वत आहे तो.

हिर्ये- सं० अप० ना० हृदय- जा०

अ० ६ ओ० ३७६- जा० अ० ९ ओ०

३५ जा० अ० ११ ओ० ४७.

हिर्ये- प्रा० ना० भय- जा० अ० ६ ओ० ७७.

हिरणें- सं० अप० धा० ना० हरण

करणें- जा० अ० १६ ओ० ४१५

हिरण्य- सं० ना० सोने.

हिरण्यगर्भ- सं० ना० ब्रम्हांडाचा सूक्ष्मदेह.

हिरवट- प्रा० वि० तापट- एक कली

हिलावणें- प्रा० धा० ना० हलविणें

दा० द० १ स० २ ओ० १३

हिवारें- प्रा० ना० शीतज्वर अ० हीं ताप.

हिवासणें- प्रा० धा० ना० हिरमुस

णें- दा० द० ३ स० २ ओ० १८.

हिंसक- सं० ना० १ खारीक २ कसाक ३ वि० दयाहीन.

हीन- सं० वि० नीच.

हीर- सं० वि० श्रेष्ठ.

हीरभरणें- प्रा० धा० ना० लचकणें

हुडक- प्रा० ना० हुडक.
हुडकणों- प्रा० धा० ना० शोधणों- शो
धकरणों-

हुंडका- प्रा० ना० दुःखवाचालोद.

हुंडा- प्रा० ना० बुरुज.

हुतवह- सं० ना० अभि.

हुताश- सं० ना० अभि.

हुताशन- सं० ना० अभि.

हुतास- सं० अप० ना० हुताश.

हुप- सं० ना० १ उत्सुकता- २ धैर्य.

हुंवरणों- प्रा० धा० ना० शङ्करणों-

ओरडणों-

हुंबळी- प्रा० हुंबरीहमामा.

हुंबा- प्रा० वि० रुडका- रड्या- दा.

दा० १९ स० ९ ओ० २९.

हुमणी- सं० ना० बुकीअ० ठोंसरा.

हुरहुर- प्रा० ना० उदासी.

हुण- सं० ना० हुणदेशीयलोक मू.

इंग्रेज.

हृदय- सं० ना० १ अंतःकरण- २ अ

भिप्राय.

हृदयशून्य- सं० वि० निकाळीजें-पा

पाणतूल्य.

हृद्य- सं० वि० सुंदर.

हे-है-हो.

हेकाड- प्रा० वि० एककली- दा० द.

१२ स० ४ ओ० १९.

हेजीब- सं० ना० दूत-सेवक.

हेत- सं० अप० ना० हेतु अ० अ

भिप्राय- दा० द० १९ स० २ ओ० ६

हेती- सं० ना० खड्ग.

हेतु- सं० ना० १ कल्पना- ज्ञा० अ०

८ ओ० ८८- २ कारण- ज्ञा० अ० ९

ओ० १३१- ३ इच्छा- कामना.

हेतुक- सं० वि० कामनीक.

हेतुकपण- सं० अप० ना० कामना

ज्ञा० अ० २ ओ० २५२

हेम- सं० ना० सोनें.

हेमकट- सं० अप० वि० सोनेरी-

हेमधर- सं० ना० सुवर्णाचिलअ०

मैरू.

हेयोपादेय- सं० वि० त्याज्य आ

त्य.

हेरंब- सं० ना० गणपति.

हेवड- प्रा० ना० गुंताडा- दा० द० १५

स० १ ओ० ५

हेवा- प्रा० ना० मत्सर- दा० द० २

स० १ ओ० ५३

हेळसणों- सं० अप० धा० ना० हेळ

नाकरणों-

हेळा- प्रा० ना० १ क्षण- विवे० पू०

प्रे० २ ओ० १- २ दृष्टि- स० ओ० ४८३

अ० ३ सत्वर- आ० पं० १४ स० १ ओ०

उ० ॥ आम्हालाकुनियांहेळा ॥ कोठे

गेलासीगावाळा ॥ अभंग ॥

हेळी- सं० अप० ना० हेळिक अ० सू

र्य- मुक्ते- वन- अ० १७ ओ० ६-क० अ०
१६ ओ० २७

हैमवती- सं० ना० पार्वती.

हैरण्यगर्भमती- सं० ना० प्राणा
त्मवादी.

हैहय- सं० ना० सहस्रार्जुन.

होआवे- प्रा० क्रि० ह्रावे.

होकरणों- प्रा० धा० ना० बोलावणों-

होड- प्रा० ना० पैज.

होता- सं० ना० हवनकर्ता.

होनेणों- प्रा० क्रि० होऊंनजाणों- हो
ऊं जाणेना.

होपळ- प्रा० वि० पोकळ- निष्कण
फलकट.

होमणों- सं० अप० धा० ना० जाळ
णों-

होरपळणों- प्रा० धा० ना० भाजणों

होला- प्रा० ना० घरांत शिरण्यास
निंद्य असा पक्षी तो.

होसरणों- प्रा० धा० ना० होणों- अ
मृ० प्र० ६ ओ० १०२

हृद्- सं० ना० डोह.

ह्रस्व- सं० वि० लहान- अरबूड.

हास- सं० ना० नाश.

क्ष-क्षा

क्षदण्यु- सं० वि० नश्वर अ० नाशिवंत

क्षणादाचर- सं० ना० राक्षस-

क्षतज- सं० ना० रक्त.

क्षत्ता- सं० ना० विदुर.

क्षति- सं० ना० नाश.

क्षत्रिय- सं० ना० चत्वारवर्णीतील
दुसरावर्ण तो.

क्षत्रियांतक- सं० ना० श्रीपरशुरा
मविष्णूचा साहावा अवतार.

क्षपणकमत- सं० ना० शून्यात्म
वादमत अ० नास्तिकमत.

क्षपा- सं० ना० रात्र.

क्षपाचर- सं० ना० राक्षस.

क्षमा- सं० ना० १ पृथ्वी-२ सहनता.

क्षमाध्र- सं० ना० पर्वत.

क्षयरोग- सं० ना० धातुक्षयव्याधि

क्षर- सं० वि० नाशिवंत.

क्ष्मा- सं० ना० पृथ्वी.

क्ष्मापति- सं० ना० राजा.

क्ष्वेड- सं० ना० विष.

क्षार- सं० वि० खारट.

क्षाराब्धि- सं० ना० लवणाब्धि
अ० क्षारसमुद्र.

क्षिति- सं० ना० पृथ्वी.

क्षिती- प्रा० ना० खंती- दुरदूरदूर

क्षीर- सं० ना० दूध.

क्षीरसागर- सं० ना० दुग्धसमुद्र

क्षीराधिक्या- सं० ना० लक्ष्मी.

क्षीराधिजामात- सं० ना० विष्णु

क्षीराधिलन्या- सं० ना० लक्ष्मी.

क्षीरादकपायोळा- सं० अप० ना०

पांदरें पातक.

क्षुद्र- सं० वि० अल्प अ० लहान.

क्षुर- सं० ना० वस्त्रा.

क्षुल्लक- सं० वि० नीच- हलका.

क्षुरप्र- सं० ना० बाण.

क्षेत्र- सं० ना० १ पुण्यग्राम- २ देहास संज्ञा.

क्षेत्रज्ञ- सं० ना० जीव- ज्ञा० अ० १३ ओ० ९.

क्षेत्री- सं० अप० ना० क्षत्रिय.

क्षेम- सं० ना० १ कल्याण- २ आलिं गन.

क्षोणी- सं० ना० पृथ्वी- २ संख्या.

क्षोभ- सं० ना० क्रोध.

ज्ञ- ज्ञा.

ज्ञप्ति- सं० ना० लय साक्षी ज्ञान.

ज्ञप्तिचिन्मात्र- सं० वि० केवळज्ञा न स्वरूप.

ज्ञातता- सं० ना० पंचविषयांतून कोणे कविषयीं मनबुद्धिचा विकल्प होऊ नगे ल्यावर जी ज्ञानाची सामान्यावस्था ति चे नाव.

ज्ञात्ता- सं० ना० १ ज्ञानी पुरुष- २ वि०

ज्ञानवान्.

ज्ञानि- सं० ना० कळणेपणा.

ज्ञानकळा- सं० अप० ना० ज्ञानकला चित्कला.

ज्ञानकांड- सं० ना० त्रिकांडवेदां तील मोक्षकर असें स्वरूपावरून ज्ञान रूपतिसरें कांडतें

ज्ञानगुरु- सं० ना० मोक्षगुरु म्ह णजे महावाक्योपदेशोंकरून ब्रम्हप्र त्यगात्मैक्यप्रत्ययास आपून देणारा त्याचें नाव.

ज्ञानधन- सं० वि० ज्ञानपरिपूर्ण

ज्ञानजनक- सं० वि० ज्ञानोत्पादक

ज्ञानदाता- सं० ना० श्रीगुरु.

ज्ञानमात्र- सं० वि० ज्ञानस्वरूप.

ज्ञानशक्ति- सं० ना० ज्ञानेंद्रियपं

चकास संज्ञा.

ज्ञानसागर- सं० ना० ज्ञानसमुद्र.

ज्ञानार्क- सं० ना० ज्ञानसूर्य.

ज्ञानांजन- सं० ना० ज्ञानरूपनेत्रौ पथ.

ज्ञानाब्धि- सं० ना० ज्ञानसमुद्र.

ज्ञानासि- सं० ना० ज्ञानखड्ग.

ज्ञानी- सं० ना० स्वकीयस्वरूप

जाणता पुरुष.

ज्ञानेंद्रियकपंचक- सं० ना० श्रो

त्र- त्वचा- चक्षु- जिह्वा- घ्राण-

यांचा समुच्चयाने नाव.

ज्ञानोत्तरकाल- सं० ना० सवि

कल्प अ० निर्विकल्प जीवमुक्तदशा

तिचे नाव.

दुसरा भाग समाप्त.

पृष्ठ.	आवृ.	अशुद्ध.	शुद्ध.
१०	१७	करितो	करोतो.
१०	२०	कोडून	कौडून.
११	५	उत्तमाचें	उत्तमाचे.
११	११	दुष्टा	दुष्ट.
१२	१५	बालिजे	बौलिजे.
१५	१०	करीं	करिं.
१५	१७	ऐसें	ऐसे.
१७	१	जय	जये.
१७	१	हीं	ही.
१७	१	स्थितिमाजी	स्थितीमाजी.
१८	२४	भज	भजन.
१८	२७	अहो	अहोतो.
२०	१४	शरी	सरी.
२२	२७	तितुकें	तिकडें.
२२	२	ना	नाहें.
२५	२५	सर्व	सर्प.
३४	२२	निश्चि	निश्चळचि.
३५	५	करतील	करील
३५	२५	आणी	आणीक.
३७	२२	अवांत	अवांतर.
३८	१९	सांडवावी	सांडवावी.
४१	२२	राहो	रोहो.
४२	२	अकरांत	अकारांत.
४४	२	घुंगुरडें	घुंगरडें.
४४	२४	गोजिरवाणें	गोजिरवाणें.
४५	२२	सादरीक.	सोदरीक.
४६	२४	धाव.	घाव.
४७	११	अकारांत.	अकारांत.
५४	२७	विघत	विघडत.

पृष्ठ	कालम	ओळ	अशुद्ध	शुद्ध.
२	२	२७	पंचमहाभूतें व तीनगूणमि	आद्यांतून तीन व जाजातो याकडे
॥	॥	॥	बून प्रकृतिती.	पांचया अर्थाने पंचमहाभूतें
३	१	२१	त्याचे	त्याचे.
४	१	१५	दोहीच्या	दोहीच्या.
४	१	१८	वेदांत, शारत्रांत	वेदांत शारत्रांत.
११	१	२९	अनौते	अनौते
१५	२	२१	भोंपाळा.	भोंपळा.
१९	२	११	मन्वांतरांत	मन्वंतरांत.
२३-२६	२-२	१-१९	श्रीगुरु	श्रीगुरु.
२५	२	२८	षट्क्रांती	षट्क्रांतील.
३६	१	६	सानिध्य	सानिध्य.
४४	२	२६	हत्तीचा छाव	हत्तीचा छावा.
५३	२	२८	षट्पुसंज्ञा	षट्पुंससंज्ञा.
६१	२	२३	गपत्ति.	गणपति.
७४	२	२	प्रत्यागात्मा	प्रत्यगात्मा.
९९	२	२२	ना०	वि०.
१००	१	२१	अप०	अप० ना०.
१०६	१	१९	धारण	धरण.
१११	१	३	उपास	उपासना.
११३	१	११	युगांची	युगांची.
११९	२	७	पंचत्वे	पंचतत्वे.
१२०	१	२	तेणें करू	तेणें करून.
१४६	२	२९	भा	भा.
१७६	१	१८	थवा	अथवा.
१७७	२	२९	नाहींत	नाहीं.
१९५	१	१२	शपरिध्वज	शफरिध्वज.
१९८	१	२१	जें जेव्हां	तें जेव्हां.
१९९	१	२७	वेदश्रुतवाणीती	वेदवाणीजी.
२०८	१	१८	सहजमाधि	सहजसमाधि.
४३	१	२४	ना०	वि०.

Hansakosha

Puna 1863

A.or. 3195 m

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10250506-1